

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Akerke RYSBAY

ULUSLARARASI SİSTEMDE VE ORTA ASYA DEVLETLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR
KALKINMASI ÜZERİNDE GÖÇ SÜREÇLERİNİN ETKİLERİ:
KAZAKİSTAN ÖRNEĞİ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Akerke RYSBAY

ULUSLARARASI SİSTEMDE VE ORTA ASYA DEVLETLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR
KALKINMASI ÜZERİNDE GÖÇ SÜREÇLERİNİN ETKİLERİ:
KAZAKİSTAN ÖRNEĞİ

Danışman

Prof.Dr. Hayati AKTAŞ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Akerke Rysbay'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi. SERDAR YILMAZ

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. HAYATİ AKTAŞ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi. RAMAZAN İZOL

Tez Başlığı: “ULUSLARARASI SİSTEMDE VE ORTA ASYA DEVLETLERİNİN
SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMASI ÜZERİNDE GÖÇ SÜREÇLERİNİN
ETKİLERİ:KAZAKİSTAN ÖRNEĞİ”

Tez Savunma Tarihi : 17/01/2022

Mezuniyet Tarihi : 24/02/2022

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Uluslararası Sistemde ve Orta Asya Devletlerinin Sürdürülebilir Kalkınması Üzerinde Göç Süreçlerinin Etkileri: Kazakistan Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Akerke RYSBAY

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

01.02.2022

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Akerke Rysbay
Öğrenci Numarası	20195238013
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Programı	Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof.Dr. HAYATİ AKTAŞ
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Uluslararası Sistemde ve Orta Asya Devletlerinin Sürdürülebilir Kalkınması Üzerinde Göç Süreçlerinin Etkileri: Kazakistan Örneği
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	1751894311
Rapor Tarihi	31.01.2022
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %7 Alıntılar dahil: %9
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 164 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi PROF.DR. HAYATİ AKTAŞ İmza	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLOLAR LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMININ KURAMSAL TEMELLERİ

1.1 Göç Kavramı: Göç Süreçlerinin Analizi İçin Kategorik Sabitler ve Geleneksel Prosedürler	6
1.1.2. Göç Türleri	9
1.1.3. Uluslararası Göç Türleri	10
1.1.4. Zorunlu ve Gönüllü Göçler	11
1.1.5. Geçici ve Kalıcı Göçler	12
1.2. Göçün Nedenleri	13
1.2.1. Ekonomik Nedenler	14
1.2.2. Siyasi ve Sosyo-Kültürel Nedenler	14
1.2.3. Çevresel Nedenler	15
1.3. Modern Dünyada Göç Teorisinin Oluşum ve Gelişme Süreci	16
1.4. Uluslararası İlişkilerin Temel Teorileri Bağlamında Göç	28
1.5. Göç Süreçlerinin Yönetişi	35

İKİNCİ BÖLÜM

21.YÜZYILIN BAŞINDA ORTA ASYA VE GÖÇ SÜREÇLERİNİN ÖZELLİKLERİ

2.1. Orta Asya Bölgesinde Göç Sisteminin Oluşum Özellikleri	40
2.1.1. Sovyetler Birliği Dönemi Göç Süreçleri	41
2.1.2. Etnik Çatışmanın Göç Üzerindeki Etkileri	43
2.1.3. Sovyet Sonrası Orta Asya Göç Süreçleri	44
2.1.4. Mevcut Göç Kalıpları: Avrasya Göç Sistemi	46
2.2. 21 Yüzyılın Başlarında Orta Asya'daki Ana Göç Eğilimleri	48
2.2.1. Orta Asya'daki Demografik ve Ekonomik Eğilimler	56

2.2.2. Orta Asya'da Göçün Sosyal ve Siyasi Ortamı	61
2.2.3. Orta Asya'da Nüfusun Göç Aktivitesini Etkileyen Çevresel Faktörler	64
2.3. Orta Asya'daki Göç Süreçlerinde Sorunlar ve Beklentiler	66
2.4. Kazakistan Bağlamında Orta Asya'daki Göç Süreçleri	68
2.5. Kazakistan'ın Göç Yönetim Politikası	76
2.6. Kazakistan'da Uluslararası İşgücü Göçü: Sorunlar ve Beklentiler	78

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇÜN ORTA ASYA'NIN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMASINA ETKİSİ

3.1. Kalkınma Çalışmalarında Kavramsal Yaklaşımlar	85
3.2. Kalkınma Prizması ile Göçün Teorik Yönleri	87
3.3. Küreselleşme Bağlamında Sürdürülebilir Kalkınmada Göç Süreçlerinin Sorunları	96
3.4. Değerlendirici Bir Çerçeve de Göç ve Kalkınma Meydan Okuma mı Fırsat mı?	104
3.4.1. Hedef Ülke İçin Zorluklar ve Fırsatlar	106
3.4.2. Menşe Ülke İçin Zorluklar ve Fırsatlar	108
3.5. Göç ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Pratik Yönleri: Orta Asya	110
3.5.1. Havale Transferleri ve Dövizlerin Kullanımı	112
3.5.2. Göç ve Kalkınma Becerisi	119
3.6. Göç'ün Kazakistan'da Etkileri	123
SONUÇ	128
KAYNAKÇA	132
ÖZGEÇMİŞ	151

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Orta Asya Ülkelerine Göre Demografik ve Ekonomik Göstergeler	57
Şekil 2.2 Orta Asya'da kişi başına düşen GSYİH 1993-2020 (yüzde olarak)	58
Şekil 2.3 Orta Asya'da İşsizlik (bin kişi)	60
Şekil 2.4 Kazakistan'a göç göstergeleri (bin kişi)	73
Şekil 3.1 Rusya'dan Orta Asya'ya havale transferi 2010-2018 (Milyon ABD Doları) ..	114
Şekil 3.2 Kazakistan'a para transferleri (ülkeye göre)	124
Şekil 3.3 Kazakistan'da işgücü (bin kişi)	125

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Sosyal Disiplinlerde Göç Teorisi	18
Tablo 3.1 Göç ve Kalkınma Konusunda Karşıt Görüşler.....	88
Tablo 3.2 Göç geçiş teorisi	94
Tablo 3.3 Göçün Hedef Ülkeler İçin Olası Gelişimsel Etkileri.....	106
Tablo 3.4 Göçün Menşe Ülkeleri İçin Olası Gelişimsel Etkileri.....	108

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Cumhuriyeti
AET	: Avrasya Ekonomi Topluluğu
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	: Birleşmiş Devletler
EİKT	: Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
FİDH	: Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu
GKKF	: Göç ve Kalkınma Küresel Formu
GSMG	: Gayri Safi Milli Gelir
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO	:Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İGE	: İnsani Gelişme Endeksi
KC	: Kazakistan Cumhuriyeti
OA	: Orta Asya
ÖSSC	: Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti
RSFSC	: Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti
SKH	: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSR	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

ÖZET

Göç, 21 yüzyılın önemli bir olgusudur. Yeni göç eğilimleri küreselleşme bağlamında ortaya çıkmış ve çeşitli etkilere neden olmaktadır. Küreselleşme süreci insanların, sermayenin, fikirlerin, bilginin, kültürün ve bu, modern uluslararası ilişkiler sisteminin yeni bir politik, sosyal ve demografik resmini oluşturur. Bu bağlamda, uluslararası göç hem küresel kalkınma hem de bazı devlet aktörleri için önemli bir meydan okuma haline gelmiştir. Göç olgusu Orta Asya devletleri içinde önemlidir. Orta Asya'daki göçün ana rolü baskın küresel ve bölgesel eğilim olarak emek göçü alır.

Orta Asya ülkelerinin çoğunda azalan üretim, düşük ücretler, yüksek işsizlik ve yoksulluk göçün nedeni olarak açıklanabilir. Bununla birlikte, işgücü göçü, ana ülkelerdeki işsizliğin azaltılması, genellikle sosyal refah yardımının güçlü bir etkisine yol açarak ve bu tür sorunların üstesinden gelmeye yardımcı olabilecek göçmen dövizleri nüfusun satın alma gücünü artırarak bu itici ekonomik faktörlere olumlu bir şekilde sonuçlanabilir. Uluslararası göç süreçleri, Avrasya'nın tam merkezinde bulunan ve bir geçiş devleti olan ve bir donör ülke olan ve SSCB'nin dağılmasından sonra, Orta Asya ülkelerinden büyük göçmen akınlarını kabul eden benzersiz özelliklere sahip olan Kazakistan için özel bir öneme sahiptir.

Bu araştırmada, Orta Asya ülkelerine ve Orta Asya ülkelerinden gelen göçün, bölgenin ve ülkelerin sürdürülebilir kalkınmasının sosyo-ekonomik yönlerini nasıl ve ne ölçüde etkileyeceği araştırılacaktır. Öncelikle uluslararası göç ve kalkınma arasındaki ilişkinin bu tartışmalar çerçevesinde nasıl şekillendiğini teorik ve ampirik veriler ışığında incelemeyi hedeflemektedir. Daha sonra uluslararası göç ve kalkınma ilişkisinin 2030 BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Küresel göç gibi güncel uluslararası belgelerde nasıl ele alındığını değerlendirecektir.

Anahtar kelimeler: Göç, Emek göçü, Sürdürülebilir kalkınma, Orta Asya, Kazakistan, Entegrasyon.

SUMMARY

**THE EFFECTS OF MIGRATION PROCESSES ON THE INTERNATIONAL
SYSTEM AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CENTRAL ASIAN
STATES: THE CASE OF KAZAKHSTAN**

Migration is an important phenomenon of the 21st century. New migration trends have emerged in the context of globalization and are causing various effects. The process of globalization creates a new political, social and demographic picture of people, capital, ideas, knowledge, culture, and this is the modern system of international relations. In this regard, international migration has become an important challenge both for global development and for some state actors. The phenomenon of migration is important within the Central Asian states. The main role of migration in Central Asia takes labor migration as the dominant global and regional trend.

Decreased production, low wages, high unemployment and poverty in most of the Central Asian countries can be explained as the reasons for migration. However, labor migration can positively result in these driving economic factors, reducing unemployment in the main countries, often leading to a strong impact of social welfare assistance and increasing the purchasing power of the population of remittances that can help to overcome such problems. International migration processes, Eurasia' It is of special importance for Kazakhstan, which is located in the very center of the country and is a transition state and a donor country, which, after the collapse of the USSR, has unique features that have accepted large influxes of immigrants from Central Asian countries.

In this research, it will be investigated how and to what extent migration to and from Central Asian countries will affect the socio-economic aspects of the sustainable development of the region and countries. Firstly, to examine how the relationship between international migration and development has been shaped within the framework of these discussions in the light of theoretical and empirical data. Then, it was evaluated how the relationship between international migration and development is covered in current international documents such as the 2030 UN Sustainable Development Goals and Global migration.

Key words: Migration, Labor migration, Sustainable development, Central Asia, Kazakhstan, Integration.

ÖNSÖZ

Bu çalışma küreselleşme bağlamında Orta Asya'daki göç sürecinin bazı teorik ve uygulamalı konularının, sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkilerinin kapsamlı bir çalışmasına ayrılmıştır. Araştırmada bölge ülkelerinden Rusya ve Kazakistan'a emek göçüne odaklanarak Orta Asya'daki göç sürecinin temel kavramlarını ve kategorilerini ortaya koymaktadır. Çalışmanın sonucunda, Orta Asya'daki emek göçü sürecinin kapsamlı bir analizi, Kazak bağlamı, göç alanında bölgesel işbirliğinin geliştirilmesinin ana yönleri ve bölgenin sürdürülebilir kalkınma bağlamı belirlenmiştir. Göç insanların ülkelerindeki düşük yaşam koşullarından kurtulabilmenin tek yolu mu? Göç etme kararı ve bu kararın etkisi nedir? Göçün gönderen ve kabul eden devletlerin sosyo-ekonomik ve politik gelişmelerine etkileri nelerdir? Göçün en önemli ana nedenlerinden biri de ekonomik faktör ise Peki Kalkınma göçü nasıl etkiler? Orta Asya devletlerinin ve özellikle Kazakistan'ın kalkınmasında göçün rolü nasıl? Tez çalışması içinde bu sorulara yanıt aranmıştır. Literatürde Orta Asya ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır, fakat Orta Asya'daki göç süreçleri ve bunun ülkelerinin sosyo-ekonomik kalkınmaya etkileri üzerinde yapılan çalışmalara rastlanmamıştır. Bu nedenden dolayı araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma sürecinde benden yardımını esirgemeyen ve daima yol gösteren Saygıdeğer hocam ve Tez Danışmanım Prof. Dr. Hayati AKTAŞ'a teşekkür etmek isterim. Son olarak her zaman yanımda olan ve beni her zaman destekleyen aileme ve arkadaşlarıma şükranlarımı sunmak isterim.

GİRİŞ

Son yıllarda dünyamızı etkileyen en önemli sorunlardan biri, insanlara, sermayeye ve fikirlere açık sınırlar şeklinde küreselleşmedir. Küreselleşme insanların bir ülkeden hatta, bir kıtadan diğerine hareketleri, fikir akışı, yenilikçilik, ekonomik gelişme, ticaret ve yatırımlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu da yeni dünya ekonomisi için hayati önem taşımaktadır. Bununla birlikte, yabancı doğumlu insan sayısındaki son hızlı artış ve büyük göçmen dalgaları, birçok gelişmiş ülkede göçmenlerin etkisi ve ev sahibi ülkelerdeki müteakip sosyal ve ekonomik şoklarla ilgili ateşli tartışmalara yol açmaktadır. Göçmen gönderen ülkeler, çalışan nüfuslarının kaybı ve beyin göçünün etkileri konusunda da endişe duyulmaktadır.

21. yüzyılın başlarında, göç olgusu küresel değişim için bir faktör haline gelmiştir. Göçün feminizasyonu, yasadışı göçün büyümesi, emek göçünün hacminin ve değerinin artması ve göçün ekonomik büyüme, gelişme ve güvenlik açısından küreselleşmeyle sürekli karşılıklı bağımlılığı gibi bir dizi yeni eğilimle temsil edilmektedir. Milyonlarca insan, her yıl devlet sınırlarını yeni bir ikamet ya da iş arayışında, eğitim ya da çeşitli stajlar ya da tedavi için, politik, ulusal, ırksal ve benzeri zulümlerden ya da çevresel felaketlerden kaçmak için geçmektedir. Bu ve diğer göç hareketi türleri, günümüzde gerçekten küresel bir karaktere sahip olan ve dünyanın hemen hemen tüm ülkelerini etkileyen uluslararası nüfus göçü kavramında sıklıkla birleştirilir.

Ülkelerin sınırlarına, kültür ve dil farklılıklarına ve iklimsel özelliklerine dayanan göç süreçleri dünyamızın önemli varlığıdır. Nüfus göçü ikamet değişikliğiyle ilişkili insanların hareketi olan küresel sorunlardan biridir ve yalnızca insanların ülkenin bir bölgesinden diğerine basit bir mekanik hareketi olarak değil, aynı zamanda toplumun sosyo-ekonomik, politik ve kültürel yaşamının birçok yönünü etkileyen karmaşık bir sosyal süreç olarak kabul edilir. Günümüzde, dünyadaki göç süreçleri oldukça yoğundur ve yirminci yüzyılın ikinci yarısından bu yana, gezegendeki tüm ülkeleri, sosyal tabakaları ve toplum gruplarını, kamusal yaşamın çeşitli alanlarını kapsayan, ve her yerde ekonomik ve sosyal kalkınmanın tüm yönlerine önemli ölçüde katkıda bulunan ve bu nedenle Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SKH'ler) ulaşmanın anahtarı olarak küresel bir ölçek kazanmıştır. Aslında göç, yoksulluğa karşı en eski eylem olabilir ve insanlık tarihinin ilk dönemlerine kadar uzanmaktadır, ancak son birkaç yüzyılda kesinlikle farklı özellikler ve tamamen yeni bir niceliksel boyut kazanmıştır.

Göçün tarihsel sürecine bakıldığında sömürgecilik dönemine kadar olan göç ile sömürgecilik dönemindeki göç süreçleri arasında önemli değişiklik görülmektedir. Sömürgecilik süresi zarfında Batı'nı insan işgücü gereksinimleri köle ticareti ile karşılama hedefi taşımıştır. Bu hedef doğrultusunda Afrika ayrı bir yer almaktadır. Sömürgecilik dönemi olan XVI ve XIX yüzyılın başına kadar sekiz ila on milyon arasındaki Afrikalılar tarlalarda çalıştırılmak üzere yeni dünya olarak adlandırılan Amerika kıtasına getirilmiştir. Diğer taraftan Avrupada endüstriyel döneme geçişiyle İngiltere, Portekiz, İspanya, Hollanda ve Fransadan fazla nüfusun yeni keşfedilen bölgelere göç ettirilmiştir (Yılmaz, 2014: 1687-1688).

19. yüzyılda köleliğin bitmesiyle ortaya çıkan ikinci göç dalgası yine varış yerlerinde ucuz veya mevcut işgücü eksikliğini gidermek için Hindistan ve Çin'den gelen sözleşmeli veya gümrüklü işgücü altında ucuz işgücü talebini karşılamıştır. Geçici kölelik diye adlandırılan bu yöntemle teoride sözleşmeli işçiler, işverenlerle ve işçi bürolarıyla kendi özgür iradeleriyle bir sözleşme imzaladılar. Uygulamada çoğu için seçim Afrika'dan nakledilen kölelere sunulandan biraz daha büyüktü ve sözleşmeleri onlara hiçbir siyasi veya insan hakkı sağlamıyordu. Sözleşmeli işçilik bünyesinde sömürge döneminde ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar otuz milyon Hintli, Sri Lanka, Burma, Malezya, Jamaika ve Güney Afrika'ya maden tarlalarında çalıştırmak üzere ve milyonlarca Çinli Güney Doğu Asya, Asya Pasifik adalarına ve Güney Afrika'ya gönderilmiştir (Hayter, 2000: 9).

On dokuzuncu yüzyıla kadar süren imparatorluklar döneminde sınırları genişletmek adına yapılan savaşlar, köle ticareti, mezhepsel ve dini farklılıklar nedeniyle ortaya çıkan sürgünler göçü körklemiştir. On dokuzuncu yüzyılın sonundan yirminci yüzyılın ilk otuz yılına kadar süren millileştirme döneminde, bu dönemde göçün artmasına neden olan faktörler arasında yeni sınırların çizilmesi, homojen devlet kurma politikaları, etnik temizlik, zorunlu nüfus mübadeleleri, dünya savaşları ve soykırım uygulamaları yer aldı. Bu dönemdeki göç olgusunun nitelikleri sömürgecilik dönemindeki kölelik ve sözleşmeli işçilikten farklı olarak, iki dünya savaşının sonucunda devletlerin dağılması ve yeniden kurulması nedeniyle ortaya çıkan düzensizlikten doğan “mülteci” kavramıyla tanımlanmıştır. Birinci dünya savaşından sonra çöken Osmanlı ve Habsburg yerine Orta Doğu ve Güney Avrupada yeni devlet yaratmaya çalışıyorlardı. Bu çabalar Yunan, Polonyalı, Yahudi, Macar, Bulgar, Sırp ve Türk dahil olmak üzere yeni göçmen grupları yarattı. Aynı zamanda Rusya'da devrimden ve Nazizmden kaçan Yahudiler de bu gruplara eklenmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, kolonilerin parçalanması ile Asya, Orta Doğu ve Afrika'da kurulan birçok bağımsız devletteki

etnik çatışmalar, yeni bir mülteci göçüne yol açmıştır. Bangladeş gibi ülkeler de bu göç akışlarıyla yaratılmış bir devlettir (Unat, 2002: 32).

Göç akışları 1945-1970 yılları gelişmiş ülkelere doğru işçi göçü halini almıştır. Gelişmekte ve az gelişmiş olan ülkelere gelen göçmenler Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'da yoğunlaşmıştır. 1973-1974 petrol krizi, ekonomik durgunluğa ve yeni sanayi bölgelerinin oluşumuna, Dünya Ticaret modellerindeki değişikliklere ve yeni teknolojilerin hızlandırılmış kullanımına yol açmıştır. Böylece 1970'lerin ortalarında başlayıp, 1990'larda önem kazanan yeni bir göç akışı ortaya çıkmıştır (Castles ve Miller, 2008: 95).

Günümüzde ise göç hareketleri küresel boyutta giderek daha da artmaktadır. Birleşmiş Milletlerin 2020 Göç Raporuna göre 2019'da dünyadaki uluslararası göçmen sayısı: 281 milyon'u (dünya nüfusunun% 3,6'i) oluşturmaktadır (UN International Migration Report, 2020). Genel olarak göç teorik anlayış için en güncel konulardan biridir. Modern dünya düzeni, göçün, türlerinin ve ölçeklerinin dönüşümüne katkıda bulunmaktadır. Göç olgusunun farklı ülkelerdeki sosyo-ekonomik, politik, demografik durum üzerindeki etki derecesi artmıştır; göç faktörü, müttefikler ve entegrasyon ortakları da dahil olmak üzere, ulusal güvenliğin sağlanması ve bu temelde devletlerin çıkarlarının çatışması açısından bu kadar önemli bir rol oynamamıştır.

Tez araştırmasının amacı, Orta Asya devletleri'nin sürdürülebilir kalkınması üzerindeki etkisini göz önünde bulundurarak, Orta Asya'daki göç sürecinin bazı teorik ve uygulamalı yönlerini kapsamlı bir şekilde incelemektir. Bu hedeflere bağlı olarak, aşağıdaki görevler tanımlanmıştır.

- Göç çalışmaları üzerine araştırmalara dayalı olarak, küreselleşme ve bölgesel işbirliğinin gelişimi bağlamında göç süreçlerini incelemek için modern yöntemleri belirlemek;

- Orta Asya ülkelerindeki modern göç süreçlerindeki eğilimlerini, göç süreçlerinin tarihsel analizini yapmak ve onun içinde Kazakistanı odak noktası olarak belirleyerek, göç politikasını analiz etmek

- Emek göçmenlerinin akışları ve sosyo-ekonomik durumu hakkındaki verilerin analizine dayanarak, Orta Asya bölgesindeki ana eğilimleri ve bunların bölgesel göç sisteminin oluşumu üzerindeki etkilerini belirlemek.

- Göçün modern uluslararası ilişkiler sistemi üzerindeki etkisini ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada göç ile ilişkilerini belirlemek.

Bu tez araştırmasının önemi, şu anda, sosyo-ekonomik bir fenomen kategorisinden göçün politik bir kategoriye doğru ilerlemesinden kaynaklanmaktadır. Göç ve siyasal süreç arasındaki ilişkiyi analiz etmek için bir siyaset bilimi bağlamında bir dizi geleneksel kavramı

göz önünde bulundurma ihtiyacı ile bağlantılı kavramsal bir planın geliştirilmesi, siyaset bilimlerinde yeni bir bilimsel yön oluşturma ihtiyacını gerçekleştirmektedir.

Tez araştırmasının sınırlılıkları, Bu araştırmanın çalışma kapsamı Kazakistan'ın göç politikası ve göç sürecinin ülkenin sosyo-ekonomik kalkınmasına etkisi ile sınırlandırılmıştır. Yani Orta Asya devletleri içinde göreceli olarak yüksek ekonomiye sahip olan Kazakistan diğer Orta Asya ülkelerini kendine çekmektedir. Fakat 2014 yılından itibaren yaşanan krizlerden dolayı ülkeyi daha çok rekabete dayanıklı, eğitilmiş uzmanlar terk ettiği için, bu araştırma Kazakistan'ın yüksek vasıflı nüfusunu kaybetmesi ülkenin sosyo-ekonomik gelişmesini ne kadar etkileyeceği verilerine ulaşmak için Kazakistan ile sınırlandırılmıştır.

Tez araştırmasının yöntemi, göçün gönderen ve alan toplumlar üzerindeki etkilerinin, teorik olarak anlaşılması için sistem analizi yöntemi seçilecektir. Sistem yaklaşımı, göç süreçlerinde yer alan bağlantılar, etkileşimler, makro ve mikro düzeylerdeki değişiklikler dikkate alınarak göçün incelenmesini içerir. Birçok araştırmacı göçün disiplinlerarası bir çalışma ihtiyacını kabul etmektedir, çünkü göçün doğası, ilişkileri ve örüntüleri üzerinde kapsamlı bir çalışma gerektirir. Orta Asya ülkeleri ve Kazakistan'daki göç süreçlerinin hacmini ve yapısını, dinamiklerini analiz etmek için istatistiksel analiz yöntemi kullanılacaktır. Tez çalışmasının teorik temeli, göç ve göç süreçlerinin yönetimi alanında yabancı ve yerli araştırmacıların çalışmaları, göç alanındaki modern politik ve ekonomik teoriler ve kavramların yanı sıra analiz edilen sorunların incelenmesi bağlamında uluslararası ilişkilerin temel teorileridir. Orta Asya'dan göç sürecinin gelişimini etkileyen faktörleri daha iyi değerlendirmek ve ampirik veriler toplamak için, göç sürecinin genel resminin PEST analizi kullanılacak.

Bu bağlamda tez çalışmasının ilk bölümünde göçün kavramsal ve teorik çerçevesi tanımlanacaktır. Göç, göç nedenleri, göç türleri, göç teorileri, uluslararası ilişkilerde işbirliği ve göç yönetimi de bu bölümde ele alınacaktır. Çalışma göç sürecinin ortaya çıkmasına neden olan birtakım göç kuramlarını onun içinde insanların göç etme nedenlerini araştıran itme-çekme kuramı ile göçün kavramsal boyutları değerlendirilecektir. Bunun yanı sıra birinci kısımda, uluslararası ilişkilerde işbirliğinin teorik gelişimine de değinecektir. Teorik olarak uluslararası ilişkilerde işbirliği olduğu ve göç alanında işbirliğinin desteklendiği söylenebilir. Son olarak birinci bölümde modern dünyada küreselleşmenin gelişimi ve göçün yönetiminden bahsedilecektir. İkinci bölümde ise Orta Asya devletlerindeki göç süreçlerinin oluşum özellikleri üzerinde durulacaktır. SSCB'nin dağılmasından sonra beş devletten oluşan Orta Asya devletlerinde bağımsızlığın ilk yıllarında ortaya koyduğu ekonomik istikrarsızlıklardan dolayı göç hareketleri başlamıştır. Bu göç hareketlerinin ülke üzerinde

getirdikleri sorunlar ve beklentiler ikinci bölümün tartışma konusu olacaktır. Bu bağlantıda Orta Asya devletlerinin göç süreçlerinin tarihsel analizi yapılacaktır. Ayrıca Emek göçmenlerinin akışları ve sosyo-ekonomik durumu hakkındaki verilerin analizine dayanarak, Orta Asya bölgesindeki ana eğilimleri ve bunların bölgesel göç sisteminin oluşumu üzerindeki etkilerini belirlenecektir. Orta Asya'daki göç süreci incelenirken, özellikle Kazakistan'daki göç süreçlerinin oluşum özellikleri ve yürüttüğü politikalar ayrı bir odak noktası olacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde göçün Orta Asya devletlerinin sürdürülebilir kalkınması üzerinde etkileri incelenecektir. "Sürdürülebilir kalkınma" prizmasıyla göç problemlerini incelemek için ana yöntemleri, çevresel bileşenlerin önemini azaltmadan ekonomik ve sosyal boyutlarını düşünülmüştür. Ayrıca mevcut geniş kaynak yelpazesinin analizine dayanarak, küreselleşmenin temel zorluklarını ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında yeni göç eğilimlerini dikkate alarak uluslararası göç tanımlaması yapılacaktır. Göç hareketlerine sürdürülebilir kalkınmanın etkileri Kazakistan örneğinde aktarılacaktır. Öncelikle Kazakistan'ın bölgesel ve bölgeler arası işgücü göçü sistemindeki rolünü belirlenmiş ve nüfusunun bölgesel, etnik ve sosyo-demografik göç yapılarının istatistiksel değerlendirmesi yapılacaktır. Nüfusun demografik ve göç hareketinin karşılıklı etkisinin derecesinin ve nüfusun göç hareketini korelasyon-regresyon ve küme analizi temelinde belirleyen faktörleri belirlenerek yakın gelecek için Kazakistan Cumhuriyeti'nin dış göç parametrelerinin tahmini analizi yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMININ KURAMSAL TEMELLERİ

1.1 Göç Kavramı: Göç Süreçlerinin Analizi İçin Kategorik Sabitler ve Geleneksel Prosedürler

Göç, dünya tarihinde uzun süredir bilinen ve gözlemlenen bir kavramdır. Dünyanın coğrafyası ne olursa olsun, göçmenler sosyal anlamda hem kişisel hem de sosyal hayatı değiştirme ve dönüştürme gücüne sahip bir hareketin zirvesinde görünmektedir. Yüzyıllar boyunca insanların ana aktör halinde olan göç hareketleri zamanla boyutları genişleyen ve çok fazla araştırmalar yapılan bir süreç haline gelmiştir. Özellikle göçün uluslararası bir boyuta ulaştığı ve sadece bir toplumun değil, aynı zamanda devletlerin göç ve kalkınma politikalarını, uluslararası düzeyde gözden geçirmeleri için liderliğindeki uluslararası toplumun da bir sorunu haline geldiği gerçeği vardır. Göçün nedenleri ve türleri değiştikçe, algı ve işbirliği alanı da çalışılması gereken alanlar olarak öne çıkmaktadır.

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir fenomen olsa da, göç üzerine yapılan araştırmalar yenidir. Göç, yer, zaman, mekan, sebep ve sonuç gibi farklı düzeylerde teorilerin çeşitli ekonomik, politik ve bilimsel dallarının içeriğini dikkate alır. Bu nedenle, sıkı bir göç tanımı oluşturmak çok zordur (Özyakışır, 2013, s. 5). Göç alanında, genellikle farklı şekillerde ele alınan çok sayıda özel kavram vardır ve aktif olarak kullanılmaktadır. Göçün ilk bilimsel tanımı, "bir kişinin ikamet ettiği yerin kalıcı veya geçici olarak değiştirilmesi" olarak kabul edildiği on dokuzuncu yüzyılın sonlarında yapılan bilimsel çalışmalarda bulunabilir. Kural olarak, göç tanımları, zaman (göçün süresini belirler), mesafe ve ikamet yerinin durumu gibi bölgesel hareket kategorilerine dayanmaktadır.

Nüfus göçü kavramının evrim sürecinin, göçün bilimsel tanımını, kalıcı veya geçici bir doğaya sahip olan bir kişinin ikamet yerindeki değişiklikler olarak ilk kez formüle eden E. Ravenstein'in (1885-1889) çalışmalarıyla başladığı varsayılabilir (Ravenstein, 1885: 169). Göç, aslında insan doğasının doğuştan gelen bir içgüdüdür. Varlıklarından ihtiyaç duydukları yiyecek, tarım arazileri ve kaynaklara ulaşma, gezme ve keşfetme arzusunun bir sonucu olarak, insanlar sürekli olarak fetih ve hakimiyet için hareket halindedir. İnsanların hareketi sayesinde girişimler bir alandan diğerine taşınmıştır (King, 2012). Nüfus göçü yer değiştirme ve yerleşme anlamına gelir. Modern bilimsel literatürde yaklaşık kırk civarında göç tanımı vardır ve bu terimlerden bir kısmı, göçü geniş anlamda, diğer kısımları ise dar anlamda tanımlamayı mümkün kılar (Bayramova, 2016: 25).

Göçün geniş bir anlayışında, süreye, düzenliliğe ve hedef yönelime bakılmaksızın, bir veya daha fazla idari-bölgesel birimin farklı yerleşim yerleri arasında yapılan toprak hareketleri anlaşılır. Bunlar epizodik (kalıcı olmayan ve sistematik olmayan iş, turistik ve diğer seyahatler), sarkaç (düzenli olarak ikamet ve istihdamı birbirine bağlayan hareketler) ve geçici (mevsimsel) (genellikle mevsimsel istihdamla ilişkili) nüfus göçleridir. Dar anlamda göç, tam bir bölgesel hareket türüdür (yeniden yerleşim). Bu, ikamet yerinin bir bölgede istihdam, çalışma veya diğer faaliyet yerleriyle birleştirildiği kalıcı ikamet değişikliğinin eşlik ettiği geri alınamaz bir göç türüdür (Haas, 2010:228). Kısacası, göç, hedefi kısa, orta veya uzun vadede bir yerden geri dönmek veya ekonomik, politik, çevresel veya kişisel olarak başka bir yere kalıcı olarak yerleşmek olan coğrafi, sosyal ve kültürel yer değiştirme eylemi veya sürecidir (Yalçın, 2004:13).

Faist'e göre (2000: 48) göç eğilimleri makro, orta, mikro düzeyde ele alınmaktadır. Makro düzeyde, genel olarak göç hareketlerinde ekonomik, sosyal, kültürel, demografik, siyasal özellikler dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda göçün ekonomik boyutuyla bağlantılı işsizlik, kişi başına düşen gelirin az olması, düşük maaş göçün itme faktörleri arasında yer almaktadır. Ülkelerdeki işgücü piyasası farklılıkları çekme faktörlerini yansıtmaktadır. Yani analiz, hedef ülke ile menşe ülke arasındaki farklılıklara göre yapılır. İstemsiz yer değiştirme, devlet baskısı veya genelleştirilmiş şiddet veya iç savaş korkusu gibi faktörlerle açıklanacaktır.

Orta düzeyde analiz makro düzeyin bazı tutarsızlıklarını açıklamaya yardımcı olabilir. Yani Makro düzey itme ve çekme faktörlerini reddederek, göçün itici nedenlerinin ana sebepleri olarak sistemler ve ağları önemli kılmaktadır. Göçün bir göç sisteminde, yani ekonomik, politik ve kültürel bağların yanı sıra göç akışlarıyla birbirine bağlı bir grup ülke içinde gerçekleştiği varsayılır (Boswell, 2002: 3). Ağlar oluşturulduktan sonra, bilgi, iletişim, ekonomik ve sosyal destek gibi insanların hareket etmesine yardımcı olacak kaynaklar sağlayarak göç akışlarının yönünü ve hacmini önemli ölçüde etkileyebilir. Ağlar üzerinden akan kaynaklar, bir ağın diğer üyeleri için hareket etmeyi daha çekici ve uygulanabilir bir seçenek haline getirir ve "zincir göçü" olarak adlandırılan şeyi üretebilir. Bu orta seviye, zorunlu yerinden edilmeyi açıklamakla daha az ilgilidir, ancak mülteciler için hedef seçimini açıklamaya yardımcı olabilir.

Mikro düzey ise, bireysel göç kararlarını etkileyen faktörlere odaklanır ve potansiyel göçmenlerin göçün çeşitli maliyetlerini ve faydalarını nasıl tarttığını analiz eder. Bu durumda hedef ülkeye taşınmak ve entegre etmek için yatırılan finansal ve psikolojik kaynaklar maliyetler olarak anlaşılırken, faydalar da a yüksek bir maaş veya fiziksel güvenlik olarak

algılanabilir. Mikro düzey genellikle rasyonel seçim teorisine dayanır, bu da bireylerin nasıl ve neden karar verdiğine dair bir dizi tartışmalı varsayım yapar.

Giderek daha fazla ülke göç akışlarından etkilenmektedir. Göçmenleri kabul eden ülkeler, farklı ekonomik, sosyal ve kültürel geçmişlerden gelen göçmenleri kabul etmektedir. Bu eğilim göçün küreselleşmesinin sonucudur. Şu anda, dünyanın birçok yerinde uluslararası göç akışları hızlanmakta ve sayı olarak artmaktadır. 1980'lerde, dünya çapında 100 milyon göçmen olduğunda, 1990'larda bu rakam 150 milyona ve 2000'lerde 200 milyona yükselmiş, bu rakamlar dünya çapında göçmen sayısında hızlı bir artışa işaret etmektedir. (Bossard, 2005, s. 2) Artan göç potansiyeli, devlet politikalarının önemini ve zorluklarını artırmıştır. Hükümet politikaları göçü azaltmak ve önlemek için önlemler üretebildiğinden dolayı önemli yere sahiptir (Castles, Miller, 2003b: 12).

Uluslararası göç hareketlerinin tarihine baktığımızda, zaman zaman, dünyanın siyasi, ekonomik ve kültürü üzerindeki etkisini görebiliriz. Göç aslında bir yerde, toplumda veya daha spesifik olarak kamuya açık bir kendini ifade etme biçimidir. Yaşadığınız her yerde dünya göçünün etkisini görebilir ve hissedebilirsiniz. Dünya tarihi bir anlamda göçmenlerin tarihidir. Uzun zamandır, insanlar, diğer insanların kaynakları pahasına zenginleştirme için yeni topraklar geliştirme ihtiyacı nedeniyle harekete geçmeye teşvik edilmiştir. Örneğin, Antik Yunan ve Antik Roma kabilelerinin yeniden yerleştirilmesi, yerel kaynakların tükendiği ve köle ekonomisi yürütmek için gerekli köle saflarının yenilendiği fetih kampanyaları şeklinde karakterize edilmiştir. Cermen, Slav ve diğer kabilelerin Roma İmparatorluğu topraklarına büyük göçü, IV.yüzyıldan itibaren 2 yüzyıl sürmüş ve VI. yüzyılda Asya'dan Hun kabilelerinin baskınlarıyla sonuçlanmıştır. Bu sürecin etkisiyle Roma İmparatorluğu çöktü ve modern Avrupa etnik haritası oluşturulmuştur. XIII. yüzyılın ortalarına kadar Asyalı göçebelerin Avrupa'ya akınları devam etmiştir. VII-IX. yüzyıllarda devam eden Arap seferleri, Asya, Kuzey Afrika ve güneybatı Avrupa'daki geniş bölgeleri birleştiren Halifeliğin kurulması ile muazzam bir şekilde sona ermiştir. Fetihler, dünyanın siyasi haritasını yeniden çizirken yerel halkların, sayılarının, kültürlerinin ve ekonomilerinin sonraki gelişmeleri üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Orta Doğu'daki Hristiyan haçlı seferleri de (1096-1270) büyük insan hareketlerini harekete geçirdi. XV-XVI. yüzyılların büyük coğrafi keşifleri, yeni bir halk hareketi turunun başlangıcına işaret ediyordu. Nüfus artışı ve ekilebilir arazi eksikliğinin etkisi altında Avrupa, diğer kıtalarda yeni verimli ve kaynak bakımından zengin toprakların genişletilmesinde bir gelişme yolu bulmuştur. Birkaç nesil boyunca, Avrupalılar bu bölgeleri fethettiler, yerleştirdiler ve geliştirdiler, bunun sonucunda yeni uluslar ve devletler kurulmuştur. XVI-XVIII yüzyıllarda Batı'nın sömürge politikası

milyonlarca Afrikalı'nın Amerika'ya zorla ihracatına ve Çin ve Hindistan'dan vasıfsız işçilerin Güneydoğu Asya ülkelerine ithalatına katkıda bulunmuştur. Kolonilerin kendisinde, yerel halkın büyük ölçüde can kaybına neden olan ıssız alanlara zorla yeniden yerleştirilmesi de dahil olmak üzere yerel halkın imhası gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra milyonlarca işçi, özellikle Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'da savaşın etkilerini yaşayan ekonomiyi kurtarmak için ciddi emek eksikliklerinin bir sonucu olarak bu ülkelere göç etmeye başlamıştır. Bu dönemde, özellikle Türkiye'den Almanya'ya yoğun bir göç yaşandı. 20. yüzyıl, uluslararası göç tarihinde önemli bir dönemdir. Sömürge sisteminin çöküşü, koloniler ve eski metropoller arasındaki göçün ölçeğini ve biçimlerini önemli ölçüde değiştirmiştir. O zamandan beri, Asya ve Afrika'ya giden Avrupalıların sayısında keskin bir düşüş vardı. Göç akışlarının hareketinde önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Daha önce gelişmiş ülkelere göç edenlerin sayısı azalmış ve az gelişmiş bölgelerine doğru göç gerçekleştirilmekteyse de, şimdi bu akışlar daha az gelişmiş ülkelere ters yönde gitmektedir (Popova, 2017: 73) ve eğer başlangıçta göç süreçleri devletlerden esinlendiyse, dünya küreselleşmesi ve beraberindeki süreçler (teknik, iletişim, bilgi ve diğer alanların gelişimi) uluslararası göçe dahil edilmeyi mümkün kılmıştır.

Tüm bu göç hareketleri ve diğer birçok faktör dünyayı şekillendirmektedir, ancak bu yeni dünya hala yeni bir göç senaryosuna tanık olmaktadır. Küresel göç asla bitmez. Dünya hala sürekli gelişen büyük bir aşamadır. Bu nedenle göçü anlamak, açıklamak ve yönetmek artık çok önemlidir.

1.1.2. Göç Türleri

21. yüzyılın son çeyreğinde, küreselleşmenin artan iletişim olanakları ve uzak konumların ve daha kolay ulaşım modlarının kaynaşması nedeniyle göç olgusu çeşitlenmiştir. Göçle ilgili araştırmalarda çeşitli göç sınıflandırması yapılsa bile, tüm göç türleri genel olarak iç-dış (uluslararası) göç, zorunlu gönüllü göç ve geçici-kalıcı göç olarak sınıflandırılmaktadır. Ülkenin bir bölgesinden diğer bölgesine olan insan hareketleri iç göç olarak tanımlanır ve süresine göre geçici ve kalıcı göç türünü ayırt edebiliriz. Bu nedenle, iç göçün ayırt edici bir özelliği, bir ülke içindeki nüfusların mekansal hareketidir ve farklı süreleri ve hedefleri olabilir (örneğin, nüfusun kırsal alanlardan şehirlere göçü). Dış göç genellikle uluslararası göç anlamına gelir. Uluslararası göç - menşe ülkeden veya olağan ikamet ettiği ülkeden başka bir ülkede kalıcı veya geçici ikamet amacıyla ayrılan kişilerin hareketidir (İontsev, 1999:120). Ancak bu sınıflandırma da tartışılmaz değildir. Son zamanlarda, giderek daha fazla sayıda

araştırmacı, bilinen benzerliklerine rağmen "dış" ve "uluslararası" göç kavramlarının eşit olmadığı sonucuna varmaktadır. Bunları farklılaştırma ihtiyacı, entegrasyon dernekleri çerçevesinde var olan "şeffaf sınırlar" olgusuyla ilişkilidir. Uluslararası ve iç göç arasındaki temel fark, devlet sınırının geçilmesidir.

1.1.3. Uluslararası Göç Türleri

Uluslararası göçü genel olarak kalıcı ikamet, vatandaşlık, ikamet değişikliği gibi çeşitli nedenlerden dolayı ülke sınırlarını aşan insanların bölgesel hatta kıtasal hareketi olarak tanımlayabiliriz. Küreselleşme ile uluslararası göç arasındaki ilişki göz önüne alındığında, küreselleşmenin insanların göç potansiyelini artırdığı söylenebilir. Mutlak sayılarda, geçmiş tarihte görülen göç hareketlerinden çok daha az hareketlidir. Ancak yeni göçmen türlerinin ortaya çıkması ve coğrafi hareketliliğin artması, ulus devletlerin sınırları yönetmede ve sınırlarda kalan yabancıların durumunu izlemede bazı zorluklar yaşadığının altını çizmektedir. Küreselleşme ve uluslararası göç bağlamında, bir ulus-devlete ev sahibi ülke demek yeterli değildir ve sınır ötesi bölgeler gibi yeni terimler ortaya çıkmıştır. "Öğrenci göçmenler" ve "işçi göçmenleri" gibi göçmen türlerinin ortaya çıkmaya başlaması, "geçici veya kalıcı göçmenler" ile "yasal veya yasadışı göçmenler" arasında ayrım yapmayı zorlaştırmıştır (Pusch, Wilkoszewski, 2010: 22-23).

Jennissen'in (2004) göç türlerini İşgücü göçü; Geri dönüş göçü; Zincir göçü; İltica göçü olarak ayırmaktadır. Yeni istihdam arayışında bulunarak başka ülkeye sınır ötesi hareket eden insan grubuna işçi göçü tanımını vermektedir ve bu gruplar yüksek vasıflı, yarı vasıflı ve vasıfsız göçmenleri içerir. Uluslararası göçmenler, yabancı bir ülkede uluslararası göçmen olarak yaşadıkları sonra vatandaşı oldukları ülkeye dönmeyi ve kendi ülkelerinde en az bir yıl kalmayı planlıyorlarsa, geri dönüş göçmenleri olarak adlandırılırlar. Bir ülkeden diğerine yeniden bir araya gelmek ve bir aile kurmak için hareket eden insanlar zincir göçmen olarak kabul edilir. Sığınma statüsü elde etmek için yabancı bir ülkeye seyahat eden sığınmacılar, sığınmacı olarak kabul edilir.

Bell, Alves, de Oliveira ve Zuin (2010:16) İşçi göçü; Zorunlu göç; ve Uluslararası emeklilik göçü gibi temel uluslararası göç türlerini belirtmektedir. Düşük ücretli veya geçici olan yüksek vasıflı işçilerin göçü işgücü göçüdür. Mülteciler ve sığınmacılar dahil olmak üzere, çatışma ve belirsizlik nedeniyle, siyasi, sınır ötesi ve aynı zamanda doğal afetler nedeniyle fark yaratan yerinden edilmiş insanlar zorunlu göçü içerir. Zorunlu göç, çatışmalar ve siyasi belirsizlikler nedeniyle sınırları aşan mülteciler ve sığınmacılar ile doğal afetler ve inşaat projeleri nedeniyle yerleşimlerini kaybeden yerinden edilmiş kişileri kapsamaktadır.

Uluslararası emeklilik göçmenliği, emeklilerin ikamet ettikleri yer olarak yurtdışında gayrimenkul satın almalarını ifade eder. Göç literatüründeki bir diğer yaygın sınıflandırma, zorunlu ve gönüllü yer değiştirmedir.

1.1.4. Zorunlu ve Gönüllü Göçler

Göçün hareket sürecine olan tutumuna bağlı olarak, göç gönüllü ya da, zorunlu olabilir. İlk zamanlarda ortaya çıkan doğal afetler, kaynakların tükenmesi, iklim değişikliği, kuraklık, kıtlık ve medeniyetler arası çatışmalar gibi faktörler göçü gerektiriyordu. Son zamanlarda kölelik, sömürgecilik, eyaletler arası veya iç savaşlar ve çatışmalar gibi nedenler göç hareketlerinin teşvik etmiştir. Sosyal yapı, zorunlu göçe sürükleyen temel nedenlerdendir. Bu göç iki gruba ayrılmaktadır. Birincisi göç etmek zorunda kalan sınıfın göç prosesini kontrol edebilmesi ikincisi ise, göç kontrolünün tamamen elinden alınmasıdır (Özyakışır,2013a:9). Zorunlu göç, göçmenlerin menşe ülkesine, transit veya üçüncü ülkeye idari veya yargı kararına (örneğin sınır dışı etme) dayalı olarak zorunlu dönüşü anlamına gelir. Zorunlu göçte, zorlama unsuru da vardır, insanlar yaşam tehditlerinden dolayı ikamet yerlerini terk ederler (örneğin, doğal felaketler, ülkedeki askeri eylemler, vb.).

İnsanları ikamet ettiği yerlerini terk etmeye savaş,siyasi huzursuzluk, çevresel krizler, etnik ve dini çatışmalar gibi nedenler zorlamıştır. Bu süreç, mültecilerin, yasal göçmenlerin ve yasadışı göçün uluslararası sonuçları olarak ulusal sınırlar içinde kendini göstermektedir. Zorunlu göçten sonra iki vaka var. Birincisi devlet sınırına geri dönmek, ikincisi ise sınır dışı edilmek (Özyakışır,2013b: 13). Gönüllü göçün diğer göç türlerinden ayırt edici özelliği, göçmenlerin kendi göç kararlarını vermeleridir. Burada, yaşam koşullarını iyileştirme arzusu, macera arayışı, farklı yerlerde ve kültürlerde yaşama arzusu gibi nedenler ön plana çıkmaktadır (Yalçın,2004:15-16). Gönüllü göçte, ailelerin ve insanların öncü olarak başka ülkelere yerleşmelerine, bu ülkelerde iş bulmalarına ve hayatlar kurmalarına ve ailedeki diğerlerini göçe teşvik etmelerine olanak tanınır. İşçi göçü, yasa dışı olmadığı sürece gönüllü göçün bir parçasıdır. Yerinden edilmenin ekonomik, insani, sosyal ve politik nedenleri vardır. Ekonomik nedenlerden dolayı, zorunlu göç bir emek göçü olarak ortaya çıkabilir. Bu durumda, yasadışı göç kavramı ortaya çıkabilir. Ayrıca, zorunlu göçmenler devlet tarafından desteklenene kadar çalışmalıdır. Başka bir deyişle, zorunlu göçmenlerin çalışma koşulları, koruma taleplerinin kabul edilip edilmediğine ve yasal veya yasadışı olarak çalışıp çalışmadıklarına bağlıdır (Sabates-Wheeler, 2011:6). Bazı araştırmacılar, göç süreçlerini, insanları mekansal hareketlere sevk eden nedenler ve hedefler açısından sınıflandırmaktadır. Göç etmek için pek çok neden olabilir: sosyo-ekonomik, politik, kültürel, dini, çevresel,

askeri, eğitim vb. Göçte yer alan katılımcıların sayısına göre göç, bireysel, aile, grup veya kitle (toplu) olarak ayırt edilir. Bireysel ve aile göçü, göçün bireysel olarak veya aile tarafından meydana geldiği durumları ifade eder. Kural olarak, bu tür hareketler göçmenlerin kendileri veya üçüncü bir tarafça finanse edilir (bireyler, devletler, kuruluşlar üçüncü taraf olarak hareket edebilir). Kitlese göç (grup, toplu) belirli bir dönemde çok sayıda insanın (veya nüfusun bir kesiminin) ani bir bölgesel hareketini ifade eder.

Zorunlu göç, devletler, uluslararası kuruluşlar, STK'lar karşısında dünya toplumunun artan ilgisini çekmektedir ve aynı zamanda, bu tür bir göçün altına giren göçmenlerin kategorileri hala tanımlanmamıştır. Genel kabul görmüş bir “zorunlu göçmen” kavramının ve bu tür göçmenlerin birleşik bir sınıflandırmasının olmaması, yeni terimlerin dolaşıma girmesine yol açmaktadır: mülteciler, sığınmacılar, tahliye edilenler, ülkeleri dışında yerinden edilmiş kişiler ve diğerleri. Günümüzde literatürde "mülteci" kavramının çok sayıda çeşidi olduğu unutulmamalıdır: bir zorunlu mülteci (BMMYK Şartı kriterlerini karşılayan ve BM korumasına sahip bir kişi), tanınmış bir mülteci (1951 Mülteci Sözleşmesi tanımına giren bir kişi), hareket halindeki mülteci (sığınma reddedildi veya bir sığınma ülkesi arıyor), gerçeklere dayalı mülteci değil (1951 Mülteci Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamında mülteci olarak tanınmıyor, ancak haklı gerekçelerle tanınmış), bir yerde mülteci (ülkesinden ayrılırken mülteci olmayan, ancak koşulların değişmesi nedeniyle anavatanına dönmekten makul ölçüde korkan), transit mülteciler (Göç Terimleri Sözlüğü, 2005: 98), yasadışı göç. Bu tür bir göç bazen gizli veya düzensiz göç olarak adlandırılır. Kural olarak, kalkış, transit ve/veya ev sahibi ülkenin düzenleyici normlarının dışında, gizlice gerçekleşen insanların mekansal hareketi anlamına gelir. Kalkış ülkesi için, göçmen sınırın uygun belgeler (kimlik belgeleri, seyahat belgesi) olmadan veya ülkeden ayrılma gerekliliklerinin ihlali durumunda göç yasadışı olacaktır. Bir giriş ülkesinde, bu tür bir göçün yasadışı doğası, o ülkedeki yasadışı giriş, konaklama veya faaliyetlerde ortaya çıkabilir (Duwel, 2009: 32).

1.1.5. Geçici ve Kalıcı Göçler

Geçici göç, belirli bir iş için belirli bir nedenle herhangi bir ülkeye veya bir ülkenin sınırları içindeki başka bir bölgeye göçü ifade eden göç hareketidir (Naz, 2015:20). Geçici ve kalıcı göç kavramı, sürekli bir sürecin sonunda ortaya çıkar. Genel olarak, iş, eğitim veya turizm için gelen insanlar, geçici olarak kabul edildikleri bir ülkede kalıcı olarak yaşamaya başlar. Geçici göçmenler erken ya da geç menşe ülkelerine döneceklerdir. Başka bir deyişle, göç, ters bir şekilde menşe ülkeye odaklanmaktadır. Öte yandan, göçmenler kalıcı göçle menşe ülkelerini nadiren veya hiç ziyaret etmemektedir. Kalıcı göç planlayan kişiler önce

gidecekleri ÷lkeye ilerleyebilecekleri bir transit ÷lkesi seçerler. Akabinde bu ÷lkeden başlangıçta y÷nlendirildikleri ÷lkeye taşınmayı beklerler. Fas, Libya,Türkiye gibi ÷lkeler transit ÷lkedir (King, 2012:30).

Tüm göç biçimleri arasında en bariz faktör, genellikle yerli ve yabancı işçiler arasındaki iş rekabeti olarak ortaya çıkan emek göçü mücadelesidir. Kendi işücü piyasaları için gerekli yabancı işücünü çekmekle ilgilenen devletle yabancı göçmenler için elverişli koşullar yaratarak birbirleriyle rekabetçi bir mücadeleye girmektedir. Diğeri göç kategorilerinin de bir mücadele unsuru vardır. Örneğini, zorunlu göçmen durumunda, mücadele kendisini iç direniş olarak gösterebilir, mevcut sistemi protesto edebilir ve ÷lkesini terk etme ve başka bir ÷lkeye geçme arzusunda kendini ifade edebilir, muhtemelen kendi ÷lkesinde bulunmayan kaynaklardan dolaydır (örneğini güvenlik, edinme geçim ödenekleri vb.). Ancak zorunlu göçmen, bu kaynaklara erişim için yeniden mücadele etmek zorunda kalacak, alıcı taraf karşısında eylemlerinin geçerliliğini ve meşruiyetini kanıtlayacak, mülteci statüsünü teyit edecektir.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde göç hareketlerinin ölçeğinde hızlı bir artış, göçmenlerin tanımlanması belirtilerinin karmaşıklığı, göç türlerinin farklılaşması gibi karmaşık bir problem haline getirmektedir. şu anda, birçok bilim adamı ve uluslararası kuruluş, ortaya çıkan yeni göç hareketini tipolojileştirmeye çalışmaktadır. Göçmenlerin tipolojilerinin hiçbirinin ırksal veya etnik bir baskın olmadığı unutulmamalıdır (Bayramova, 2016: 25). Gerçekten de, bugün bu kriterlere göre göçmen kategorileri arasında ayırım yapan birak ÷lke var. Göç türleri ister iç-dış, geçici-kalıcı veya zorunlu-gönüllü olsun, bu faktörlerden türetilen sosyal, ekonomik faktörler, uluslarötesi hareketler, çevresel faktörler, kişilerarası bağlantılar itici faktörler ve çekicilikten bahsetmek mümkündür.

1.2. Göçün Nedenleri

Göç akışlarında keskin bir artış şu anda tüm insanlığın karakteristiğidir ve özellikle yerli nüfusun demografik büyüme oranlarının düştüğü ekonomik ve sanayileşmiş ÷lkelerde doğum oranında önemli bir düşüş gözlemlenir ve bunun sonucunda, yaşlanan nüfusun işücü piyasası üzerindeki etkisi artar. Küreselleşme bağlamında, ihtiyaç kaynaklı göçmenler, gelişmemiş veya kriz ekonomilerine sahip ÷lkelerden müreffeh devletlere hızla geçmektedir (Mazinoy, 2016:14). Farklı bölgeler arasındaki insan hareketi sadece bireyler veya küçük gruplar düzeyinde değil, aynı zamanda özellikle savaş zamanlarında da büyük ölçekte geekleşir. Kısacası, göç, bireysel veya kitlesel yer değiştirme sürecinin ekonomik, sosyal veya politik nedenlerinden doğan hareket olarak bilinmektedir. Ancak, göç olayının yer

değiştirme ile sınırlı olmaması önemlidir. Tanımı gereği göç, insanların kalıcı veya geçici olarak daha iyi yaşam fırsatları bulma umuduyla evlerini terk edip başka yerlere taşındıkları bir olgudur (Öngör, 1980). Bireylerin veya grupların göç hareketleri sürecindeki en önemli faktör, ihtiyaçlarını karşılamak için güvenli bir alana gereksinim duymaları ve bunu yapma olasılıklarıdır. (Doğan, 2005:42) Bu doğrultuda göç, siyasi kargaşa, siyasi hesaplamalar, iç savaşlar ve bunun sonucunda yaklaşan doğal afetler sonucunda uzun mesafeli yolculuklar ile yurt dışında veya kısa mesafeler şeklinde ülke içinde olabilir. Göçün başlıca nedenlerini bölgeler ve bölgeler arasındaki makro düzeydeki eşitsizlik, temel istihdam olanaklarının yetersizliği ve mikro düzeyde farklı sosyo-ekonomik grupların kötü yaşam şartları olarak belirtebiliriz. Göçün temel nedenleri şunlardır: Makro düzeyde bölgeler arası ve bölgeler içi eşitsizlikler ve temelde istihdam fırsatlarının olmaması, mikro düzeyde farklı sosyo-ekonomik gruplar arasında düşük yaşam koşullarının sağlanmasıdır. Nüfus değişiminin ise üç bileşeni vardır. Ölüm oranı, doğurganlık ve göç. Kısacası, küresel göç ekonomik, politik ve sosyal, kültürel, güvenlik ve çevresel sebeplere dayanmaktadır.

1.2.1. Ekonomik Nedenler

Son iki yüzyıl boyunca, ekonomik nedenlerden dolayı göç akışı sık sık gözlemlenmiştir. Düşük tarımsal gelir tarımsal işsizlik gelişmekte olan ülkelerdeki işsizlik oranları da göçmenlerin iş imkanlarının daha yüksek olduğu gelişmiş bölgelere göç etmesinin ana itici güçleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle, neredeyse tüm çalışmalar göçmenlerin çoğunun daha iyi ekonomik fırsatlar arayışında hareket ettiği konusunda hemfikirdir (Banda, 2019). Başka bir deyişle, ekonomik faktörler ülkedeki işgücü oranlarına, işsizliğe ve ekonominin genel sağlığına karşılık gelir. Ekonomik koşullar elverişli daha fazla sayıda birey muhtemelen daha iyi bir ekonomiye sahip bir yere göç edecektir. Düşük ve orta gelirli ülkeler bugün büyümeye devam ettikçe ve yüksek gelirli ülkeler daha yavaş ekonomik büyüme yaşadıklarından, eski ülkelerden göç azalabilir. Ekonomik göçmenler, daha yüksek ücretler, daha iyi istihdam olanakları ve çoğu zaman kendi ülkelerinin iç sosyal ve politik durumundan kaçma arzusu nedeniyle uluslararası göçe doğru meyletmektedir.

1.2.2. Siyasi ve Sosyo-Kültürel Nedenler

Ekonomik nedenlere ek olarak, savaş, sıkıyönetim ve zorlama gibi krizler ve politik nedenler insanları göç etmeye zorlamaktadır (Tümertekin, Özgüç, 2002:33). "daha iyi fırsatlar, daha yüksek ücretler, refah tesisleri" arama sürecinde bölgenin yönlendirildiği "ülkenin sosyo-kültürel ve politik faktörlerindeki etnik farklılıklar" göç akışını tetikleyebilir. Arazi dağılımındaki farklılıklar, farklı gruplar arasındaki siyasi güç dengesi ve istikrar siyasi

şiddeti daha da kötüleştirmekte ve büyük ölçekli göç süreçlerini başlatmaktadır. Siyasi istikrarı baltalayan bir başka sorun da gruplar arasındaki ekonomik boşluktur. Ekonomik istikrarsızlık, yoksulluk, ve hükümet tarafından daha baskıcı idari anlayışların benimsenmesi siyasi istikrarsızlığa yol açmaktadır. Politik olarak değişken bir ortamdan kaçmak, göç akışını hızlandırmıştır (Sayın, 2010). Siyasi koşullarda gerçekleşen göç önemlidir. Çünkü amaç, bireylerin veya grupların siyasi nedenlerle zulüm görmesini önlemek, din ve dil özgürlüğü içinde özgürce yaşamak ve göçe yol açan ırkçı nefreti ortadan kaldırmaktır (Başel, 2003:48). Şu anda siyasi nedenlerle yeniden yerleştirilen kişi ve grupların çoğu mülteci ve sığınmacılar olarak tanımlanmaktadır. Son yılların istatistiklerine dikkat çektiğimizde, savaş ve kaos sonucu Suriye'deki göçmenlerin sayısının giderek arttığı görülmektedir. Burada bireylerin göç etmesinin ilk fikri, can ve mal güvenliğini sağlamak, sonrasında refah seviyesi yüksek ülkeye taşınmaktır (Kaya, 2015:20-21). Öte yandan eğitim ihtiyacı göçü başlatan bir etken olabileceği gibi geniş ailelerin oluşturduğu denetim mekanizması ve otoriteden kurtulma eğilimi de eğitilmiş gençlerin göçünü etkileyebilir (Başel, 2007:523).

1.2.3. Çevresel Nedenler

Bireyleri göçe zorlayan ekolojik faktörlerden iklim değişikliği tartışmasız en ciddi sorunlardandır. Önümüzdeki on yıl boyunca iklim değişikliği daha önce bilinen sosyal, politik ve ekonomik faktörlerin etkilerini artırabilir. İklim değişikliğinden etkilenen insanlar sadece kısa rotalara hareket etse bile, bu onların sosyal, politik ve ekonomik dinamiklerini değiştirebilir. Bununla birlikte depremler, volkanik patlamalar, küresel ısınma, kuraklık, nükleer silahlar ve enerji kaynakları göçü tetikleyen en önemli olaylardır. Bu koşullar altında 1994 yılında Kırgızistan'da meydana gelen heyelan sonucunda binlerce insan göçe zorlanması ve bir zamanlar dünyanın en büyük göllerinden olan Aral Gölü'nün suları küresel ısınma ve kuraklık nedeniyle azalması yaşanan önemli olaylar arasında yer almaktadır. Gölün bir bataklık ve çöle dönüşmesi neticesinde toprak verimliliği azalmıştır. Dolayısıyla bu süreç insanların göç etmesine neden olmuştur (Günay, 2017:42). Bunun dışında doğal kaynakların bölünmesi nedeniyle çatışmalar ve savaşlar meydana gelebilmekte ve doğa bir savaş aracı olarak kullanılabilmektedir (Algan, Künçek 1998:97-98).

Kuraklık, deprem ve iklim değişikliği gibi ekolojik yapıdaki değişiklikler nedeniyle birçok insanın mülteci durumuna düştüğü ve daha fazlasının düşeceği söylenebilir. Çevresel sığınmacıların akışındaki artışın, sınırlar boyunca istikrarı bozucu bir eğilime yol açacağı iddia edilebilir (Lonergan, 1998:5). Göç ve çevre arasındaki bağlantıya dair iki bakış açısı sunulmaktadır. Bu görüşlere göre, çevresel bozulma göçe neden olan itici faktördür. En önde

gelen görüşe göre, göç hareketleri çevreyi yok etmektedir. Myres'ten Afifi ve Warner'ın alıntılarına göre, alternatif koruma olmadan bile yeni yerler bulmaya çalışan milyonlarca çevresel göçmen birçok tehlike oluşturmaktadır (Myres, 2008:5-6). Günümüzde toplam 22 milyon geleneksel mülteci ile karşılaştırılabilecek en az 25 milyon çevre mültecisi vardır. Bunlar ağırlıklı olarak Sahra'nın güneyindeki Afrika'da (özellikle Sahra ve Boynuz'da), Hint Yarımadası'nda, Çin, Meksika ve Orta Amerika'da bulunurlar. Küresel ısınma tahminleri doğrulanırsa, deniz seviyesinin yükselmesi ve birçok kıyı topluluğunun su basması, ayrıca kuraklık ve muson ve diğer yağış sistemlerinin bozulması yoluyla tarımsal çıkıkların ortaya çıkması durumunda sayıları daha da hızlı bir şekilde artacaktır. Sonunda 200 milyon insanın yer değiştirme riskine maruz kalmasına neden olabilir (Myers, 1997b: 168). Çevresel bozulmanın bir sonucu olarak çevre sorunları, dünyanın birçok yerinde çatışmalara neden olmuştur. Artan su kıtlığı, ormansızlaşma ve özellikle verimli topraksız alanlardan göç öngörülebilir süreçlerdir. Sosyal çatışmalar büyük ölçekli devlet seferberliğine, toprak ve zenginlik dağılımındaki değişikliklere ve yönetim süreçlerinin gelişmesine neden olabilir. Dolayısıyla bu değişiklikler topluma baskı yaratmaktadır. Stresten kaynaklanan gerginlik, güven eksikliğine ve artan göç akışına yol açar (Homer-Dixon, 1994:6). Göç nedenleri, göç akışlarının çeşitlendirilmesine katkıda bulunur. Ekonomik nedenlerle gerçekleşen göç hareketleri bir tür gönüllü göç olarak sınıflandırılabilir. Siyasi nedenlerle göç, zorunlu göç kategorisine girebilir. çevresel nedenler bazen iç göçe yol açarken, bazen bir ülkenin sınırlarının ötesine geçen bir nüfusun yerinden edilmesiyle dış göçe yol açabilir. Bu nedenle göç nedenlerinin de göç türlerini belirlediği varsayımına varabiliriz.

1.3. Modern Dünyada Göç Teorisinin Oluşum ve Gelişme Süreci

Uluslararası göç, sosyal bilimlerin neredeyse tüm bilim dallarının ilgi duyduğu karmaşık bir olgudur. Göçü kuramsallaştırmak, bu nedenle, farklı disiplinler arasında entelektüel bir köprü kurmaktadır. Sosyoloji, Ekonomi, Antropoloji, Siyaset Bilimi, Tarih, Coğrafya, Hukuk, Psikoloji gibi farklı disiplinler göç olgusunu farklı yönden yorumlamaktadır (Brettel, Hollifield, 2008). Göç süreçlerinin incelenmesi, en modern ve aranan araştırma alanlarından biridir. Dünyanın dört bir yanındaki bilim adamları, göçün özüne ilişkin farklı anlayışlar sunmakta ve bu karmaşık ve çok yönlü fenomenin incelenmesine farklı yaklaşımlar belirlemektedir.

Genel olarak "klasik" olarak kabul edilen göç teorilerinin çoğu Batı kökenli, özellikle de uluslararası göç süreçlerini en çok deneyimlemiş ve deneyimlemekte olan ülkelerde ortaya çıkmıştır. Klasik göç teorisinin öncü kurucularından biri, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında

yedi tane göç kanunlarını belirlediği "Göç Kanunları" formüle eden İngiliz coğrafyacı E. Ravenstein olarak kabul edilmektedir. Bu kanunların birinci ilkesine göre (Ravenstein, 1876: 173) nüfusun yeniden dağılımının bölgeler arasında gerçekleştiğini belirtir. İkinciye göre, bölgeler arasındaki temel fark ekonomik özelliklerde yatmaktadır. Üçüncü ilke göçmenlerin çoğu kısa mesafelere taşınmaktadır. Dördüncü ilke, göçün kademeli olmasıdır. Beşinci ilke, her göç akışının ters hareketi vardır. Altıncı ilkeye göre bir göçmen uzun mesafeleri aşmaya karar verirse, büyük sanayi ve alışveriş merkezlerine yönelecektir. Yedinci ilkeden, şehirlerde olduğundan daha fazla hareketliliğin kırsal kesimde yaşayanların doğasında olduğu sonucu çıkar. Ravenstein'e göre göç cinsiyet boyutunu da etkiler, kadınlar ülke içinde daha hareketlidir, ancak erkekler uzun mesafelerde daha fazla hareketlilik sergilemektedir (Ravenstein, 1889: 270). Etkileyici ampirik çalışmalar temelinde, Ravenstein, zamanın göç süreçlerinin temel özelliklerini açıkça ortaya koymuştur. Bununla birlikte, bu ilkeler esas olarak Birleşik Krallık'taki iç göç deneyimlerinden türetilmiştir. Oldukça açıklayıcı niteliktedirler ve çok yönlülük ve uygulanabilirlik bakımından zayıf kalmaktadır.

Chicago Okulu temsilcileri, göç teorisinin gelişimine özel bir katkı sağlamıştır. Bildiğimiz gibi, XIX. yüzyılın yarısından XX. yüzyılın başlarında, Amerika Birleşik Devletleri kentsel nüfusta güçlü bir artış yaşamıştır. 1840'ta 4 binden biraz fazla nüfusa sahip küçük bir yerleşim yerinden Chicago, 1880'de yaklaşık 500 bin nüfuslu büyük bir şehre dönüşmüştür. On yıl sonra nüfusun bir milyonu vardı ve 1930'da 3,5 milyona yükselmiştir. Bu nedenle, bu okulun önde gelen bilim adamlarından oluşan Robert Park, Ernst Watson Burgess, Louis Wirth, Roderick Mackenzie, William Thomas, Florian Znanetsky ve diğerleri göç alanında sosyolojik araştırmalar, deneysel verileri toplama ve analiz etme yöntemlerini iyileştirmiş, göçün sonuçlarını incelemiş olmaları tesadüf değildir (1967: 239).

Amerikalı bilim adamların bazıları E.G. Ravenstein'in göç ilkelerine geri dönerek göçmenlerin ne kadar mesafenin üstesinden gelebileceklerini ve hazır olup olmadıklarını, mesafenin göç akışında ana faktör olup olmadığını merak etmektedir. Stoffer göç akışında bir artışa yol açan açılış beklentileri ve göç sürecini engelleyen ve göç hacimlerinde bir azalmaya yol açan araya giren koşullar göçmen sayısına etkisi olduğuna inanmaktadır. Stoffer, koşullara müdahale ederek, göç edenlerin önündeki tüm engelleri yüksek nakliye maliyetleri, zorlu ve kısıtlayıcı yerel yasalar, göçmen hakkında yetersiz bilinç, yerel halktan destek eksikliği vb. olduğunu öne sürmüştür ve uzun mesafe insanların göç etmesinde belirleyici faktör olmadığını da belirtmiştir (1940: 849).

Bir dizi Batı bilimsel teorileri birçok yönden haklı olarak "klasik" olarak kabul edilir. Ampirik araştırmaların çoğu şu anda bu teorilere dayanmaktadır ve göç süreçlerinin devlet

yönetimi modellerinin inşası temel alınmıştır. Bunun başlıca nedeni, yukarıda da behsedildiği gibi, farklı bilim dallarının temsilcilerinin coğrafyacılar, iktisatçılar, sosyologlar, demografiyle uğraşanların nüfus göçünün teorik olarak anlaşılmasıyla meşgul olmaları, dolayısıyla kullandıkları yaklaşımlar ve metodolojinin önemli ölçüde farklı olmasıdır.

Tablo 1.1 Sosyal Disiplinlerde Göç Teorisi

Disiplin	Araştırma Soruları	Düzeyler/ Analiz Birimleri	Temel Teoriler	Hipotez Örnekleri
Antropoloji	Göç kültürel değişimi nasıl tetikler ve etnik kimliği nasıl etkiler?	Temel olarak mikro / bireyler, gruplar ve aileler	Rasyonalizm veya yapısalcı ve ulusötesi	Sosyal ağlar kültürel farklılıkların desteklenmesine yardımcı olur
Demografi	Göç demografik özellikleri nasıl etkiler?	Çoğunlukla makro nüfus	Rasyonalizm (ekonomiden çok ödünç alındı)	Göçmenler, yerli nüfusla farklı üreme davranışları nedeniyle doğurganlığı artırıyor
Ekonomi	Göç etme kararı ve bu kararın etkisi nedir?	Daha mikro özelleştirilmiş	Rasyonalizm: çekme-çekim; (maliyet faydaları)	Hayatta kalma oranı, bireyin niteliklerine (beşeri sermaye) bağlıdır
Tarih	Göçmenlerin göç deneyimi nedir?	Daha fazla mikro / birey ve grup	Teori ve doğrulama testlerinden kaçınır	Uygulanmaz
Hukuk	Mevzuat göçü nasıl etkiler?	Makro / ve mikro / politik ve yasal sistemler	Sosyal bilimlerin kurumsallık ve rasyonalizm teorilerinden ödünç alınmıştır.	Haklar, göçmenler için yapılar yaratıyor
Siyaset Bilimi	Devletin göçü kontrol etmesi neden zor?	Çoğunlukla makro / politik ve uluslararası sistemler	Kurumsallaşma ve rasyonalizm	Devlet genellikle göçmen yanlısı çıkarların rehinesidir
Sosyoloji	Göçmenlerin farklı adaptasyon biçimlerini ne açıklıyor?	Daha fazla makro / etnik grup ve sosyal sınıf	Yapısalcılık ve / veya İşlevselcilik	Hayatta kalma ve entegrasyon göçmenin sosyal sermayesine bağlıdır

Ek olarak, göç, birçok duruma bağlı olarak o kadar çeşitli ve hareketli bir olgudur ki, yalnızca tek bir bilimsel teori yardımıyla kapsamlı açıklaması prensipte imkansız olabilir. Zorluk, nüfusun göç hareketinin altında yatan insan davranışının birbiriyle ilişkili birçok faktörün sonucu olması gerçeğinde yatmaktadır. Bu faktörlerin her biri ayrı ayrı belirli disiplinlerin çalışma konusu olabilir, ancak yalnızca hepsi birlikte bir kişinin faaliyet gösterdiği tek bir sistem olarak, nüfus göçü yasalarını açıklama görevini belirleyen göç biliminin konusu haline gelir.

Uluslararası göç alanında yapılagelmiş araştırma deneyimi tartışmasız değerlidir. Uluslararası göçün incelenmesi ve açıklanması nispeten kısa bir süre içinde, özellikle 20. yüzyılın son üçte birinde ve 21. yüzyılın başlarında, uzun bir yol kat etmiştir. Göç teorileri yararlıdır, çünkü halkın genel görüşü üzerine göç hareketinin anlaşılması için teorik bir çerçeve sağlarlar. Bu ekonomik, sosyal, yasal, politik, kültürel, etnik veya diğer olaylarla ilgili olabilir(Wimalaratana, 2016:21). Uluslararası göç teorileri, uluslararası göç hakkında bilimsel bilgi sağlar ve göçle ilgili düzenli ve spesifik yasaları ve bunların birbirleriyle ilişkilerini netleştirir. Bu nedenle, yukarıda belirtilen teorilerin altında toplanabilecek uluslararası göçle ilgili popüler teorileri kısaca analiz etmek faydalı görülmektedir.

Emek göçünün ekonomik kalkınmaya etkisini açıklamada faydalı olan neoklasik teori uluslararası göçün en eski ve en iyi bilinen teorilerinden biridir (Arango, 2000). Neoklasik göç teorisinin ana noktası, nüfusun göç hareketliliğinin, işgücü arzının esnek olduğu, ancak emeğe düşük ücretler verildiği ve marjinal üretkenliklerinin düşük olduğu bölgelerde, işçiler yüksek ücretli bir ülkeye göç etme eğiliminde olmasıdır. Göç, bu eşitsizliği düzleştirmek için bir araçtır, bu nedenle göç literatüründe neoklasik teoriye "mekansal ve ekonomik denge" denir (Castles ve Miller, 2003: 75). Bunun anlamı, ekonomik büyüme ve menşe ülkelerdeki artan göç ile ücret farkının giderek daralması ve göçün azalması için teşviklerin olmasıdır. Bu eğilimin bir sonucu olarak, para transferleri üretimi, işgücü gönderen ülkeler dış göçü teşvik etmek için güçlü bir araç haline gelmiştir. Buna ek olarak, göç, üretimi teşvik ederek emek alan ülkenin ekonomisine katkıda bulunur ve para transferleri alan ülke ideal olarak gelir eşitsizliğini ve ücret farklılıklarını azaltabilir (Prakash,2009). Eskiden emek ihraç eden bir ülke, net bir emek ithalatçısına dönüşebilir.

Neoklasik teori, göçü hem mikro düzeyde hem de makro düzeyde açıklamaktır. Makro düzeyde, neoklasik teori, göçü işgücü arz ve talep oranındaki coğrafi farklılıkların bir sonucu olarak ortaya çıkan bir faktör olarak açıklamaktır. Ortaya çıkan ücret farklılıkları, işçileri, düşük ücretli emek fazlası alanlarından daha yüksek ücretlerin olduğu emek-yetersiz alanlara

geçmeye teşvik eder. Göç, arzın kısıtlı olduğu yere bir emek akışı ve fazla olan yerden çıkış sağlar. Aynı zamanda ters yönde finansal akışların oluşumu meydana gelir. Neoklasik modelde, nüfus göçünün bir sonucu olarak, ücret seviyeleri ev sahibi ülkelerde ve menşee ülkelerde kademeli olarak eşitlenir. Dolayısıyla uzun süreç içinde bu, göç motivasyonunun ortadan kalkmasına yol açmalıdır, ancak tam tersi olmaktadır. Farklı ülkelerin nüfusunun gelir düzeyindeki uçurum artmakta ve buna bağlı olarak göç için teşvikler de artmaktadır. Mikro düzeyde, neoklasik göç teorisi, göçmenleri beklenen faydalar ile varsayılan maliyetlerin (maliyet-fayda yaklaşımı) karşılaştırmasına dayalı olarak göç hakkında kararlar alan rasyonel bireyler olarak sunar. Özgür seçim ve bilgi edinme koşullarında, göçmenlerin mesleki becerilerini en iyi şekilde sergileyebilecekleri ve buna bağlı olarak daha fazla para kazanabilecekleri yere gidecekleri varsayılmaktadır (Ivakhnyuk, 2015: 36).

Başlangıçta, neoklasik göç teorisi, öncelikle kırsaldan kente göç olmak üzere iç göçü açıklamak için uygulanmıştır. M. Todaro ve J. Harris, gelişmekte olan ülkelerde kentsel işsizliğe rağmen kırsal nüfusun kentsel merkezlere neden hareket ettiğini açıklayan bir mantıksal model (Todaro – Harris modeli) geliştirmiştir. Yazarlar, hedef bölge (şehir) ile çıkış bölgesi (kırsal bölge) arasındaki ücret seviyelerindeki farkın işsiz kalma riskini «ağır basacak» kadar önemli olduğu sürece, göç akışının devam edeceğini öne sürmüşler. Daha sonra Todaro – Harris modeli rafine edilerek, gerçeğe daha yakın hale getirilmiştir (Todaro ve Maruszko, 1987: 102). Nihayetinde, bu model, işsizlik ile birlikte, maddi ve psikolojik maliyetler gibi faktörleri hesaba katmaya başlamıştır. Örneğin, maddi maliyetlere, taşınma ile ilgili maliyetler, yakın insanlarla ayrılma, yabancı bir sosyal çevre ile karşılaşma ile bağlantılı olarak bir göçmenin psikolojik stresli durumuna atfedilebilir (Bauer ve Zimmermann, 1998: 98).

Bu fikirlerin uluslararası göç için özellikle geçerli olduğu kanıtlanmıştır. Mikro seviye teorilerinin, özellikle göç ağırları teorisinin daha sonraki gelişimi, göçmenlerin hedef ülkedeki sosyal bağlantılara sahip olmasının, göçün maddi ve psikolojik maliyetlerini azaltmak için neden bu kadar önemli olduğunu açıklamıştır. Daha sonra, beklenen faydaların ve maliyetlerin karşılaştırılması fikri, uluslararası göçü açıklayan kavramlarda yaygınlaşmıştır. J. Borjas, potansiyel göçmenlerin nereye gidecekleri konusunda seçeneğe sahip oldukları, duruma göre faydaları ve maliyetleri eşleştirdikleri bir «uluslararası göç pazarı» fikrini önermiştir (Borjas, 1989: 470). Bölgesel ve küresel işgücü piyasalarının gelişimi, göçmenlere böyle bir seçim için büyük fırsatlar vermiştir. Ancak, ileriye baktığımızda, modern koşullarda, «uluslararası göç piyasası» hakkında konuşursak, göçmenlerin nereye gideceklerini seçmediklerini, gelişmiş ülkeler olarak, seçici «alıcılar» haline geldiklerini, seçici göç

politikası şemaları aracılığıyla göçmenlerin sıkı bir seçimini gerçekleştirdiklerini söylemek mümkündür.

Neoklasik göç teorisine yapılan diğer değişikliklerin çoğu, öncelikle ülkelerin ve bireylerin göç süreçlerine katılmadaki düzensizliklerini açıklama üzerinedir. Bu nedenle, bölümlenmiş (çift) işgücü piyasası teorisine uygun olarak, uluslararası emek göçü, yapısal faktörlerin, özellikle ekonomik olarak gelişmiş ülkelerin karakteristik yabancı işgücü için sürekli talebin bir sonucu olarak kabul edilir (Portes, 1995: 20). İşgücü piyasalarının ikiye ayrılması, bir kural olarak, piyasa ekonomilerine sahip zengin ülkelerde ekonomik gelişmenin sanayi sonrası aşamalarında meydana gelir. "Birincil" sermaye yoğun sektördeki işler ulusal işgücü için istikrar ve yüksek ücretler sağlarken, "ikincil" emek yoğun sektör, düşük ücretler, istikrar eksikliğinden dolayı ulusal işgücüne çekiciliği kaybeder ve yapısal bir göçmen işçiler için yoğun talep oluşturmaktadır.

Modern göç süreçlerine neoklasik teorinin paradigmasının uygulanması bazı şüpheler uyandırmaktadır. Ekonomik faktörleri eşitlemeye yönelik eğilim, piyasa faktörlerinin yapısal "azgelişmişliğinin" varlığını, özellikle de daha az gelişmiş ülkelerde sermaye ve sigorta piyasasının azgelişmişliğini görmezden gelir, bu da göç gelirlerinin neoklasik teorinin öngördüğü eşitleme rolünü oynayabileceği ekonomilerinin bu tür gelişimini engeller. Ayrıca neoklasik teori, önemli bir sınırlayıcı faktör olarak hareket eden ev sahibi ülkelerin göç politikalarını dikkate almamaktadır. Gelir düzeyindeki hafif bir artışın göçü teşvik eden bir faktör olarak hareket edebileceği fark edilmiştir, çünkü daha fazla insan göçle ilgili maliyet ve riskleri kabul edilebilir bulmaktadır. Bu nedenle, gidiş ve menşe ülkeler arasındaki ücret farkının daraltılması, aslında neoklasik göç teorisinin paradigmasına tam bir tezat oluşturan göç artışına yol açabilir.

Son olarak, neoklasik teori, modern dünyada bazı gelişmiş ülkelere diğer gelişmiş ülkelere var olan sayısız göç akışını, aralarında ekonomik kalkınma seviyelerinde önemli farklılıklar olmadığı, yani göç için hiçbir teşvikin olmaması gerektiği zaman açıklayamamaktadır (Kritz vd., 1992). "Ekonomik eşitsizlik azaldıkça göç akışları durmaz veya küçülmez, aynı zamanda gerçekte benzer ekonomik, demografik ve sosyal göstergelere sahip ülkeler arasındaki göç hareketinin ölçeği artabilir."

Neoklasik teorinin geleneklerini sürdüren, yeni ekonomik teori ekonomik faktörlerden uzaklaşmaktadır. Teorik yapı, göç kararının mikro düzeyde ya da , bireysel olarak değil, toplu olarak alınmasından kaynaklanmaktadır. Yani, mevzubahis bir göçmen değil, bir hane veya ailedir. Buradaki göç etme motivasyonu, her şeyden önce, ailenin riskleri en aza indirme ve ardından geliri en üst düzeye çıkarma arzusuna dayanmaktadır. Aile, para transferleri yoluyla

bir göçmen tarafından desteklenmektedir (Stark, Levhari, 1982:193). Bu teorisinin bariz avantajlarına rağmen, göçün nedenlerinin gerekçelendirilmesi hala tek taraflı olarak kabul edilmektedir. Yeni ekonomi teorisi, ev sahibi ülkenin durumunu dikkate almamaktadır. Bütün ailenin göç etmesi gibi şeyler açıklanamaz.

Kökleri Marksist politik ekonomide bulunabilen ve dünya sistemleri teorisi ve yeni bir uluslararası ekonomik düzen kavramının en eksiksiz yansıması olan daha bir yaklaşım yapısal-tarihsel yaklaşımdır. (Castles S, 2003, p. 25). Yeni tarihsel yapı teorisi, neo-klasik ve gelişimci modernleşme yaklaşımlarına yanıt olarak ortaya çıkmıştır. Tarihsel olarak yapışökmücüler, ekonomik ve siyasi gücün gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasında eşit olmayan bir şekilde dağıldığını, insan kaynaklarında eşitsizliğin olduğunu ve kapitalist genişlemenin bu eşitsizliği güçlendirdiğini öne sürmektedir. Az gelişmiş ülkeler, modernleşmek ve yavaş yavaş ekonomik kalkınmayı teşvik etmek yerine küresel jeopolitik yapılara girmektedir. Göç konusunda yapısal-tarihsel yaklaşım çerçevesinde aktif araştırmalar 1970'lerde ve özellikle 1980'lerde yapılmıştır. Uluslararası göç, kapitalist üretim ilişkilerinin yayılmasından kaynaklanan asimetric gelişmenin bir sonucu ve eşitsizliğe daha da katkıda bulunan bir faktör olarak yorumlanmıştır. Bu arka plana karşı, uluslararası göçü sadece az gelişmiş ülkelerin ekonomileri için istenmeyen bir fenomen olarak değil, geri kalmışlığın ve bağımlılığın pekişmesindeki faktörlerden biri olarak (Frank, 1972) ve ekonomik ve sosyal kalkınma için bir kaynak olarak gören bağımlı kalkınma kavramı ortaya çıkmıştır. Bu bakış açısına göre göç, kırsal toplumlarda geleneksel bağları yok eder, ekonomilerini baltalar ve insanları zorla geleneksel ekonominin dışına iter. Bu görüş, büyük ölçüde, dünya sistemleri teorisinin savunucusu I. Wallerstein'in Dünya Ekonomik sistemindeki konumlarına göre ülkeleri sınıflandıran ve onları merkezi (çekirdek), yarı-periferi (yarı-peripheral), periferik (peripheral) ve sistemden ayrılan izole ülkelere ayıran konumu ile örtüşmektedir (Wallerstein, 1980). Bu yapıda, çevre ülkelerdeki kapitalist ilişkilerin gelişmesine, onlardan "ekstra" nüfusun bir göç akışı eşlik eder. Aslında küreselleşme, göç akışlarının hareketini dünya işgücü piyasasının değişen ihtiyaçlarına uyarlar. İnsanlar göç hareketinin içine çekilir çünkü içinde bulundukları geleneksel yapılar, küresel ekonomik sisteme dahil olmaları sonucunda yok edilmektedir.

Tarihsel yapısalcılar, neo-klasik göç teorisini, bireylerin öncelikle yapısal güçler tarafından zorlandıkları için özgür seçime sahip olmadıklarını söyleyerek eleştirmektedir. Yapısal-tarihsel yaklaşım makro düzeye odaklanır. Bireyin rolü, göçe ilişkin öznel kararı burada ele alınmamaktadır. Bu görüşteki ideolojik çerçevenin zayıflığı, aşırı katı olmalarıdır. Uygulamada, ekonomik büyümeye ulaşan Güney Avrupa ve Asya kaplanlarının kalkınma

tarihi tarafından reddedilmiştir. Bir zamanlar dünyanın zayıf gelişmiş ülkelerine ait olan göç seviyesi çok büyüktü, etkileyici ekonomik başarılar gösteren gelişmiş ülkeler arasına girebildiler. Muhtemelen, olumlu ya da olumsuz olan sonuçların, daha az gelişmiş ülkelerin dünya sistemine dahil edilmesini sağlayacağı pek çok faktöre bağlıdır: bunlar arasında devletin ekonomik politikası, bölgedeki devletlerarası entegrasyon süreçlerine katılım, gelişmekte olan dış koşullar vb. Makro düzeyde, Neoklasik teoriye ve yapısal-tarihsel kavramlara özgü statik yaklaşıma bir alternatif, V. Zelinsky tarafından geliştirilen mobil geçiş kavramıydı (Zelinsky, 1971:230) Zelinsky, doğurganlık ve ölüm oranlarındaki değişikliklere ek olarak, nüfusun bölgesel hareketliliğinin dinamikleri de dahil olmak üzere demografik geçiş teorisini rafine eder ve geliştirir. Zelinsky kavramına göre, demografik geçişin beş aşamasının her biri, nüfusun belirli hareketlilik biçimlerine sahiptir. Mobil geçiş olarak adlandırdığı bu formların tutarlı bir değişimidir. Böylece, toplum modernleştikçe, sadece nüfusun genel toprak hareketliliği artmakla kalmaz, aynı zamanda geçiş aşamaları ilerledikçe göç süreçlerinin doğası da değişir.

V. Zelinsky'ye göre, nüfus hareketliliğinin bazı biçimlerinin diğerlerine ardışık olarak taşması, hareketli bir geçiştir. İlk aşama, kavramın yazarı tarafından, tarımın geliştiği ve ticari ilişkilerin son derece zayıf olduğu, nüfusun nadiren göç ettiği ve yalnızca kısa mesafelerde, esas olarak ikamet yerlerini değiştirmek amacıyla, ortak bir sistem olarak nitelendirilir. İkinci aşamada, kırsal alanlardan gelen iç göçmenlerin akın ettiği şehirler ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda, azgelişmiş alanlar sömürgeleştirilir, V. Zelinsky de vasıflı işgücünün kaydırılması olasılığını kabul eder. Sonraki her aşamada, göç akışının yapısı daha karmaşık hale gelir. Üçüncü aşamada iç göç hızı zayıflar. Dördüncü aşamada, V. Zelinsky, orta ve düşük vasıflı personelin yer değiştirmesindeki önemli artışa dikkat çekmektedir. Kırdan kente göç hızı giderek azalırken, kentten kente nüfus hareketi artmıştır. Bu aşamada küresel göç akışları oluşmaktadır Nüfusun göç hareketliliğinin tarihsel gelişiminin son aşamasında, vasıfsız işgücünün ekonomik açıdan zayıf ülkelere daha gelişmiş ülkelere göçünün ölçeği, benzeri görülmemiş oranlara ulaşmaktadır. Bu, birçok gelişmiş ülke tarafından iç ve dış göç alanında yasal kısıtlamalar getirilmesine yol açar. Bu aşamada iletişim araçları geliştirilmektedir. Böylece, evrim aşamaları geçtikçe, göç süreçleri karakterlerini değiştirir, daha karmaşık hale gelir, bu onların mobil geçiş yoludur. V. Zelinsky'nin teorisine göre, belirli nüfus göçü biçimleri hem birbirleriyle hem de ekonomik büyüme, ulaşım hizmetlerinin ve iletişim araçlarının iyileştirilmesi, nüfusun yaşam standardında büyüme, vb. gibi sosyo-ekonomik ve demografik gelişme süreçleriyle ilişkilidir (Zelinsky, 1971a: 220). Mobil geçiş kavramı,

küreselleşmede göç ve sosyo-ekonomik kalkınma arasındaki ilişki üzerine daha sonraki birçok çalışma için metodolojik bir çerçeve haline gelmiştir (Olesen, 2002: 132).

Konseptini Avrupa ülkelerinin deneyimlerine dayanarak inşa eden Zelinsky, tüm ülkelerin mutlaka benzer bir yoldan geçmesi gerektiğini öne sürerek evrensel bir karakter vermeye çalışmıştır. Çok yönlülük iddiası, mobil geçiş kavramının hem güçlü hem de zayıf bir tarafı olduğunu kanıtlamıştır. Zelensky, nüfus değişiklikleri ile bölgesel nüfus hareketi modellerindeki değişiklikler arasındaki ilişkiyi açıklamamaktadır. Aynı zamanda, bu ilişkinin doğrudan değil, aracılık ettiği, yani ekonomik, sosyal, politik ve diğer faktörlerin dahil edilmesinin bir sonucu olduğu görülmektedir. İnsanlar sadece hızlı nüfus artışı nedeniyle göç etmiyorlar. Nüfus artışı, Körfez ülkelerinde olduğu gibi yüksek ekonomik büyüme oranları ile birleştirilirse, sakinlerin çoğu göç etme eğiliminde olmazlar.

Zelinsky'nin kavramını geliştirmeye devam eden P. Martin ve J. Taylor, "göç kamburu" (Migration Hump) fikrini önerdiler. Araştırmacılara göre, ilk aşamalarda gelişme faktörlerinin etkisi altında, nüfusun göç aktivitesinde belirli bir artış var. Refahta müteakip büyüme, nüfusun para biriktirmesine ve göç süreçlerine daha aktif bir şekilde katılmasına neden olur. Gelişimin ilerleyen aşamalarında nüfusun göçmen deneyimi azalmakta ve bir zamanlar kendilerini emek kaynağı olarak konumlandıran ülkeler göçmenleri çeken ülkelere dönüşmektedir (Martin ve Taylor, 1996:52). Bu ülkelere örnek olarak İtalya, İspanya, Güney Kore vb. olabilir. Mobil geçiş kavramının değeri ve R. Skeldon, P. Martin ve J. Taylor'ın fikirlerindeki modifikasyonu, gelişim faktörleri ile onlar tarafından keşfedilen ve incelenen göç süreçleri arasındaki bağlantıda yatmaktadır.

Hem neoklasik teori hem de yapısal-tarihsel teoriler, belirli bir ülkedeki bazı insanların neden göç etmeye karar verdiklerini ve diğerlerinin neden belirli ülkeler arasında göç etme eğiliminde olduklarını açıklamamaktadır. Bu sorunun cevabını «itme-çekme» (itme-çekme) teorisi önermeye çalışmıştır. 1960'ların ortalarında E. Lee, Ravenstein kanunlarından yola çıkarak, bir kişinin aşağıdakilere bağlı olarak göç hakkında bir karar vereceğini varsayarak yeni bir teorik yapı yaratmıştır: 1) hareket bölgesi / ülkesi tarafından belirlenen faktörlere; 2) varış bölgesi / ülkesi tarafından belirlenen faktörler; 3) sözde "ara koşullar" (mesafe, ulaşım ağının gelişimi, göç politikası, vb. E. Lee, belirli noktalar / bölgeler / ülkeler arasındaki göç akışlarının yalnızca göçü etkileyen koşulların oldukça yerel olması nedeniyle değil, aynı zamanda hedef ülkelere zaten ayrılmış olan göçmenler aracılığıyla "geri dönen" bilgi akışı nedeniyle sonraki göçmenlerin göçüne karar vermesine neden olacağını varsaymaktadır. Bu bilgi akışının bir sonucu olarak, göç vektörünün iki kutbunda, insanların göç etme kararını belirleyen çekici ve itici faktörler kavramı yapılandırılır (Lee, 1966: 51). E. Lee'nin

geliştirdiği "İtme-çekme" modeli bireysel seçime odaklandığı ve nihayetinde "artıları" ve "eksileri" eşitlemeye çalıştığı için, mikro düzeyde neoklasik teori ile bir dereceye kadar ilişkilidir.

Sonuç olarak, bilginin küreselleşmesi E. Lee'nin argümanlarını doğrulayarak güçlendirmiştir, çünkü hedef ülkelerden ayrılan ülkelere, örneğin istihdam fırsatları hakkında çoktan ayrılan göçmenlerden bilgi aktarımı, benzeri görülmemiş bir ölçek ve hız kazanmıştır. Sonuç olarak, çekme faktörleri daha da fazla insanı göç etmeye teşvik etmektedir. «Çekme-itme» modeli, göç literatüründe olağanüstü bir popülerlik kazanmıştır ve belki de göreceli sadeliği nedeniyle, aslında baskın göç teorisi haline gelmiştir. Genellikle özellikler iki ana gücü oluşturan faktörler demografik ve ekonomik itme ve çekme olarak belirlenmektedir (Skeldon, 1997a) ve bir itici faktör olarak demografik baskının etkisi, zamanımızın tipik hale gelen nüfus hareketiyle, daha az nüfuslu ve ekolojik olarak daha müreffeh bölgelerden, örneğin, New York veya Londra gibi çevresel koşulların elverişsiz olduğu en büyük "küresel" şehirlere, ancak yine de daha iyi ekonomik ve sosyal fırsatlar (eğitim, çalışma, sağlık hizmetleri, girişimcilik, eğlence) sunmaktadır.

"Çekme-itme" teorisinin zayıf yönleri şunları içerir. İlk olarak, menşe ülkelerinde toplumun heterojenliği ve tabakalaşması dikkate alınmaz. Göçün daha düşük ücretli ülkelere/bölgelerden daha yüksek ücretli ülkelere/bölgelere geldiği varsayımı her zaman doğrulanmamıştır. Göçmenlerin daha yüksek ortalama gelir düzeyine sahip ülkelerin vatandaşları olduğu ve daha fakir ülkelere gönderildiği durumlar vardır, ancak bu, kural olarak, daha yüksek bir gelir hedefinin elde edilmesiyle de açıklanmaktadır. Örneğin, Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nden petrol endüstrisi uzmanlarının daha yüksek ücret ve mesleki deneyim kazanmak için BDT ülkelerine transfer edildiğini söyleyebiliriz. Hedef ülkenin çekiciliğinin yanı sıra, potansiyel bir göçmenin (sağlık, eğitim, mesleki beceriler, vb.) bireysel özellikleri ve bu kişisel niteliklerin ev sahibi ülkenin ihtiyaçlarını ne kadar karşıladığı konusunda bir göç kararı almak önemlidir. İkincisi, E. Lee'nin itici faktörlere atfedilen demografik baskı, her zaman pratikte kendini göstermez. Ekonomik ve sosyal koşulların iyileştirilmesi nedeniyle, dünyanın en büyük şehirleri ve başkentleri daha az kalabalık ve ekolojik açıdan müreffeh bölgelerden gelen göçmenleri cezbetmektedir.

Göç ağları teorisi, göç kavramının araştırılmasında katkıda bulunmaktadır. Göç ağı teorisi, göç ağı teorisi, sosyal sermaye teorisi, göç zinciri teorisi, yapay göç teorisi gibi birçok isme sahiptir. Yazarı sosyolog Douglas Macy olarak bilinir, ancak kökenleri İsveçli ekonomist ve Nobel ödüllü Murdoch tarafından önerilen 1957 birleşik neden teorisinde yatmaktadır. Kümülatif nedensellik altında, G. Murdahl, ekonomik aktivitenin belirli

bölgelerde yoğunlaşmasını ve bipolar sistemde eşit olmayan gelişimin ekonomi için ne gibi etkileri olduğunu açıklayan nedenleri ortaya koymuştur. Daha sonra, kümülatif nedensellik kavramı göç ağları teorisini geliştirmek için D. Massey tarafından ödünç alınmıştır. D. Massey'in araştırması, göçmen topluluklar düzeyinde çalıştığı uluslararası göç faktörlerine odaklanmaktadır. D. Massey, göçün (ekonomik ve sosyal) etkilerini analiz ettikten sonra, göç teşviklerinin de işe yaradığını tespit etmiştir (Massey, 1990: 15). Örneğin, göç ağlarının gelişimi sayesinde göç riskleri ve maliyetleri azaltılır. Gelecekte, göç ağlarının azaltılmış risk ve maliyet biçimindeki sonuçları, göçmen davranışı için ek teşvikler olacaktır. Göç davranışı zamanla sıradanlaşır ve yavaş yavaş bir "göç kültürü" oluşur.

Göç ağları nelerdir? Göçmenlerin anavatanları, akrabaları, arkadaşları ve vatandaşları ile kurdukları ilişkiler yoluyla geliştirdikleri göç kanallarıdır. Göç ağları göçmenlerin kendileri tarafından oluşturulur. Gelecekte, göçmenlerin anavatanlarında ya da diğer ülkelerde yaşayan, akraba ya da etnik yakınlık ile ilişkili olduğu kişilerle olan sürekli bağları sayesinde, daha sonraki göç akışlarının oluşturulduğu bir bilgi alışverişi gerçekleşir. (Derik, Adams, 2006:228). Modern araştırmacılar, küreselleşmedeki göç sürecini açıklamak için göç ağı teorisini yaygın olarak kullanmaktadır. Bu yaklaşımın bir parçası olarak, uluslararası göçün kendi kendini besleyen doğası, göçmenlerin göç ettikleri ülkeyle olan bağlantıları aracılığıyla göçmen dövizlerinin nedenlerini açıklamaktadır.

Göç sistemleri kavramına göre, küreselleşme süreçlerinin etkisi altındaki dünya, içinde büyük dünya göç sistemlerinin bulunduğu tek bir entegre göç sistemine dönüşmüştür: Kuzey Amerika, Güney Amerika, Avrupa, Avrasya, Asya-Pasifik, Basra Körfezi ülkelerinin göç sistemi. Kural olarak, büyük geçiş sistemleri içinde geçiş alt sistemleri vardır. Örneğin, Avrasya sistemi içinde, böyle bir alt sistem Orta Asya sistemidir, içindeki ağırlık merkezi Kazakistan'dır. Göç sistemleri, bu sistem içindeki istikrarlı göç akışlarıyla (bunun nedeni tarihsel, politik, ekonomik, sosyal, demografik, kültürel nitelikte faktörler vb. olabilir) ve diğer göç sistemleriyle çok sayıda göç bağlantısı ile karakterize edilir. Bu nedenle, Avrasya sisteminin bir ağırlık merkezi vardır. Rusya, aynı zamanda Avrasya göç sisteminden büyük göçmen akışı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerine doğru hareket etmektedir. Dünyada (küresel göç sisteminde olduğu gibi) ülkelerin aynı anda birkaç göç sistemine girebildiğini ve dünyanın göç sistemlerine bölünmesinin katı bir şekilde belirlenmediğini, daha çok koşullu olduğunu gösteren, bazı göç sistemlerinin diğerleriyle olan bu bağlantılarıdır (Ivakhnyuk, 2016a: 29).

Rus bilim adamı E. Sadovskaya'ya göre çeşitli göç sistemleri vardır. Aynı göç sistemine dahil olan ülkelerde en aktif göç mübadelesi gerçekleşir. Aksine, farklı göç

sistemlerine ait olmak, karşılıklı dinamik göç akışlarını kolaylaştırmaz. Bu ilişki, her ülkenin (veya ülke grubunun) tarihine göre belirlenir ve hareketin yönünü ve dinamiklerini belirler, modern göçlerin ölçeğini, temel özelliklerini belirler. Elena Sadovskaya, göç süreçleri açısından bakıldığında, BDT ülkelerinin şu anda tek bir göç sistemini temsil ettiğini vurgulamaktadır. Bu göç sisteminde, hala ortak altyapı, iletişim, ekonomik, finansal, sosyo-kültürel ve insani bağlarla birbirine bağlıdırlar. Sovyetler Birliği'nin eski cumhuriyetleri, birleşik bir ekonomik sisteme, üretim ve üretim dışı faaliyetlerin düzenlenmesi için birleşik standartlara, kalite kontrol standartlarına sahipti. Orta ve yüksek mesleki eğitim ve yeniden eğitimden oluşan birleşik bir sistem vardı. Modern ticaret ve ekonomik ilişkiler, BDT devletleri arasında vizesiz bir alan, ortak bir dil alanı (Rusça eğitimin tüm seviyelerinde zorunluydu), işgücünün Sovyet sonrası göç sistemi içindeki ve dışındaki hareketliliğini giderek daha fazla yoğunlaştırmaktadır. Rusya, Sovyet sonrası göç sisteminin merkezi haline gelmiştir. Orta Asya'da, 2000'li yıllarda, Kazakistan'ın göç alan bir ülke olduğu ve bölgedeki diğer ülkelerin - Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan'ın "gönderen" ülkeler olduğu Orta Asya bölgesinde bir göç alt sistemi oluşturma süreci başlamıştır (Sadovskaya, 2009: 182).

Göç karşılıklı bağımlılık kavramı çerçevesinde, emek göçü, hem göç akışlarının hedef ülkeleri hem de donör ülkelerin refahı ve ekonomik gelişiminin varlığına ve normal işleyişine bağlı önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Karşılıklı bağımlılık, devletleri entegrasyon yoluyla da dahil olmak üzere etkileşim yollarını bulmaya itmektedir. Göç konusunda çeşitli alanlarda birçok teorelin ortaya atıldığını görmekteyiz. Bazı teoriler ekonomik veriler hakkında hipotezler oluştururken, diğerleri insan faktörlerine, sistematik ve sosyal etkileşimlere ve iklim değişikliğine dayanmaktadır. Tek bir göç kuramı kabul edilmese de, ancak göçmenlerin karar vermesinde aktif rol oynayan çekici ve itici unsurları vurgular. Nitekim, göç kararlarının alınmasında her zaman itici güçler vardır. İtici faktörler bazen ekonomik, bazen politik, bazen çevresel ve bazen sosyaldır, ancak ne olursa olsunlar, insan faktörlerine dayanmaktadır. Taşınacak bir yer seçerken çekici faktörler de etkilidir. Ekonomik kalkınmadaki gecikmeler bir bölgeden göç için itici bir güç olabilir, ancak başka bir bölgedeki ekonomik kalkınma o bölge için çekici bir faktör olabilir. Göçmen ağırları da çekici bir faktör olabilir. Ekolojik değişiklikler itici güç olarak görülebilir. Göçü destekleyen bir organizasyonun varlığı ve organizasyonun sorunsuz çalışabileceği yer çekici faktörlerdir. Göçü kısıtlayan devlet politikaları itici güç olarak görülebilir. Kısacası, yöntem veya sebep ne olursa olsun, göç hareketinde her zaman bir itme ve çekme faktörü vardır.

1.4. Uluslararası İlişkilerin Temel Teorileri Bağlamında Göç

Siyaset Bilimi ve uluslararası ilişkiler akademisyenleri uluslararası göç çalışmalarına oldukça geç eğilmiştir. Çoğunlukla, modern göç çalışmaları, yaklaşımları büyük ölçekli nüfus hareketlerinin belirli belirgin özelliklerini en açık şekilde ele alan disiplinlere odaklanmıştır. Birçok göç kararı için küçük grup ayarları antropologların dikkatini çekmeye yardımcı olurken, sık sık maddi motivasyonların varlığı ekonomistlerin ilgisini çekmektedir. Sosyoloji göçle ilgili yapısal toplumsal değişimleri iyi değerlendirebilirken, demografi bunu ölçekli ve gelecekteki bazı etkilerini değerlendirebilir. Bu araştırma gelenekleri analitik anlayışları iletirken ve paylaşıırken, siyaset öğrencileri genellikle bir ülke içindeki göçün köklerini ve etkilerini keşfetmekle ya da ulusal göç yasalarının hedeflerini ve uygulamalarını analiz etmekle sınırlıydı. (Mitchell, 1988:681).

Modern uluslararası ilişkiler teorisinde, küresel nüfus göçleri, siyasi, kültürel ve sosyo-ekonomik doğanın dünya, bölgesel ve iç dönüşümleri üzerindeki etkileri paradigmaların bir dizi merceğinden görülmektedir. Realizm teorisi bağlamında göç, gerçekçiliğin kökenini Thukydides'in 5. yüzyıla uzanan eserlerinde aldığı genel olarak kabul edilmektedir. M.Ö. Atina'nın Melos (Peloponnesos Savaşları) üzerindeki zaferini anlatan Thukydides, ebedi bir doğa kanunu gücün izin verdiği her şeyi yönetmek olarak formüle etmiştir. 17. yüzyılda ünlü İngiliz filozof Thomas Hobbes, dünyada meydana gelen siyasi süreçlerin özünü "herkesin herkese karşı bir savaşı" olarak tanımlayarak, devletler arası ilişkilerin doğasının çatışmalı ve düşmanca olduğunu ima etmiştir. Bu koşullar altında, devletlerin her biri için en önemli hedef hayatta kalmaktır, güvenlik arayışı ancak çatışma ve mücadele yoluyla elde edilebilir. Gerçekçi bir yaklaşımda, bir ülkenin kapasitesinin büyüklüğü, uluslararası çatışmaların sonucunu belirlemek ve diğer ülkelerin davranışlarını etkilemek için önemli bir nokta olarak kabul edilir. Gerçekçi bir yaklaşım, devleti uluslararası ilişkilerde ve siyasette önemli bir varlık olarak göz önüne alır ve uluslararası ilişkileri de devletler arasındaki bir mücadele süreci olarak görür (Arı, 2006:159).

Realizm'in en eksiksiz teorisi 20. yüzyılda Amerikalı bilim adamı Hans Morgenthau tarafından ortaya çıkarılmıştır. Devletlerarası ilişkiler, Morgenthau'nun bakış açısıyla, doğal olarak anarşiktir ve güç mücadelesi, dünyadaki konumlarını ve nüfuzunu güçlendirmek için bir rekabeti temsil eder. Uluslararası ilişkilerde ahlaki ilkelerin ve yasal temellerin rolü önemsizdir, dış politika devletlerin güç potansiyeline bağlıdır. Devletler uluslararası politikanın tek aktörleridir, uluslararası arenadaki eylemleri ulusal çıkarlar tarafından belirlenir, dış politika hedefleri kuvvet yöntemleriyle elde edilir. Ulusal çıkarlar arasında en

önemli yer, devletin topraklarını ve nüfusunu çeşitli tehditlerden koruma yeteneğini öngören ulusal güvenlik tarafından işgal edilmektedir (Mazhidenova ve Sheryazdanova, 2016: 146).

Realizm teorisinin prizması sayesinde, göç birkaç açıdan ele alınabilir.

Birincisi, realizm açısından doğal olarak savaşlar ve çatışmalar, göçü doğurur. Dünyanın birçok ülkesinde ve bölgesinde alevlenen istikrarsızlık ortamları, göç akışlarını canlandırmaya devam etmektedir. BM'ye göre, her dakika 20 kişi savaş ve zulüm nedeniyle ülke içinde yerinden ayrılmaktadır. 2016 yılı sonunda dünya genelinde zorunlu göçmen sayısı 65,6 milyona ulaşmıştır (<https://www.un.org>. (Erişim tarihi: 21.11.2020). Hemen hemen tüm büyük çatışmalar, dünya ve bölgesel güçlerin katılımı, çıkarlarının çatışması nedeniyle uzun bir karaktere sahiptir.

Gerçekçilik teorisinin ikinci varsayımı, uluslararası ilişkilerdeki tüm katılımcılar tarafından tanınan uluslarüstü bir gücün yokluğundan dolayı devletler arasındaki ilişkilerdeki anarşiden söz eder. Anarşinin devletlerarası düzeyde aşılabilmesi nedeniyle, modern koşullarda uluslararası göç düzenlemesinin son derece zor olduğu konusunda hemfikir olabiliriz. Göç konusunda çeşitli ülkelerin çıkarları çatışmaktadır. Bu nedenle şu anda tek bir göç politikası yoktur ve öngörülebilir gelecekte olup olmayacağı da bilinmemektedir.

Üçüncüsü, ulusal güvenliğin bir nesnesi olarak göç, devletlerin kalesine zarar verebilecek bir tehdit olarak görülmektedir. Donör ülkeler, göçmenlerin çıkışı konusunda endişeli olabilir, çünkü vatandaşların kitlesel olarak ayrılması maddi refahı (özellikle yüksek nitelikli personelin ayrılması durumunda), kültürel kimliği ve devlet istikrarını tehdit edebilir. Hedef ülkeler, güvenlik nedeniyle sınırlarını kapatma eğilimindedir.

Ayrıca uluslararası ilişkilerde ahlaki ilkelerin ve yasal temellerin rolü son derece küçüktür. Uluslararası hukuk zayıf hukuk olarak adlandırılır. Göçmenlere ve mültecilere yönelik muameleye ilişkin normları öngören çok sayıda BM belgesinde yer alan genel kuralların varlığına rağmen, göçmenlerin hakları büyük ölçüde ihlal edilmektedir. Uluslararası İlişkilerdeki liberalizm açısından, devletin dış politikasının temel görevi, özgürlük ideallerini savunmak ve demokrasiyi dünyaya yaymaktır. Bu teorisinin savunucularına göre dünyanın tüm devletlerinde demokratik ilkelerin tesis edilmesi, çatışmaları ve savaşları ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır. Farklı ülkelerin çıkar çatışmalarının olduğu tüm durumlar, uluslararası hukuk normlarının rehberliğinde ve uluslararası kuruluşların artan rolüyle barışçıl bir şekilde çözülecektir. Bununla birlikte, en yüksek idealleri - özgürlük, demokrasi, insan haklarını desteklemek ve korumak için gerekliyse, zorlayıcı yöntemlerin kullanımına izin verilebilir. Ünlü Amerikalı siyaset bilimci Francis Fukuyama, SSCB'nin çöküşüne işaret ettiği "Tarihin Sonu mu?" adlı makalesinde,

insanlığın hükümet biçimi hakkındaki ideolojik fikirlerinin zirvesi olarak Batı liberal demokrasisinden bahsetmektedir (Fukuyama, 1990: 140). Fikirlerini "Tarihin Sonu ve Son Adam" adlı çalışmasında sürdüren F. Fukuyama, liberal demokrasinin büyümesinin ekonomik liberalizmle birlikte gerçekleştiğine dikkat çekerek, bu süreci son dört yüzyıldaki en şaşırtıcı siyasi fenomen olarak adlandırmıştır (2004: 120).

Nitekim, siyasi ve ekonomik liberalizm fikirlerinin Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'dan dünyanın diğer bölgelerine yayılması, modern dünya düzeninin küresel dönüşümlerine yol açmıştır. Bu değişiklikler ekonomi, politika, kültür gibi hayatın birçok önemli yönünü etkilemiştir. Devletlerarası ilişkilerin genişlemesi ve karmaşıklığının arka planına karşın, ülkelerin karşılıklı bağımlılığı da artmıştır. Sermaye, mallar ve emek için küresel bir pazarın yanı sıra küresel bir bilgi alanı ortaya çıkmıştır. Bir zamanlar "Batılı" olarak kabul edilen liberal değerler, otoriter toplumlarda bile yavaş yavaş kök salmakta ve hareket kabiliyetleri de dahil olmak üzere insanların bilincindeki değişimi etkilemektedir. Bunun göçle ne ilgisi var?

İlk olarak, insan haklarının korunması adına diktatör rejimlere karşı mücadele bahanesiyle bir dizi ülkede Batı tarafından başlatılan savaşlar (müdahaleler) büyük ölçekli mülteci akımlarına yol açmıştır.

İkincisi, liberalizm dünyada dört özgürlüğün - mallar, hizmetler, sermaye ve insanlar - serbest dolaşımına izin vermiştir.

Üçüncüsü, mülteciler için önemli faydalar şeklinde garantili haklar, hatta bütün aile stratejileri tabii olan çok sayıda göçmen için göç yönünü belirlemiştir. Frank Duwel, çoğu devletin modern göç politikasının liberal ve çekici olmaktan ziyade «caydırıcı ve kısıtlayıcı» olduğunu belirtmektedir (Duwel, 2007: 75). Uluslararası siyasette işbirliği kavramının dünya devletlerinin çoğu tarafından tanınmasına rağmen, ülkeler arasındaki göç etkileşimi büyük ölçüde çatışma üzerinden şekillenmektedir. Liberal model temelinde gelişen küreselleşmenin sonucu, büyük bir insan hakları ihlali haline gelmiştir. Yasadışı göç süreci, hareket özgürlüğü fikrinin tamamen farklı bir içerik kazandığı büyük kitleleri kapsamaktadır.

Uluslararası ilişkilerin "en genç" teorilerinden biri olan konstrüktivizm, 1990'ların başında Alexander Wendt tarafından formüle edilmiştir. Ortaya çıkışının, realizm ve liberalizm taraftarlarının Berlin Duvarı'nın yıkılışını, SSCB'nin çöküşünü, Doğu Avrupa'da komünist sistemin çöküşünü tahmin edememesinden kaynaklandığına inanılmaktadır. Yapısalcılık, uluslararası ilişkilerde süregiden değişikliklere ve bu değişikliklerin etkisi altındaki faktörlere (güçlere) yeni bir vizyon kazandırmıştır. Diğer uluslararası ilişkiler teorilerinde nesnel gerçekliğin unsurları olarak kabul edilen her şey, yapısalcılığın sosyal

yapılardan, geçici nitelikteki fenomenlerden başka bir şey olmadığını ilan etmiştir. Onların varlığı bazı yasalar tarafından önceden belirlenmemiştir, ancak insan faaliyetlerinin bir sonucudur ve bu nedenle dönüştürülebilir. Örnek olarak, gerçekliğin herhangi bir unsuru savaş, barış, uluslararası ilişkilerde anarşi, uluslararası ilişkilerin kendileri, kültür, ulusal çıkar, güvenlik konstrüktivizm açısından, tüm bunlar insanın sonucudur.

Konstrüktivizm, devletler arasındaki iş birliğinin, uluslarüstü güç yapılarının yaratılmasının önemini kabul eder. İşbirliği ne kadar başarılı olursa, devletler ve halklar arasında o kadar çok ortak noktalar olur (kültürlerin, geleneklerin, dini görüşlerin, değerlerin vb. yakınlığı). Böylece, konstrüktivizm açısından "Anarşi, devletlerin kendilerinin yaptığı şeydir (Wendt, 1999). Konstrüktivizm prizmasından göçü analiz edersek, göçün devletlerin yaptığı şey olduğu söylenebilir. Aynısı göçmen fobileri için de geçerlidir. Yapısalcılar için ulusal güvenlik ve ulusal çıkar, devletler tarafından inşa edilen sosyolojik kavramlar olduğundan, siyasi söylem düzeyinde herhangi bir sorun uluslararası göç ile güvenlik altına alınabilir. Örneğin Frank Duwel, Avrupa'ya akan devasa göç dalgalarının siyasi tartışmaların konusu haline geldiğine dikkat çekmektedir. Göç meselesinin tartışılmasının bir parçası olarak, sadece gerçekten var olan bir fenomen tanımlanmamaktadır, aynı zamanda bir dereceye kadar, politik ifadelerde göç hakkında konuşmamızı sağlayan gerçekliğin inşası gerçekleşmektedir.(Duwel, 2009a: 45) A. İkduğu ve D. Yüksek, Avrupa'da göç sorununun siyasallaşmasından bahsederken, göçün politik inşasının, göçmen alan başlıca ülkeler tarafından, göç rejimlerinin güvenlikleştirilmesi (güvenlik çıkarları) ve ekonomileştirilmesi (ekonomik çıkarlar) yoluyla gerçekleştirildiğine dikkat çekmektedirler (İkduğu ve Yüksek, 2009: 315).

Samuel Huntington konseptini, yakın gelecekte milletler arasında ayrım çizgileri, halkların kültür tarafından ana hatlarının çizileceği ve tanımlanacağı ve dünya siyasetindeki en önemli çatışmaların farklı medeniyetlerin (Batı, İslam, Hindu, Konfüçyüsçü, Latin Amerika, Ortodoks Slav, Japonca ve muhtemelen Afrikalı) temsilcileri arasında meydana geleceği varsayımına dayandırmıştır. Yaklaşan çatışmaların kaçınılmazlığı, medeniyetlerin önemli farklılıkları (özellikle kültürel, ulusal-etnik, dini), diğer medeniyetlerin Batı ve Batı değerlerinin hegemonyası tarafından meydan okunması gibi bir dizi faktörden kaynaklanmaktadır. S. Huntington, Batı ile Konfüçyüsçü-İslam ülkeleri arasındaki çatışmanın dünya düzeyindeki en önemli çatışma olduğunu düşünmektedir. Batı'nın çıkarları, Doğu Avrupa'nın Batı bloğuna entegrasyonuna, Batı değerlerine sadık diğer medeniyetlerin devletleriyle işbirliğine, İslam ve Konfüçyüs ülkelerinin askeri potansiyelinin sınırlandırılmasına, uluslararası örgütlerin rolünün güçlendirilmesine (Batılı ülkelerin içlerindeki etki derecesi çok

büyük olduğundan) hizmet edecektir. Ayrıca S. Huntington, Batı'nın diğer medeniyetler ve onların temel değerleri hakkındaki anlayışını derinleştirmeyi uzun vadede gerekli görmektedir (Huntington, 1994: 37).

Uluslararası göçü «medeniyetlerin çatışması» kavramının prizmasından analiz edersek, S. Huntington'un argümanlarının geçerliliğini doğrulamak mümkündür. Örneğin, 2015 yılında başlayan Avrupa'da göç krizi, birçok Avrupa ülkesinde (özellikle Vysehrad grubu – Macaristan, Polonya, Slovakya ve Çek Cumhuriyeti) nüfusun hoşnutsuzluğunu artırmıştır. Avrupa toplumundaki en büyük rezonans, kültürel ve medeniyet açısından farklı ülkelerden gelen göçten kaynaklanmaktadır. Farklı dilleri konuşan, farklı bir inanca sahip, farklı kültürel değerlere ve etnik geleneklere sahip göçmenler, Hristiyan Avrupa'ya yabancı değerlerin taşıyıcıları olarak görülmeye başladılar ve bu nedenle yerli halkların ulusal kimliğinin ve kimliğinin korunması için bir tehdit oluşturduğu düşünülmektedir. Farklı medeniyetlerin temsilcilerinin kültürel ve dini uyumsuzluğu, ülkenin iç bölünmesine yol açar, çünkü bir devletin topraklarında, birbirinden ve ev sahibi toplumdan dünya görüşüne göre farklı büyük etno-dini enklavlar oluşabilir. Alıcı devletle ilişkili olarak farklı medeniyetleri temsil eden diasporalar bütünleşme arzusu değil, kültürel ve dini özelliklerini koruma arzusu gösterdiğinden, çokkültürlülük fikri Batı'da bir kriz yaşamaktadır. Genel olarak, göç olgusu çok yüksek bir çatışma potansiyeli ile karakterize edilebilir.

Neo-relaizm kuramı açısından göç, devlete ve topluma, güvenliğin ve kamu düzeninin temellerine bir tehdit oluşturmaktadır. Göçmenlerin zararı terör eylemleri dahil olmak üzere suç faaliyetlerine bulunmaları, bağımlı bir tutum ve ev sahibi topluma ek bir yük getiren ve işgücü piyasasında istihdam nedeniyle yerli halkın hoşnutsuzluğuna neden olan devlet yardımları sayesinde yaşamaları gibi çeşitli boyutlarda kendini gösterebilir. Ayrıca, Avrupa'da göçmenlerin, özellikle diğer dinlere, dillere ve kültürel geleneklere sahip olanların haklarına hoşgörü politikası, kendi vatandaşlarının konumunu olumsuz etkilemektedir. (Chesnokov, 2008: 134-136) Mevcut eğilimleri devam ederse, Batı kültürünün yok olmasına ve ev sahibi toplumun orta ve uzun vadede etnik bir azınlığa dönüşmesine yol açan etnodemografik durumun değişmesi riski vardır. Yeni-gerçekçilerin anlayışına göre çokkültürlülük, göçmenlerin tecrit edilmesinin teşvik edilmesidir, bu da kendi devletlerinin güvenliğine bir darbe vurmak anlamına gelir. Ülke ve orada yaşayan toplum, kendi topraklarına kimin ve hangi koşullar altında girmesine izin vereceğini bağımsız olarak belirleme hakkına sahiptir. Yerel halkın göçün sonuçlarıyla ilgili endişesi, ulusal güvenliği sağlama, Avrupa imajını koruma ve Avrupa'nın İslamlaşmasını önleme ihtiyacını savunan siyasi partilerin artan popülaritesine yansımıştır. Son on yıllık deneyimler, Müslüman göçünün Avrupa'ya mali ve

sosyal maliyetinin, bunun ekonomik sonucundan kat kat daha yüksek olduğunu göstermektedir. Avrupa'da yaşayan halkların kültür, medeniyet ve etnik özelliklerinin korunması, göç süreçlerinin sıkı ve etkili bir şekilde yönetilmesinin zamanında yapılmasıyla mümkündür.

Neo-realistlerin aksine, neoliberaler göçü, ülkelerin ekonomilerini (genellikle hedef ve sonuç ülkeleri) olumlu yönde etkileyen ve demografik sorunların çözümünde güçlü bir emek, entelektüel, demografik potansiyel ile karakterize olumlu ve doğal bir süreç olarak görmektedirler. Yasal göçmenlerin bir hak ve özgürlük paketi (sosyo-ekonomik ve hatta bireysel politik) sağlama konusunda, neoliberaler devletin demokratik değerlere olan bağlılığını göstermektedir. Ev sahibi toplumdan göçmenlere karşı hoşgörülü bir tutum beklenirken, diğer tarftan göçmenlerin kültürel, dini, ahlaki ve diğer prensiplerine uymak ve onları yasal yollarla korumak koşulsuz bir hak olarak kabul edilmektedir. Yasadışı göçmenlerle ilgili olarak, neoliberaler, söz konusu yabancılar grubunun vergilendirme sistemine ve yasal çerçeveye dahil edilmesine izin verecek şekilde statülerini meşrulaştırmak (yani yasallaştırmak) için düzenli olarak prosedürler uygulamanın önemli olduğunu düşünmektedir. Göçün kültür, ekonomi ve güvenlik üzerindeki olumsuz etkisi büyük ölçüde abartılmaktadır, göç karşıtı klişeler oluşmakta, yayılmakta ve ilgili siyasi güçler tarafından kendi çıkarları için kullanılmaktadır. Göçmenlerin akrabaları ve yurttaşları ile birlikte yaşama istekleri haklıdır ve olumsuz bir olgu olarak değerlendirilmemelidir.

Küreselleşen dünyada, göç akışlarının serbest dolaşımı küresel bir ölçek kazanmaktadır, devam eden göç süreçleri ise işgücünün işgücü piyasaları için ve şirketler işgücü kaynakları için rekabet ederken liberal ilkeye karşılık gelmektedir. Etkili bir liberal göç politikası, kısıtlayıcı ve koruyucu önlemlere değil, göçmenleri teşvik etmeye, sağlam göç yönetimine, göçmenleri ev sahibi topluma entegre etmeye ve devletlerinin kalkınması için potansiyellerini kullanmaya yönelik etkili bir programa dayanmaktadır.(Chesnokov, 2008a: 137-138).

«Yumuşak güç» kavramı, 20. yüzyılın son on yılında neoliberalizmin kucağında geliştirilmiştir. Kavram, şu anda önde gelen devletlerin dış politikasının önemli bir aracının «yumuşak güç» haline geldiğini iddia eden Amerikan siyaset bilimcisi Joseph Nye'a aittir. Kültürel değerler, modern dünya düzenini değiştirebilen bir güçtür (Nye, 2004). Diasporaların faaliyetleri sayesinde kültürün ülke dışına yayılması da dahil olmak üzere gerçekleştirilmektedir. Örneğin, yurtdışında gösterilen Çin ve Hint sinematografisi başlangıçta yurtdışında yaşayan yurttaşlarına odaklanmıştır. Ulusal film endüstrisinin diaspora üyelerinin seçimi ve desteği, daha sonra halk arasında ilgi uyandırmıştır. Bu

lkelerden filmlere olan talep önemli lde arttı, ardından kültüre olan ilgi artmıştır ve şimdi Çin ve Hindistan büyükelçilikleri film festivalleri düzenliyor ve ulusal sanatın tanıtımı (sinema, müzik vb. Yoluyla) her iki devletin de politik programına dahil edilmiştir (Torrealba, 2017: 154-169). Yumuşak gücün bir başka tezahürü de organize bir diasporadır. Diaspora aktif bir eylem programı ile bir organizasyonda birleştirilir menşe ülke dışında siyasi ve ekonomik etkiye sahip olmak için, çeşitli projelerin uygulanmasında yer almaktadır. rgtl diaspora, sadece ülkesinin kültürel değerlerini teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda halkın görüşünü ve hatta ev sahibi ülkenin dış politika seyrini de etkiler.

Neo-Marksistlerin bakış açısından, güç, bir dizi faktörle karakterize edilen haksız dünya düzeninin bir sonucudur: 1) dünyanın zengin Kuzey (Batı) ve fakir Güney (Doğu) ' ye bölünmesi, mevcut sistemde, Batı lkeleri Güney'in asgari istikrarına ve kaynaklarının kendilerine fayda sağlamak için kullanılmasına ilgi duymaktadır; 2) proletaryanın dünya ölçeğinde sömürülmesine ek olarak, bu fenomen ulusal düzeyde de gerçekleşir: Kuzey devletleri içinde, yoksul göçmenlere ve zengin burjuvaziye dayalı bir bölünme daha vardır. Haklar ve gelirler açısından, rolü görevlerini düzgün bir şekilde yerine getirmek olan geçici işgücü kaynakları, ikinciye giderler. Bu, kısıtlayıcı g mevzuatı, daha sıkı g kontrollerini savunan tarafların artan popülaritesi ile doğrulanmaktadır; 3) Batı dünyasının yarattığı uluslararası örgütler, kendilerine faydalı olan kararların benimsenmesini sağlamayı mümkün kılar ve Güney lkelerinin dünya siyasetine katılımını sınırlar, Kuzey, statükoyu korumakla ilgilenir; 4) küreselleşen dünyada, dünya ekonomisinin konuları artık devletler değil, dünya düzenini kendileri için yeniden düzenleyen, bu finansal yapıları zenginleştirmek için diğer kaynaklarla birlikte göçü kullanan ulusötesi şirketlerdir.

Küresel gelir dağılımı, adalet ilkelerine aykırıdır, müreffeh Kuzey'in elinde, dünya gelirinin %60'ı yoğunlaşmıştır ve dünya gelirinin sadece %20'si Asya ve Afrika'nın en fakir gelişmekte olan ülkelerine (3,25 milyar kişi) düşmektedir. nc dünya ülkelerinde ekonomik gerileme ve demografik büyümenin arka planına karşı, bir yandan, g duyarlılığı ölçekler kazanmaktadır, diğer yandan, sosyo-ekonomik, politik, etnik nitelikteki çelişkiler şiddetlenmektedir, bu da silahlı çatışmaları kışkırtarak, çoğu zaman kendi ülkelerinin dışında kurtuluş arayan mültecilerin akışını harekete geçirmektedir. Göçmenler, Kuzey lkelerinde düşük ücretli ve düşük vasıflı işgücü gerektiren işleri işgal etmeye ve yerli halkla karşılaştırıldığında haklarından mahrum bırakılmaya mahkumdur. Toplumun etnik hatlara göre bölünmesi, işçi proletarya ile yerel yönetici sınıf arasında, göçmenler arasında radikal komünist ve köktendinci hareketlerin ortaya çıkması, burjuvaziye muhalefeti ve hakim eşitsizlikle birlikte, hoşgörü ve insan hakları da dahil olmak üzere Kuzey lkelerinin liberal

demokratik temellerini sarsabilir. Neo-Marksistler, ev sahibi toplum ile göçmenler arasındaki çatışmaların değerlerdeki farklılıklardan (din, gelenek vb.) kaynaklanmadığını, ancak "politik sınıf egemenliğinin" ve göçmen proletaryasının sosyo-ekonomik ve politik haklara sahip olma ve bunlardan yararlanma erişiminden yoksun bırakılmasının bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır.(Chesnokov, 2008b: 140-144).

1.5. Göç Süreçlerinin Yönetişi

Göçün değişen tarihsel süreç içinde değişen yönleri ve ortaya koyduğu sorunlar, göçün devletler, yasa koyucular ve uluslararası aktörler tarafından sistematik olarak yönetilmesine yol açmıştır. Uluslararası ilişkilerdeki yönetim, esas olarak devletlerin anlaşmaları ve uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Devletler taleplerini sivil toplum mekanizmaları ve kendi kurumları aracılığıyla uygulamaya çalışmaktadır. Yönetişim, çoğunluğun rızasıyla oluşturulan bir standartlar sistemidir. Yargılamalarda hükümetlerin yetkisi ve özel yaptırımları olmaksızın ortak projeler gerçekleştirilebilir. Hükümetler arası örgütleri, sivil toplum örgütlerini ve çokuluslu şirketleri içeren yönetim, sadece devletlerde değil, aynı zamanda devletlerle uluslararası müzakerelerde bireyler, baskı grupları, hükümetler arası örgütler ve sivil toplum örgütlerinin heterojen bir birleşiminin sonucudur (Senarclens, 1998:94).

" Göç yönetimi " kavramı, küresel hareketlilik ve göç konusunda yeni bir uluslararası çerçeve elde etmek amacıyla 1990'ların başında başlatılmıştır. Göç yönetiminin amacı, geleneksel olarak kendiliğinden ve düzensiz bir fenomeni daha düzenli ve öngörülebilir bir sürece dönüştürmek için göçün nedenlerini ve sonuçlarını düzenlemektir (Crépeau, Atak, 2016:115). Göçün tüm paydaşlar ve özellikle alıcı ve gönderen devletler ve göçmenlerin kendileri için yararlı hale getirilmesi, hem ekonomik olarak ihtiyaç duyulan ve faydalı göç akışlarına karşı 'düzenlenmiş bir açıklık' hem de istenmeyen göçle ilgili kısıtlamaların devam etmesi anlamına gelir.

Göç yönetim kavramını tanımlamadan önce, uluslararası ve küresel yönetim arasındaki farkları netleştirmemiz ve hangi yönetimin bunun bir parçası olduğunu belirlememiz lazım. Uluslararası yönetim, devletlerin ve diğer uluslararası aktörlerin küresel siyasetin çeşitli tematik alanlarındaki davranışlarını düzenleyen, sınıflandırılmamış, uluslararası (çoğunlukla, ancak münhasıran değil) kurumlardan oluşan birleşik bir ağın ürünüdür. Öte yandan küresel yönetim, sınıflandırılmamış bir uluslararası ve uluslararası örgütler ağının faaliyetidir ve sadece STK'lar ve uluslararası hükümetler değil, aynı zamanda uluslararası hükümetler de aktörlerin davranışlarını düzenler. Uluslararası yönetimin aksine,

küresel yönetim, devletlerin daha az dikkat çekmesi ve devlet dışı aktörlerin norm ve kural koyma süreçlerine ve uygunluğun izlenmesine katılımının artmasıyla karakterize edilir. Ayrıca, küresel yönetim çok düzeyli bir hükümetin eşdeğeridir, yani hükümet yalnızca ulusal ve uluslararası düzeyde (uluslararası yönetimde olduğu gibi) değil, aynı zamanda ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde de gerçekleşir. Uluslararası yönetimde, normların ve kuralların muhatapları ve yapıcıları devletler ve diğer hükümetler arası kurumlar iken, devlet dışı aktörler küresel yönetimdeki normların ve kuralların hem muhatapları hem de yapıcılarıdır (Bruhl, Rittberger, 2001:2).

Uluslararası göç alanında küresel yönetim hızla gelişmektedir. Sürekli göçün artmasıyla birlikte, hem insani gelişme hem de ulusal güvenlik için artan önemi göz önüne alındığında, devletlerden uluslararası kurallar oluşturma talebi yeniden gündeme gelmiştir. Göç, birden fazla ülkeyi etkilediği için uluslararası olarak ele alınmaktadır. Ülkeler farklı göç politikaları benimserken, göç yönetimi için ortak stratejiler tanımlamak zordur. Bununla birlikte, küresel göç yönetiminin genellikle çok taraflı, bölgesel ve ikili düzeylerde gerçekleştirildiği söylenebilir. (Woods, Betts, diğ, 2013:12).

Küresel göç yönetimi, hükümetin uluslararası göçle mücadele eylemlerini nasıl şekillendirdiğini ve düzenlediğini belirleyen kurallar ve örgütsel yapılar olarak kullanılabilir. Küresel göçün yönetim kuralı sadece üç aşamada düşünülebilir. İlk aşama, esas olarak iki savaş arası dönemde gelişmeye başlayan bir dönemdir. Çok taraflılık bu eğilime hükmetmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)174 işçi göçünü düzenleme sözleşmesi ve 1951 Cenevre mülteci hareketlerini düzenleme sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmeler kabul edilmiştir. Zamanla, AB gibi kurumlar çok yönlü işbirliğini geliştirerek, Birleşmiş Milletler göç ve kalkınma diyalogunu yüksek düzeyde başlamış ve işbirliği alanını bölgesel seviyeye taşımışlardır. İkinci aşamada, göç yönetiminin göçmenlik hukuku alanında tek düzenleme olamayacak geniş bir alanı kapsadığı ve uluslararası insan hakları, uluslararası kamu hukuku gibi birçok alanı kapsayacak şekilde ayarlanması gerektiği açıklanmıştır. Üçüncü aşamada, göç yönetiminin en hızlı büyüyen yönü gayri resmi ağıdır ve bu nedenle bölgesel danışma sürecini kullanarak farklı bölgelerde göç ağları geliştirme aşaması yaşanmıştır. Üçüncü aşamada, küresel bir göç ve kalkınma forumunun yanı sıra bölgesel bir dayanışma süreci geliştirmek için çaba gösterildi. Uluslararası göç yönetimine katkılar uluslararası kuruluşlardan, özellikle Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Göç Örgütü'nden (IOM) gelmektedir (Betts, 2011:2).

İnsanları hareket ettirme sürecini düzene sokma, göçten kaynaklanan tehditleri ve riskleri en aza indirme ve yaratıcı ekonomik ve sosyal potansiyelini kullanma konuları bugün

oldukça önemlidir. Göçün olumlu yönleri, uygun yönetim şartıyla kendini gösterebilir. Yukarıdada belirttiğimiz gibi göç yönetimi küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde gerçekleştirilir. Göçün daha iyi yönetilebilirliğini destekleyen araçlar, göçün politikaları, mevzuatı ve idari düzenlemeleridir (Popova, 2018a: 75-82). "Göç politikası" kavramını tanımlamak için çeşitli yaklaşımlar vardır. Bu kavrama konulan anlam büyük ölçüde "siyaset" ve "göç" terimlerinin anlaşılmasına bağlıdır. Kural olarak, bu kavramın çoğu yorumu (resmi olanlar da dahil olmak üzere), göç politikasının, göç akışlarının düzenlendiği, esas olarak kontrol ve kısıtlayıcı önlemler olmak üzere belirli bir dizi sistem olarak görüldüğü sözde "araçsal" yaklaşım açısından verilmektedir.

Bu yaklaşım, göç politikasının göçmen geçişini açıp kapatmak için tasarlanmış bir bariyer gibi bir mekanizma olarak hareket ettiği yaklaşımı sorgulayarak çok dar olmakla eleştirilmektedir. Rus araştırmacı Rybakovsky bu tür önlemlere ek olarak, göç politikası kavramına, politikanın uygulanmasının gerçekleştiği fikirleri ve hedefleri de içerir. Göç politikasını, yönetim düzeyinde genel olarak kabul edilen fikirlerin ve kavramsal olarak birleşik fonların bir sistemi olarak tanımlar; bu sayede devlet ve kamu kurumları, toplumun gelişiminin mevcut ve sonraki aşamalarına yeterli hedeflere ulaşmayı öngörür. Bu durumda, devletin belirli tarihsel koşullarına karşılık gelen belirli ilkelere uyulmalıdır. Khorev B.S. göç politikasını, nüfusun göç hareketliliğini yönetmek için bir koşullar, yöntemler ve önlemler sistemi olarak görür. Ayrıca, "göç politikası" terimi, bazı araştırmacılar tarafından "göç süreçlerinin yönetimi" ile eşanlamlı olarak kullanılmaktadır (Volosenkova, Kabachenko ve Tarasova, 2007: 213-237).

Bir göç politikası geliştirirken, birçok faktör dikkate alınmalıdır: ülkedeki demografik durum, işgücü piyasasının gerekli personelle doygunluğu, devletin sosyo-ekonomik gelişme düzeyi ve diğerleri. Göç politikasının uygulanması, bir dizi amaç ve hedefe ulaşılmasını gerektirir. Hedefler stratejik (ülke liderliğinin siyasi iradesine bağlı olarak), operasyonel ve taktiksel (göç sorunlarından sorumlu kurumlar ve departmanlar arasındaki anlaşmayla belirlenir) ve departman (ilgili departmanların yetkisi dahilinde geliştirilmiş) olabilir. Göç politikasının görevleri, kendi çerçevesi içinde ele alınan segmente bağlıdır. Göç politikasının birbiriyle yakından ilişkili üç bölümden oluştuğu düşünülmektedir: göçmenlik politikası, entegrasyon politikası ve vatandaşlık.

Göçmenlik politikası, göçmenlere (vatandaş olmayanlara) daimi ikamet hakkı verilmesi, yasadışı göçmenlik üzerinde kontrolün uygulanması, göçmenlerin sosyal güvenliği ile ilgilidir. Göçmenlik politikasının görevi, göç süreçlerini ve göçmenlerin durumunu yönetmek için etkili bir sistem oluşturmaktır.

Entegrasyon politikası, göçmenlerin yerel topluma dahil edilmesi ve ev sahibi ülkenin toplumu tarafından kabul edilmesiyle ilgilidir. Entegrasyon politikasının amacı, başarılı entegrasyonu sağlayacak koşulları yaratmaktır.

Vatandaşlığa alma politikası, bir yabancıya vatandaşlık verme sürecini ifade eder. Bu politikanın amacı, ülkenin vatandaşı olmayanlara vatandaşlık verilmesi için uygun bir temel oluşturmaktır (Huntington, 1994a: 222-223).

Dünyanın farklı ülkelerinden araştırmacıların, göç yönetiminin yüksek verimliliğine ulaşılmasına katkıda bulunan bu süreçte "temel taşları" belirleyen göç süreçlerini yönetme sürecine ilişkin görüşlerinin birbirinden çok farklı olduğunu vurgulamak önemlidir. Bunlar arasında, göçün ilgili tüm taraflar için faydalarını kanıtlayanlar var ve bu temelde, göçmenler için engelleri kaldıran ülkelerin tavsiye edilebilirliğini haklı çıkarmaktadır. Örneğin, Peter Stalker, artan karlar şeklinde ülkelerin göçmen almasının ve göndermesinin sağladığı faydalara odaklanarak, insani ve düzenlenmiş göçü garanti altına almak için nüfusun serbest göçünü, devletler tarafından engellerin kaldırılmasını ve hedef ve menşe ülkeler arasında adil işbirliğini savunmaktadır.

Diğer araştırmacılar, göçün yetkililer tarafından kontrol edilmesi gerektiğini ve yalnızca göçmenlerin kararlarına bağlı olamayacağını vurgulayarak daha ılımlı bir bakış açısına sahipler. Bu açıdan çok ilginç olan İngiliz ekonomi profesörü Paul Collier'ın "Çıkış: Göç Dünyamızı Nasıl Değiştirir" monografisidir. Çalışmasında, orta ve sürdürülebilir hızlandırılmış göçü ayırt eder ve göç kontrolünün amacının göçün hızlanmasını önlemek olduğu sonucuna varır. Kural olarak, ılımlı bir göçün sonuçları ağırlıklı olarak olumlu kabul edilir. Sürdürülebilir hızlandırılmış göç, olumsuz ekonomik ve sosyal sonuçlar doğurur (ev sahibi toplumda: ücretlerde azalma, sosyal sermayenin dağıtılacağı kişi sayısında artış, farklılıklar nedeniyle sosyal maliyetlerde artış ve diasporaların işlevsiz sosyal modellere bağlılığı; menşe ülkede: yetenekli personelden mahrumdurlar, devletin varlığına yönelik tehdit). Yazar, bir göç politikası oluştururken ve uygularken, göç tavanlarını belirlemeyi (yani, toplam nüfusa göre izin verilen diasporaların boyutu dahil olmak üzere kısıtlamalar getirmeyi), göçmenleri seçmeyi, diasporaları entegre etmek ve yasadışı göçmenleri yasallaştırmak için bir önlemler paketi almayı önermektedir. P. Collier, diasporaların hazmetme oranının farklı olduğunu ve hem göçmenlere hem de ev sahibi topluma bağlı olduğunu, ancak kültürel farklılıkların önemli bir rol oynadığını - benzer kültürlerle sahip insanların daha hızlı kaynaştığını vurgulamaktadır. Yüksek bir göç oranına yalnızca yüksek bir çözümleme oranı durumunda ve ayrıca geçici eğitimsel göç söz konusu olduğunda izin verilir. Göçmenler için seçim prosedürleriyle ilgili olarak, P. Collier, göç etme kararının,

halihazırda kabul eden devletin topraklarında yaşayan göçmenlerle akrabalık faktörü tarafından belirlenmemesi gerektiğine dikkat çeker, çünkü bu, diasporaların büyümesine (bağımlı duygularla bir avantaj) ve diğer göçmen gruplarının (örneğin, işçilerin) dışarıda kalmasına neden olacaktır. Dahası, bir grup bilim insanı tarafından 2012 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına atıfta bulunan P. Collier, göç engellerini düşürmenin göçmenler tarafından anavatanlarına gönderilen para transferlerinin sayısını azalttığını kabul etmektedir. Bunun nedeni, göçmenlerin, ev sahibi ülkenin göç politikasındaki tavizlerden yararlanarak, akrabalarının kendilerine yeniden yerleştirilmesini organize etmeye çalışmasıdır (Collier, 2017). Bu arada, birçok araştırmacı, göç yönetiminin başarısını, göç süreçlerini düzenlemek için çok taraflı bir rejim oluşturmada devletler arasındaki yapıcı iş birliğiyle ilişkilendirmektedir.

Küreselleşme ile dünyadaki sorunlar da küresel bir boyut kazanmıştır. Dünyanın dört bir yanındaki herkesi endişelendiren sorunların ortaya çıkması, bu sorunlarla başa çıkmak için iyi bir yönetim gerektirmiştir. Uluslararası aktörler arasında uluslararası işbirliği, koordinasyon ve katılım yoluyla iyi yönetişim sağlanabilir. Bu şekilde, göç sorunu gibi tüm küresel sorunlara küresel çözümler getirilebilir. İşbirliğini ön planda tutmak için ulus devletlerin, uluslararası kurumların, Avrupa Birliği'nin, Birleşmiş Milletlerin, diğer bölgesel ve küresel, yerel sivil toplum kuruluşlarının ve siyasi aktörlerin çalışacağı yeni bir düzen, yeni bir anlayış gerektirmektedir. Özellikle, güvenlik ve barış, uluslararası sistemin tüm üyelerinin ve küresel yönetişimin uygulanması gereken alanların en temel ihtiyaçları haline gelmiştir. Küresel yönetişimin bir başka parçası olan göçmenlerin yönetişiminde de uluslararası işbirliği esastır.

Uluslararası boyutu ile göç, devletlerin kontrolü nasıl sürdürecekleri konusunda uluslararası işbirliğine odaklanmaları ve geliştirmeleri gereken bir alan haline gelmiştir. Göç akışlarının düzenlenmesi, kontrolü ve önlenmesi sadece iyi bir düzenleyici sistem aracılığıyla ele alınabilir. Bu nedenle uluslararası göçün yönetimi önemli sorunlardan biridir. Yönetişimin en belirgin fonksiyonu hükümetler, uluslararası kuruluşlar ve bölgesel kuruluşlar arasındaki işbirliğidir. Göç için her zaman itici ve çekici unsurlar vardır ve bu da göçü bir süreç haline getirir. Bu nedenle, uluslararası işbirliğini savunan işlevselci teorilere göre, göç yönetişiminin geliştirilmesi ve dolayısıyla göç alanında işbirliği gereklidir.

İKİNCİ BÖLÜM

21.YÜZYILIN BAŞINDA ORTA ASYA VE GÖÇ SÜREÇLERİNİN ÖZELLİKLERİ

2.1. Orta Asya Bölgesinde Göç Sisteminin Oluşum Özellikleri

Yirmi birinci yüzyılda göç sorunu uluslararası ilişkiler sisteminin en önemli yapısal unsurlarından biri olmaya devam etmektedir. BM Genel Kurul raporuna göre, 1950'den 2015'e kadar, zengin ülkelerin nüfusu her yıl 0,3 milyardan 3,2 milyar kişiye, net pozitif göç nedeniyle ortalama olarak artmıştır ve bu da bu faktörün tüm dünya sistemi üzerindeki etkisinin yüksek seviyesi hakkında konuşmayı mümkün kılmaktadır (BM, 2016). Artan göç seviyeleri, elbette, Orta Asya'daki insanlar için yeni kavram değildir ve çoğu durumda geçim kaynakları üzerinde geniş kapsamlı etkilere sahipti. Hatta, bölgeden dışarı ve bölgeye kitlesel göç dalgalarının ardından ortaya çıkan paradigmatik bir insan hareketliliği örneği olduğu söylenebilir. Bölge, hem gönüllü göç hem de zorla yer değiştirme de dahil olmak üzere karmaşık nüfus hareketlerinin uzun bir geçmişine sahiptir. Bölgedeki ülkeler, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından ve bağımsız Orta Asya devletlerinin kurulmasından sonra hareketlerin bazı sonuçlarıyla hala mücadele etmektedir. Ortaya çıkan istikrarsızlık, etnik gruplar arası gerginlikler ve kaynaklar üzerindeki çatışmalar, bugüne kadar bölgedeki iç ve sınır ötesi hareketleri tetiklemeye devam etmektedir. Çevresel bozulma ve doğal afetler için yüksek potansiyel de, Orta Asya'daki hareketliliği etkileyen ek faktörler olmuştur (Zitnanova, 2011).

Orta Asya ve Orta Asya'daki göç kalıpları, sosyoekonomik yapı (göçmen yaşı, cinsiyet, eğitim), kalış süresi (kısa ve uzun vadeli), amaç (emek, aile birleşimi, eğitim, etnik dönüş) ve biçim bakımından farklıdır. Yine de, Orta Asya ülkelerinden göçü tetikleyen en önemli itici faktörler işsizlik, düşük ücretler ve evdeki geçim koşullarını iyileştirmek için sınırlı fırsatlardır (Sagynbekova, 2017). Ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalan göçmenler, yurtdışında iş aramayı ve aileleri için finansal sürdürülebilirlik oluşturmayı tercih etmektedir. Bu, resmi istatistiklere de yansımaktadır, (Abdulloeva, 2017) Orta Asya göçmenlerinin %90'ından fazlası işçi göçmenleridir. Orta Asya'dan gelen göçmenler için Rusya Federasyonu, en popüler destinasyondur ve son yirmi yıldır böyle kalmıştır. Orta Asya ile Rusya Federasyonu arasındaki göç koridoru, dünyanın en büyük ve en istikrarlı göç yollarından biridir (Zhanaltay, 2020). Rusya, tartışmasız çekim merkezi olurken, Kazakistan büyüyen ekonomisi nedeniyle yeni bir alt bölge merkezi olarak ortaya çıkmaktadır. Rusya Federasyonu ve Kazakistan, Özbekistan, Kırgız Cumhuriyeti ve Tacikistan'dan toplam göçmen havuzunun% 76'sını almaktadır. Sosyal, kültürel, ekonomik ve politik faktörlerin güçlü

birleşimi, göç sürecinin göreceli istikrarına katkıda bulunmak ve bölgede sözde göç sistemini oluşturmak için Orta Asyalı göçmenleri cezbetmektedir. Rusya'daki Orta Asya'dan gelen göçmen işçi ağları, Rusya'ya gelen en iyi (sık ve sık) göçmenleri desteklerken, ülkelerinden geri dönen göçmenlerin zayıf sistemleri göçmenlerin geri dönüşü için kapasite sağlamamaktadır.

Orta Asya'da göç süreçlerini incelediğimiz zaman Sovyet döneminden başlayabiliriz. Sovyet döneminde insanların hareketine getirilen kurumsal kısıtlamalar düşünüldüğünde, 1920'lerde ve 1930'larda Sovyet devletinin milliyetler inşa etmesini akılda tutmak önemlidir. Bu dönemde Sovyet cumhuriyetlerinin coğrafi bölgeleri seçilmiştir. En önemli tarihsel dönemlerden biri, 1922'de Türkistan'da daha sonra Orta Asya bölgesi olarak yeniden adlandırılan Sovyet Hükümeti ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) kurulduğu 1922'dir. İki yıl sonra, 1924'te, Orta Asya'daki idari sınırların sınırlandırılması sonucunda Türkmen SSC ve Özbek SSC oluşturulduğunda, ikincisi ilk olarak Tacik ÖSSC'yi kendi topraklarına dahil edilmiştir. Tacik ÖSSC daha sonra 1929'da Tacik SSC olarak değiştirilmiştir. Kazakistan, RSFSR'nin Kazak Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak biliniyordu. Kara-Kırgız Özerk Bölgesi de RSFSR'ye aitti. 1936'da, bu idari birimler sırasıyla Kazak SSR ve Kırgız SSR olarak yeniden adlandırılmıştır. Sovyet döneminde, siyasi olarak göçü ve zorla yeniden yerleşimleri kışkırtan ek bir husus daha öne çıkmıştır. Orta Asyalılar, emeklerine ihtiyaç duyulan yerlerde sanayi işçisi olarak yeni bir hayata başlamak için Moskova veya Pekin'den gelen baskılara direndikleri için çok popülerdi. Bununla birlikte, bölge, içinde ve dışında büyük ölçekli yeniden yerleşim programları için bir hedef haline gelmiştir (Finke, Sanders and Zanca, 2013:131).

2.1.1. Sovyetler Birliği Dönemi Göç Süreçleri

Sovyetler Birliği'nin kurulmasından ve devlet vatandaşlığı politikalarının geliştirilmesinden önce, Orta Asya halkının kendilerini bağdaştırdıkları özdeşleşme duygusu dillerine, klanlarına, kabilelerine, coğrafi yerlerine, dinlerine ve dini ve / veya soylu soylarına dayanıyordu. Orta Asya'daki Sovyet cumhuriyetleri ulusal çoğunlukları ve azınlıkları içereceği için, sınır sınırlandırması ve 1926'daki ilk tüm birlik nüfus sayımı, insanların kendini tanımlama duygusunu kademeli olarak değiştirmiştir. Roy, (2000:11-118) bu sınırların sınırlandırılmasının herhangi bir coğrafi, ekonomik veya etnik mantığa sahip olmadığına işaret etmektedir. Bu, haklı olarak işaret ettiği üzere, Kırgızistan'ın güneyindeki Oş eyaletinin bulunduğu büyük Özbek nüfusu veya Tashauz ve Çarjau'da (şimdi Türkmenabad) yaşayan etnik Özbekler gibi karmaşık halk takımyıldızlarının ortaya çıkmasıyla

sonuçlanmıştır. Türkmenistan'da ve Kazakistan'da Çimkent ve Jambul'da, Tacikistan'da, Özbekçe konuşan nüfus esas olarak kuzeyde Sughd Eyaleti ve Hissor bölgesinde ve ayrıca güneydeki Khatlon Eyaletindeki bazı köylerde yayılmıştır. Benzer şekilde Özbekistan'da Buxoro, Samarqand, Surxondaryo ve hatta Ferghana Vadisi ve Taşkent'in kuzeyinde Tacikçe konuşan büyük bir nüfus var. Tacikistan'ın kuzeyinde ve güneyinde etnik Kırgızlar vardı. Sovyet yönetiminin yükselişi, binlerce anti-komünistin göç etmesine yol açtı. Orta Asya cumhuriyetlerinde eski üst sınıf marjinalleştirildi ve şehirlerden kırlara sürüldü. Sosyalist kollektif çiftliklerin oluşumu, binlerce daha iyi köylünün Sovyet hükümetinden sürülmesine yol açtı. Özellikle 1930'larda, sözde kulaklar ya da varlıklı çiftçiler, işadamları devletin denetimine girdi. Kulakların zorlaması ve infazı birçok kişiyi Afganistan, İran, Çin, Türkiye, Suudi Arabistan ve Batı Avrupa ülkelerine sığınmaya zoramıştır (Kocaoğlu, 2000:116-123).

1930'larda ve 1940'larda Orta Asya ülkeleri, sözde "özel yerleşimci rejimi" altında eski Sovyetler Birliği'nin batı bölgelerinden zorla yerleştirilen çok sayıda çeşitli etnik grup aldı. Volga Almanları, Kalmıklar, Çeçenler, İnguşlar, Karaçaylar, Balkarlar, Kırım Tatarları ve Ahısallılar olmak üzere sekiz nüfus grubundan oluşan 3 milyondan fazla insan böylece atalarının vatanlarından sökülerek Orta Asya ve Sibirya'ya nakledilmiştir (Bougai, 1996). Sınır Dışı edilmenin bir nedeni, bu grupların "yabancı kökeni ve kültürü" idi, ancak zorla tehcir bazen ihanet iddiasıyla toplu cezanın bir ölçüsü olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve hemen sonraki yıllarda, hareketlerin sıkı kontrolüne rağmen, sanayileşmenin büyümesi ve kentsel alanların genişlemesi nedeniyle kırsal bölgelerden şehirlere de dahil olmak üzere çeşitli göç akışları yaşanmıştır. Sovyetler Birliği tarafından ekonomik kalkınmayı artırmak ve ülkeyi güçlendirmek için Slav etnik kökeninden milyonlarca kişi (Ruslar, Ukraynalılar, Belaruslular ve diğerleri) Orta Asya'ya yerleşmeye teşvik edilmiş veya zorlanmıştır. Bu politikaların bir örneği, Kazakistan'ın geniş tarım arazilerinin ekimini kolaylaştırmak için 1950'ler ve 1960'larda Sovyet yetkilileri tarafından uygulanan "Bakir Topraklar programı" olarak adlandırılan programdır. II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, Slav nüfuslarının Orta Asya'ya göçü, kısmen nüfusun Alman işgali altındaki Rus topraklarından tahliyesi nedeniyle, ancak aynı zamanda fabrikaların transferi, askeri altyapı inşaatı, giyim ve gıda sağlanması nedeniyle artmıştır. Orta Asya Cumhuriyeti'nde, Kırgız SSC ve Kazak SSC, II. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda Rusça konuşan göçmenlerin en yüksek akını olan bölgelerdi (İslamov, 2000:181).

İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkması ve Nazi birliklerinin işgali, Volga bölgesinden 1941-1942'de toplam sayısı 1.209.430 olan Almanların Orta Asya'ya sürülmesine işaret etmiştir (Berdinskikh, 2005). Ancak azınlıkların SSCB'ye zorla yerleştirilmesi Almanlarla

sınırlı değildi. Çeçenler, İnguş, Kırım Tatarları, Kürtler ve Yunan siyasi göçmenler zorla Orta Asya'nın çeşitli bölgelerine yerleştirildikçe "özel yerleşim yerlerinin" sayısı artmıştır. Örneğin, yaklaşık 60.000 Ahıska Türkünden oluşan nispeten büyük bir grup, 1944'te Gürcistan'dan Orta Asya'daki Fergana Vadisi'ne yerleştirilmiştir (Lubin, 1984:177). Aynı dönemde, başta Kazakistan ve Özbekistan olmak üzere yaklaşık 40.000 Rum Karadeniz bölgesi sakinleri yerlerinden edilmiştir. Kısacası 1920'lerin ve 1930'ların ekonomisinin gerilemesi, aşırı yoksulluk, açlık ve kollektifleşme, nüfusun kentsel alanlara taşınmasına neden olmuştur. Sovyet istatistiklerine göre, 1926 ve 1939 arasında 18,7 milyon insan kırsal alanlardan kentsel alanlara taşınmıştır.

1960'lı yıllara geldiğinde ise Orta Asya cumhuriyetleri hızlı bir demografik büyüme yaşadılar. RSFSC'nin nüfusu, bazı sanayi bölgeleri hariç, biraz azalmıştır (Gibson, 1991:152). 1959-1979 döneminde, Orta Asya Cumhuriyetleri milliyetler arasındaki nüfus artışına ilişkin aşağıdaki verileri bildirmektedir: Özbekistan (%6.7), Kırgızistan (%7.5) ve Tacikistan (%5.8) (İslamov, 2000:182). Kruşçev'in 1956'da iktidara gelmesi ve Stalinizasyondan arındırma politikası ile işçilerin hareketliliği üzerindeki kontrol gevşetildi. Organizatörler (Organize İşe Alım Servisi) aracılığıyla hükümet, 1930 ile 1970 arasında 28 milyon insanı transfer ederek insan gücünün dağıtımını yönetmeye devam etti. Ancak, bu organize iş gerekli değildi. 1951'den 1970'e kadar, göçmen işçi sayısı azaldı ve 1966-1970 döneminde sadece 573.100'e ulaşmıştır (Lubin, 1984a:42-43).

2.1.2. Etnik Çatışmanın Göç Üzerindeki Etkileri

Sovyetler Birliği'nin büyük bir ekonomik krizle karşı karşıya kaldığı haziran 1989'da Özbek Sovyetler Birliği'nin Fergana Vadisi'nde Stalinist dönemde Özbekler ile yeniden yerleşmiş Ahıska Türkleri arasında etnik gruplar arası bir çatışmaya maruz kalmıştır (Megoran, 2002:243). Küçük bir pazarda başlayan kavga, Ferghna, Kokand, Marılan ve Namangan şehirlerinde Ahıska Türklerine yönelik büyük şiddeti ateşlemiştir. Resmi raporlara göre şiddetli çatışmalarda 171 kişi hayatını kaybetti ve bunların büyük çoğunluğu Ahıska Türkleriydi (Rubin, Lubin, 1999). Bu çatışmalara karşılık Sovyet hükümeti 15.000 Ahıska'nın neredeyse tamamını Özbekistan dışına taşıdılar.

Temmuz 1989'da, Kırgızistan'ın güneyine Tacikistan'dan gelen yaklaşık 5.000 Kırgız etnik mülteci yerleşmesine neden olan, Tacikistan'ın kuzeyindeki Kırgızistan sınırındaki Isfara Raion'da Tacikler ile Kırgızlar arasında etnik çatışmalarateş etmiştir. (Smith, 1996:397) ve bunu bir dizi diğer etnik gruplar arası şiddet eylemleri izlemiştir. Şubat ayı ortasında Tacikistan'ın başkenti Duşanbe'de başarısız bir darbe girişimi yaşanmış ve Tacik SSC yüksek

Sovyeti'nin birinci Sekreteri olan Mahamov'un muhalifleri, Dağlık Karabağ'daki çatışmalardan kaçan binlerce Ermeniye konut ve istihdam sağlanacağı söylentilerini yayarak bunu çizdi. Bu söylentilerin tetiklediği isyan 22 kişinin hayatına mal olmuştur. Sonuç olarak, Ruslar, Almanlar, Ermeniler ve Buhara Yahudileri gibi yaklaşık 100.000 etnik azınlık temsilcisi Tacikistan'dan taşınmışlar. Kırgızistan'ın Frunze'ye (şimdi Bişkek) yerleşen Ermeni mültecilerle ilgili aynı yanlış söylentiler kitlesel protestolara yol açmıştır. Bişkek'teki çatışmaların göçle ilgili herhangi bir sonucu olmamasına rağmen, SSCB'de çok ırklı bir toplum inşa etmeyi amaçlayan “ulusların dostluğu” ve “halkların kardeşliği” ideolojisi paramparça edilmiştir.

1989'da, SSCB'de yaşayan tüm Rusların% 18,5'ini oluşturan yaklaşık 25,3 milyon Rus RSFSC dışında yaşıyordu (Zaionchkovskaya, 1999:11). 1980'lerin sonları, Gorbaçov'un liberal politikaları ve reformlarında ulusal bilincin artması, Orta Asya cumhuriyetlerinin resmi dil olarak kendi ana dillerinin ilan edilmesi ve Rus parti kadrolarının itibari ulusların temsilcileriyle değiştirilmesi ile ilişkilendirilmiştir. Perestroika'nın (yeniden yapılanma) son yılları ve bağımsızlığın başlamasıyla birlikte Rusya'ya Rus göçü hızla artmıştır. Bazı raporlara göre, Kazakistan'da yaşayan Rusların sayısı 1989 ile 1990 arasında 6 milyondan 4,5 milyona düştü. Aynı zamanda Kırgızistan, nüfusunun yaklaşık %34'ünü Rusya'ya kaptırmıştır. 1989'da nüfusun yüzde 9,4'ünü oluşturan Türkmenistan, şimdi Rusların yüzde 2'sini oluşturmaktadır. Rusya ile Orta Asya arasında ücret farklılıklarına neden olan SSCB'de yaşanan ekonomik kriz ve bölgede çıkan etnik çatışmalar, Ruslara karşı o zamana kadar ayrıcalıklı muamele gören ayrımcı tavırlar taşıyordu.

Perestroyka döneminin (yeniden yapılandırma) son yıllarına doğru, SSCB'nin göç prosedürleri daha az katı hale gelmiştir, Soviyetlerin batı ülkeleriyle ilişkileri gelişmiştir ve yeniden birleşen Almanya, eski Sovyetler Birliği'nden etnik Almanları karşılamaya başlamıştır. Orta Asya bölgesinde Stalinist dönemde yeniden yerleştirilen ve 1970'lerde oldukça az sayıda göç etmeye başlayan etnik Almanlar 1990'da kitleler halinde ayrılmaya başladılar. Kalan Yahudiler de İsrail'den ABD'ye göç etmişler.

2.1.3. Sovyet Sonrası Orta Asya Göç Süreçleri

Sovyet döneminde büyük şehirlerde kayıttaki kısıtlamalar sağlayan, nüfusu ikamet ve çalışma yerlerine bağlayan, katı bir pasaport sistemi aracılığıyla hareket üzerinde kontrol uygulayan göç politikası izlemişler. Aşırı durumlarda yeniden yerleşim ve nüfusu yeni gelişme alanlarına çekmek, zorla uygulanan ekonomik olmayan düzenleme yöntemlerine dayanıyordu (Byshevsky, 2012). Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Orta Asya

devletlerindeki dış göç süreçleri iki kere köklü değişikliklere uğramıştır. 1990'ların ilk yarısında, bu bölgeden bağımsız cumhuriyetler içindeki iç hareketler, sınır ötesi göç, bölgeden çıkışlar ve yurt dışından gelenler gibi güçlü zorunlu göç akışları gözlemlenmiştir. Daha sonra, (Rusça konuşan nüfusun göçüne dayanan) zorunlu göç potansiyeli tükendikçe, Orta Asya'nın yerli nüfusunun yasal ve yasadışı işçi göçünün ölçeği büyümeye başlamıştır. Şu anda, Orta Asya ülkelerinin yerli nüfusunun işgücü göçü geniş çaplı bir karaktere bürünmüştür (Ergeshbayev, 2009:76) ve göç alan büyük ölçekli göç süreçlerinin arenası haline gelmiştir. 1990'ların ilk yarısında, SSCB'nin eski cumhuriyetleri yeni bir fenomeni düzenleme sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Zorunlu göçmen akışı, SSCB'nin farklı cumhuriyetlerinin sakinlerinin itibari halklara ait olmayan önemli bir hareket hacmi yeni bağımsız devletlerin "kendi" ülkelerinde çatışmalar, nüfus kitlelerini harekete geçirerek mülteci ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin akışını yaratmıştır. 1990'ların ortalarına gelindiğinde durum değişerek, göçün ekonomik faktörleri alt bölgede baskın itici güç haline gelmiş ve işgücü göçü düşük yaşam standardına sahip ülkelere daha müreffeh Rusya Federasyonu'na ve kısmen de Kazakistan'a yönelmiştir. Orta Asya nüfusunun hareketliliği son 15 yılda artmaya devam etmiştir (Chudovinskikh, 2013:9).

Soviyetler Birliği yıkıldıktan sonra, yeni kurumsal zorluklara yeni göç dalgaları eşlik etmiştir. Bağımsızlıktan sonra, ülkeler devlet sınırlarının ve ulusal vatandaşlık kurumlarının kurulması ve göç ve vatandaşlığa kabul konularını düzenleyen mevzuatın oluşturulması sorunuyla karşı karşıya kalmışlar. Göçle ilgili tüm fenomenler, istatistik temelinde muhasebe sistemlerinin ve geliştirmenin oluşumunu öngörmüştür. Dedğimiz gibi Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Rusça konuşan nüfus tüm Orta Asya cumhuriyetlerinden göç etmeye devam etmiştir. Özellikle Kazakistan, yoğun Rus ve Alman göçü nedeniyle önemli bir nüfus düşüşü gördü. Nüfus azalmasına karşı koymak ve ulusal kimliği ve istikrarı güçlendirmek için hükümet, belirli geri dönüş kotalarına dayalı olarak etnik Kazakların (Uralman) geri dönüşünü teşvik etmeyi amaçlayan bir dizi politika uygulamıştır (Göç, 1997). Kazakistan ve bir dereceye kadar Kırgızistan (2006) tarafından uygulanan etnik göç politikaları, Orta Asya, Çin, Moğolistan ve Türkiye'nin diğer ülkelerinden etnik kazak (Oralman) ve etnik Kırgızların (Kairylman) geri dönüşünü motive etmiştir. 1990'lardan bu yana Kazakistan'a 464.000'den fazla kişinin geri döndüğü tahmin edilmektedir (UNDP, Report on the Status of Oralman in Kazakhstan, 2006), fakat etnik azınlıkların geniş çaplı göçüne rağmen, ülkenin nüfusu 17 milyondan 15 milyona düşmüştür. Kazak hükümeti demografik krizi hafifletmek için 1998 yılında, hükümet desteğiyle bir geri dönüş programı başlatmıştır. Bu program, istihdam yardımı, bir dizi sosyal faydaya erişim ve entegrasyon programları aracılığıyla geri dönenleri

destekleyerek geri dönüşlerin (oralman) yerleşimini kolaylaştırmak için kavramsallaştırılmıştır (Darieva, 2005). Bu çerçevede, özel ödeneklerin ve tazminatların ödenmesini, garantili ücretsiz tıbbi hizmet, ücretsiz orta öğretime erişim ve sosyal yardım sağlanmasını içeren bir dizi entegrasyon önlemi sağlar. Bununla birlikte, entegrasyonun genel başarısı, Oralmanlar'ın (etnik Kazaklar) dilsel, psikolojik ve kültürel uyumluluğuna da bağlıdır. Özellikle, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) bölgesi dışından geri dönenler önemli dil sıkıntılarıyla yüzleşmiştir. Hükümetin çabalarına rağmen, özellikle kırsal alanlara yerleştirilenler olmak üzere, Oralmanların müteakip hareketleri görünüşte sık görülmektedir (Diener, 2006).

2.1.4. Mevcut Göç Kalıpları: Avrasya Göç Sistemi

Eski Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, gelir dağılımındaki yönelik sübvansiyonların karmaşık sistemleri sökülüp, beş Orta Asya Cumhuriyetleri arasında, ve kendi sınırları içinde ekonomik ve sosyal kalkınmada büyüyen eşitsizlikler elde edilmiştir. Demografik benzerlikler ve yükselen piyasa ekonomilerini büyük pazarlara entegre etme çabaları, servetin dağılımında ve büyümesinde eşitsizliğe yol açmıştır. Ekonomik dinamikler bölgeye göçte önemli bir faktör haline gelmiştir. Coğrafi yakınlık, nispeten serbest seyahat, vizesiz rejim, ortak bir dil ve tarihi miras da BDT bölgesindeki bu harekete katkıda bulunmaktadır (Zitnanova, 2011:21). Sovyetler Birliği'nin çöküşünün dış göç için en geniş fırsatları ortaya çıkardığı gerçeğine rağmen, Sovyet sonrası alanda bugüne kadar gerçekleşen ana göç akışları, resmi olarak ülkeler arasında bir vize rejiminin olmamasıyla belirlenen, Sovyetler Birliği'nin "kesilmiş" sınırları içinde gerçekleşmektedir. Aslında, 1990'larda, daha çok yapılandırılmış bir göç alanı veya özel bir uluslararası göç sisteminin oluşturulması için temelin burada atıldığını söyleyebiliriz.

Göç sistemi, nispeten geniş ve istikrarlı bir göç akışıyla birbirine bağlı bir grup ülke olarak anlaşılmaktadır. Bu süreçler tarihi, kültürel, demografik ve politik faktörlerin sonucudur ve ev sahibi ve bağışçı ülkelerde yapısal değişikliklere yol açar. Bu değişiklikler, sırayla, göç akışlarının yönünü yeniden yaratır ve bu süreçleri stabilize eder. "Avrasya göç sistemi" terimi I.V. Ivakhnyuk tarafından önerilmiş ve gerekçelendirilmiştir (Ivakhnyuk, 2008:10). 2000'li yılların başlarında, Sovyet sonrası alanda oluşan göç sistemine Avrasya sistemi olarak adlandırılması önerilmiş - esas olarak bir alıcı ve kısmen de bir geçiş ülkesi bağlantı unsuru olarak Rusya çevresinde şekillenmiştir.

Eski SSCB ülkeleri arasında sürekli bir göç akışının varlığı ve aynı ülke içinde ortak bir tarihsel ve uzun vadeli ilişki yaşamaları, bunun dışında yeni bir göçmenlik yönetim

merkezinin (Rusya) ve yeni bir göçmenlik yönetim merkezinin (Kazakistan) ortaya çıkması Sovyet sonrası Avrasya'yı tek bir göç sistemi olarak tanımlamaya izin veren işaretlerdir. Eski Sovyet cumhuriyetlerinde 20 milyondan fazla insan 1991'den sonra daimi ikametgahlarını değiştirmiştir. Bunların %90'ı sözde "en yakın yabancı devlet"e yerleştirilmiştir. Araştırmalar, BDT ülkelerindeki göçmenlerin %92'sinin diğer BDT ülkelerinden olduğunu ve sadece %8'inin bölgeye diğer ülkelerden geldiğini göstermektedir. 2000'li yıllarda, Avrasya göç sistemi çerçevesinde, Orta Asya alt sistemi seçilmiş, bir süre sonra - 2000'lerin sonunda - 2010'ların ortalarında, Orta Asyada, Kazakistan'ın ağırlıklı olarak ev sahibi ülke olduğu ve Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan ülkeleri gönderen olarak tanıtılmıştır. Bir bütün olarak Avrasya sisteminde olduğu gibi, belirleme faktörleri burada belirli bir rol oynamaya devam etse de, aslında Orta Asya alt sistemi esas olarak ekonomik faktörler tarafından belirlenir - buradaki ana göç akışları neredeyse yalnızca göçmen işçi tarafından temsil edilmektedir (Sadovskaya, 2009: 279). Orta Asya ülkeleri ve ev sahibi ortakları (Rusya Federasyonu ve Kazakistan) arasındaki emek göçü, OA ülkelerinin ekonomik olarak aktif nüfusunun yaklaşık% 14'ü olan yaklaşık 3,8 milyon kişiyi kapsamaktadır. Bölgedeki büyük ölçekli göç süreçleri, gönderen ve alan ülkeler için önemli sosyo-ekonomik, demografik ve politik sonuçlara sahiptir.

Orta Asya'da bölgesel göç alt sisteminin oluşumu, coğrafi yakınlık, göçe ilişkin düzenlemelerin serbestleştirilmesi ve benzer iklimler ve dil ve din dahil sosyo-kültürel ortamlar gibi diğer elverişli faktörler tarafından kolaylaştırılmıştır. Beş Orta Asya devletindeki nüfusun çoğunluğu Sünnidir ve Türkçe konuşur (Tacikistan hariç). Rusça, bölgede uluslararası ve uluslararası iletişimde hala yaygın bir ortak dil olarak kullanılmaktadır. Sosyo-kültürel benzerlikler ve ortak bir dil alanı, (şimdiye kadar) büyük ölçüde düzenlenmemiş bir "ortak göç alanı" ve hedef ülkelerdeki göçmen diasporalarının ortaya çıkmasında önemli faktörler olarak hizmet etmektedir. Hedef ülke veya bölgedeki ulaşım ve iletişim altyapısı ve nispeten düşük seyahat ve iletişim maliyetleri, hanehalklarının göç etmeyi seçerken göz önünde bulundurduğu ek faktörlerdir (Burnashev, 2017:112-113).

Orta Asya alt sistemi içindeki emek göçü, ayrılmaz (sistemik) bir yapıya sahiptir ve birbiriyle ilişkili bağışçı devletleri, alıcı devletleri, işçi göçmenlerini, işverenleri, göç polisini, göç ağlarını, aracı kuruluşları gibi çıkar gruplarını birleştirir. Aynı zamanda, temel omurga faktörü, tüm katılımcıların kısa vadede elde ettikleri karı maksimize etmesidir. Bunun doğal bir sonucu, emek göçünde yasadışı istihdam edilen veya "düzensiz statüye sahip göçmenlerin" yüksek payıdır. Avrasya göç sisteminde ve buna bağlı olarak, Orta Asya Alt Sisteminde aşağıdaki emek göçü türleri vurgulanmaktadır: örgütsel kriter açısından: resmi

(devlet tarafından tahsis edilen kotalara göre yabancı işgücünü çekmek) ve kendiliğinden göç; düzenleyici kriter açısından: yasal ve düzensiz göç; geçici kriter açısından: kısa vadeli (mevsimsel) ve uzun vadeli göç (Burnashev, 2017:114). 2000'li yıllarda göç süreçlerinin bölgeselleşmesine büyük ölçüde Kazakistan'dan gelen işgücü talebinin ve Orta Asya ülkelerinden arzının kendiliğinden düzenlenmesi eşlik etmiştir. Devletin düzenleyici rolü, bölgesel işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılamayan yabancı işgücü çekmeye yönelik kota mekanizmasıyla sınırlıdır. Ayrıca, 2000'li yılların ikinci yarısında bölge ülkelerinin devlet kurumlarının işgücü göçüne artan ilgisi ve buna karşılık gelen göçün düzenlenmesi için yasal çerçeve ve uygulamaların ayarlanması, sürecin daha fazla bürokratikleşmesine yol açmıştır ve, buna göre, yolsuzluk bileşeninde bir artış görülmüştür.

Bunun dışında eski Sovyetler Birliği'nde uygulanan kadın eşitliğini teşvik eden cinsiyet politikaları, 1991'den sonra eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetlerinin çoğunda büyük ölçüde terk edilmiştir. Yeni siyasi, ekonomik ve sosyal değişim ortamı, birçok kadını başka yerlerde yeni fırsatlar aramaya zorlamış ve göç giderek onları güçlendirmenin bir aracı haline gelmiştir. Göç, kadınların yeni ekonomik bağımsızlık ve daha yüksek bir ekonomik statü kazanmalarını sağladı. Şiddetli ekonomik zorluklar ve evde istihdam için rekabet edememe nedeniyle, kadınlar özel girişimciliği ilk deneyenler arasındaydı ve esas olarak “mekik” işinde baskındı. Finansal getiriler, toprak ve miras haklarının mülkiyetinde erkek ataerkil egemenlik geleneklerinin hâlâ hüküm sürdüğü Orta Asya bölgesi için önemli bir gelişme olan arazi ve mülk satın almalarını sağlamıştır. Böylece göç, kadınların bazı kalıcı ataerkil sosyal ve kültürel normların ve ailenin rolünün üstesinden gelmelerini sağlamıştır. Dahası, göç genellikle bölgede hala yaygın olan aile içi şiddet ve zorla evliliklerden kurtulmanın bir yoludur. Öte yandan göç, özellikle cinsel istismar amacıyla bazı insan kaçakçılığına, farklı kadın ayrımcılığı ve sömürü biçimlerine karşı savunmasız kalabilir. BMKP raporuna göre, Orta Asya cumhuriyetlerinden BDT dışındaki ülkelere, ağırlıklı olarak Rusya Federasyonu ve Körfez ülkelerine, çoğunlukla kadınlar olmak üzere 10.000 kişiye kadar insan ticareti yapılmıştır (UNDP, 2009:162).

2.2. 21 Yüzyılın Başlarında Orta Asya'daki Ana Göç Eğilimleri

Orta Asya, güçlü göç dinamiklerine sahip bir bölgedir. Orta Asya'dan gelen göç kalıpları, Sovyet devletinin hareketlilik ve emek politikalarına dayanmaktadır. Orta Asya aynı zamanda birçok etnik köken ve dilden insana ev sahipliği yapmaktadır. Örneğin, Kırgızistan'da veya Tacikistan'da etnik Özbekler, Ruslar, Koreliler ve Tatarlar veya Özbekistan'ın bazı bölgelerinde tacikçe konuşan bir nüfus, Kazakistan'da etnik Ruslar,

Uygurlar ve diğer birçok azınlık, Türkmenistan'da Özbekler ve Ruslar vardır (Rahmonova-Schwarz, 2010: 10-11). Birkaç yıl boyunca, Orta Asya, hem bölge içinde hem de BDT'de hem de daha az ölçüde, göçmenlerin %1-2'sinin gönderildiği uzak ülkeler (Almanya, ABD, İsrail, Kore Cumhuriyeti) için önemli bir emek ve transit göç kaynağı olmaya devam etmektedir. Göç akışları sadece Türkmenistan'da nispeten başarılı bir şekilde engellenmekte, ancak bu durumda uzmanlar on binlerce kişiden bahsetmektedir. Göçün esas akışları genel olarak Tacikistan, Kırgızistan ve Özbekistan'dan gelmektedir ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) içindeki en dinamik göç hareketini oluşturmaktadır. Sovyet sonrası alan, en fazla sayıda iç göç ve transit akışa sahip alanlardan biridir (Laruell, 2007: 108). Bölgedeki ülkeler hala Sovyetler Birliği'nin dağılmasını ve bağımsız Orta Asya devletlerinin kurulmasını takip eden bazı eylemlerden muzdariptir. Bölge ülkelerinde özellikle komşu Afganistan'dan gelenler ve vatansız sakinler yaşamaktadır (Zitanova, 2011:30). Orta Asya ülkeleri arasında yoksulluk, işsizlik ve ekonomik ve sosyal kalkınmada artan eşitsizlik de yeni büyük ölçekli nüfus hareketlerinin olasılığını gösteren güçlü itici güçlerdir.

Orta Asya ülkeleri için göç sorununun özellikleri, 1990'ların başından bu yana, tüm ana göç akışlarının esas olarak iş bulmak, mesleki becerilerinin daha verimli uygulanması ve daha iyi sosyal koşullar için zorlanmış olmasıdır. Her ne kadar kendi ülkelerini terk etmek için siyasi motivasyon başlangıçta sadece bireysel durumlarda sağlansa da, 2000'li yıllardan sonra bu neden Orta Asya'nın tüm ülkelerinden gelen göçmenler arasında daha yaygın hale gelmiştir. Kısacası, sadece Tacikler, Özbekler veya Türkmenler değil, şimdi Kırgız ve Kazak göçmenler de ülkeyi terk ederken siyasi saiklerden sık sık söz etmektedirler. Orta Asya'da göçmen işçilerin çoğu, doğal kaynaklardan yoksun ve işgücü fazlası olan ülkelere, emeğin yetersiz olduğu kaynak zengini ülkelere taşınmaktadır. Rusya, Orta Asyalılar için ilk göç merkeziyken, Kazakistan 2000'li yılların başından beri önemli bir destinasyon haline gelmiştir. Diğer üç OA ülkesi - Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan gönderen devlet konumundalar. Rusya Orta Asya'nın bir parçası olmamasına rağmen, bölge ülkelerinden gelen göçmenler için önemli bir merkez olmaya devam etmesi nedeniyle dışlanamaz. Orta Asya'daki göç sistemi / alt sistemi hakkında tartışmak gerçekten zor, çünkü bu konuda zor bakış açıları vardır. Bazı Orta Asya uzmanları, Kazakistan'ın bölgesel göç alt sisteminin merkezi haline geldiğini iddia etmektedir (Sadovskaya, 2009).

Bölgesel göçün dinamiklerini anlamak için ev sahibi ülkelerin göç özelliklerine değinmek gerekir. Kazakistan, 2004 yılından bu yana önemli bir alıcı ülke haline gelen dünyanın en büyük on beşinci işçi göçmeni alıcısıdır. Genel olarak Sovyet sonrası dönemindeki Orta Asya devletlerindeki göç hareketlerinin doğası son 20 yılda önemli ölçüde

değişmiştir. Daha önce bir devlet (Sovyetler Birliği) içindeki iç hareketin bir özelliği iken, şimdi egemen devletler arasındaki uluslararası göç baskındır. Nüfuslar 1990’larda etkili bir şekilde göçe zorlanırken, bu 2000’li yıllarda yerini daha fazla emek kaynaklı akışa bırakmıştır. Olumlu ekonomik koşullar ve nispeten dinamik makroekonomik reformlar nedeniyle, Rusya ve Kazakistan’daki sosyo-ekonomik durum iyileşti ve sonunda onları göçmen işçilerin büyük alıcıları haline getirdi. Ama Kazakistan ve Rusya az da olsa transit ve işgücü gönderen ülkelerdir. Bununla birlikte, Orta Asyadan gelen göç akışları 2008-2009 yılındaki ekonomik krizden dolayı BDT ülkelerinin ötesine yönlendirilmesiyle giderek değişmiştir. Bu ekonomik kriz yalnızca alıcı ülkelerin daralan yurtiçi emek piyasaları üzerinde değil, aynı zamanda işçi göçmenlerin çoğunlukla meşgül olduğu “ikincil”, “üçüncül” ve “kapalı” işgücü piyasalarında da olumsuz bir etkisi olmuştur.

İşçi göçü, Orta Asya nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bundan önce, göçmenlerin çoğu Rusya’da çalışıyordu. Ancak, emek göçünün coğrafi dağılımı son beş yılda değişmiştir. Yirminci yüzyılın sonu ve yirmi birinci yüzyılın başındaki büyük ölçekli göç, hedef ülkelerde çok sayıda göçmen diasporasının ortaya çıkmasına neden olmuştur. BDT, neredeyse tüm Sovyet sonrası ülkeleri birleştiren ortak bir göç sistemi olmaya devam ederken, daha öncede bahsettiğimiz gibi özellikle 2000’lerden beri Kazakistan alıcı bir devlet olarak ortaya çıkmış ve Orta Asya’daki alt-bölgesel göç sisteminin merkezi haline gelmiştir. Buna karşılık Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan ağırlıklı olarak ihracat yapan ülkelerdir. Bu bölgesel göçmen alt sisteminin oluşumu bir dizi faktöre atfedilebilir: Orta Asya’daki cumhuriyetler arasındaki ekonomik kalkınmadaki eşitsizlikler, bölgesel işgücü piyasası (Kazakistan’daki işgücü talebi ve bölgedeki geri kalan ülkelerdeki aşırı işgücü kaynağı), ülkelerin demografik potansiyellerindeki farklılıklardır. Kazakistan’daki belgesiz göçmenlerin sayısı 2005-2008 döneminde 500.000 ila 700.000 arasında ve hatta 1 milyona kadar çıkmıştır ve mühtemelen mekik tüccarları hesaba katıldığında daha fazladır. Kırgızistan Göç ve İstihdam Komitesi’nin tahminlerine göre, üçte ikisi Rusya’da, üçte biri Kazakistan’da çalışmakta olan göçmen sayısı 500.000’e ulaşmıştır (Sadovskaya, 2013: 29-30). Bu Kırgızistan’ın ekonomik olarak aktif nüfusunun yüzde 25 ila 35’inin yurtdışında olduğu anlamına gelmektedir. Bazı uzmanlara göre bu rakamın yüzde 25 ila 30 arasında veya hatta daha fazla olduğu Tacikistan’da da benzer bir hikaye olduğu söylenmektedir.

Özbekistan’dan emek göçünün sayısına ilişkin uzmanların tahmini iki ila üç milyon arasında değişmektedir. 2003-2004’te yüzde 5’ten yüzde 10’a, 2007-2008’de ise 20-25’e artan ekonomik olarak aktif nüfusun payı hızla artmıştır. Özbekistan’dan Kazakistan’a ve Rusya’ya göç dalgası yükseliştir. 2006 – 2007 yılında emek göçmenlerinin yıllık girişi,

Kazakistan'ın ekonomik olarak aktif nüfusunun yüzde 12'sine eşdeğerdi. Orta Asya ülkeleri arasında göç akımlarının dağılımı Kazak Devlet Güvenlik Komitesi sınır servisine göre, mevcut bölgesel eğilimler Kazakistan'daki BDT ülkeleri arasındaki en büyük göç değişimleridir. Örneğin 2004 yılında, yabancı uyrukluların %95'i eski Sovyetler Birliği'nden Kazakistan'a geldi ve sadece %4,3'ü Bağımsız Devletler Topluluğu dışından geldi. Rusya ve Kazakistan, Kırgız göçmenler için önemli destinasyonlardır. Göçmenlerin %98,1'i bu iki ülkeye daimi ikamet için göç etmekte ve sadece %1'i BDT dışındaki ülkelere göç etmektedir. Kazakistan ve Kırgızistan gibi ülkelerin gelecekteki sosyo-demografik beklentileri akılda tutulduğunda, artan Çin göçü ve Orta Asya'da Çin topluluklarının oluşması da yeni ortaya çıkan bölgesel bir eğilim olarak düşünülebilir (Sadovskaya, 2007b: 33-45).

Günümüzde ise Orta Asya'dan Rusya'ya işçi göçmenlerinin ana başlıca ülkeleri Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan'dır. Rusya Federasyonu İçişleri Bakanlığı'nın istatistiklerine göre, Özbekistan'da 2017 yılında 1.822.933 kişi vardı ve bu sayı 2018'de 2.007.407'ye yükseldi. Aynı dönemde, 2018 yılına kadar Tacikistan'dan gelen 936.752 göçmen 1.018.497'ye yükseldi. 2017 yılında Rusya'da çalışan Kırgızistan'dan 376.863 personel bulunmakta olup, bir yıl sonra bu personel sayısı 351.959'a yükselmiştir (RFIB, 2018). Kimliklerini kaydettirmelerine gerek kalmadan çalışmaya devam ederler. SSCB'nin çöküşünden bu yana Rusya ve Orta Asya arasındaki göç koridoru, dünyanın en istikrarlı geçişlerinden biridir. 1990'dan 1992'ye kadar, istikrarsız siyasi ve ekonomik durum nedeniyle Rusya'ya zorunlu göçün bol bir akışı yaşanmıştır. Bu, 1992'te Rusya Federal göç hizmetinin oluşturulmasına hizmet etti ve göçmenlerin statüsünü ve haklarını herhangi bir şekilde belirleyecek olan göç mevzuatının geliştirilmesine izin vermiştir. Ayrıca 1990'larda, Rusya'da çalışma gücü de dahil olmak üzere nüfus sayısında bir azalma oldu ve bu da işgücü açığına neden olmuştur. Orta Asya'da işsizlik artarken, bu faktörler emek göçünün artmasına neden olmuştur.

Mevcut boyutlarındaki göç süreçleri, Orta Asya'daki Sovyet sonrası devletlerin çoğunun kriz gelişiminin sosyo-politik etkilerini hafifletmektedir. Tacikistan, Kırgızistan ve Özbekistan'da, marjinal tabakaların büyümesinin engellenmesi için önemli bir faktör haline geldi ve Kazakistan'da kısmen 1990'ların işgücü piyasasının kayıplarını telafi etmektedir. mevcut olanlara göre, belki de biraz abartılı olsa da, göçmenlerin kazançlarının Kırgızistan nüfusunun neredeyse yarısının ve Tacikistan nüfusunun yaklaşık üçte ikisinin hayatta kalmasının temeli olduğu tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, her durumda, göç akımları Orta Asya toplumlarının istikrarı ve gelişimi ile ilgili önemli sorunları çözmemektedir.

Sovyet sonrası dönemin ilk on yılında, ülkeden sadece resmi verilere göre, 2,9 milyon kişi veya nüfusunun yaklaşık %20'si göç etmiştir. Şimdiye kadar, Kazakistan'ın geri dönülmez 2,1 milyon insanı kaybettiğine ve 100 bin Kazak'ın (oralman) geri dönüşüne rağmen, mevcut nüfusun 10% 'unun 1991 seviyesinden daha az olduğuna inanılmaktadır. Kazak işgücü piyasasının göç kayıpları sadece kısmen telafi etmeyi başarmaktadır. 1990'lar boyunca Kazakistan Cumhuriyeti ağırlıklı olarak göçmenleri «gönderen» bir ülkeydi. 2014 yılından bu yana Kazakistan, Rusya'nın sıkı denetimi nedeniyle Rus göçmenlerin dönüşü için bir geçiş ülkesi konumunda olmuştur Birleşmiş Milletler'e göre (BM, 2019. Erişim: 15. 12. 2020), Kazakistan'da çeşitli türlerde 3,5 milyondan fazla göçmen var. Bu rakamlar, hem "oralman'ın" ülkesine geri gönderilmesini (ülkesine geri dönen etnik Kazaklar) ve kişisel nedenlerle veya üniversite değişimi çerçevesinde göçü ve ayrıca işgücü göçü akışlarını (hem düzenlenmiş hem de düzenlenmemiş) içerir. Bu verilere göre 2015 yılında 17,5 milyon kişiye yakın sayıda olan göçmenler Kazakistan nüfusunun% 20'sini temsil etmektedir.

Uluslararası göç uzmanı Elena Sadovskaya tarafından 2000'li yılların ortalarında yapılan bir araştırmaya göre, işçi göçünün en yüksek olduğu zamanlarda, Kazakistan'daki işçi göçmenlerinin% 31'i arkadaşları ve tanıdıkları, % 22'si akrabaları ve % 20'si kendi başlarına iş bulmuşlar. Göçmenlerin sadece% 5-7'si yönlendirme ajansları aracılığıyla iş bulmuştur. Bu veriler, diğer Orta Asya ülkelerindeki araştırma bulgularıyla tutarlıdır. Bu, kendiliğinden ortaya çıkan kara işgücü piyasalarında faaliyet gösteren aracılar aracılığıyla yasadışı işe alma sisteminin geçerli olduğunu göstermektedir. 2011 yılında Sadovskaya, göçmenlerin çalışma ve sosyal haklarına yönelik geniş çaplı ihlalleri ortaya çıkaran sosyolojik bir araştırmada yürütmüştür. Bu araştırmaya göre “% 47,5'i işverenlerin kendileriyle iş sözleşmesi imzalamayı reddetmesi, kendilerine resmi yasal statü kazandırması, % 53'ü gecikmeli maaş almakta ve % 17,8'i hiç almadığı gerçeğiyle karşı karşıya kalmıştır. Yüzde 12,5'i ücretsiz iş yapmaya zorlamışlar, yüzde 30,7'sinin pasaportu elinden alınmış, yüzde 41,6'sının işyerini terk etmesine izin verilmemiş ve yüzde 17,8'inin sağlık hizmetlerine erişimi engellenmiştir (<https://www.osce.org/ru/magazine/250406> Erişim tarihi: 15. 12. 2020). Diğer araştırmacılar ve uluslararası kuruluşlar, Kazakistan'da göçmen işçi ve sosyal haklarına yönelik büyük ihlallerini belirtmektedir.

Kazakistan'dan emek göçü 2016'da artmaya başlamıştır. Ülkenin sakinlerinin çoğu Rusya'ya gitmektedir. Ancak uzmanlar, Batı ve Amerika ülkelerine seyahat edenlerin sayısının arttığını, ancak henüz sayısal veri olmadığını belirtmektedir. Kazakistan'dan emek göçünün artması, göç nedenlerinin ülkeyi etkilemede zorluklara neden olduğunu ve ülke için cazip faktörler oluşturduğunu göstermektedir. Kazakistan'da bu ekonomik krizler, işlerin

kapanması, düşen yaşam standartları, yolsuzluk, adam kayırma, siyasi durgunluk, öz farkındalığın imkansız tezahürleri. Bunlar, vatandaşlarımızı Batı'ya çeken yeni ekonomik, sosyal, kültürel ve mesleki fırsatlar ve beklentilerdir. Yüksek yaşam standardı ve kendini gerçekleştirme yeteneği, Batı'nın gelişmiş ülkelerine taşınmanın ana nedenleri olarak gösterilmektedir. Genel olarak, uzmanların belirttiği gibi, Kazakistan'dan gidenler gençler, çocuklar ve kızlar, eğitilmiş ve yabancı dilleri bilenlerdir. Orta yaşlı insanlar iyi bir iş bulurlarsa aileleriyle birlikte giderler. Göçmenlerin çoğu, iş tecrübesi olan yüksek öğrenime sahip uzmanlardır.

Göç, Kırgızistan için bağımsızlık döneminde en önemli süreç haline gelmiştir. Kırgızistan Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Komitesi tarafından 2018 yılında hane halkı ve işgücü bütçelerinin bütünleşik bir örneği üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, 15 yaş ve üstü göçmenlerin sayısı erkekler de dahil olmak üzere 263.000'dir %77 erkek ve kadın%23. Göçmen işçilerin %79'unun çoğu cumhuriyetin kırsal kesimlerinde yaşamaktadır. (https://drive.google.com/file/d/15VGg_bkLWoZjpqdaigygbq2i_ItE6f-vB/view Erişim tarihi: 15. 12. 2020). Kırgız Cumhuriyeti'nin dış göçünün kaydedilen göstergeleri yaklaşık olarak yılda 17-20 bin kişidir. Ancak, diğer resmi verilere göre, 2005'te Kırgızistan dışında 350 bin kişi çalışmış ve bunlardan 250 bin kadar Rusya'da idi. Bu rakamlar, hükümet çevrelerine yakın kaynaklardan gelenler de dahil olmak üzere uzman görüşleri ile örtüşmemektedir. Genel olarak, Sovyet sonrası dönemde Kırgızistan'ın 1,2 milyon nüfusu veya nüfusun yaklaşık %20'sini terk ettiği kabul edilmektedir. 2002-2003 döneminde başlayan ikinci göç dalgası en az 500-600 bin kişiyi kapsamaktadır ve %80 'den daha fazlası itibari nüfusun temsilcilerinden oluşmaktadır (Borishpolets, Babadjanov, 2007b:17). Kırgızistan'ın AET'ye girişi sayesinde, Cumhuriyet vatandaşları Rusya Federasyonu topraklarında özgürce hareket etme ve çalışma fırsatı buldular, bu nedenle en fazla sayıda göçmen işçi Rusya ve Kazakistan'da çalışmaktadır. Kırgızistan'dan gelen göçmen işçilerin çoğu düşük vasıflı ve zor iş alanlarında istihdam edilmektedir. Yukarıdaki araştırma, Kırgızların %96'sının Rusya'da, %2'sinin Kazakistan'da ve %1'inin Türkiye'de çalıştığını göstermektedir. Son zamanlarda göçün rotası değişerek Kırgızlar Güney Kore'ye göç etmeye başlamıştır.

Orta Asya bölgesinde, Tacikistan Cumhuriyeti resmi olarak teyit edilmiş en büyük göçmen çıkışına sahip ülkedir. Tacikistan'da işçi göçü 1992 yılından itibaren devam etmektedir. O dönemde, Sovyetler Birliği'nin dağılması nedeniyle ülkedeki siyasi durum gergindi, ülke bağımsızlığı ilan edilmesine neden olan bir iç savaş ortaya çıkmıştır. Ayrıca SSCB'nin çöküşüyle birlikte, birçok büyük üretim şirketi, daha önce birliğin diğer ülkelerinden gelen hammadde eksikliği nedeniyle bir kriz yaşamıştır. Bu, işsizliğin

artmasına ve göçmen işçilerin büyümesine yol açarak nüfusun azalmasına neden olmuştur. Tacikistan'daki en yüksek emek göçü 2005'ten 2013'e kadar gözlemlenmiştir. Yabancı işçilerin ülkeden ana göç zinciri BDT ülkelerine gönderilmiştir. Tacikistan Göç ve İstihdam Bakan Yardımcısı Ayman Sangin Zoda'ya göre bugüne kadar 2018'de Tacikistan'dan Rusya'ya işçi akışı bir önceki yıla göre yüzde 1 azaldı ve son beş yılda, Tacikistan'dan ayrılın Yurtdışında çalışan insan sayısı %39,5 azalmıştır. “2018 yılında 484.176 işçi göçmeni, göçmenlik kartları temelinde cumhuriyeti terk etmiştir (<https://www.currenttime.tv/a/tajikistan-migrants-workers-money/29756218.html> Erişim tarihi: 15. 12. 2020).

Elena Sadovskaya göre, Tacikistan ülkenin ve tüm bölgenin yaşamındaki emek göçünün oynadığı rolün mükemmel bir örneğidir. 2019 itibariyle Tacikistan'dan gelen işçi göçmenlerinin sayısı geçen yıla göre% 27 artmıştır. Her şeyden önce 10-15 yıl önce, hacimleri ülkenin GSYİH'sinin yarısına eşit olan, bugün, sadece Rusya'dan aktarılan transferlerin payı Tacikistan'ın GSYİH'sinin %30'unu oluşturan para transferleri olmaktadır. Resmi verilere göre, son yıllarda (2013-2018) işçi göçmenleri sadece resmi kanallarda, yani bankalar aracılığıyla, Tacikistan'da bu süre zarfında çekilen doğrudan yatırımların hacmini defalarca aşan 15 milyar doları aşmıştır (<http://avesta.tj/2019/12/27/migranty-otpravlyayut-v-tadzhikistan-gorazdo-bolshe-deneg-chem-postupayushhie-v-stranu-inostrannye-investitsii/> Erişim tarihi: 15. 12. 2020).

Özbekistan göçmen işçi donör ülkedir. Sakinlerinin çoğu Kazakistan ve Rusya'da çalışmaktadır. Ancak son 5 yılda emek göçünün coğrafyası değişmeye başlamıştır – ABD, Türkiye, Kazakistan, BAE, İsrail ve Güney Kore ve BAE'de iş akışında istikrarlı bir büyüme eğilimi görülmektedir (<https://cabar.asia/ru/tendentsii-sovremennoj-trudovoj-migratsii-v-tsentralnoj-azii> Erişim tarihi: 15. 12. 2020). Özbekistan Cumhuriyeti Devlet Komitesinin istatistiklerine göre, 5 yıl içinde Kazakistan'a göçmen sayısı 10 kat arttı ve 355 540 kişi olmuştur. Türkiye'de 2018 yılı için 34 399, BAE'de-4578 kişi çalışmaktadır. Yıl için Rusya'ya işçi göçü 944 328'den 852 008'e düşmüştür. Tahmin edilen sebep ise 2014 yılında Rus rublesinin devalüasyonuna dayanmaktadır.

Bölgeselleşmeye ek olarak, modern işçilerin Orta Asya'ya göçü, küreselleşme trendlerinden giderek daha fazla etkilenmektedir. Ekonomik üretimin küreselleşmesi, yabancı yatırımların büyümesi ve ulusötesi şirketlerin faaliyetleri, başta Kazakistan olmak üzere Rusya ve Orta Asya'da, ancak petrol ve gaz rezervleri nedeniyle stratejik açıdan önem kazanan Türkmenistan ve Özbekistan'da giderek artan bir şekilde sermaye, mal ve hizmet hareketliliğini canlandırmaktadır. Sermaye akımları ve yeni teknolojilerin ortaya çıkması

nedeniyle bölgenin en ücra bölgelerinde dahi ulaşım ve iletişim hizmetleri sağlanabilmekte ve Orta Asya'dan uluslararası işgücü göçü artmaktadır. Örneğin, Orta Asya cumhuriyetlerine dağılmış binlerce hizmet noktasıyla bir dizi elektronik para transfer sistemi ortaya çıkmıştır (Sadovskaya, 2006: 116). Göçmen sayısı ve hedef ülkelerin çeşitliliği (istihdam sektörleri ve mesleklerin çeşitliliği dahil) açısından, Orta Asya'daki işgücü hareketliliği 21. yüzyılın ilk on yılında artmıştır. Hedef ülkeler Bağımsız Devletler Topluluğu ile sınırlı değildir ve artık Doğu Avrupa, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'yı içermektedir. Kırgızistan göç Devlet Komitesine göre, 2005 yılında yaklaşık 30.000 Kırgız vatandaşı BDT dışına çıkmıştır. Bazı medya kaynakları, yalnızca Birleşik Krallık'ta yaklaşık 10.000 yasadışı istihdam edildiğini bildirmektedir.

Bölgenin en fakir ülkeleri Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'dan vasıfsız işgücü yakın çevrede bulunan ülkelere itilmekte, yüksek nitelikli uzmanlar ise daha gelişmiş ülkelere taşınmak için motive olmaktadır ve bu iki grubun stratejileri “maliyet” ve “fayda” hususlarına dayanmaktadır. Özbekistan uzmanı Maksakova'ya göre, çağdaş Özbek emek göçünün yüzde 10-15'i ABD, İsrail, Türkiye, Yunanistan ve diğer Avrupa ülkeleri gibi BDT dışındaki ülkelere yöneliktir; ancak, çoğunluk hala Rusya ve Kazakistan'a göç etmektedir (Maksakova, 2003).

Türkmenistan'ın göç modeli oluşum aşamasındadır. Türkmenistan, Sovyet sonrası çoğu ülke gibi, bir göç ülkesidir. Aynı zamanda, ülke dışındaki nüfusun çıkışı çok önemsizdir ve esas olarak nüfusun emek ve eğitim göçü ile ilişkilidir. Göç süreçleri ülke için herhangi bir büyük ve ciddi sorunlar yoktur. Türkmenistan, bağımsız gelişimi boyunca, diğer Orta Asya ülkelerine kıyasla ülkeden en az göçmen çıkışına sahiptir. Dünya Bankası'na göre, 2010 yılında ülke dışında 261 bin Türkmenistan vatandaşı veya nüfusunun %5'i vardı (World Bank, 2012:247).

Türkmenistan'dan en çok göç alan ülkeler Rusya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti'dir. 2000-2011 yıllarında Rusya Federasyonu'nda çalışan Türkmenistan vatandaşlarının sayısı ortalama 3 bin işçi göçmeni geçmemiştir. Rusya Federasyonu Federal Göç Servisi'ne göre, ülkeye işçi göçünün zirvesi 2002 yılında, Rusya Federasyonu'nda Türkmenistan vatandaşlarına 7.000 çalışma izni verildiğinde gelmiştir. 2008'de Rusya Federasyonu'nda 3,1 bin Türkmen vatandaşı, 2010'da ise sadece 500 kişi çalışmaktaydı (Ryazantsev, Pismennaya, Tkachenko, 2013:55). Türkmen işgücü göçünün bir özelliği, diğer Orta Asya ülkelerinden gelen göçün aksine, geniş coğrafi çeşitliliğidir. Türkmenistan vatandaşları ayrıca İran, BAE, BDT ülkeleri ve Avrupa'ya göç etmektedir. Dinamik olarak gelişen Katar, yeni bir işçi göçü alanı haline gelmektedir.

Ağır kısıtlamalara tabi olan Türkmenistan'da göç üzerinde kısıtlayıcı bir devlet kontrolü olduğu görüşü gerçekte örtüşmemektedir. Göç Yasası uyarınca, Türkmenistan vatandaşları okumak ve çalışmak için ülkeyi yasal olarak serbestçe terk edebilirler (Madde 32). Türkmen makamlarının temel yaklaşımı, göçmenlerin giriş ve çıkışlarını, yasadışı göçün ve insan ticaretinin bastırılmasını açıkça düzenlemektir. Türkmenistan, yasadışı göçü, esas olarak insan ticareti ile bağlantılı olarak, devlet için bir sorun olarak görmektedir.

2.2.1. Orta Asya'daki Demografik ve Ekonomik Eğilimler

Orta Asya'daki modern göç süreçleri, bölgenin çeşitli ülkelerinde nüfus dizisindeki temel değişiklikler bağlamında gelişmektedir. Bunlardan en önemlileri nüfus dinamikleri, kentleşme dinamikleri ve ulusal kompozisyon dinamikleridir. Ekonominin durumu ve yaşam standardı gibi faktörler, nüfus hareketleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Beş Orta Asya ülkesi Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan – geleneksel olarak nüfus farklılıkları ile karakterizedir. Ancak, Kazakistan hariç, hem Sovyet hem de Sovyet sonrası dönemlerin ortak paydası, nüfus dizisindeki doğal büyümenin yüksek oranlarıdır. Aslında 1970'lerde ve 1980'lerde Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan gibi ülkeler, karakteristik sosyal sonuçlarıyla birlikte bir nüfus patlamasının endişe verici işaretlerini yaşıyordu. Son yıllarda, bazı durumlarda, örneğin Özbekistan'da, doğal nüfus artışında bir yavaşlama olmasına rağmen, genel tablo, insan potansiyelinin genişletilmiş yeniden üretim modelinin ve istihdam edilen nüfusun payının korunduğunu göstermektedir. Bu, sosyal sistemin üretim yapılarının aşırı yüklendiğini ve oldukça uzun bir süredir var olan çeşitli emek fazlası biçimlerinin büyümesini gösterir.

Şu anda, tüm Orta Asya ülkeleri için hızlı bir nüfus artışı ile karakterizedir. Bölge devletleri de nispeten daha fazla doğum, ölüm sayısı ve düşük medyan yaş üzerinde doğum sayısında önemli bir artış ile ayırt edilir (Kazantsev, 2013). BM'nin son tahminlerine göre, Orta Asya'nın mevcut nüfusu 75 milyon kişidir (Asya'nın alt bölgeleri arasında 5.sırada yer almaktadır) – Bu, dünya nüfusunun yaklaşık %1'idir. Özbekistan'ın payı yaklaşık %45, Kazakistan – %25, Tacikistan - %13, Kırgızistan ve Türkmenistan - %8,5'dir. Bununla birlikte doğurganlık oranı da pozitifdir - üreme çağındaki kadın başına yaklaşık 3 çocuk, bu da nüfus artışının devam eden dinamiklerini açıklamaktadır. Sakinlerin %48'i şehirlerde yaşamakta ve bu da Orta Asya'nın kırsal nüfusun baskın olduğu bir bölge olduğu fikrini değiştirmektedir. Ekonomideki ana vurgu, hammaddeye yüksek katma değerli ürünlere ihracatın sanayileşmesine ve yeniden yönlendirilmesine yönelmektedir (Ashirova, 2020).

Şekil 2.1'de 2019 yılına göre Orta Asya devletlerinin GSYİH toplamı 302,92 milyar doları göstermektedir.

Şekil 2.1 Orta Asya Ülkelerine Göre Demografik ve Ekonomik Göstergeler

Kaynak: BDT Dünya Bankası, İMF İstatistik Komitesi ve Ulusal İstatistikler

Orta Asya Ülkelerine Göre Demografik ve Ekonomik Göstergeler

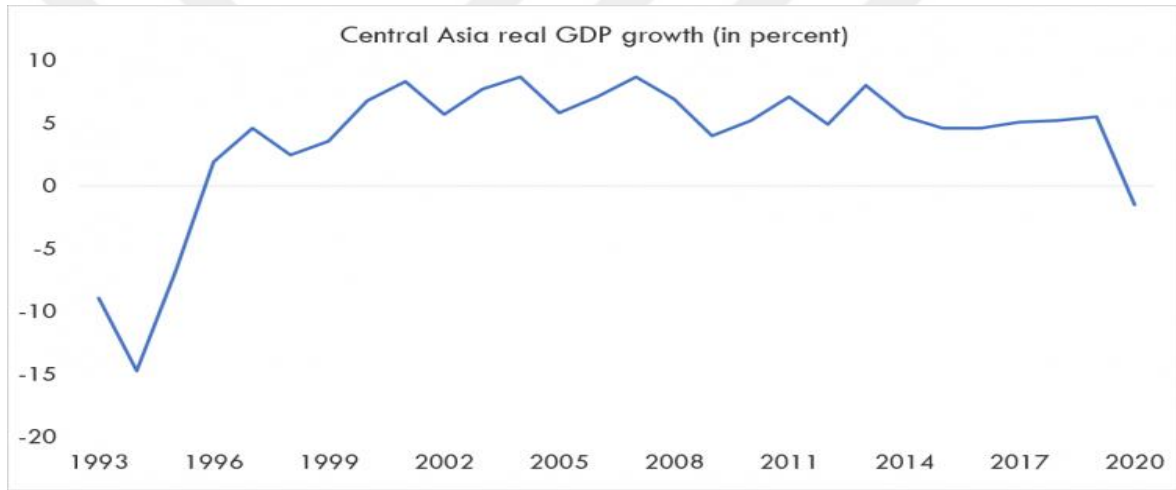
Devletler	Nüfus (mln kişi)	Toplam Ciro (milyar dolar)	GSYİH 2019		GSYİH Büyüme Oranı (%)		
			Nominal	SAGP	2019	2020 (Değerlendirme)	2021 (Tahmin)
Kazakistan	18,6	96,8	181,67	509,0	4,5	-2,5	2,5
Uzbekistan	34,5	42,2	57,92	245,0	5,6	0,6	4,3
Türkmenistan	6,1	18,0	46,76	96,2	6,3	-	-
Kırgızistan	6,5	6,9	8,45	35,2	4,5	-8,0	3,8
Tacikistan	9,3	4,5	8,12	32,9	7,5	2,2	3,5
Toplam	75,0	168,4	302,92	918,3			

Göç süreçlerinde ekonomik faktörler, bir ülkenin çalışma standartları, işsizlik durumu ve ekonomisinin genel sağlığı ile ilgilidir. Ekonomik koşullar elverişli değilse ve daha fazla düşüş riski altında görünüyorsa, daha fazla sayıda bireyin muhtemelen daha iyi bir ekonomiye sahip ülkeye göç etme ihtimali yüksektir (Piesse, 214:3). Orta Asya göç modelinin ironisi, 'etnik devlet'in ortaya çıkması nedeniyle göç etmeye zorlananların sadece Ruslar değil, aynı zamanda küçülen ekonomi, kendi eyaletlerinde istihdam imkânlarının olmamasıdır (Danzer, İvaschenko, 2010:191). Bu fenomenin ekonominin diğer sektörlerinin gelişimi üzerinde de bir etkisi olabilir. Bu olaya sıklıkla "lanetin kaldırılması" da denir. Uzun vadeli göç, ülkenin ekonomik kalkınması için kullanılabilecek insan kaynaklarının kaybına yol açacaktır. Ailenin parçalanması sosyal değerlerin zayıflamasına ve "güvenlik" sürecini etkilemesine yol açar. Göç, ülkede her zaman "çekici bir faktör" olarak görülmüştür. Bununla birlikte, vurgulanması gereken nokta, kısa vadede para transferi her zaman iyidir, ancak daha uzun bir süre boyunca bir ülkenin ekonomik kalkınması üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olacağıdır (Mohapatra, 2013:140). Göçmenlerin iş faaliyetlerini ve ekonomi üzerindeki etkisini analiz etmek için, bu ülkelerdeki genel ekonomik bakış açılarını sunarak başlamak yararlı olacaktır; çünkü birçok durumda, onları yurtdışında iş aramaya iten ve menşe ülkelerindeki iş ortamı hakkında fikir veren, göçün temel nedenlerini ortaya koyan ekonomik nedenlerdir. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, Orta Asya ülkeleri ekonomide keskin bir düşüşle karşı karşıya kalmıştır. Dünya Bankası'na göre, 1990-1999 yıllarında Kırgızistan'ın GSYİH'sı 4,2, Tacikistan, Kazakistan ve Türkmenistan - 2,3-2,7, Özbekistan - 1,4 kat gerileme yaşamıştır. Ekonomik gerileme, devam eden nüfus artışı zemininde gerçekleşti. BDT İstatistik Komitesi'ne göre,

1991-2005'te Orta Asya'da yaşayanların sayısı (Kazakistan hariç)% 28 artmıştır. Bununla birlikte, 90'lı yıllarda nüfusun çoğunluğunu oluşturan gençlerin hem maddi hem de kültürel seviyesinin keskin bir şekilde düştüğü gerçeği özellikle tehlikelidir. Bu, 2005'teki popüler gösterilerin yönetici seçkinler arasında bir değişikliğe yol açtığı Kırgızistan örneğiyle kanıtlanmıştır. Hükümet karşıtı grevlere ve gösterilere katılanların çoğu kırsal kesimdeki işsiz gençlerdi. Bu ayaklanma işsizlik, işgücünün değer kaybetmesi ve nüfusun yaşam standardının düşük olmasından kaynaklanıyordu. Bu durumda, "enflasyonu düşüren, gelirdeki düşüşü telafi eden ve işsizlik koşullarında hayatta kalmasına izin veren" emek göçünün olumlu rolü çok önemlidir (Topilin, 2002:41).

Şekil 2.2 Orta Asya'da kişi başına düşen GSYİH 1993-2020 (yüzde olarak)

Kaynak: <https://blogs.worldbank.org/europeandcentralasia/central-asia-first-economic-contraction-quarter-century>

Nispeten düşük bir yaşam standardında yüksek nüfus artışı ve aşırı nüfusun korunması, öngörülebilir bir perspektifte, aktif dış göç eğiliminin devam edeceği anlamına gelecektir (çalışma ülkesinde kalma ihtimali olan emek veya eğitim). Ülkeler arasında Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan, düşük kişi başı gelir GSYİH, yüksek işsizlik ve önemli sayıda yoksulluk ile karakterizedir. Orada çok sayıda genç erkek olduğu gerçeğini hesaba katarsak, her türlü, en zor işe hazır olan göçmen işçi sayısının yüksek olduğu aşık hale gelmektedir.

Göç motivasyonu ile ilgili olarak, istihdam fırsatlarının eksikliği, yerli Orta Asyalıların göçünden sorumlu en önemli faktörlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Tacikistan'da, yüksek nüfus artışı oranı ile düşük ekonomik kalkınma oranı arasındaki uyumsuzluk, göçün gelişimine katkıda bulunan önemli faktörlerden biridir. 2007 yılında yayınlanan Tacikistan İstatistik yılı kitabına göre, nüfusun yaklaşık %36'sı 15 yaşın altındadır. 1991-2005 yılları arasında nüfus artış oranı %27'ye yükselirken, kişi başına düşen GSYİH

yüzde 38,9 azalmıştır. Yüksek nüfus artışı (genç nüfus) orantılı olarak düşük ekonomik büyüme oranları, ülke ekonomisinin finansal güvenlik açısından istikrarını engellemiştir. Ülke, iç savaş nedeniyle yaklaşık 60.000 kişiyi kaybetmesine rağmen, nüfus artışı için şaşırtıcı derecede iyi beklentilere sahip (Khakimov, Mahmadbekov, 2009:22-23).

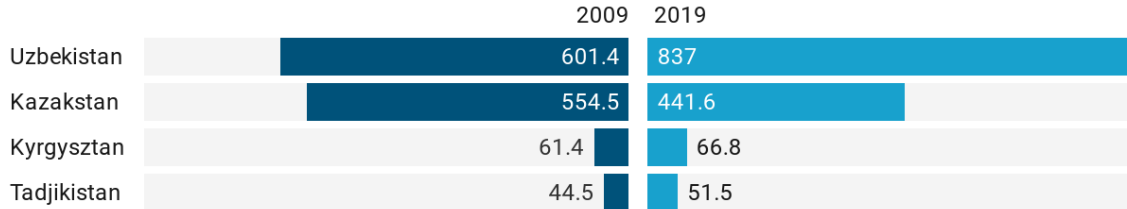
Kırgızistan bağlamında, madencilik ve hidroelektrik santrali gibi ağır sanayilerin kapatılması, Rusların muazzam göçüne neden olmuştur. Kırgızistan Göç Yıllığı'nın çeşitli baskılarından alıntı yapan Rafis Abazov, 1991'de ekonominin çeşitli kollarının 52.600 işini kaybettiğine ve göçmen sayısının 33.757 civarında olduğuna dikkat çekmektedir (1999:248). 1990'lı yıllarda Kırgızistan göç sürecinin bir başka özelliği de iş sektöründeki düşüşe bağlı olarak kırsal ekonominin bel kemiğini oluşturan tarım sektörüne artan bir bağımlılığın olmasıdır.

Özbekistan'dan da büyük ölçekli göç yaşanmaktadır. Tacikistan gibi, azalan ekonomi ve Sovyet sonrası dönemde istihdam fırsatlarının olmayışı, yerli nüfusun göçünün başlıca nedenlerinden bazılarıdır. Bu, 2004 yılında Özbekistan'daki içtihad Fikr Araştırma Kurumu'nda yapılan bir çalışma ile teyit edilebilir. Göçün nedenlerini öğrenmek için ülkenin dört bir yanından 600 kişiyle bir araya geldi. Araştırma sonucu, yaklaşık% 28,5'inin ülkeyi terk etmek istediğini ortaya koydu. Ankete katılanların 600'ünden% 58,1'i ülkedeki en yüksek geliri elde etmek istiyor. Ankete katılanların çoğu, akrabalarının çoğu Moskova'da olduğu için Rusya'ya göç etmeyi kabul ettiler. Sovyetlerin dağılmasından sonra (özellikle Slav nüfusu tarafından) Kazakistan'dan büyük çaplı göç gerçekleşmiş olsa da, şaşırtıcı bir şekilde, yukarıda vurgulandığı gibi diğer Orta Asya devletlerinden çok sayıda göçmen işçi almaktadır.

Söylediğimiz gibi genel olarak bölgede, her ülkenin farklı bir ekonomik durumu vardır örneğin Kazakistan, kişi başına düşen GSYİH ve işsizlik oranı gibi birçok ekonomik gösterge açısından en başarılı ülkedir. Türkmenistan ekonomisi bölgedeki en büyük ekonomilerden biridir: doğal gaz ve diğer doğal rezervler sayesinde bölgedeki diğer ülkelere kıyasla daha iyi bir konumdadır. Diğer ülkelerde (Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan) çeşitli ekonomik zorluklarla yüzleşmek zorundadır ve işsizlik en heyecan verici olanlardan biridir. Bu noktada her yıl milyonlarca insanın yurt dışına gittiği ve çoğu için ana varış noktasının Rusya olduğu, bölgedeki en büyük işçi göçmen ihraç eden ülkeler olarak Tacikistan% 10,9 ile ilk sırayı alırken, onu 2018 yılında sırasıyla% 7,1 ve% 5,2 ile Kırgızistan ve% 5,2 ile Özbekistan izlemektedir. Kazakistan ve Türkmenistan için işsizlik oranı sırasıyla% 4,8 ve% 3,7. oluşturmaktadır (World Bank, 2018).

Unemployment in Central Asia

(thousand people)

Şekil 2.3 Orta Asya'da İşsizlik (bin kişi)

Kaynak: <https://cabar.asia/wp-content/uploads/2019/01/ZUm8Y-unemployment-in-central-asia.png>

Orta Asya ülkelerinin sosyal durumunun önemli bir özelliği, göç süreçlerinin oluşumunun arka planına karşı kentleşme seviyesidir. Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'da, Sovyet sonrası dönemde vatandaşların özgül ağırlığı kırsal nüfusun baskınlığını korumuştur (Borishpolets, Babadjanov, 2007:8). Kazakistan'da hem kentsel hem de kırsal nüfusun azalması vardı. Kırgızistan ve Tacikistan için, kırsal alanda belirgin bir büyüme ile kentsel nüfusun azalması karakteristiktir. Kazakistan'da, kırsalda ikamet edenlere göre kent sakinleri daha fazladır. Buna rağmen nüfus istikrarlı bir şekilde artmaktadır. SSCB'nin çöküşünden sonra 10 yıldan fazla bir süre gerileme yaşanmıştır, ancak daha sonra sürekli bir büyüme sağlanmıştır. 1990'da Kazakistan'ın nüfusu yaklaşık 16,3 milyon kişiydi. Kademeli olarak azaldı ve 2000'lerin başında 14,9 milyonun altındaydı. En küçük değer 2002'de oldu, ardından Kazakistan'da yaşayanların sayısı 14 milyon 865 bin oldu. Ancak 2005'te Kazakistan 15 milyonu aştı, ve 2019'da - 18,5 milyon'a ulaşmıştır.

Nüfus bakımından Özbekistan, Orta Asya'nın en büyük devletidir ve bu göstergeye göre BDT'de (Rusya ve Ukrayna'dan sonra) üçüncü sırada yer almaktadır. Nüfus yoğunluğu 1 metrekare başına yaklaşık 48.5 kişidir. kilometre ve bölgedeki en yükseklerden biridir. Nüfus yeterince hızlı büyümektedir. 1991'te Özbekistan'da 20,5 milyondan fazla insan yaşamıştır (Özbekistan nüfusu). 2019 yılı sonuna göre, Cumhuriyetin nüfusu 33,7 milyonu aştı. toplam doğurganlık oranı (kadın başına çocuk sayısı) yaklaşık yüzde 2,5'tir. DSÖ'ye göre, Özbekistan'da 2016 yılında ortalama yaşam beklentisi neredeyse 70 yıldır. Ülkede 1 000 kadın için 1 004 erkek, yani sayıya göre cinsiyet oranı neredeyse eşittir. Genel olarak, ülkede Rusya'ya göç edebilecek çok sayıda genç erkek vardır.

Kırgızistan'ın nüfusu hızla büyümekte ve doğal büyüme hızı artmaktadır. 2010 yılında 5,4 milyon kişi ise, 2019'te 6,4 milyona yaklaşmıştır doğurganlık oranı çok yüksektir 1000

kişi başına 27'den fazla doğum veya kadın başına 3,2 doğumdur. Bu, ülkenin tarımsal olması, kırsal nüfusun kentsel üzerinde hakim olmasını kolaylaştırılmıştır. Kırgızistan'da yaşam beklentisi yaklaşık 71 yıldır. Cinsiyet oranı neredeyse eşittir. Ülkede ekonomik nedenlerle Rusya'ya göç edebilecek çok sayıda genç vardır. Tacikistan'ın nüfusu bölgede rekor bir hızla büyümektedir 1991'te, ülkede 5,5 milyondan fazla insan yaşamıştır. 2002 yılında, nüfus 1 milyon arttı. Şu anda ise sayısı 9 milyona yaklaşmaktadır. Bu sayıdan 5,5 milyondan fazlası – çalışma çağındaki insanlar, yaklaşık 3 milyon – çocuklar (Tacikistan Nüfusu, <http://tm.spinform.ru/people.html>). Son on yılda mutlak değerlerdeki doğal artış 180 ila 200 bin arasında değişmektedir. Çok yüksek bir nüfus artışı oranı, ülkenin sakinlerinin yaklaşık dörtte üçünün kırsal alanda yaşadığı gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

Türkmenistan, Sovyet sonrası alanda en kapalı devlettir; bu nedenle, demografik durumla ilgili doğru veriler mevcut değildir. 2012 nüfus sayımının resmi sonuçları yayınlanmadı. Dünya Bankası, nüfusun 5,7 milyonun üzerinde olduğunu tahmin ediyor. Ve bu veriler doğruysa, cumhuriyetin nüfusu son yıllarda hızla artmıştır. 1989 verilerine göre, Türkmenistan'da 3,5 milyondan fazla insan ve 1995'te yaklaşık 4,5 milyon kişi yaşıyordu (Kazantsev, Gusev, 2019:22). Ancak bazı uzman tahminlerine göre cumhuriyetin nüfusu 4 milyonu geçmiyor, siyasi nedenlerle nüfus verileri yapay olarak şişirilmektedir (yüksek ölüm oranına ek olarak önemli demografik faktörlerden biri başta Türkiye'ye ve daha az ölçüde Rusya'ya olan göçtür).

2.2.2. Orta Asya'da Göçün Sosyal ve Siyasi Ortamı

Göç kavramı, bir ülkenin sosyo-politik ve ekonomik süreçleri üzerinde daha geniş bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla mülteci akımları ülkenin siyasi sistemine ülkenin yetersiz kaynaklarını kullanma girişimi olarak yansımakta ve bu da çoğu zaman göçmenler ve yozlaşmış milliyetçiler arasında rekabete yol açmaktadır. Rekabet sonunda daha geniş bir sosyal yapıyı emmeye devam etmekte ve bu da "toplumsal güvensizliği" hızlandırmaktadır (Adamson, 2006:167). Orta Asya'daki emek göçü ekonomik bir gerçekliktir. Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'dan gelen göçmenler, kendi ülkelerindeki işsizlik ve yoksulluktan kaçınmak için yurtdışına giderler. Sosyal düzeyde, göç aileleri, yaşam tarzlarını ve sosyal ağları dönüştürmektedir. Bir ülkenin sosyo-politik yaşamında yapılan değişiklikler göçün etnik yönüne yansır ve ülkenin etnik yapısına etki eder. Göçün etnik yönü ayrıca yerli olmayan nüfusun Orta Asya'dan çıkışıyla da ilişkilidir. Uluslararası göç, nüfusun etnik yapısını radikal bir şekilde etkiler ve esas olarak 1990'ların başlarındaki politik olaylarla ilişkilidir. Orta Asyada planlı ekonomiden pazara geçiş, siyasi sistemin değişmesi,

bağımsızlığın kazanılması, iç savaşın ve diğer faktörlerin nüfusun yaşsal sürdürülebilirliği üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Toplumdaki siyasi, sosyo-ekonomik ve kültürel -dini krizler ülkedeki demografik süreçleri etkilemiştir (Islamov, 1998). Artan işsizliğin, yoksulluğun, "şeffaf" sınırların, siyasi istikrarsızlığın ve askeri çatışmaların sonucu göç akışlarını doğurmaktadır. Güvenilir istatistiklerin olmaması nedeniyle, nüfusun yerinden edilmesinin kapsamını ve ölçeğini değerlendirmek zordur, ancak bölgede son otuz yılda en az iki göç dalgası meydana gelmiştir.

İlk dalga, 1980'lerin ortaları ile 1990'ların ortaları arasında kabaca gerçekleşti ve aile ve toplum yeniden bir araya gelmek için yeni açılan sınırlardan yararlanan etnik ve dini grupları, yerinden edilmiş kişilerin yeniden yerleştirilmesini ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yerel çatışmalardan kaçan mültecileri içeriyordu. İkinci dalga, emek göçünü temsil ediyordu. Orta Asya'da işgücü göçü, piyasa ekonomilerine geçiş ve alt bölgede başlatılan yapısal reformlarla 1990'ların sonunda başlamıştır (Abdurazakova, 2011:30).

Bununla birlikte Orta Asya ülkelerinin birçok yerleşim yerinde, kitle bilincinde, yaşam başarısı için bir strateji olarak Rusya'da emek göçüne odaklanan davranış kalıp yargıları oluşmuştur (Ryazantsev, Horie N, 2011). "Avrasya Monitörü" projesi çerçevesinde 2012 yılında yapılan büyük bir sosyolojik araştırma, paradoksal bir durumu ortaya koymuştur (Ryazantsev, Oleg, 2014:14). Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan'ın gönderen ülkelerinin sakinleri, Kazakistan ve Rusya'nın alıcı ülkelerine göre yaşam standartlarından daha memnundur. Ülkenin ekonomik kalkınmasına ilişkin değerlendirmeler benzerdir, ancak buna rağmen, Orta Asya ülkelerinde nüfusun yurtdışında çalışmaya yönelik göç tutumları yüksek düzeyde kalmaktadır, insanların önemli bir kısmı yurtdışında iş arama eğilimindedir. Açıkçası, sadece işgücü göçü yoluyla başarıya ulaşmak için Orta Asya ülkelerinin nüfusu arasında sürdürülebilir yaşam stratejilerinin oluşumuna ilişkin yeni bir sosyal fenomenle uğraşmaktadır. Aynı zamanda, Rusya ve Kazakistan'da göçmenlerin işe alınmasında devlet kurumlarının ve özel istihdam bürolarının rolü çok küçüktür.

Ort Asya siyasi siyasetinin son yirmi yıldır işleyişi, hükümetin kamu mallarını sağlamada başarısız olduğunu göstermektedir ve Tacikistan bu konuda iyi bir örnektir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından, tüm ülkenin bölgesel ve etnik hatlara bölündüğü bir iç savaş yaşanmıştır. Hükümet ayrıca, büyük ölçüde etnik kimliği yansıtan ortak bir Tacik kültürel kimliği kullanarak halkı duyarlı hale getirmek için adımlar atmıştır. Kırgızistan, bağımsızlığının ilk on yılında Orta Asya'da demokrasinin gelişmesine destek sağlamıştır. Ancak bu devlet iki rejim değişikliğine tanık olurken Kırgızistan'ın demokratik imajı beş yıl içinde yavaş yavaş kayboldu. Analistler, organize suç şebekelerinin, özellikle

güneyde devletin işleyişini etkilediğine inanmaktadırlar. Kırgız devletinin yönetme kabiliyetini aşındıran da budur. Haziran 2010'da Kırgızistan'ın güneyindeki kriz, esas olarak Kırgızistan ve Özbekistan'daki rakip suç şebekelerinden kaynaklandığını kanıtlamış. Daha önce de vurgulandığı gibi, Özbekler ve Kırgız çeteleri arasındaki rekabet, etnik gruplar arası isyan özelliği taşımakta ve birçok Özbekleri Kırgızistan'dan ayrılmaya zorlamaktadır. Hem Özbekistan hem de Türkmenistan, etnik azınlıklara siyasi süreçlere katılmaları için daha az fırsat sağlayan güçlü bir devlet geliştirdiler. Tacikistan gibi, bu devletlerin siyasi elitleri de ülkenin zengin kültürel geleneğini kullanarak, rejime meşruiyet sağlamak için devletin 'etnik' karakterini vurgulamaktadır. Özbekistan'da dini araç olarak kullanarak siyasi sistemi ele geçirmeye çalışan hoşnutsuz güçler rejime meydan okumaktadır. Siyasi kurumsallaşma da o kadar başarılı olmadı. Kazakistan'daki durum diğer Orta Asya siyasi sistemlerinden pek farklı değildir.

Büyük ölçekli zorunlu göçün Orta Asya ekonomisi üzerinde olumsuz bir etkisi vardı, çünkü Ruslar bir zamanlar bölgenin kalkınmasında önemli bir rol oynadılar ve çoğu vasıflı işçiydi. Göç, ilgili ülkelerin ekonomik kalkınmasını perde arkasına itmiştir. Sanayi sektörü dışında, Ruslar idari yapıya hakimdi, ancak Rusların sistematik yabancılaşması nedeniyle Sovyet sonrası dönemde statülerini kaybettiler. Bu nedenle, Sovyetler Birliği'nin kurulmasından önce buraya yerleşen Rusların bir kısmı da bu bölgeyle organik bir bağa sahipti. Fakat onların büyük ölçekli göçleri, sosyal yapıda yapısal bir dengesizliğe neden olmuştur. Diğer taraftan Kazakistan ve Rusya arasındaki Orta Asya ülkelerindeki siyasi durum ve vizesiz rejim göç için en önemli kriterleri belirlemektedir. Şu anda, Tacikistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan (Orta Asya hariç Türkmenler) sakinleri Rusya'ya vizesiz girebilirler. Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan, Rusya ve diğer bazı ülke vatandaşlarına vizesiz giriş hizmeti vermektedir. Elbette siyasi ilişkiler bazen gerginleşir ve bu da geçici işçi göçmenleri üzerinde bir miktar etkiye sahiptir. Örneğin, 2011 yılında Rus pilotların Tacikistan'da gözaltına alınmasının ardından, Rusya'nın büyük şehirlerinde kayıt veya çalışma izni olmadan çalışan birkaç yüz Tacik işçi göçmen Rusya'dan sınır dışı edilmiştir (Schwartz, 2011). Zaman zaman Tacikistan ve diğer Orta Asya ülkeleri ile vize rejimi getirilmesi meselesi Rus siyasi söyleminde gündeme getirilirken, donör ülkelerde bazı nüfus gruplarının Kazakistan ve Rusya'ya göçünü önceden belirleyen siyasi faktörler bulunmaktadır. Her şeyden önce, Orta Asya'da uyum sağlayamayan ve Rusça konuşan nüfusun ayrılığı gözlemlenebilir. Bu, Rus dilinin kullanılmaması, iş fırsatlarının olmaması, vatanseverlik ve güvenlik sorunları ile açıklanabilir. (Ryazantsev, Korneev, 2014b:12). Zaman zaman birçok Orta Asya ülkesinde etnik çatışmalar yaşanmaktadır; bir kişiye siyasi

muhalefet, siyasi inanç nedeniyle zulmedilebilir; bu, Orta Asya'dan bazı insanları siyasi nedenlerle göç etmeye sevk etmektedir. Bazı eski Sovyet ülkelerindeki son siyasi huzursuzluk dalgası (Kırgızistan ayaklanması, Ukrayna "Turuncu Devrimi", Gürcü "Gül Devrimi", Özbekistan olayı) başta etnik Ruslar olmak üzere bu ülkeleri terk etmek isteyen insan sayısını artırmıştır.

2.2.3. Orta Asya'da Nüfusun Göç Aktivitesini Etkileyen Çevresel Faktörler

Orta Asya, hem doğal hem de insan kaynaklı çeşitli kuraklık ve seller, çamur akışları ve çığlar, toprakların çölleşmesi ve tuzlanması, baraj arızaları ve endüstriyel afetler gibi çevresel tehlikelere maruz kalan bir bölgedir. Aral Denizi'nin küçülmesi veya Semi-Palatinsk (şehir) test alanındaki nükleer testlerin ardından radyoaktif kirlenme gibi bölgedeki çevresel felaketler, birkaç on yıldır tüm dünyada kamuoyunun dikkatini çekmiştir (Novikov, Kelly, 2017). Tüm bu sorunlar, meydana gelme sıklığı veya büyüklüğü ne olursa olsun, Orta Asya ekonomilerine ciddi zararlar vermekte ve bölgedeki istikrara gerçek bir tehdit oluşturmaktadır. Alışılmış insan ortamındaki olumsuz değişiklikler ani ve felaket olabilir veya yıllar içinde yavaşça gelişebilir, ancak her iki durumda da insanların yaşam ve ekonomik koşullarını kötüleştirerek ikamet yerlerini değiştirmeye veya böyle bir adımı düşünmeye sevk eder. Göç, herhangi bir toplumdaki yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır ve her zaman birden çok nedeni ve karmaşık sonuçları olan karmaşık bir süreçtir.

Olumsuz çevresel değişiklikler, kentsel alanlara kıyasla kırsal alanlardaki çalışma ve yaşam koşulları üzerinde daha büyük etkiye sahiptir, bu nedenle kırsalda yaşayanların göçü çevresel bozulma ve iklim değişikliği ile daha hızlı artacaktır. Genel olarak, Orta Asya ülkeleri nispeten düşük (dünya ortalamasının altında) bir kentleşme seviyesine sahiptir. Tacikistan'da kırsal alanda yaşayan nüfusun (% 72,9) ve tarımda istihdam edilenlerin (% 50,8) yüzdeleri özellikle büyüktür. Kırgızistan'da nüfusun yarısından fazlası (% 63,7) aynı zamanda kırsal alanlarda yaşamaktadır, ancak tarım sektöründeki istihdam nispeten düşüktür (% 26,3). Türkmenistan ve Özbekistan'da, nüfusun yaklaşık yarısı (sırasıyla% 48,4 ve% 49,5) kırsal alanlarda yaşamaktadır ve Kazakistan için rakam% 42,6 olup, nüfusun yalnızca% 14,9'u fiilen mahsul ve hayvancılık üretimiyle uğraşmaktadır.

Çevresel kaygıların nüfus üzerinde bir etkisi vardır ve bu yola gıda güvenliği her şeyden önce önemlidir. Tarım daha az verimli hale geldiğinde veya kaynaklara mali veya fiziksel erişim azaldığında gıda güvenliği tehdit altındadır (Nawrotzki, Schlak, and Kugler, 2016). Uluslararası Gıda Politikası Merkezi'ne göre, 2017'de Tacikistan sorunu 'ciddi' olarak değerlendirilirken, Özbekistan ve Türkmenistan 'makul' olarak değerlendirilirken, Kazakistan

ve Kırgızistan açlık sorunları açısından sıralamada ‘düşük’ olarak değerlendirildi. Bu nedenle gıda güvenliği, bölgenin bazı bölgelerinde hala söz konusudur (Von Grebmer, et al. 2017). Bazı bölgelerde, kaynaklara erişimin azalması ve tarımsal üretkenliği kalitesinin bozulması nedeniyle gıda güvenliği düşmektedir. Bu erişim, gelir kaynakları (yurtdışından gelen dövizler dahil) düştüğünde ve ayrıca kaynaklar fiziksel olarak erişilemez olduğunda finansal olarak sınırlandırılabilir. Ani afetlere maruz kalan dağlık bölgelerde, heyelanlar, kaya kaymaları, çamur kaymaları, seller, çığlar nedeniyle yollar düzenli olarak bloke edilir ve neden oldukları uzun süreli hareketsizlik, geçim kaynakları ve gelir için daha fazla potansiyel şok yaratabilir (Reeves, 2014).

Araziye yüksek düzeyde bağımlılık da göç sürecine katkıda bulunmaktadır Tacikistan'da istihdam fırsatı sağlama ve büyük ölçekli göçü körükleme açısından Tacik toplumunda yapısal bir dengesizlik yaratan da budur. Ekilebilir arazi eksikliğine ek olarak, düşük su kalitesi, toprak erozyonu, sel, kuraklık ve diğer çevresel bozulma Taciklerin büyük ölçekli göçünden sorumludur. Tacik nüfusunun yaklaşık %74'ü kırsal alanlarda yaşadığından, bu sorunlar kırsal alanlarda daha ciddidir. Örneğin, UGÖ tarafından Sogd ve Khatlon'da nüfusun göçünün arkasındaki nedenleri incelemek için yapılan yakın tarihli bir çalışma, ülke nüfusunun yarısından fazlasının, çevresel bozulma nedeniyle insanların kendi yerlerinden ayrıldığı gerçeğini kabul ettiğini gözlemlemiştir (Olimova, Olimov, 2012:18).

Tacikistan gibi, Kırgızistan'ın topraklarının %90'ı dağlıktır, bu nedenle Chui ve Ferghana vadileri, Oş Celalabad ve Kyzylkia gibi nispeten düz alanlar yoğun nüfusludur. (Ergeshbayev, 2006b:47). Tarım arazilerinin düzensiz dağılımı, tarıma aşırı bağımlılık, daha az endüstriyel gelişme nedeniyle önemli ekonomik fırsatların olmaması, Kırgızistan'daki göç sürecine katkıda bulunan faktörlerden bazılarıdır.

Bölgedeki bir diğer ciddi karmaşık sorun, Aral ve Hazar denizlerinin felaketidir. 1960'lı yıllara kadar izlenebilen yoğun tarımsal faaliyetler ve sulama uygulamaları sayesinde Aral Gölü'nün hacmi dörtte üçten fazla azalmıştır. Suyun Amu Darya ve Syr Darya'dan Orta Asya'daki pamuk ekimine taşınması, balık popülasyonlarının kirlenmesine, tuzlanmasına ve yok olmasına neden oldu. Kimyasal gübreler, böcek ilaçları ve endüstriyel atıkların neden olduğu kirliliğin bölge genelinde iklim değişikliği üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. (Zitnanova, 2011:26). BM verilerine göre, özellikle 1990'ların başında ve daha sonra 2000'lerin başında Aral Denizi bölgesindeki şiddetli kuraklıklar, bazıları önceki ikamet yerlerine hiç dönmemiş olan binlerce insanın göçüne yol açmıştır. Örneğin, Özbekistan'ın kuzeybatısındaki Qozoqdaryo yerleşimi, 1975'ten 2005'e kadar 14 bin ila 4 bin kişiye küçülmüştür. 1994-1995'te, yılda yaklaşık 20 bin kişi Kazakistan'ın Aral Kzyl-Orda (şimdi

Kyzylorda) bölgesinden ayrılmakta ve bunların yaklaşık yarısı diğer ülkelere gitmiştir (Glazovsky, et al. 2000:84). Son yıllarda, Aral Denizi çevresinde yaşayan insanlara hibe yardımı sadece yerel makamlar tarafından değil, aynı zamanda uluslararası kuruluşlar ve uzak ülkeler tarafından da sağlanmıştır. 2018'te Birleşmiş Milletler, Aral Denizi bölgesi için çok ortaklı bir insan güvenliği güven Fonu Kurdu (UN News, 2018) ve Avrupa Birliği (5.57 milyon dolar) ve Norveç (1.12 milyon dolar)²⁵ tarafından katkılar yapılmıştır.

Bu nedenle, Orta Asya'daki çevresel durum, OA ülkelerinin nüfusu ve ekonomisi için çok sayıda risk taşıırken, bu risklere karşı uyum sağlama kapasitesi oldukça düşüktür. İklim değişikliğine karşı savunmasızlık açısından, Dünya Bankası tarafından derlenen bir endekse göre, tüm Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkeleri arasında Tacikistan birinci, Kırgızistan üçüncü, Özbekistan altıncı ve Türkmenistan yedinci sırada yer almaktadır. İklim değişikliğinin etkilerine fiili maruziyetleri çok yüksek olmasa da, sosyo-ekonomik sistemleri ve altyapıları bu tür etkilere karşı çok hassastır. Dahası, tüm bu ülkeler, düşük ekonomik kalkınma seviyeleri ve yaşam standartlarının yanı sıra sosyal istikrarsızlık, çatışma potansiyeli ve tasarlanan tedbirler ve uzmanlaşmış kurumlar kompleksinin kötü organize edilmiş çalışması nedeniyle doğal afetlerle mücadele etmek ve sonuçlarını ortadan kaldırmak gibi iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine daha düşük uyum kapasitesine sahiptir. 1990-2018 yılları arasında Orta Asya ülkelerinde iklim değişikliğinin neden olduğu doğal afetlerden etkilenen insan sayısına ilişkin Dünya Bankası istatistikleri, Tacikistan ve Kırgızistan'ın gerçekten de bu açıdan en çok etkilenen ülkeler olduğunu doğrulamaktadır. Hasarın çoğu sel, kuraklık ve aşırı (aşırı yüksek veya aşırı düşük) sıcaklıklardan kaynaklanmaktadır (Climate Change and Poverty. Report of the Special Rapporteur on Extreme Poverty and Human Rights., 2019).

2.3. Orta Asya'daki Göç Süreçlerinde Sorunlar ve Beklentiler

Uluslararası göçlerin ölçeği açısından Sovyet sonrası alan, Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra dünyada ikinci sıradadır. Genel olarak, Orta Asya bölgesindeki insanların kitle hareketi süreçleri yıllık olarak dört milyon insanı veya çalışan nüfusun% 15'inden fazlasını kapsamaktadır. 2006 yılından bu yana BDT içinde göç politikasının etkinliğini artırmak için alınan önlemlere rağmen, Orta Asyalı göçmenlerin durumunun hala zor olması karakteristiktir. Bu bağlamda ana zorluk, Rusya Federasyonu topraklarında bir buçuk ila iki milyon yabancı vatandaşın yasal statüsünün olmamasıdır. Aynı zamanda, Orta Asya diasporalarının her birinin sayısı, önümüzdeki beş yıl içinde Rusya Federasyonu'ndaki Orta Asya'dan gelen toplam göçmen sayısını altı milyon kişiye, yani Rusya'nın göç

yapılarının çalışmalarını felce uğratabilecek bir seviyeye getirebilecek daha fazla artış olduğunu göstermektedir.

Orta Asya göç süreçlerinin temel sorunu, yeniden yerleştirilen işgücü kaynaklarının sayısı ile ilişkilidir. Kırgızistan ve Tacikistan ile ilgili olarak, her iki ülkenin Kuzey bölgelerinin şehir merkezlerinden nitelikli işgücünün önemli bir bileşeni olan büyük göç kayıpları, ekonomik canlanma için hükümet planlarının uygulanmasının sorunsallığını arttırmaktadır. Aynı zamanda, yüksek doğum oranları ve düzensiz sosyal altyapı bağlamında ulusal işgücü piyasasındaki gerilimdeki mevcut azalma, sadece kısa vadeli bir palyatiftir. Gençlerin ve hatta ergenlerin işgücü göçüne artan katılımına rağmen, fiili emek fazlası seviyesi, en azından kırsal alanlarda, % 30'a ulaşmaktadır, bu da siyasi istikrar için neredeyse kritik olan bir dizi marjinal tabakanın varlığına işaret etmektedir (<https://regnum.ru/news/637855.html> Erişim tarihi: 24.12.2020).

Genel olarak, ılımlı dinamiklere rağmen, Özbekistan'daki göç süreçleri ülkenin istikrarı ve gelişimi bağlamında önemli bir noktadır. İdari kaldıraç sayesinde, "ertelenmiş felaketler" modunda oluşurlar, ancak genel eğilimler orta vadede siyasi sistemin sosyal temellerini koruma fırsatlarını önemli ölçüde sınırlar. Emek göçü üzerindeki sıkı kontrolün erozyonu ve dış hareketlerinin büyümesi için artan ihtiyaç ile işaretlenen Özbek durumu, Türkmenistan için de tipiktir. Türkmen nüfusunun yılda yaklaşık %3 oranında büyüdüğü için, bu tür bir ihtiyacın Özbekistan'dan daha keskin olduğu görülmektedir (Borishpolets, Babadjanov, 2007:20-21).

Orta Asya ülkelerinde mevcut haliyle göç süreçleri, yalnızca bir dizi stratejik değil, aynı zamanda sosyal ve siyasi istikrara yönelik taktiksel zorlukları da şiddetlendirmektedir. Doğaları gereği normal ekonomik faaliyetin ötesine geçen emek ihracatçıları ve ithalatçıları arasında bir etkileşim ağı yapısı oluşturmuşlardır. Buna ek olarak, sınır ötesi düzen de dahil olmak üzere Orta Asya'da siyasi çelişkilerin diğer tezahürleri ile göç iş alanında kriz çakışması riski vardır. Orta Asya bölgesindeki göç süreçlerinin zorlukları, sistemik çelişkilerin bir parçasıdır ve doğrudan idari veya yasal düzenleyici normlardan bağımsızdır. Bununla birlikte, kitlesel nüfus hareketlerine yeterli politik yaklaşımların olmaması nedeniyle, nüfus krizinin engellenmesi için umutlar kötüleşmektedir. Orta Asya ülkelerinin hiçbirisi, yalnızca en dramatik tezahürlerine cevap vermeye devam ederek göç risklerini azaltamaz.

BDT alanında Orta Asya sakinlerinin emek göçünün faktörünü değerlendirirken, bölgesel işgücünün kitlesel hareketlerinin Orta Asya toplumlarının temel çelişkilerini çözmediğini ve birçok açıdan bunların üstesinden gelme ihtimalini bile zayıflattığını vurgulamak gerekir. Tacikistan'ın erkek nüfusunun yarısına ve Kırgızistan'ın yaklaşık üçte

birine sürekli çıkış, gerçek üretim sektörünün yeniden inşası için herhangi bir planı engellemektedir. Özbekistan söz konusu olduğunda, genç yaştaki işgücü kaynaklarının sızırması eğilimi, Özbek ekonomik sisteminin bir bütün olarak ve kilit segmentlerinde modernizasyon olasılığını keskin bir şekilde sınırlar. Buna ek olarak, Orta Asya ülkelerinde, gelirleri devlet bütçelerinin ana kalemleri altındaki gelirlerle karşılaştırılabilir, ancak devlet kontrolünün kapsamına girmeyen ihracatçılar ve ithalatçılar arasındaki etkileşimin «gri» yapıları evrensel olarak oluşturulmuştur (<https://mgimo.ru/about/news/experts/126437/> Erişim tarihi: 23.12.2020).

Sovyet sonrası devletlerde göç yönetimi stratejisi, emek göçü alanındaki mevcut eğilimlere dikkatin önemli ölçüde güçlendirilmesini içerir. Biçimleri, sadece Orta Asya yönünde değil, BDT çerçevesinde tek bir işgücü ve istihdam piyasasının başlangıç temeli olarak görülmesi pek olası değildir. Emek göçü, modern dünya toplumunun yaşamının normal bir olgusudur. Uygur biçimlerde, ortaya çıkan sınır ötesi işgücü ve istihdam piyasasının düzenlenmesi için sistemik mekanizmalar olarak hareket eden ulusal yasalara ve Uluslararası Çalışma normlarına uymak temelinde gerçekleştirilir. Aynı zamanda, ulusal ve çok taraflı eylemlerin senkronizasyonu giderek daha büyük bir rol oynamakta, bu da olumlu sonuçlar elde etme olasılığını arttırmakta, ancak bunları tam olarak garanti etmemektedir (Borishpolets, Babadjanov, 2007:22).

Orta Asya ülkelerinin göç zorlukları karşısında tamamen hareketsiz oldukları söylenemez. Göç sorunları ve göç akışlarının yönetimini geliştirmek için öneriler uzman topluluk düzeyinde vurgulanır ve ulusal mevzuatta yansıtılır. Bugüne kadar bölge ülkeleri arasında, özellikle Tacikistan ile Kırgızistan, Tacikistan ve Kazakistan, Kırgızistan ve Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan arasında göçü düzenleyen bir dizi hükümetler arası anlaşmalar imzalanmıştır. Kazakistan ve Kırgızistan'da, "uzaktaki" ülkelere (Kore Cumhuriyeti, BAE, Portekiz, ABD Moğolistan) işçi gönderme sözleşmeleri konusunda çok az deneyim vardır ve Kırgızistan'da, Çalışma Bakanlığı altında özel bir yapı düzeyinde düzenleme girişimleri yapılmaktadır. Bu eylemlerin etkililiğini tam olarak değerlendirmek zor olsa da, sadece ikili değil, aynı zamanda çok taraflı işbirliği formatlarını da harekete geçirme ihtiyacı kabul edilmelidir.

2.4. Kazakistan Bağlamında Orta Asya'daki Göç Süreçleri

Ekonominin küreselleşmesi ve ülkenin eşitsiz sosyo-ekonomik gelişimi, nüfus göçünün modern dünyada eşi görülmemiş bir önem kazanmasına neden olmuştur. Kazakistan Cumhuriyeti de bağımsızlık yılından bu yana küresel göç sürecine aktif olarak dahil olmuştur.

Sosyo-ekonomik istikrar, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve yaşam standardının artması, etnik çatışmaların olmaması, geniş bir alan ve avantajlı jeopolitik konum, Kazakistan'ı göçün cazibe merkezlerinden biri haline getirmiştir. (Eshpanova, 2009:105) Kazakistan'da ve Sovyet sonrası alanın tamamında göç süreçleri Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından hızla hızlanmıştır. Geçirgen ulusal sınırlar, ikamet yerini seçme yeteneği, düşük yaşam standartları ve ciddi ekonomik bozulma gibi birçok faktörler de bu duruma katkıda bulunmuştur. Sözde "itibari" etnik gruplar arasında (Kazakistan örneğinde etnik Kazaklar) dini ve etnik kimlikteki artış da çok önemliydi. Kazakistan'daki göç süreçlerini yapılandırmak için dönemselleştirme ve ana eğilimleri belirleme ile başlayalım. Göç süreçleri toplamda 4 döneme ayırt edilebilir.

İlk olarak 1990'lar, sosyo-politik ve sosyo-ekonomik kalkınmada bir kriz dönemiymi ve bununla bağlantılı göç "bağışı", önemsiz göçün defalarca göç çıkışı tarafından engellendiği ve bunun Kazakistan'ın nüfusunu oluşturan "Rusça konuşan" bileşeninde önemli bir azalmaya yol açtığı ve Kazakistan'ın egemenliğine kavuşması ve piyasa ekonomisine geçişi nedeniyle sistemik bir ekonomik krizin neden olduğu BDT ülkeleri arasında ve BDT sınırlarının ötesinde büyük ölçekli, kendiliğinden ve zorunlu yer değiştirmelerin yaşandığı dönemdir. Dönemin önemli bir özelliği, bu dönemde göç süreçlerinin kendiliğinden gelişmesidir, ancak 1995 yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı "Kazakistan Cumhuriyetinde Yabancı Vatandaşların Hukuki Statüsü Hakkında Kararname" çıkarmış (2337) ve 1997 yılında Kazakistan "Nüfus Göçü " ve Göç ve Demografi Dairesi oluşturulmuştur. 1993 yılında ilk yıllık Kazak göçü kotası oluşturulmuştur (10 bin aile veya yaklaşık 40 bin kişi).

1990 yılları kitlesel zorunlu göç hareketlerinin 1994 yılında zirveye ulaştığı dönemlerdi. 1990'larda Kazakistan nüfusunun göç duyguları üzerindeki en güçlü etki, ekonomik kriz ve yaşam standartlarındaki düşüşün yanı sıra etnik azınlıklara karşı ayrımcılık yapan ulus kurma politikasından kaynaklanmıştır. Ayrımcılık, her şeyden önce, maddi kaynakların yeniden dağıtılması ve özelleştirilmesi sürecinde, yüksek öğretime (ücretsiz eğitim hakkı veren devlet hibeleri ve krediler), mesleki gelişim ve kariyer fırsatlarına sınırlı erişimde kendini göstermiştir. 1990'ların çoğunda Rusya, Almanya, Beyaz Rusya ve Ukrayna, bağımsızlık sonrası Kazakistan'dan gelen göçmenler için ana hedef ülkelerdi. 2000 yılında Kazakistan'dan gelen göçmenlerin% 70'i Rusya'ya,% 23'ü Almanya'ya,% 2'si Beyaz Rusya'ya ve% 1'i Ukrayna'ya gitmiştir (Suzhikov, 1993:53). 1990'ların sonunda göç yoğunluğu azalmış ve 1999'dan itibaren negatif göç dengesi düşmeye başlamıştır.

İkinci dönem 2000'li yılların ilk yarısı ve ortası, sosyo-ekonomik istikrar ve ekonomik büyüme dönemidir (diğer Orta Asya ülkelerine kıyasla göreceli olanlar dahil). Bu dönemde sosyal faktörlerin önemi epey düzeyde azalmış ve ekonomik faktörler ön plana çıkmıştır.

Avrasya göç sistemi içindeki bazı ülkeler kültürel ve tarihi anların mevcudiyeti nedeniyle değil, ekonomik gelişimleri veya ücret seviyeleri nedeniyle çekiciliğe kavuşuyorlardı. Buna göre, 1990 – 2000'lerin başından itibaren, Avrasya göç sisteminde uluslararası göçün baskın vektörü, başta emek olmak üzere ekonomik olarak motive olmuş göç haline gelmektedir. Yani hem iç hem de dış göçü belirleyen temel faktörler ekonomik faktörlerdi. Bu dönem, göçte önemli bir azalma ve göçmen kabul etmede kademeli bir artış (özellikle Orta Asya ülkelerinden) ile karakterize edilir; bunlar arasında, tarihi anavatanlarına dönüşlerini desteklemek için bir program kapsamında etnik Kazakların ülkeye etnik akını da vardır. Kazakistan'da ekonomik koşulların iyileştirilmesi ile 2002 yılından bu yana, etnik göç kotasının büyüklüğü önemli ölçüde büyümüş ve 2005 yılında 15 bin aileye ulaşmıştır. Toplu olarak, bu Kazakistan'ın bir göç alıcısı haline gelmesine yol açmıştır (ve mutlak anlamda, dış göçün pozitif dengesi küçük olmasına rağmen, olumlu dinamikler çok net bir şekilde izlenebilir). Aynı zamanda göç potansiyeli Rusça konuşan bileşenin büyük ölçüde tükenmesini de göstermiştir. Bu dönemde, 'Nüfus Göçü' yasasında bir dizi değişiklik yapılır, ayrıca Kazakistan Cumhuriyeti göç politikası programı 2001-2010 yılları için çalışmaya başlar.

Üçüncü dönem 2000'lerin son üçte biri, göç süreçlerinin küresel mali ve ekonomik kriz de dahil olmak üzere küresel yasalarla belirlenmeye başladığı 2010'ların ortasıydı. Kazakistan'daki asgari dış göç dengesinin, ekonomideki kriz olaylarının en bariz hale geldiği 2008 yılında düştüğünün bir göstergesidir. 2004 yılında ilk kez pozitif bir göç dengesi kaydedilmiş ve bu da 2,7 bin kişiye ulaşmıştır. Sonra bu eğilim yoğunlaşmış ve 2006'da fazlalık 33 bin kişiye ulaşmıştır. Son yıllarda, göçmenlikteki hafif düşüş nedeniyle bu eğilim zayıflamaya başladı. 2008 yılında göç artışı sadece 1,1 bin kişiydi. Göçün ana sonucu, Kazakistan'ın insan sermayesinin büyük ölçekli kaybıdır (Sadovskaya, 1998). Bu kayıpların olumsuz sonuçları zaten Kazakistan'ın ekonomisini ve sosyal alanını etkilemektedir: ülkede ekonominin yenilikçi ve teknolojik sektörlerini geliştirmek için yeterli nitelikli personel bulunmamaktadır, bu nedenle dünyanın diğer ülkeleriyle rekabet edebilmek, ekonominin yapısını değiştirmek büyük bir soru altında kalmaktadır. Bununla birlikte, Kazakistan'da üçüncü aşamanın başında etnik göç için destek devam etmektedir. 2009-2011 için kota yaklaşık 20 bin aile olarak belirlenmiştir. Ancak, daha 2012'de Kazakistan, etnik göçmenler için kota politikasını terk etmiştir.

2010'lu yılların ortalarında başlayan dördüncü dönem, göç nedenlerinin algılanmasında sosyal ve sosyo-ekonomik faktörlerin egemen olmaya başlamasıyla karakterize edilmektedir. Göç süreçlerini "insani sermaye" kavramının değişimiyle ve bu

değişimin ülkenin modernleşmesine etkisi prizmasından ele alma eğilimi var. Göç akışlarında sadece nicel göstergeler değil, her şeyden önce göçmenlerin niteliksel özellikleri vurgulanmaya başlamaktadır. Kavramsal belgeler, örneğin, Kazakistan Cumhuriyeti'nin 2017-2021 Göç Politikası Kavramı, her şeyden önce nitelikli yabancı işçileri çekme ihtiyacını ortaya koymaktadır (602 Sayılı Kararı). Daha önemli bir nokta, iç göçü izlemek için daha etkili bir mekanizmanın kurulmasının yanı sıra, göç sorunlarını (hem dış hem de iç) terörizm ve aşırıcılık tehditleriyle ilişkilendirmek ve birlikte "entegre bir göç kontrol sistemi" oluşturmayı amaçlamaktadır. Dış göç süreçlerini etkileyen önemli bir faktör, diğer şeylerin yanı sıra kişilerin dolaşım özgürlüğünü de ifade eden Avrasya Ekonomik Birliği'nin kurulmasıdır (Migration UN, 2019).

Daha önce de belirttiğimiz gibi, birkaç yıl içinde Kazakistan'ın Orta Asya'da eşsiz bir göç kavşağına dönüştü. 2007 yılında dünyanın en büyük dokuzuncu göçmen alıcı ülkesi ve aynı zamanda en büyük yedinci göçmen göndereni paradoksunu yaşamıştır (Mansoor, 2007:3). Kazakistan, Rusya'dan sonra Orta Asya'dan gelen en büyük ikinci göçmen alımına sahiptir. Ekonomik dinamizminden etkilenen Özbek, Kırgız ve Tacik göçmenlerin sayısı artmaya devam etmektedir. Coğrafi olarak mesleklerine göre dağılırlar ve sosyal kökenlere ve mesleki niteliklere göre büyük ölçüde farklılık gösterirler. Kazakistan kendisini tüm Orta Asya için bölgesel bir lider olarak konumlandırmaya çalıştığı için, göç çekiciliğinin kendi lehine çalıştığının farkındadır. Ülkenin çekiciliği için pek çok açıklama vardır. Birincisi, Kazakistan'ın uçsuz bucaksız toprakları (2,7 milyon km²) küçük nüfusu ile birleştğinde onu göçmenlik için potansiyel olarak gelecek vaat eden bir arazi haline getirmektedir. 1990'ların başından beri Kazak makamları, BDT içinde serbest dolaşım anlaşmalarının imzalanmasının ardından sınırlarını açık tutmuştur. Sonuç olarak Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan vatandaşları vize gerekmeksizin Kazakistan'a girebilmektedir. Bununla birlikte, göç siyaseti pürüzsüz olmaktan uzaktır. Gümrük Birliğinin 2011 yılında yürürlüğe girmesiyle Kazakistan ile Kırgızistan arasındaki sınırda gerilimi artırdı. Buna ek olarak, Kazakistan ve Özbekistan arasındaki ilişki test edilmiş, ancak iki ülke arasındaki 780 kilometrelik sınır hala çok sayıda gözetimsiz sınır geçişine izin vermektedir.

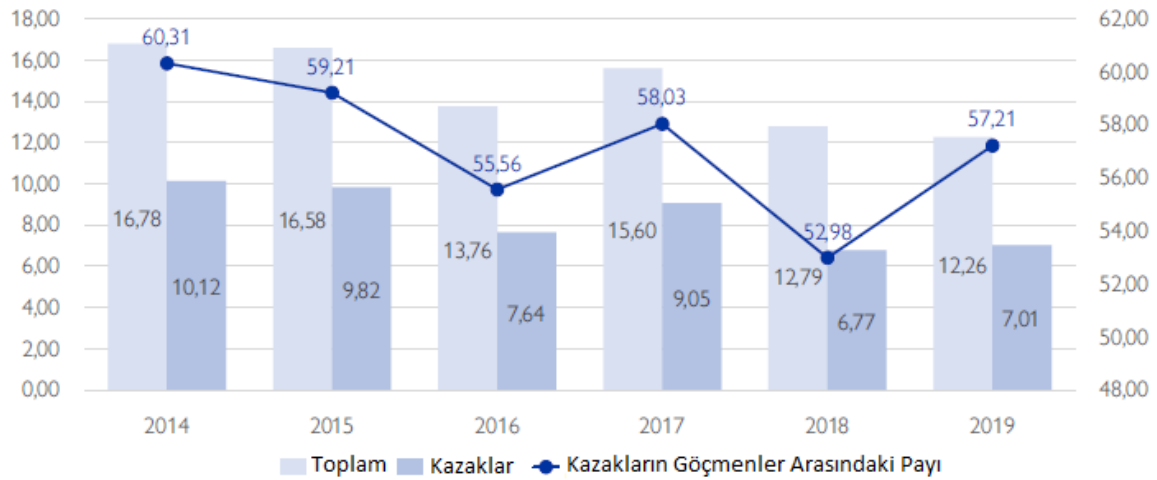
Kazakistan'da, uzun vadeli ve kısa vadeli göçün hemen hemen tüm ana türleri, daimi ikamet için göç, iş ve eğitim göçü (ülkeye ve yurtdışına) görülmektedir. Her yıl yüz binlerce insan (yabancılar ve Kazakistan vatandaşları) her iki yönde de farklı amaçlarla (eğlence, iş, özel vb.) ülke sınırlarını geçmektedir. Özel bir yer, geliştirilmekte olan istatistiklere belirli gereklilikler getiren geçici emek göçü tarafından işgal edilmektedir (Chudinovskikh, Manke, 2014:19).

Rusya'da olduğu gibi, Kazakistan ekonomisi de işgücü sıkıntısı çekmektedir. Son on yılda petrol kaynaklı ekonomik patlama nedeniyle, Kazakistan hem sanayi, ticaret ve eğitimde yüksek vasıflı işgücüne hem de tarım, pazar ve inşaat sektöründe düşük vasıflı işgücüne yönelik artan bir talebe sahiptir. Bununla birlikte, Rus hükümetinin aksine, Kazakistan hükümeti işçi göçmenlerine karşı daha uyumlu bir tutum benimsemekte ve bu durum, son birkaç yılda ülkede Kırgız, Özbek ve Tacik işçi sayısının artmasına neden olmuştur. Bu, 2017 ile 2018 yılları arasında Kazakistan'dan gönderilen para havalesi miktarındaki önemli artışta açıkça görülmektedir. Özbekistan, Kazakistan'a en büyük işgücü ihracatçısı haline gelmiştir (Sharifzoda, 2019). Kırgızistan'da da benzer bir eğilim gözlemlenebilir. Rusya'nın Kırgız işçi göçmenler için birincil hedef olmaya devam ettiği yönündeki yaygın inancıya rağmen, Kazakistan'dan gönderilen dövizlerin değeri her ay önemli ölçüde artmıştır.

Kazakistan'a resmi olarak çekilen yabancı işgücünün coğrafi dağılımı Rusya'daki durumdan çok farklıdır. Resmi verilere göre, göçmen işçilerin yaklaşık %85'i eski Sovyetler Birliği dışından gelmektedir. Bunlar çoğunlukla Türkiye, Birleşik Krallık, Çin, Hindistan, Macaristan, İtalya, ABD ve diğer ülkelerden çalışanlar ve profesyoneller (Topilin, 2004b: 133). Resmi rakamlara göre, Kazakistan'da eski Sovyetler Birliği'nden işçi sayısı sadece %15. Orta Asya ülkeleri, Kazakistan'daki devlet çalışanlarının genel göç yapısında çok küçük bir paya sahiptir. Aslında, bu bölgeden gelen göçmen işçiler gayri resmi olarak piyasaların hemen hemen her yerinde, şantiyelerde, hizmet sektöründe ve ticaretle istihdam edilmektedir. Uzmanlar, Kazakistan'da düzensiz işgücü göçünün son yıllarda arttığını belirtmektedir. Bununla birlikte, çoğu eski Sovyet ülkesiyle vize rejiminin olmaması ve ticaret, inşaat, otelcilik ve ulaşım gibi bazı ekonomik sektörlerde yüksek düzeyde kayıt dışı istihdam da dahil olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı ölçeğini tahmin etmek zordur (Ni, 2008:12).

Cumhuriyetten gelen hızlı göç akışlarına rağmen, ülkenin sosyo-ekonomik kriz koşullarında gelişmesinde olumlu bir faktör iç siyasi istikrardır. Bu çok önemli bir faktördür, çünkü SSCB'nin parçalanmasından sonra uluslararası ilişkiler her yerde yoğunlaşmıştır ve Transkafkasya, Moldova ve Tacikistan'da bu bölgelerden mültecilerin ortaya çıkmasına neden olan silahlı çatışmalara dönüşmüştür. Kazakistan, 1991 yılında Rus Azınlıkları Araştırma Merkezi ve Rusya Bilimler Akademisi Merkez Etnoloji ve Antropoloji Enstitüsü tarafından eski birlik cumhuriyetlerinde yürütülen etnososyolojik araştırmalarla da doğrulanan bu kaderden kurtulmuştur (Gelişmiş Göç Profili Kazakistan 2014-02019, 2019:13). Bu nedenle, araştırmalara göre, Kazakistan'da (diğer cumhuriyetlerin aksine) Rusların çoğunluğu (% 58) kendilerini ulusal bir azınlık olarak görmüyorlar ve sadece% 7'si Ruslar da dahil olmak üzere tüm (Kazakların yanı sıra) etnik grupların durumunu ulusal bir azınlık olarak

değerlendirilmektedir (bunlardan sadece% 3,1'i ulusal azınlıkların haklarının ihlal edildiğini belirtmiştir).

Şekil 2.4 Kazakistan'a göç göstergeleri (bin kişi)

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi.

Kazakistan için dış göçün kilit bileşenlerinden biri etnik göç, yani etnik Kazakların (oralman) tarihi vatanlarına dönüşüdür. Kazakistan'da göç süreçlerinin geliştirilmesindeki dördüncü aşamanın bir parçası olarak, ülke çapında oralmanların çekilmesine yönelik bir yaklaşımdan bölgesel bir yaklaşıma geçiş kaydedilmiştir (Gelişmiş Göç Profili Kazakistan 2014-02019, 2019:15). Böylece yavaş yavaş, Kazakistan yeni bir etnokültürel görünüm kazanmaya başlamıştır. Kazakistan'da, henüz vatandaşlık almamış olan Kazak geri dönüşlerini belirlemek için, kelimenin tam anlamıyla Rusça'da yeniden üretilen "oralman" terimi ortaya çıkmıştır (Rybalkin, V, Varnavina, A, 2017). Fakat 13 Mayıs 2020'de Kazakistan Cumhurbaşkanı Kassym-Jomart Tokayev, "Oralman" (geri dönen) terimini "kandas" olarak değiştiren göç yasasında yapılan değişiklikleri imzalamıştır. 1991'den beri Diğer BDT cumhuriyetlerinden ve yurt dışından Kazaklar daimi ikamet için Kazakistan Cumhuriyeti'ne gelmeye başlamıştır. 1991'den 1995'e kadar olan dönem için 137.919 Kazak, yarısından fazlası - %50,6'sı komşu ülkelerden, özellikle Rusya, Ukrayna, Tacikistan ve Baltık ve Transkafkasya ülkelerinden olmak üzere cumhuriyete gelmiştir. BDT dışındaki ülkelerden gelen Kazak göçmenlerin %49,4'ü Moğolistan, İran, Türkiye, Çin, Afganistan'dan gelmiştir.

Moğolistan'dan gelen göçmenlerin ana akışı 1991-1993 yılları arasında, 60 bin kişinin Cumhuriyet'e gelmesiyle gözlemlenmiştir. Oralmanlar (Moğolistan'dan geri dönenler) çoğunlukla etnik anavatanlarına sahte bir iş anlaşması çerçevesinde kalsalar da sürekli olarak

yerleştiler. Takip eden yıllarda, sözelmenlerin akışı tükenmektedir. 1996'dan 1999'a kadar olan dönemde Kazakistan'a geldikleri 2529 kişi, önceki dört yıla göre 25,1 kat daha azdı ve cumhuriyetten 623 kişi ayrıldı. Oralmanların göç artışı 1996'dan 1999'a kadar gerçekteşti. Cumhuriyette 43.057 Oralman (21.636 erkek ve 21.421 kadın) daimi ikametgahına yerleştiler. Moğolistan'dan gelen Kazakların sayısındaki düşüş ve bunların cumhuriyette kabul görmemesi büyük ölçüde Kazakistan nüfusunun piyasa ekonomisine geçiş bağlamında yaşadığı zorluklardan kaynaklanmıştır. Kazakistan'ın birçok bölgesinin sert iklimi, soğuk kışlar, özel bir avlu, arsalar, temel ev eşyaları vb. kurmak için fon eksikliği, onları en azından bir tür iş bulma umuduyla şehirlere daha yakın yerleşmeye zorladı. Ancak üretim hacimlerinin azalması, çoğu sanayi ve tarım işletmesinin kapanması nedeniyle bunu yapmak hiç de kolay değil. Cumhuriyet içinde, göçmen servisleri tarafından kayıtlarını önemli ölçüde karmaşıklaştıran büyük bir oralman göçü vardı (Kozina, 2007:127).

Yirminci yüzyılın 90'lı yıllarının ortalarından itibaren, İran İşlam Cumhuriyeti'nden Kazaklar, yirminci yüzyılın 20-30'lu yıllarında, Bolşeviklerin ev sahipliğinde ve daha sonra Stalin'in totaliter rejimi tarafından terör ve kıtlık koşullarında kendi isteğiyle gelmedikleri cumhuriyetten katılmaya başladılar. Moğolistan Kazaklarıyla karşılaştırıldığında, modern Kazakistan'ın zor sosyo-ekonomik koşullarına daha fazla adapte olduklarını kanıtladılar. Aynı şey, çarlık rejiminin ve Sovyet iktidarının zulmünden dolayı, etnik vatanlarından Sincan, Hindistan ve Pakistan üzerinden göç ettikleri Türkiye'den gelen Kazaklar için de geçerli olabilir (Kozina, 2007:128). Sadece 1989'dan 1997'ye kadar olan dönemde, Cumhuriyette İran'dan 2.968 Kazak ve Türkiye'den 1.755 Kazak daimi ikametgahına yerleştiler.

Sadece egemen Kazakistan'ın bağımsızlığı yıllarında (1991-2004 yılları arasında) 350 bin Oralman buraya daimi ikametgahına geldi ve bunların yarısı Özbekistan'dan gelmiştir. Böylece, 2015 yılında uygulamaya konulan 2011 tarihli "Nüfusun Göçü Hakkında Kanun"da yapılan değişikliklere göre, cumhuriyetçi oralman göç kotası yerine bölgesel bir kota oluşturulmuştur(<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1100000477> Erişim tarihi: 04.12.2021).

Kazakistan bağımsızlığını kazandığından beri etnik Kazakların ülkeye dönüşünü kolaylaştırmıştır. Kazakistan'daki etnik göçmenlik yönetimi aşağıdaki hedeflere odaklandı:

- anavatanlarını terk etmek zorunda kalanlar için tarihi adaleti sağlamak (örneğin İsrail'e benzer);
- etnik Kazakları anavatanlarının ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmaya teşvik etmek (örneğin, Doğu ve Güneydoğu Asya'daki duruma benzer şekilde tarım sektöründe);
- Kazakistan'da Sovyet döneminde gelişen etno-demografik dengesizlikleri ortadan kaldırmak, yani ülkenin etnik haritasını Kazakların cumhuriyetin nüfustaki payını artırma

yönünde değiştirmek. Nüfus sayımı verilerinin analizi, SSCB'nin varlığı ve bağımsızlığın ilk yıllarında Kazakların, Kazakistan'ın toplam nüfusunun %50'sinden azını oluşturduğunu göstermektedir. 1999 nüfus sayımı, Kazakların oranında bir artış kaydeder ve Kazakların oranı ülkenin toplam nüfusunun% 53.4'üne ulaştığında% 50'lik eşiğin üstesinden gelir;

- "Rusça konuşan" nüfusun temsilcilerinin ülkesinden toplu göç nedeniyle Kazakistan'ın göç kayıplarını telafi etmek, demografik durumu istikrara kavuşturmak.

Kazakistan'ın bağımsız varlığı yıllarında, etnik Kazakları tarihi anavatanlarına geri döndürme göç politikasının uygulanması nedeniyle, nüfusun yalnızca sayısında değil, aynı zamanda etnik bileşiminde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir. 2019 yılında ülkenin toplam nüfusu yaklaşık 18,4 milyon kişiydi. Kazakistan 1990'larda nüfusun nicel kayıplarını telafi edebildi. Kazakistan'ın etnik haritası da değişti, itibari etnik grup bugün nüfusun baskın çoğunluğunu oluşturmaktadır (2019'un başında Kazaklar ülkenin toplam nüfusunun %67,98'ini oluşturuyordu).

Ülkeye göçmen Kazakların akınında önemli bir azalmanın öncelikle Özbekistan'dan gelenlerin sayısında keskin bir düşüşle ilişkili olduğu gerçeğine dikkat çekilmektedir. 2015 yılında sayıları 12,8 bin kişiyi aştıysa, sonraki yıllarda bu rakam en az 3 kat daha düşüktü. Muhtemelen bu değişiklikler, Ş. Mirziyev ülkesinin yönetimine geldikten sonra Özbekistan'da büyük ölçekli dönüşümlerin başlamasından kaynaklanmaktadır. Kazakistan'a Kazak göçünün dinamikleri sadece ülkedeki durum tarafından değil, aynı zamanda dış faktörler tarafından da belirlenmektedir. 2015-2017 yıllarında Özbekistan'dan gelen göçmen sayısındaki azalmaya paralel olarak Çin'den Kazakistan'a Kazak göçünde de ciddi bir artış (2014'e göre 3'ten 5'e) bunu doğrulamaktadır.

Kazakistan'a gelen Kazaklar arasında yüksek eğitimli kişilerin payı %10 (2019'da - %9,58), ortaöğretimde uzmanlaşmış kişilerin payı - %20 (2019'da - %19,58) arasında değişmektedir.

Özetle, Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki göç süreçleri çeşitli faktörlere göre gelişmektedir: sosyo-ekonomik, politik, etnik, çevresel vb. Bağımsızlığın ilk yıllarından itibaren göç süreçlerinin yönetimi kamu politikasının en önemli alanlarından biridir. (<https://articlekz.com/article/7395> Erişim tarihi. 29.01.2021). Kazakistan'ın bölgede liderlik arzusu göz önüne alındığında, ülke Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan'da başka bir etki kanalına sahip olacak gibi görülmektedir. Aynı zamanda Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan hükümetlerine ulusal ekonomileri üzerindeki baskıyı azaltarak ve vatandaşlarına iş olanakları sağlayarak yardım etmektedir. Düzenli para transferi akışı, bu ülkelerin, özellikle Tacikistan hükümetlerinin iç hoşnutsuzluğu kontrol altına almasına yardımcı olmaktadır. Bu

nedenle, Kazakistan bölgede aşağı yukarı istikrarlı bir dış güvenlik ortamından yararlanmaktadır. Son olarak, göçmen işçiler, Kazakistan'da düşük ücret alan yozlaşmış bürokratlar ve yağmacı polis memurları için de bir kira kaynağı olabilir. Bir anlamda hükümet, işçi göçmenlerinin önemli bir bölümünü yasadışı statüde tutmayı tercih etmektedir. Bazıları göçteki artışın Kazak toplumunda yabancı düşmanı duyguları ateşleyebileceğinden korkmaktadır. Bununla birlikte, hükümet ülkede milliyetçiliğin patlak vermesini bastırdığı sürece, Rusya'nın göçmen karşıtı duyarlılık düzeylerini görmemiz olası değildir.

2.5. Kazakistan'ın Göç Yönetim Politikası

Kazakistan, göç düzenlemesinde göç politikalarının tasarlanması ve koordinasyonundan sorumlu Çalışma ve Sosyal Koruma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve özel bir Göç Hizmetleri Komitesi gibi göç politikalarının oluşturulmasından ve uygulanmasından sorumlu bir dizi hükümet yapısına sahiptir. Ayrıca, bu bakanlıklar, geri gönderilen etnik Kazaklara yardım eden uyum ve entegrasyon merkezlerinden ve diaspora üyeleri üzerindeki çalışmaların koordinasyonundan sorumludur. Ülke, 2011 tarihli Göç Yasasına dayalı olarak, göç için tutarlı bir yasal çerçeve sunmaktadır (Migration UN, 2018:3). Çerçeve, iç göçü düzenler, göçmen kategorilerini tanımlar ve belirli göçmenlik prosedürlerini ortaya koyar. Ayrıca, Kazakistan 2017-2021 için ülkenin göç hedeflerini özetleyen yeni bir Göç Politikası Konseptini kabul etmiştir. Bu stratejik belge, sürdürülebilir ekonomik büyümeye ulaşmak için bir yol haritası ortaya koyan Kazakistan'ın 2050 Stratejisi ile uyumludur (<https://www.gov.kz/memleket/entities/qriim?lang=kk> Erişim tarihi: 30.11,2021). Bu kavram, ülkenin sosyo-ekonomik kalkınması için tüm dış ve iç göç akışlarına sistematik bir yaklaşım için hibrit bir göç yönetim sistemi sunmak. Liberalleştirilmiş göçmenlik politikaları altında, belirli zorlu ekonomik sektörler için yabancı işçileri planlayıp davet etmek. Ev işçileri de dahil olmak üzere yabancı göçmenlerin düzensiz istihdam düzeyinin azaltılması, göç sürecinin ve bunun etkin kontrollerinin tahmin edilmesi, göçmen akışını kaydetmek için en son kurulan sistemler gibi göç politikasının stratejik amaçlarını, hedeflerini ve yönlerini belirtir. Küresel Göç ve Kalkınma Forumu'nun (GKKF) bir katılımcısı olarak Kazakistan, uluslararası düzeyde göçmenlik konularına ilişkin tartışmalara aktif olarak katılmaktadır. Aynı zamanda Uluslararası Göç Örgütü'nün bir üyesidir ve IGU liderliğindeki birçok girişimde aktif olarak yer almıştır. Almatı ve Budapeşte gibi iki bölgesel danışma sürecinin üyesi olan Kazakistan bölgesel göç yönetiminde öncü bir rol oynamaktadır. Mart 2011'de Almatı'da Mültecilerin Korunması ve Uluslararası Göç konulu ilk Bölgesel Konferans yapılmış ve "Almatı Deklarasyonu" oybirliğiyle kabul edilmiştir. "Deklarasyon", Orta

Asya'daki ve daha geniş bölgedeki karma göç hareketlerinin yarattığı karmaşık göç dinamikleri ve çeşitli zorluklarla işbirlikçi ve koordineli bir şekilde başa çıkma ihtiyacının devam ettiğini kabul etmektedir. 5 Haziran 2013 tarihinde Mültecilerin Korunması ve Almatı Sürecinin Uluslararası Göçüne ilişkin ikinci Bakanlar Konferansı'na katılan Devletler taahhütlerini yinelediler. Almatı Süreci Başkanı Kırgız Cumhuriyeti Hükümetine geçmiş olmasına rağmen Kazakistan Hükümeti Almatı Sürecini ve ilgili kapasite geliştirme faaliyetlerini desteklemeye devam ederek Orta Asya ve Almatı Süreci üyesi ve gözlemci ülkeler arasındaki bölgesel işbirliğini daha da güçlendirmektedir (Migration Governance Profile: Republic of Kazakhstan, 2018:5). Düzenli göç için kapsamlı ve sürdürülebilir sistemler geliştirmek amacıyla elliden fazla hükümet ve ondan fazla uluslararası kuruluştan oluşan bir danışma organı olan Budapeşte Sürecine Kazakistan, 2003 yılında katılmıştır. Kazakistan 2003 yılında Budapeşte sürecine katıldı. Elliden fazla hükümet ve on uluslararası kuruluşun yer aldığı bir danışma forumu olan Budapeşte süreci, düzenli göç için kapsamlı ve sürdürülebilir sistemler geliştirmeyi hedeflemektedir.

Emek hareketliliği açısından önemli gelişmeler Kazakistan'ın Avrasya Ekonomik Topluluğu'na (AET) üyeliği ve Rusya Federasyonu, Beyaz Rusya, Kırgız Cumhuriyeti ve Ermenistan'ın ortak işgücü piyasasına erişimi olmuştur. Kazakistan ayrıca aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli anlaşmalar yoluyla diğer kuruluşlardaki işgücü hareketliliğini artırmaya çalışmaktadır.

Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, göçmen işçilerin hak ve özgürlüklerini kanunlarına ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak garanti eder. Kazakistan, yerel makamlardan gelen talep ve girdilere dayalı olarak, ekonomik sektör ve bölgeye göre göçmen işgücü için yıllık kotalar belirleyerek, Kanun, Çalışma ve Sosyal Koruma Bakanlığı aracılığıyla işçi göçünü düzenlemektedir (<https://www.enbek.gov.kz/ru/node/339037>. Erişim tarihi: 30.11.2021) . Bazı vize ve çalışma izni kategorileri, Kazakistan'da kendi işini kurmak isteyen göçmenler ve özel evlerde çalışmak isteyen geçici işçi göçmenleri gibi belirli göçmen gruplarına göre düzenlenmiştir.

Aile ve cinsiyet politikası kavramı, cinsiyet eşitliğini garanti altına almak için 2030 yılı için Kazakistan Cumhuriyeti'nde kabul edilmiştir. "Devletin toplumsal cinsiyet politikasının hedefleri, toplumun tüm alanlarında kadın ve erkekler için eşit haklar, faydalar, sorumluluklar ve fırsatlar elde etmek, cinsiyet ayrımcılığının her türlü ve tezahürünün üstesinden gelmek olacaktır." (Mukhanova, Nazikova, 2019: 109) Kadınlar ve erkekler için eşit istihdam sağlanması, istihdam ve eğitim fırsatlarına erişimin iyileştirilmesi ve göçmen

kadınlar da dahil olmak üzere dezavantajlı kadın grupları için sosyal güvenlik programlarının gerçekleştirildiği Konsept'in 2. aşaması şu anda devam etmektedir.

Kazakistan bölgesi, göç sürecinde çocukları korumak için onlara kapsamlı sosyal, psikolojik ve hukuki yardım sağlayan bir program başlatmıştır. 2018 yılında Kazakistan'da 25.000'den fazla yabancı çocuk vardı. Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nın 30. maddesi eğitimle ilgili düzenlemeleri içermektedir. Bu düzenlemelere göre göçmenler, kamu eğitim kurumlarında okul öncesi, ilk ve orta öğrenim görme olanağına sahiptir. Eylül 2010'da Eğitim ve Bilim Bakanı, göçmen çocukların eğitim hakkını teyit eden "Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki Yabancıların ve Vatansız Kişilerin Eğitimi Hakkında Yönetmelik" adlı yeni bir emir yayınladı. Kazakistan tarafından onaylanan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. maddesinin göçmenlerin, sözlü ve göçmen çocukların eğitim haklarına ilişkin mevcut mevzuata uygun olarak uygulanmasını sağlar. Eğitim ve bilimsel gelişmeye yönelik bir dizi önlem uygulanmaktadır. Cumhuriyet, 2030 yılına kadar BM SKH 4'ü gerçekleştirmeye ve kapsayıcı ve eşitlikçi kaliteli eğitim sağlamaya ve herkes için yaşam boyu öğrenme fırsatlarını teşvik etmeye kendini adanmıştır. 2020 - 2025 için Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilimsel Gelişim Devlet Programı kabul edildi (Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan, 2019). Kazakistan göçmenler için bir menşe, tranzit ve varış ülkesi olduğundan, güvenli, düzenli bir göçün teşvik edilmesi bir öncelik olmaya devam etmektedir.

2.6. Kazakistan'da Uluslararası İşgücü Göçü: Sorunlar ve Beklentiler

Uluslararası emek göçü, egemenlik yıllarında Kazakistan Cumhuriyeti'nde (KC) yaygınlaşmıştır. 1990'larda, cumhuriyet gönderen bir ülkeydi, 2000'lerde esas olarak alıcı bir ülkeye dönüştü ve 21. yüzyılın ikinci on yılında, yalnızca almaya devam etmekle kalmadı, aynı zamanda Avrasya ekonomik Topluluğu (AET) çerçevesinde anlaşmaların kolaylaştırdığı göçmen işçileri aktif olarak «göndermeye» başlamıştır. Uluslararası emek göçü olgusunun ülkelerin sosyo-ekonomik gelişimi üzerinde ikili bir etkisi vardır. Kural olarak, iş için en iyi fırsatları aramak, uluslararası göçün ana nedenlerinden biridir. Emek göçü, toplam uluslararası göç akışının yaklaşık üçte ikisidir ve dünyadaki emek göçmenlerinin sayısı 164 milyona ulaşmıştır (Uluslararası Çalışma Örgütü, 2018; Uluslararası göç Örgütü, 2018). Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesine göre, dış göçmenlerin %85'i daimi ikamet için Kazakistan'a gelir ve işgücü göçü bunların nispeten düşük bir kısmını oluşturmaktadır (Sadovskaya, 2016b:24,).

Emek göçleri, toplumsal bilincin değiştirilmesinde, paternalist psikolojinin üstesinden gelmede ve devlete bağımlılığın üstesinden gelmede büyük bir rol oynamıştır ve daha sonraki

derin dönüşümler için – kurumsal, sosyal, ekonomik-katalizör olmuştur. Bu durumda Kazakistan'ın özelliği, birçok alanda "şeffaf" olan geniş sınır uzunluklarıdır. Cumhuriyetin tüm sınırları boyunca yoğun sınır göçü yaşanmaktadır. Kuzey (kuzeybatı ve kuzeydoğu dahil) bölgeler için, Rusya ile değişim, güney bölgeleri için - Kırgızistan ve Özbekistan ile - karakteristiktir. Tacikistan, Özbekistan, Kırgızistan ve BDT dışı ülkelerden gelen göçmenlerin Rusya'ya gittiği Kazakistan topraklarından transit yollar geçmektedir. Kazakistan, Orta Asya'dan ve komşu uzak ülkelerdeki Çin, Hindistan, Pakistan ve Afganistan'dan gelen işçi göçmenleri için cazip bir hedef haline gelmektedir. Küreselleşme bağlamında yabancı işgücünün kullanılması doğal bir süreçtir ve bu süreç Kazakistan'da artacaktır. Kazakistan'da ortalama aylık maaşlar Rusya'ya kıyasla daha düşük olmasına rağmen, Kazak hükümeti misafir işçiler için daha kolay vatandaşlık prosedürleri sunmaktadır (Abysheva, Zhasynbekova, Khaliulina, 2014:8).

İronik bir şekilde, Kazakistan'ın işgücü sıkıntıları, Orta Asya'da bölgesel ekonomiyi istikrara kavuşturmak için bir yol sunabilir ve bu da bölge genelinde daha geniş bir ekonomik kalkınmaya yol açabilir. Bu istikrar, Kazakistan'ın üç komşusu olan Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan'dan gelen işçi göçmenlerine istihdam fırsatları sunmasıyla sağlanabilir, bunların hepsi de mücadele eden ekonomiler ve aşırı işgücü arzı geçmişine sahiptir (Hanks, Tatibekov, 2018:34). Yerel kültür ve dil benzerliğinden dolayı işverenler ile Kırgız, Tacik ve Özbek göçmenler arasındaki iletişimi epey şekilde kolaylaştırır. 2000'li yıllarda uluslararası emek göçünün temel özellikleri şunlardır: Göçmenler çoğunlukla ticaret, emek ve iş göçü ile ilgilidir; hacimler (sayı) 0,5 milyon ile 1-2 milyon (farklı yıllarda) arasında değişiyordu; Kazakistan Cumhuriyeti ağırlıklı olarak geçici ve tekrarlayan bir ülkedir, döngüsel ve mevsimsel göçler hüküm sürmektedir, işgücü göçü, yeni hareketlilik biçimleri gelişmektedir, örneğin çevrimiçi çalışma ve işçi dövizlerinin rolü artmaktadır (Sadovskaya, 2017:55).

Bununla birlikte, 2000'li yıllarda Kazakistan'da göçmenler ekonominin yapısını oluşturan bir faktör haline gelmiş ve inşaat, madencilik, tarım ve ev hizmetleri dahil hizmetlerde yaygın olarak istihdam edilmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti ekonomisinin gelişmesine ve dünya arenasında rekabet gücünün artmasına en önemli katkı, yabancı yatırımlar ve teknolojilerin yanı sıra, resmi olarak yurt dışından gelen profesyoneller tarafından yapılır: üst ve orta yöneticiler, yüksek nitelikli uzmanlar ve vasıflı işçiler. Piyasaya geçiş dönemindeki rollerini abartmak zordur, çünkü 90'larda ve bu tür niteliklere sahip sıfır uzman yerel işgücü piyasasında yoktu. Yabancı şirketlerde personelin (yeniden) eğitilmesi ve mesleki gelişimi, iş dünyasının sosyal sorumluluğu çerçevesinde sosyal ve hayır amaçlı

etkinlikler de Kazakistan Cumhuriyeti'nde beşeri sermayenin gelişimine belirli bir katkı sağlamaktadır (Sadovskaya, 2017:56).

Dediğimiz gibi Orta Asya bölgesi ülkelerinden gelen işçi göçü, Kazakistan için yalnızca bir vasıfsız veya düşük vasıflı işgücü kaynağı değil, aynı zamanda bir nitelikli işgücü kaynağı olmaya devam etmektedir. 2010 yılında AGİT başkanlığını üstlenmeden önce Kazakistan, göçmenlik konularında mevcut uluslararası anlaşmaların çoğunu onaylamalıdır. Ancak Kazakistan Hükümeti, AGİT'in Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin imzalanmasını ertelemesi yönündeki baskısına meydan okumuştur. Kazakistan komşu ülkelerden işçi göçmenlerinin en büyük alıcı ülkesi olmasına rağmen, resmi düzenlemeleri daha çok sayıda vasıfsız göçmenle değil, profesyonel göçmenlerle ilgilidir. İstatistik verilere göre her yıl profesyonel göçmenler için bir kota belirlemekte ve ekonominin çeşitli sektörlerinde yasal çalışma izinleri dağıtırken (Murzina, 2008), Kazakistan'da en çok ihtiyacı duyulmakta olan vasıfsız işçi göçmenleri sınır dışı edilmeye, işverenler tarafından sömürülmeye veya kolluk kuvvetleri tarafından suistimal edilmeye karşı savunmasızlar.

Kazak hükümetinin vasıfsız göçmen işçi sorununu ihmal etmesinin bir nedeni de yüksek iç göç hacmi. 1990'lardan bu yana, milyonlarca kırsal bölge sakini, genellikle yabancı işçi göçmenlerinkine benzer koşullarda çalışarak, Kazakistan'daki kentsel alanlara taşınmıştır. Bu nedenle, her iki grup arasındaki sınır genellikle bulanıktır. Yine de yabancı göçmenler, işverenler veya yozlaşmış kolluk kuvvetleri tarafından tacizlere karşı hala daha savunmasız kalmaktadır. Şu anda Kazakistan, göç süreçlerinin yasal prosedürünü düzenlemeyi amaçlayan yasal politika uygulamaktadır (Marat, 2009:26). Artan uluslararası işgücü göçü, bir devlet ve devlet dışı organlar sistemi yaratarak, göçmenlerin çıkarlarının yasal olarak korunmasını sağlarken, ulusal işgücü piyasasının belirli özelliklerine referansla uygar bir işgücü hareketi sağlar. Emek göçmenlerinin Kazakistan'da istihdam edilmesine ilişkin yasal konularla ilgili mevcut çalışmanın odak noktasında olan ve Kazakistan vatandaşlarının yabancı ülkelerde çalışmaya yasal olarak ayrılmasının sağlanması bu yönüdür (Buribayev, Meirbekova, vd. 2016:2).

Ulusal anayasa, göçmen işçilerin hak ve özgürlüklerinin yasalar ve uluslararası anlaşmalar uyarınca korunmasını garanti eder. İşgücü göçü, yerel yetkililerin ihtiyaç ve girdilerine dayalı olarak yıllık bir göçmen işgücü kotası ile yönetilmektedir. Yabancılar bu kontenjanlara bağımsız olarak başvurabilirler. Çalışma izinleri ve vize kategorileri, ülkede kendi işlerini yürütmek isteyen göçmenler ve özel hanelerde iş fırsatları arayan geçici işçiler gibi belirli göçmen grupları için tasarlanmıştır.

Kazakistan ise insan haklarına ilişkin önemli bir uluslararası anlaşmanın üyesidir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler, Kadınlara, İşkence ve Diğerlerine Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler Zalim, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve ceza ve çocuk haklarına ilişkin anlaşmalar. Ülke, UÇÖ'nun sekiz büyük anlaşmasını onayladı. Ulusal Hükümet, bu tür dünya çapındaki anlaşmaları onaylayarak, kendisini eyalet düzeyinde bu belgelerde tanımlanan uluslararası görevleriyle tutarlı eylemler ve düzenlemeler yapmaya adanmıştır.

Kazakistan Cumhuriyeti, ulusal işgücünün çıkışını belirli sınırlar içinde tutmak, sözlülerin ve yurtdışında eğitim görmüş öğrencilerin geri dönüş göçünü teşvik etmek ve kesinlikle kotalar dahilinde sınırlı sayıda yabancı işçiyi çekmek için tasarlanmış çok liberal bir göç yönetmeliği rejimi oluşturmuş ve sürdürmektedir. Yasal işgücü göçünün sürdürülebilir ekonomik büyüme için çok gerekli olduğunun farkında olan ülke, buna göre kota sistemini değiştirmiştir. 22 Temmuz 2011'de ülke yeni bir Nüfus Göçü Kanunu (No. 477-IV) kabul etmiştir. Ocak 2014'te, göçmen işçi ve işverenleri (özel kişiler) arasındaki ilişkiler yasallaştırıldı. Dokuz ülkenin (Rusya, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova ve Moğolistan) vatandaşları, özel izinlerle 12 ay süreyle özel hanelerde yasal olarak istihdam edilme hakkını elde etmiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı Nazarbaev, ulusal yedi uzun vadeli önceliği ve bunlardan biri olan insan potansiyelinin geliştirilmesini özetleyen Kazakistan-2050 Stratejisini sunmuştur (Ryazantsev, 2016:76).

Belge, göçü uzun vadeli bir zorluk ve büyüme olasılığı olarak ele almaktadır. Bir yandan, artan dengesizliğin göçü teşvik edebileceğini, sosyal gerginliği artırabileceğini ve yerel işgücü piyasasını istikrarsızlaştırabileceğini söylemektedir. Öte yandan, ülke nispeten küçük bir nüfusa sahip bir ülke için bir sorun olan artan işgücü akışından etkilenmektedir. Strateji, ülkenin insan potansiyeline (öncelikli olarak) güvenmeyi ve ulusal ekonomiye katkıda bulunabilecek yabancıları çekmeyi gerektirmektedir. Resmi stratejik belgeler, güçlü gövdeli nüfusun çıkışının durdurulması gerektiğini itiraf etmiştir. Örneğin, Kazakistan Cumhuriyeti'nin 2014-2016 için kapsamlı planı, nitelikli işgücünün ülkenin işgücü piyasasına öncelikli erişim yoluyla ülkede kalmaya ikna edilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu uzun vadeli bir görev olarak tanımlanmaktadır. Bugün ilke, yabancı işgücü kotaları ve işverenlerin boş pozisyonları doldururken Kazakistan vatandaşlarını tercih etmeleri gerektiği talebi ile gerçekleştirilmektedir (Ryazantsev, 2016:77).

Söz konusu dönemde, kotalar kapsamında işgücü faaliyetlerinde bulunan yabancı işçi sayısı 2015 ve 2016'da zirveye ulaşmıştır (sırasıyla yaklaşık 37,9 bin ve 36,7 bin kişi). Sonraki yıllarda, bunlarda önemli bir azalma olmuş, yaklaşık olarak 1,4 oranda yani 25,5-27,5 bin kişiye kadar. Aynı zamanda kota altında işgücü faaliyeti gösteren yabancıların payı da düşmüştür. 2016'da Kazakistan'daki toplam işgücünün yaklaşık% 0,41'ini oluşturuyorlarsa, o zaman 2019'da payları% 0,28'e düşmüştür. 2019'da kota altında Kazakistan'da çalışan en fazla yabancı, Çin'den (5,3 binden fazla kişi veya tüm kotaların% 20,99'u) Özbekistan'dan (2,9 binden fazla kişi veya% 11,39), Türkiye'den (daha fazla 2,3 binden fazla kişi veya% 9,25) ve Hindistan'dan (2,2 binden fazla kişi veya% 8,78) gelmektedir. Önemli bir sayı da İngiliz vatandaşları tarafından temsil edilmektedir (1,7 binden fazla kişi veya% 6,85) (Migration UN, 2020:35).

a) Göçmenlerin Sağlık Hizmetlerine ve Eğitime Erişimi

Göçmenlerin ev sahibi ülkedeki sağlık durumlarına göre Halk sağlığı ve Sağlık hizmetleri sistemi Kanunu (2020), yalnızca resmi göçmenler için başkaları için tehlikeli olan aktarılabilir enfeksiyon vakalarında ücretsiz sağlık yardımı alma hakkını ileri sürer. Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan da dahil olmak üzere Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan gelen göçmenler ise konumlarına bakılmaksızın ek tehditler durumunda ücretsiz tıbbi bakım alma hakkına sahiptir. Diğer tüm durumlarda, tıbbi hizmetlere erişim masrafları kendisine ait olmak üzere sağlanacaktır. “Eğitim Hakkında Kanun” a göre, sürekli oturma izni olan göçmen işçilerin çocukları, Kazakistan vatandaşları ile aynı ölçüde ücretsiz eğitim alma hakkına sahiptir (Kazakhstan. 2007). Ayrıca, 2010 Eğitim Bakanı'nın emri, geçici olarak Kazakistan topraklarında kalan göçmen işçilerin çocuklarının eğitim hakkını onaylamaktadır. Ancak, 2012 yılında Kazakistan Eğitim Bakanlığı, belgesiz göçmen işçilerin çocuklarının kamu eğitim sistemine erişimini yasaklayan yeni bir emir yayınlamıştır. Kazakistan Çocuk Fonu tarafından yürütülen bir anketin bir parçası olarak, ankete katılan 360 göçmenden% 25'i çocuklarının okula gitmediğini bildirdi. Bunların% 45'i, bu duruma neden olan temel sorunun yerel kayıt eksikliği olduğunu bildirmiştir (Pirogov, 2016:20)

Diğer bir önemli husus Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan gelen çok sayıda göçmen, Kazakistan'da yasadışı olarak istihdam edilmekte, göçmen işçi olarak kabul edilmemektedir. BDT ülkelerinden gelen resmi olarak kayıtlı göçmen işçilerin toplam göçmen işçi sayısı içindeki oranı %9,8'i geçmemektedir. Aslında, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan vatandaşları göçmenlerin yaklaşık üçte ikisini oluşturmaktadır. Orta Asya ülkeleri vatandaşlarının ve düzensiz göçmenlerin Kazakistan'a seyahat ettiği başlıca şehir ve bölgeler,

Nur-Sultan (ülkenin başkenti) ve güney Kazakistan'dır (Çimkent, Taraz ve Almatı bölgeleri). (Torebekova, Bokayev, Davletbayeva, 2019:159).

Merkez bankası verilerine göre, 2018'de göndericilerden gelen havaleler, Kazakistan'dan yapılan toplam havalelerin yaklaşık %60'ını oluşturmuş ve ağırlıklı olarak Rusya Federasyonu, Özbekistan, Çin, Kırgızistan vb. sakinlerine gönderilmiştir. (MB, 2018). Kazakistan'dan transfer edilen 242 milyon dolardan 179 milyon dolar bağımsız ülkeler Topluluğu'na gönderilmiş, Rusya fon alımı açısından ilk sırada (109.67 milyon dolar), Kırgızistan ikinci (29.40 milyon dolar) ve Özbekistan üçüncü (19.06 milyon dolar). Başka ülkeler yapısında ise fonların çoğu Türkiye (32,27 milyon ABD doları), Çin (9,95 milyon ABD doları) ve Almanya'ya (2,81 milyon ABD doları) transfer edilmiştir. Ayrıca, Kazakistan'a 30,35 milyon dolar BDT ülkelerinden, en büyük miktar Rusya (21,57 milyon dolar), Kırgızistan (4,50 milyon dolar) ve Özbekistan'dan (2,82 milyon dolar) olmak üzere 77 milyon dolar transfer edilmiş. Diğer ülkelerden, tüm paranın çoğu Güney Kore'den (18.29 milyon dolar), ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nden (5.77 milyon dolar) ve Almanya'dan (5.25 milyon dolar) transfer edilmiştir (Tukusheva, 2018)

b) Kazakistan'daki Emek Piyasasının "Kara Taraşı" veya Zorlukları

Kazakistan'da kayıt dışı olan göçmen işçilerin çoğu düşük vasıflı işçilerle çalışmaktadır. Komşu Orta Asya ülkelerinden göçmen işçiler, düşük vasıflı veya vasıfsız işçiler adına Kazakistan'a neredeyse mali nedenlerle gelmektedir. Kazakistan Örgütü «Public position» tarafından üye bir kuruluş olan FIDH “bir Duino Kırgızistan ” ile birlikte yapılan bir ankete göre, çok sayıda koşulda, sınır ülkelerinden gelen göçmenler son derece şiddetli ortamlarda çalışmaktadır (Pirogov, 2016:23). Bir iş günü, özellikle zor bir iş günü ortalama on iki saat sürer. Bu arada, ülkenin İş Kanunu, 40 saatlik bir çalışma haftası ve iş günü başına sekiz saatlik bir Maksimum çalışma süresi için geçerlidir. Göçmenlerin genellikle izin almasına izin verilmez ve izin günleri Kazakistan Yönetmeliği tarafından belirlenen sayıdan daha azdır (bir çalışma haftasında bir veya iki kez). Ayrıca, ücretli izin ve fazla mesai ile ilgili çalışma haklarından habersiz ikamet statüsüne sahip göçmenler de vardır.

Belgesiz göçmen işçiler sadece işsiz statüsüne sahip olmakla kalmıyor, aynı zamanda Kazakistan vatandaşları veya resmi göçmenlere kıyasla daha düşük ücretlere de sahipler. (Pirogov, 2016:25). Kayıt dışı göçmenlere, özellikle bazı mal sahiplerinin dönem sonuna kadar maaş ödediği köylü çiftliklerinde, birkaç günden birkaç aya kadar gecikmiş maaşlar da ödenir. Bazı göçmenler, sözlü iş sözleşmesi'nin imzalanması sırasında müzakere edilen maaşlarının sadece bir kısmını alabilirler. İşverenler, geri ödemeleri en aza indirmek veya

geciktirmek için çeşitli araçlar kullanır. Genellikle onlar için çalışan göçmenler için idari belgelerin düzenlenmesi ile ilgilidir.

Kazakistan'ın büyük metropollerinde, çoğu kayıt dışı göçmen olan yabancı çalışanlar, bir ev kiralamak için yeterli kaynağa sahip değiller. Göçmenler, geçici oturma izni alabilmek için resmi kuruluşların yardımıyla ve gerçekte yaşamadıkları adresleri belirleyerek ülkede kalışlarını yasallaştırmaya çalışırlar. Uygulamada, göçmenler genellikle uzak bölgelerde, çoğu zaman kalabalık koşullarda ve bazı yerlerde sıhhi teçhizat olmadan yaşamaktadır. Özel arazi sahipleri ve ailelerde yaşayan gayri resmi göçmenler, genellikle çalıştıkları yerde, son derece uygun olmayan koşullarda, birkaç metrekaarelik bir evde 15 veya 20 kişiye kadar yaşarlar. (Pirogov, 2016:23).

Sonuç olarak Kazakistan için işgücü göçü ile ilgili temel sorunlar arasında artan göç riski ve düşük vasıflı işgücü fazlalığı; nitelikli personel ve gençlik çıkışının artması; büyük şehirlerde aşırı kalabalık; sınır bölgelerindeki çalışma çağındaki nüfusun azaltılması; ve yabancı işgücü çekmek için izinlerin alınmasına yönelik karmaşık mekanizma nedeniyle yasadışı işçi göçünün gelişmesi vardır. Özellikle yasa dışı işçi göçü ile birlikte, güvencesiz istihdamın yayılması, göçmenlerin sosyal savunmasızlığı ve insan kaçakçılığı riskinde artış için koşullar yaratılmaktadır. Özellikle yasa dışı işçi göçü ile birlikte, güvencesiz istihdamın yayılması, göçmenlerin sosyal savunmasızlığı ve insan kaçakçılığı riskinde artış için koşullar yaratılmaktadır.

Kazakistan, Göç Yasasına (2011) uygun olarak iç göçü sağlayan, göç türlerini ana hatlarıyla belirten ve ayrıntılı göçmenlik önlemleri geliştiren kapsamlı bir göçmenlik yasal çerçevesi sunmaktadır. Bununla birlikte, mevcut göç mevzuatı, ülkede çalışan göçmenlerin ezici bir çoğunluğunu oluşturan kayıt dışı göçmen işçilerin sorunlarını açıkça ele almamaktadır. Bu göçmenler özellikle zayıf bir konumdadırlar ve sıklıkla zor koşullarda çalıştırılırlar ve sömürünün, zihinsel ve fiziksel istismarın hedefi olurlar; gönülsüz emek veya insan ticaretine maruz kalmaktadırlar. Güvencesiz durum aynı zamanda çocuklarının devlet okuluna girişini ve tüm ailenin tıbbi hizmetlere erişimini kısıtlamaktadır. Mevzuat ve kurumsal değişiklikler ile kurumlar arası ve uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi, Kazakistan'da işçi göçünün düzenlenmesi ve göçmen işçi haklarının korunması sistemini iyileştirebilir. Sivil katılım, ulusal hukukun bu alanının iyileştirilmesine de yardımcı olabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇÜN ORTA ASYA'NIN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMASINA ETKİSİ

3.1. Kalkınma Çalışmalarında Kavramsal Yaklaşımlar

Kalkınma kavramı neredeyse medeniyet kadar eski kavramdır. Greko-Romen uygarlıklarından 19. yüzyılın sonlarına kadar batı toplumlarında insanlığın refahıyla ilgili en çeşitli yönleri belirten jenerik bir yapı olarak yaygın kullanımı, ancak kavramı bir doktrine yaklaştırmıştır. Kalkınma kavramı, kavramın farklı yönlerine odaklanarak birçok düşünce alanının merkezinde yer almıştır. Bireysel manevi ve psikolojik anlam katmanlarının yanı sıra, "kalkınma", insan toplumlarına uygulandığında, çoğunlukla yaşam standartları, üretim ve büyüme gibi ekonomik kavramlarla ilgilidir.

Ekonomik kalkınma üzerine kuramsallaştırma, iktisat disiplininin kendisi kadar eski olsa da, Adam Smith'in Wealth of Nations'ında zaten mevcutken, Kalkınma Ekonomisi ayrı bir çalışma alanı olarak ancak 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Todaro ve Smith, klasik çalışmalarında bunu "ekonomilerin durgunluktan büyümeye ve düşük gelirden yüksek gelirli statüye nasıl dönüştüğünü ve mutlak yoksulluk sorunlarının üstesinden nasıl geldiklerini incelemek" olarak tanımlamaktadır (Todaro, Smith, 2011:8). Dar 'ekonomik' kapsamın ötesinde, 'Kalkınma çalışmaları' nın odak noktası "sosyal sistem", yani "değerleri, tutumları, güç yapısı ve gelenekleri de dahil olmak üzere bir toplumun örgütsel ve kurumsal yapısı" üzerine araştırmaları içerir. Bu nedenle, göç çalışmalarının aksine, kalkınma çalışmaları iktisat içinde sağlam bir şekilde köklenmiştir. Belki de en iyi bilinen yaklaşım, Amartya Sen'in (1999:3) "insanların zevk aldığı temel özgürlükleri genişletme süreci" yani önemli olan gelir, fayda veya statü değil, bir kişinin yaptığı (veya yapabileceği), ekonomik göstergelerden çıkarılabilenlerden çarpıcı bir şekilde farklı olabilir.

Tarihsel olarak, kalkınma ekonomisinde bahsetmeye değer en az altı farklı akım vardır. Birincisi, 1950'lerin genel iyimserliğinde, gelişmekte olan ülkelerin er ya da geç, gelişmiş ülkelerin halihazırda geçirmiş oldukları aynı "doğrusal büyüme aşamalarından" geçeceğine inanılıyordu. Önemlisi de, Walt W. Rostow'un ve adını taşıyan teorisi (1960) bu görüşü savunurken, başka bir yaklaşım olan Harrod-Domar modeli, üretimin büyüme oranının ulusal tasarrufların doğrudan bir fonksiyonu ve ulusal sermaye-çıktı oranı, böylece sorunu basit bir sermaye tahsisi denkleminde indirgemektedir (Hagemann, 2009). Bu modellerin beklediğinin aksine, yani her fakir ülkenin er ya da geç zenginleşeceği, 1960'larda ve 1970'lerde çok az sayıda sömürge sonrası ülke istikrarlı ve eşit büyüme belirtileri göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası zamanların coşkusu ve sömürgeleştirme böylece solmaya ve

şüphelere yer vermeye başlamıştır. Bu nedenle, kalkınma ekonomisinin ikinci akımı, geçim ekonomilerinin düşük verimlilik oranlarında sıkışıp kalmanın aksine, sanayileşmenin ve "faydalı" kalkınma kalıplarının izlenmesinin önemini vurgulamıştır. Modern ekonomik teori ve istatistiksel analizi kullanarak, Lewis iki sektörlü model (1954), gelişmeyi, geleneksel (tarımsal) sektörden gelen fazla emeğin modern (endüstriyel) sektöre aktarıldığı ve ücretlerde, üretimde ve yaşam standartlarında artışa yol açan endüstriyel bir üretim tarzına geçiş olarak anlaşılmıştır.

Hollis B. Chenery (1979) tarafından "Kalkınma kalıpları" olarak adlandırılan başka bir analiz setinde, başarılı modernleşmenin "tipik" kalıpları belirlenmiş ve teorileştirilmiştir. Karmaşık doğrusal modellerin varlığına rağmen, bu yöntemler uluslararası bağlamda en etkili endojen problem olarak görülmüştür.

Bununla birlikte, "Bağımlılık" teorisini, azgelişmişliğin temel nedeni olarak dünya ekonomisinin eşitsizliğini ve sömürülmesini görmekte olan üçüncü düşünce çizgisi devrimci bir konum alır. Önceki akımın aksine, bağımlılık kuramcıları, ne doğrusal aşamaların öncülüğünü ne de gelişimin endojen doğasını (ya da eksikliğini) kabul etmedikleri için "geri kalmışlık"ın aksine "azgelişmişliği" kavramsallaştırdılar. Son derece eşitsiz bir uluslararası sistemde, çevrenin sömürülmesi (Wallerstein terimleriyle), yoksul ülkelerin zayıf ekonomik performansının başlıca nedeni olarak kabul edilir ve "Üçüncü Dünya"nın geri kalmışlığını "Birinci Dünya"nın gelişiminin doğrudan (ve eşzamanlı) bir sonucu olarak görmektedir. Bu yaklaşıma, piyasa çarpıklıkları ve koordinasyon başarısızlıklarının bir sonucu olarak eşitsiz gelişme veya durgunluğu gören ve 1980'lerde meydana gelen "neoklasik karşı devrim" denen dördüncü bir yaklaşım tarafından meydan okunmuştur. İthal ikamesi veya kısmi veya tam otarşı ekonomi politikalarını izlemeye çalışan gelişmekte olan ülkelerin kötü performansından etkilenmiştir (Thomas, 1991). Beşincisi, 1990'lar ve 2000'ler, eski üç düşünce akımının unsurlarını kasıtlı olarak kullanan ana akım yayınlara eklektik bir yaklaşım getirmiştir. Altıncı ve son olarak, milenyum yıllarında ve küreselleşme karşıtı hareketlerin artan öneminden bağımsız olarak, "gelişme sonrası" eleştirmenlerin sesli bir azınlığı, kalkınma kavramının kendisinin Avrupa merkezli ve kapitalizm taraflı bir buluş olduğunu iddia etmeye başlamışlar. Güncel akademisyenler özellikle Wolfgang Sax (1992), Arturo Escobar (1995) ve Gilbert Wrist (1997) bu tür bir gelişmenin sosyal olarak inşa edildiğini ve Batı'nın ekonomik ve siyasi egemenliğinin Batılıların çıkarları doğrultusunda çalıştığını savunmaktadır. Bu nedenle, kalkınma sonrası teorisyenler gayri resmi, melez, Batılı olmayan ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam tarzlarına ve değişim yöntemlerine odaklanırlar.

Kalkınma politikası, Todaro ve Smith tarafından 1) temel yaşamı sürdüren temel malların bulunabilirliğini arttırmak, 2) daha yüksek gelir, daha iyi eğitim ve insan değerlerine daha fazla ilgi yoluyla yaşam seviyelerini yükseltmek ve 3) bireyler ve toplumlar için mevcut olan ekonomik ve sosyal seçenekler yelpazesini genişletmek gibi şu konularda tanımlanan ana hedeflere sahiptir (2011:22-23). Uluslararası ölçekte, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (1965'te kurulan UNDP), dünya çapında kalkınma politikalarında önemli bir aktör iken, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün Kalkınma Yardım Komitesi (1961'de kurulan OECD DAC), kalkınma için uluslararası işbirliğinde önemli bir aktördür. Birincisi, Binyıl Kalkınma Hedefleri (Binyıl Kalkınma Hedefleri) aracılığıyla kalkınma yardımını ölçmek ve programlamak için geniş bir çerçeve oluştururken, ikincisi, gelişmiş donör ülkelerin çoğunu içeren, gayri safi milli hasıllarının %0,7'sini kalkınma hedeflerine harcama hedefini belirlemişler.

3.2. Kalkınma Prizması ile Göçün Teorik Yönleri

Yukarıda açıklandığı gibi, hem 'göç' hem de 'kalkınma', değişen yoğunlukta olmasına rağmen, yüzyıllardır olmasa da on yıllardır bilimsel tartışmaların merkezinde olmuştur. Savaş sonrası dönemin tamamında mesele, özellikle Avrupa'da göç politikası tartışmalarının merkezinde yer almıştır. 1950'ler ve 1960'larda iyimserlikten 1970'lerin başından bu yana karamsarlığa, şüphecilığe ve görelî ihmallere ve 2000'den beri daha iyimser görüşlere doğru ileri geri sallanan göç ve kalkınma konusundaki tartışmanın en çarpıcı doğasıdır ve daha fazla açıklama gerektirir (Adler, 1981). Kuzey-Batı Avrupa ülkelerinde yeniden yapılanma ve hızlı ekonomik büyümenin savaş sonrası yıllarda, Güney Avrupa, Kuzey Afrika ve Türkiye, İrlanda ve Finlandiya gibi Avrupa çevresindeki diğer ülkelerden göç, genellikle hem hedef hem de menşe ülkelerinden yararlanan bir süreç olarak görülüyordu. Yoksul ülkelere fazla işgücünün göçü, zengin ülkelerin endüstrilerine çok ihtiyaç duyulan işgücünü sağlarken, para transferlerinin – ve daha geniş anlamda, göçmenlerin geri dönmeden önce edindikleri deneyim, beceri ve bilginin – gelişmekte olan ülkelere ekonomik yükselişlerinde büyük ölçüde yardımcı olacağı bekleniyordu. Dolayısıyla, bu görüşe göre, göç aynı anda menşe ve hedef ülkelerdeki büyümeyi teşvik etmektedir. Bu' gelişmecilik " döneminde, devletler kalkınma planlamasında çok önemli bir rol atfedildi. Bu nedenle, hem gönderen hem de alıcı devletler, genellikle ikili işe alım anlaşmaları yaparak göçü 'yönetmeyi' amaçladılar.

Ancak, göç kalıplarına odaklandıkları için, çoğu göç teorisi, bırakın bu tür etkilerin çeşitliliği bir yana, gönderen toplulukların gelişimini etkileyen göçün doğasına dair özel bilgiler sağlamaz. Son kırk yıldır, göçün hitap ettiği toplulukların ve ülkelerin kalkınması

üzerindeki etkisi sürekli bir tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmada, radikal olarak birbirine zıt iki yaklaşım, yani "dengeli büyüme" ile "asimetrik kalkınma" teorileri genel olarak ayırt edilebilir. Alternatif olarak, bunlara “göç iyimserleri” ve “göç kötümserleri” denebilir (Taylor, 2002b:74). Ancak bu tartışma, göçün nedenleri üzerine yapılan bilimsel bir tartışmadan doğmuştur. Bu, göç ve kalkınma konusundaki tartışmaların neden bir şekilde yetersiz kaldığını ve daha genel tartışmalardan büyük ölçüde kopuk olduğunu açıklamaktadır.

Tablo 3.1, göç ve kalkınma konusundaki bu iki bakış açısının çatışan bakış açılarını ve birleştirilmesi gereken genel sosyal bakış açılarını özetlemektedir. Göç ekonomisi ve büyüme modernizasyonu üzerine yeni-klasik bakış açıları, tamamı sosyal bakış açılarının performans çizelgesine bağlı kalan yeni-klasik bakış açıları tarafından güçlü bir şekilde teşvik edilmektedir. Neo-klasik ve ekolojik bakış açılarında farklılık gösterebilir de, ikisi de göçün genel olarak gönderen toplulukların kalkınma süreci üzerinde olumlu bir etkisi olduğuna inanmaktadır. Kesinlikle neo-klasik bir dünyada, göçün gelişimsel rolü tamamen faktör fiyat eşitlemesi yoluyla gerçekleşirken, ortak kalkınmacı görüşler (İkinci Dünya Savaşı sonrası uzun süredir baskın olan kalkınma politikalarına sahip) göçün sermaye (göçmen dövizleri ve yatırım) ve bilginin karşı akışlarını oluşturmalarını bekler. Geri dönen göçmenler, özellikle ekonomik büyümede aktif aktörler olarak kabul edilmektedir. Göç kötümserlerinin çoğu, neo-Marxist, bağımlılık, dünya sistemleri ve en azından bir dereceye kadar kümülatif nedensellik teorisini kapsayan yapısal sosyal teoriden yararlanır. Genel olarak, göç ve kalkınma yapısı göçü, medeni toplumların daha yüksek gelişimine katkıda bulunan olumsuz bir fenomen olarak görme eğilimindedir.

Migration optimists		Migration pessimists	
Functionalist	↔	Structuralist	
Neo-classical	↔	Neo-Marxist	
Modernisation	↔	Disintegration	
Net North-South transfer	↔	Net South-North transfer	
Brain gain	↔	Brain drain	
More equality	↔	More inequality	
Remittance investment	↔	Consumption	
Development	↔	Dependency	
Less migration	↔	More migration	

Tablo 3.1 Göç ve Kalkınma Konusunda Karşıt Görüşler

Kaynak: Hein de Haas, 2012:13

Neo-klasik göç teorisi, göçü, üretim faktörlerinin hem gönderen hem de alan ülkelerin yararına en uygun şekilde tahsis etme biçimi olarak algılar. Kırsal, tarımsal alanlardan kentsel, endüstriyel sektörlere (bölge içinde veya dışında)doğru ekonomik büyüme için, ön koşul olarak kabul edilir ve bu nedenle tüm kalkınma sürecinin bir bileşeni olarak kabul edilir (Todaro, 1969:139). Kısıtlanmamış bir piyasa ortamında emeğin serbest dolaşımı, eninde sonunda, daha yüksek marjinal emek üretkenliği ve göçmen gönderen ülkelerde artan ücret seviyeleri ile çakışan artan işgücü kıtlığına yol açacaktır. Aksine, sermaye akışlarının, göçmenlerin işgücünde sermaye sıkıntısı yaşadığı ülkelere gönderilmesi beklenmektedir. Sonunda, bu faktör fiyatı eşitleme süreci (Heckscher-Ohlin modeli), başlangıç ve varış noktasındaki ücret seviyeleri birleştğinde göçün duracağını öngörür (Massey, 1990).

Sonunda, bu faktör fiyat dengeleme süreci, menşe ve varış noktasındaki ücret seviyeleri birleştğinde göçün sona ermesine yol açacaktır. Djajic'in (1986) belirttiği gibi, daha önceki neoklasik yaklaşımlar, modellerinde para transferlerini dikkate almadıkları için göçmen olmayanlar için bir kazanç olasılığını dışlamıştır. Onların tek yararı, orijinal işgücü fiyatlarına yansıyan açıkların teorik olarak göçün bir sonucu olarak artmasıydı. Bu nedenle, özellikle göçmen gelirlerinin diğer bölgelere yeniden dağıtılması söz konusu değildir (Taylor, 1986:65). Neo-klasik göç teorisi, göçmenleri atomistik, faydayı en üst düzeye çıkaran bireyler olarak görme eğilimindedir ve göçmenlerin hane halkı, aileler ve topluluklar gibi sosyal gruplara ait olmasının yanı sıra diğer göç nedenlerini de göz ardı etme eğilimindedir.

1950'lerin ve 1960'ların kalkınma teorisindeki baskın görüşlerine göre, geri dönen göçmenler değişim ve yeniliğin önemli unsurları olarak görülüyordu. Göçmenlerin sadece para değil, aynı zamanda yeni fikirler, bilgiler ve girişimci tutumlar da getirmeleri bekleniyordu. Böylece, göçmenlerin gelişmekte olan ülkelere göçü hızlandırmada önemli bir rol oynaması beklenmektedir. Ayrıca, ekonomik büyümeyi teşvik etmede işçi dövizlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Böyle bir vizyon kısmen, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki ilk 25 yılda öne çıkan yoksul ulusların gelişimine ilişkin iyimser beklentilerden kaynaklanmalıdır. Göç ve kalkınma konusundaki iyimser görüşler genellikle Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kırsal-kentsel göç üzerine ondokuzuncu ve yirminci yüzyılın başlarında yapılan çalışmalara dayanıyordu ve Avrupa'dan Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya vb.göçle ilgili tarihsel deneyime dayanıyordu.

Sömürgecilikten arınmış yeni ulusların, diğer batılı ulusların çoğu gibi, modernleşme, sanayileşme ve hızlı ekonomik büyüme yolunu hızla takip ettiğine inanılıyordu. Bu beklentileri yansıtan bu ülkeler iyimser bir şekilde “gelişmekte olan ülkeler” olarak adlandırılmıştır. Sermaye kısıtlamaları, gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı en büyük sorun

gibi görünüyordu. İyimser kalkınma modeli, sermaye kullanımını (krediler, kalkınma yardımı ve ağırlıklı olarak döviz işlemleri) ve yoksul ülkelerin ekonomik kalkınma ve modernleşmeye geçişini öngörmektedir. İşçi hareketi bu modernleşme sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak görülüyordu. Aynı savaştan sonra "gelişmekte olan ülkeler"den "gelişmiş ülkeler"e doğru geniş çaplı emek hareketleri ivme kazanmaya başlamıştır. Papademetriou'nun (1985: 212) öne sürdüğü gibi, emek fazlası olan birçok ülke, "yeni bir çağın doğacağı" beklentilerinin ortasında göç sürecine dahil olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri, gelişmeyi teşvik etmenin temel araçlarından biri olarak gördükleri için göçü aktif olarak teşvik etmeye başladılar (Adler S. , 1981).

İşçi dövizleri makro düzeyde devletin kalkınması için önemli gelir kaynağı olarak görülmektedir. Orta ve mikro düzeyde, göçün göçmen gönderen bölgelerin ekonomik gelişimine ve yerel sosyo-ekonomik engellerden ve kısıtlamalardan daha fazla özgürleşmeye yol açması gerekiyordu. Göçmen dövizleri "diğer mevcut kalkınma yaklaşımlarının sağlayabileceğinin ötesinde gelir dağılımını ve yaşam kalitesini iyileştirecektir" (Keely, Tran, 1989:500). Ayrıca, işçi göçmenlerinin veya misafir işçilerin, beklenen geri dönüşlerinden sonra menşe ülkelerindeki işletmelere önemli ölçüde yeniden yatırım yapmaları bekleniyordu. Beijer'in (1970:102) bu kalkınma iyimserliğini dile getirdiği gibi, göçmen işçiler "aynı zamanda kendi topraklarının endüstriyel gelişimi için bir umudu temsil edebilirler". Aynı şekilde Kindleberger (1965: 253), "büyük ölçekli göçün her iki dünyanın en iyisine katkıda bulunabileceğini varsayarak, göç ülkesinde hızlı büyüme ve menşe ülkede hızlı büyüme" olduğunu savunmuştur.

Bu tür bir kalkınma iyimserliğinin hafifletilmesine ve ardından 1970'lerin başından beri tersine dönmesine rağmen, bazı hükümetler uluslararası göçü ulusal ekonomik kalkınmanın önemli bir aracı olarak görmeye devam ettiler. Bu, özellikle "MIRAB" modeli olarak da anılan Asya ve Pasifik bağlamı için geçerlidir (Bertram 1999). Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gelişimine katkıda bulunacağını öne sürülen," göç, işgücü, yardım ve bürokrasinin "birleşmesi ulusal bir model olarak görülebilir (Hayes 1991). Birçok göçmen ülkesi de göçmenlerin yatırımlarını teşvik etmek için özel politikalar geliştirmiştir. 1960'ların sonlarından itibaren, iyimser görüşlere, sosyal ve kalkınma teorisindeki tarihsel-yapısalcı ve bağımlılık görüşlerine ve çoğu zaman iyimser görüşleri desteklemeyen deneysel çalışmalar ve politika deneyimlerine yönelik bir paradigma değişikliğinin birleşik etkisi altında giderek daha fazla meydan okunmuştur. Aslında, bu yeni görüşler neo-klasik ve kalkınmacı yaklaşımların argümanını tamamen tersine çevirmiştir: göç artık azaltmak yerine, kalkınma düzeylerinde artan mekansal (bölgeler arası ve uluslararası) eşitsizlikler olarak görülüyordu.

Tarihsel-yapısalcı paradigma, göçü küresel kapitalist genişlemenin neden olduğu "sefaletten kaçış" olarak görür ve bu nedenle de göçe neden olan yapısal koşulları çözmemektedir. Tam tersine, göç azgelişmişliğin ağırlaştırıcı sorunları olarak görülmektedir. Papademetriou'nun (1985: 211–212) savunduğu gibi, gönderen ülkelerde göç, “zaten yetersiz olan vasıflı insan gücünün ve nüfuslarının en sağlıklı, dinamik ve üretken üyelerinin kontrolsüz tükenmesine doğru evrime katkıda bulunacaktır. ”

Bu profesyonel göç kavramları ve kazançların adaletsiz dağılımı, göçün gönderen ülkelerin ekonomileri üzerinde bir baskı oluşturduğu argümanını beyin göçüne uğratmanın ilk kavramsallaştırmaları arasındaydı. Birçok gelişmekte olan ülkelerin hükümeti göçü daha ihtiyatlı bir şekilde ele alsada, yüksek vasıflı insanların göçle ilgili tutumları daha olumsuz olmuştur (Baldwin, 1970:365). "Beyin göçü", yoksul ülkeleri, devletlerin yıllarca eğitim için yatırım yaptığı değerli vasıflı ve profesyonel işgücü kaynaklarından mahrum bıraktığı için, genellikle kalkınmaya zararlı olarak algılanmaktadır. 1970'lerde ve 1980'lerde, Latin Amerika'daki (çoğunlukla Meksika) ve daha az ölçüde Akdeniz'deki çeşitli göçmen gönderen ülkelerde yürütülen göçün kalkınma etkileri üzerine deneysel mikro çalışmaların sayısında bir artış olmuştur. Çoğu çalışma, kural olarak, değişen derecelerde kötümser, tarihsel ve yapısal görüşleri destekleme eğilimindedir. Göç ve kalkınma üzerindeki kötümser görüşlerin etkisi muazzam olmuştur ve görüşlerinin çoğu - özellikle göçmenlerin parayı verimsiz bir şekilde harcama eğilimi üzerine - en azından çok yakın zamana kadar bilimsel olarak ve özellikle de göç ve kalkınma ile ilgili politika görüşlerine hakim olmuştur. Yine de, kısıtlayıcı göç politikaları veya yardım ve kalkınma programları yoluyla " çözülmesi " gereken bir sorun olarak, yoksulluğun sonlandırıcı, istikrarsızlaştırıcı bir ürün olarak göç fikri akademisyenler, politikacılar ve medya arasında geçerliliğini korumaktadır

1981'de sosyologlar Alejandro Portes ve John Walton, azgelişmişlik veya az gelişmiş statüyü, göç olgusunun açıklaması olarak kalkınmanın diğer yüzü olarak kullandılar. Bu, daha önceki on yıllarda anlaşıldığı üzere, göç kalkınma ilişkisinin tersine bir kavramsallaştırmasıydı. Temel argüman, azgelişmişliğin ve bunun sonucunda ortaya çıkan fırsat eksikliğinin, bireylerin, özellikle de iyi eğitilmiş olanların çevre ülkelerden gelişmiş merkeze göç etmesine neden olduğuydu. Özellikle, orta ve yüksek ücretli mesleklerde maaşları düşüren, kalifiye profesyonellerin göç etmesine yol açan, çevredeki yoksulluktan (Portes, Walton, 1981).

1980'lerin sonlarından ve 1990'lardan itibaren çoğu ampirik çalışma, göçün kalkınma üzerindeki etkilerinin heterojen, deterministik olmayan doğasını giderek daha fazla kabul etmiştir. Bu, çağdaş sosyal kuramda, büyük kuramlardan daha çoğulcu, karma yaklaşımlara

doğru, eşzamanlı olarak failliği ve yapıyı hesaba katan genel bir paradigma değişikliğine karşılık geldi. Postmodern düşünceden ve Giddens (1984) yapısal teorisinden ilham alan sosyal bilimciler, faillik ve yapısalcı yaklaşımları uyumlu hale getirmeye çalıştılar. Göç-kalkınma etkileşimlerinin heterojenliği ile daha iyi başa çıkmamızı sağladığından, hem yapının hem de failliğin uygunluğunu kabul etmek çok önemlidir. 1980'lerde ve 1990'larda, tartışmadaki en önemli yenilik yeni emek göçü ekonomisinden gelmiştir. Disiplin bölünmeleri nedeniyle, yeni emek göçünün geçim yaklaşımları ve göçmenlerin ulusötesi milliyetçiliği üzerine sosyolojik ve antropolojik araştırmalar olarak adlandırılan gelişimdeki diğer 'çoğulcu' unsurlarla güçlü kavramsal paralelliklere sahip olduğu gözlemlenmemiştir.

1980'lerde ve 1990'larda kısıtlamaları büyük ölçüde göz ardı eden ve göç ile kalkınma arasındaki etkileşimin çeşitli gerçekleriyle başa çıkmak için çok katı kabul edilen neoklasik modelleri reddeden, neoklasik göç teorisine eleştirel bir yanıt olarak yeni bir emek göçü ekonomisi ortaya çıkmıştır (Massey ve diğerleri, 1993: 436). Özellikle Stark (1978, 1991), bireysel göçmenlerin davranışlarını daha geniş bir toplumsal bağlamda yerleştirerek ve bireyi değil, aileyi veya hanehalkını en uygun karar verme birimi olarak görerek gelişmekte olan dünyaya ve gelişmekte olan dünyaya göç düşüncesini yeniden canlandırmıştır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi 1990'lardan beri, akademisyenler ve politika yapıcılar, göç-kalkınma bağları hakkında daha dikkatli bir iyimserlik sergilemeye başlamışlar. Bu aşama, göç ve kalkınmanın birbirine bağlanmasına ilişkin daha çok uluslararası bir perspektif etrafında toplanmıştır. Özellikle, kalkınma sürecinde aktörler olarak göçmenlerin ve topluluklarının önemini vurgulamaktadır. Faist ve Fauser'ın (2011) belirttiği gibi, bu fikirler en iyi, Fransız politika çevrelerinde "kod geliştirme" denen, göçmeni "mükemmel bir kalkınma ajanı" olarak nitelendiren bir kavramla özetlenebilir. Konuya yönelik yenilenen ilginin çoğu, işçi dövizleri ve bunların kalkınma üzerinde etkileri hakkındaki son bulgulardan kaynaklanmaktadır. Resmi kanallar aracılığıyla göçmen transferlerinin hacmine ilişkin 2006 tahmini, 2001'den bu yana yüzde 107'den fazla büyüyen bir rakam olan 199 milyar dolar olarak büyümüştür. Aynı çalışma, kayıt dışı para havalesi akışlarının mevcut transfer hacmine yüzde 50 veya daha fazla ekleyebileceğini öne sürmektedir. Bu, Castles ve Miller'ın Göç Çağında belirttiği gibi, işçi dövizlerinin gerçekten de "gelişmekte olan birçok ülkede en büyük dış finansman kaynağı" olduğunu göstermektedir.(Castles, Miller, 2013:59) Böylesine ezici rakamlar göz önüne alındığında, bu transferlerin yoksulluğu azaltma ve kalkınmaya fayda sağlama etkinliği konusunda yine iyimser görüşler bol miktarda bulunmaktadır. Daha genel olarak, geçici işçi göçü konusundaki iyimserlik, hatta beceri ve bilgi transferleri bile yaygınlaşmıştır (Haas, 2010:247).

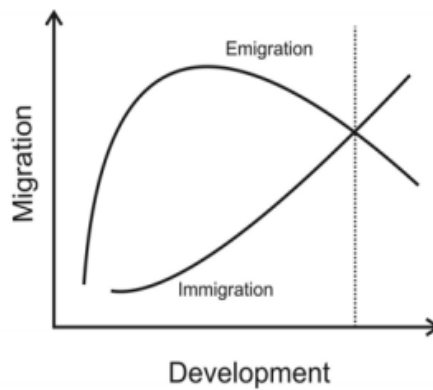
Göçmenleri kalkınma sürecinin merkezi olarak görmek, 1990'larda Fransız göç uzmanı Sami Nair tarafından tanıtılan *codéveloppement* teorisinin kalbinde yer almaktadır (Pau, Martinez, 2008). Bu çerçeve, yerleşik göçmen gruplarının ve diasporik toplulukların dairesel işlemlerini vurgulamakta ve ev topluluklarının gelişimi üzerindeki doğrudan etkilerini göstermektedir. Göçün ulusötesi etkisine yapılan vurgu, kalkınmanın geri dönüşle bağlantısının kesilmesiyle birleştirilir. Bu nedenle, göçmenler, düzenli olarak eve dönmek zorunda kalmadan aileleri tarafından eğitime, iş yaratmaya vb. işçi dövizleri yatırımı yoluyla önemli bir kalkınma etkisine sahip olabilirler. Bu kavramsal bağlantı, beyin kazancı olasılığını veya vasıflı kişilerin göçünün ekonomik getiri sağlama potansiyelini yaratır (Kristof, Palme, 2006:19).

Akademik literatürde ve politika alanında bol miktarda iyimserlik ile, para transferleri, beyin kazanımı, beceri ve bilgi aktarımı ve geçici göç gibi kavramlar bir dizi bilim adamı ve politika yapıcılar tarafından idealize edilir. Yeni yaklaşımlar 1950'lerde ve 1960'larda tarihsel öncülerinden çok daha nüanslı olsa da, göçün gelişimi ile ilgili birçok efsane boldur. Mevcut bilim neslinin temel bir varsayımı, göç- kalkınma ilişkisinin doğrusal ve pozitif olmasıdır, yani bu göç, örneğin para transferleri yoluyla kalkınmaya olumlu katkıda bulunur. Ancak, Hein de Haas da dahil olmak üzere bir dizi bilim insanına göre, durum böyle değil. Bunun yerine, bu ilişki karşılıklı olarak anlaşılmalıdır, çünkü göçün çeşitli, dalgalı gelişim aşamalarında potansiyel olumsuz ve olumlu etkileri vardır.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında düşüncenin evrimi ve göç ve kalkınma arasındaki anlaşmazlıklar, söz konusu konuların kafa karıştırıcı, açık bir analizine izin veren daha büyük bir teorik çerçeveye duyulan ihtiyacı göstermektedir. Araştırmanın devam eden tartışmanın özelliklerine ışık tutması için hem bölgeye hem de içeriğe özgü olması gerekir. Tartışma noktaları yıllar içinde geliştiği gibi, göç gelişiminin şekli ve kapsamı da değişmektedir. Bununla birlikte, bu ilişkinin anlaşılması, hem olumlu hem de olumsuz olarak doğrusal terimlerle açıklanmış ve yıllar içinde çelişkili hale gelmiştir. Azgelişmişliği göçe yol açan bir faktör olarak mı yoksa kalkınmaya yol açan bir faktör olarak mı anladığımıza bakılmaksızın, ilişkiyi sınırlayıcı terimlerle müzakere etmektedir. Bununla birlikte yaşam kalitesi ve yaşam standartlarının kaba bir göstergesi olan İnsani Gelişim Endeksi'ni (İGE) dünya çapında kalkınma seviyeleri için bir vekil önlem olarak kullanan De Haas, dünya ülkelerini çok düşükten yüksek İnsani Gelişim seviyelerine kadar sıralanmış beş eşit büyüklükte gruba ayırarak bu nüfusun bir yüzdesi olarak göçmenlerin sayısına göre eşleştirmiştir ve göç-kalkınma bağlantısının şaşırtıcı bir resmine ulaşmıştır. De Haas, her bir ülke grubundaki göçmenlerin sayısını karşılaştırarak, göçün daha yüksek bir kalkınma seviyesiyle istikrarlı bir

şekilde arttığını ortaya koymaktadır. Bu, gelişmiş toplumların daha çekici göç hedefleri olduğu gerçeğini yansıtmaktadır, aynı zamanda kaçınılmaz olarak yüksek göç ülkeleri olduklarını da göstermektedir. İkincisi, göçün başlangıçta daha yüksek kalkınma seviyeleri ile arttığını, ancak ülkeler yüksek kalkınma kategorilerine geçtiğinde azaldığını göstermektedir. Bu, dünya sistemlerine dayalı bilim insanlarının varsayımlarının aksine, yoksulluğun göçün temel belirleyicisi olmadığını göstermektedir. Öncelikle, göçün gerçekleşmesi için gerekli seviyeyi belirlemeliyiz (Haas, 2010b).

De Haas, göç geçiş teorisi olarak adlandırdığı ve daha yüksek ekonomik ve insani gelişme seviyelerinin daha yüksek genel göç seviyeleriyle ilişkili olduğunu öne süren teorik bir çerçeve önermektedir, teori ayrıca, daha yüksek kalkınma seviyelerinin “göç üzerinde ucurve etkisi” olduğunu savunmaktadır, bu da insani gelişme seviyeleri yükseldikçe göçün azalma eğiliminde olduğu gerçeğini göstermektedir.

Tablo 3.2 Göç geçiş teorisi

Kaynak: Hein de Haas, 2010: 19

De Haas, göç teorisini daha genel bir sosyal ve kalkınma teorisinin içine yerleştirerek, "(1) kalkınmanın genel olarak daha yüksek genel göç ve hareketlilik seviyeleri ile ilişkili olduğunu, (2) göç ve daha geniş kalkınma süreçleri arasındaki ilişkinin neden temelde doğrusal olmadığını ve (3) toplumlar neden bir dizi göç geçişinden geçme eğiliminde olduğunu açıklamak istemektedir. De Haas'ın yaklaşımı, durgunluk ve tersine çevrilebilirlik kavramlarını katlayarak Zelinsky'nin mobilite geçiş teorisine dayanmaktadır. Çerçeveyi bu kavramları içerecek şekilde genişletmek, azalan insani gelişme düzeylerinin göç üzerindeki etkilerini değerlendirmemize ve ayrıca çeşitli olumlu ve olumsuz göç etkilerine dair daha geniş bir kavrayışa sahip olmamızı sağlar.

Göç, kalkınma ve işçi dövizleri ile ilgili araştırma makalelerinin sayısı 2000'li yıllardan bu yana hızlı bir artış göstermiştir. Göç ve kalkınma konusundaki üslupları genel olarak iyimser olsa da, bu, 1980'ler ve 1990'lar boyunca gelişen, çok daha incelikli bir görüşe izin veren ve iyimser ve kötümser görüşler arasında basit bir karşıtlık olan göç ve kalkınma konusundaki akademik tartışmayı çok daha öteye taşıyan önemli bir araştırma literatürünü bir şekilde gizler. Bu, özellikle yeni işçi göçü ekonomisinin (Stark, 1991; Taylor, 1999) ve diğer sosyal bilim disiplinlerindeki (de Haan, 2002:132) ilgili geçim perspektiflerinin etkisi altında meydana gelmiştir. Göçün sonuçlarına dair karamsar görüşler dile getirmiş ve ülkelerin ve bölgelerin yatırım için ne kadar esnek ve elverişli olduklarına ve geri dönüş için daha elverişli koşullar sağladıklarına dair görüşlerini dile getiren ince bir görüş sunmuştur. Gittikçe daha fazla araştırma, göç ve kalkınma konusundaki aşırı karamsar görüşlere meydan okumaktadır. Araştırma literatürünün çeşitli incelemeleri, göç ve işçi dövizlerinin toplumların ve toplulukların sosyal, ekonomik ve politik dönüşümünde aktif bir rol oynayabileceğine işaret etmektedir (De Haas, 2010). Ampirik kanıtların bu incelemeleri, göçün göçmenler ve aileleri tarafından gelir risklerini yaymak için oldukça kasıtlı bir girişim olduğu ve göçün genellikle bir geçim stratejisi ve bir hane halkı tarafından takip edilen bir yatırım olarak görülebileceği görüşünü desteklemektedir. Bu şekilde, hem iç hem de uluslararası göç devamsızlık ya da kötü sosyal güvenlik, eğitim, sağlık gibi temel kamu hizmetleri devletin işleyen piyasaları, yüksek eşitsizlik, yolsuzluk ve otoriterlik, başarısız bir devlet politikası ve bir eksikliği-istikrarsızlaştırıcı ve dışlayıcı etkilerinden insanların korunmasında önemli bir sigorta işlevi olabilir. Dünya çapında milyonlarca ailenin gelirlerini ve yaşam koşullarını önemli ölçüde iyileştirmesine göç epey katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda, toplanan veriler aynı zamanda göçün ve para transferlerinin sadece gelişimin yapısal kısıtlamalarını aşmakla kalmayıp aynı zamanda adaletsizlik, sosyo-ekonomik eşitsizlik, otoriterlik, yolsuzluk ve yasal istismar gibi ölçeklerin üstesinden gelemeyeceğini de göstermektedir. Kanıtlar, göçün menşe ülkelerdeki sosyal, ekonomik ve politik değişimde ne ölçüde olumlu (veya olumsuz) bir rol oynayabileceğinin temel olarak daha genel kalkınma koşullarına bağlı olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak göçün "kalkınma süreçlerinin kurucu bir parçası" ve "göçmen gönderen ve alan toplumlarda gelişmeyi etkileyen bağımsız bir faktör" olarak kavramsallaştırılması göz önüne alındığında, bilim bugün, önceki yaklaşımlardan büyük ölçüde farklı olan göç kalkınma bağının anlaşılmasına ulaşmıştır. Literatür taramasının gösterdiği gibi, göç ve kalkınma ile ilgili araştırmalar önceki üç aşamadan geçmiştir. Geçici emek programlarının ve işçi dövizlerinin olumlu etkisi hakkındaki ilk iyimserlik, daha önce düşünülmüş olan göç-

kalkınma ilişkisinin alaycı bir yapıya dönüşmüştür. Dünya sistemleri teorisi ve bağımlılık teorisinden etkilenen birçok bilim adamı, göçün az gelişmişliğin bir belirtisi olarak çerçevelenebileceğini keşfetmiştir. Araştırmanın son aşamasında, yenilenmiş bir iyimserlik duygusu oluşmuştur. Ulusötesi yaklaşımlar, göçmenler ve onların toplulukları üzerindeki vurgu ile işçi dövizlerine ve geçici göçe karşı kanlı tutumlar 1990'lardan beri söyleme hakim olmuştur. Düşüncenin bu evrimi, her dönemin baskın gelişim paradigmasını yansıtmıştır ve göç ve kalkınma çalışmaları alanındaki akademik ve politika alanlarının yakınlığı, incelikli teorik anlayışlara ulaşmak için karmaşık girişimlere neden olmuştur.

3.3. Küreselleşme Bağlamında Sürdürülebilir Kalkınmada Göç Süreçlerinin Sorunları

Küreselleşen dünyadaki göç süreçleri giderek daha parlak bir ana hat haline gelmektedir. Küreselleşme bağlamında göç araştırmalarında önemli ve tartışmalı yönlerinden biri, göç ve kalkınma arasındaki ilişki meselesidir. Uluslararası süreçlerin bir dizi özelliği nedeniyle, dünya uzman topluluğu on yıldan fazla bir süredir sadece kalkınmadan değil, aynı zamanda “sürdürülebilir kalkınma” dan da söz etmektedir. Göçü incelerken, modern sosyal araştırmada sadece popüler bir ifade değil, aynı zamanda genel gelişim sürecinde önemli bir aşama olan göç ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkiyi de dikkate almak gerekir.

Kalkınma sorunu, küreselleşme sürecinin güçlendirilmesi bağlamında tartışılan konulardan biridir. Bu kavram, 1960'lardaki ekonomik gelişmeden 1990'ların sonlarında ve 21. yüzyılın başlarında BM'de sürdürülebilir kalkınmaya ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasına kadar son kırk yılda ciddi bir evrim geçirmiştir. Birleşmiş Milletler birinci (196-1970), ikinci (1971-1980) ve üçüncü (1981-1990) yıllarının stratejileriyle karşılaştırıldığında, genel olarak eşit kalkınmada ekonomik büyümenin öneminin özellikle vurgulandığı, dördüncü ve beşinci yıl stratejilerinde (Cheema, 2008:5) (1991-2000, 2000-şimdiki) ana temalar yoksulluğa karşı mücadele ve sosyal gelişmedir.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, 1970'lerin bilimsel bilgisinin ve sosyo-ekonomik gelişiminin yeşillendirilmesinin mantıksal bir gelişmesiydi. 1972'de Stockholm, ekonomik kalkınma ve çevresel bozulma arasındaki ilişki üzerine ilk BM Çevre Sorunları Konferansına ev sahipliği yaptı ve bu, bu alandaki ana yönleri pekiştiren bir bildirgenin kabul edilmesiyle sonuçlandı (UN). Konferansın ardından uluslararası toplum, dünyanın önde gelen çevre ajansı olmaya devam eden Birleşmiş Milletler Çevre Programını (UNEP) kabul etmiştir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, kalkınma kavramına (ekolojik kısıtlamalar doğrultusunda sosyal ve ekonomik kalkınma), talep kavramına (herkes için yaşam kalitesini sağlamak için kaynakların yeniden dağıtılması) ve gelecek nesiller kavramına (olasılık) dayanmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramının anlamı, üç tablo arasında uzanan üçlü bir iniş çizgisi kavramından gelir (Klarin, 2018:68).

Bununla birlikte, sürdürülebilir kalkınma kavramının, yani refah ve sürdürülebilirlik kavramının iki temel unsuru, kavramın kendisinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte sürdürülebilir kalkınma kavramının iki temel unsuru, yani kalkınma ve sürdürülebilirlik, kavramın kendisinin yaratılmasından önce gelmiştir. Sharpley'e (2000:8) göre, kalkınma ve sürdürülebilirlik bir arada var olabilse ve her ikisinin de olumsuz etkileri olabilse de, neoklasik iktisatçılar sürdürülebilirlik ile kalkınma arasında bir çelişki olmadığını vurgulamaktadır (Lele, 1991). Sachs (2010: 28) de sürdürülebilirlik olmadan kalkınma olamayacağına veya kalkınma olmadan sürdürülebilirliğin olamayacağına işaret etmiştir. Geçmişte Batılı emperyalizm ve sömürgecilik kavramlarıyla bağlantılı olan kalkınma kavramı, bu dönemde altyapı inşası, siyasi güç ve ekonomik politikalar anlamına gelir ve emperyalizmin bazı ülkelerin gücünü marjinalleştirilmesi ve zayıflatması için mükemmel bir araçtır. Bazı yazarlar, kalkınmanın anlamını ekonomik kalkınmaya ve ABD Başkanı Harry Truman'ın 20.yüzyılın ortalarında tanıttığı “az gelişmiş alanlar” (daha sonra “üçüncü dünya ülkeleri” olarak adlandırılır) terimine bağlayarak, gelişmiş alanlardan önemli ölçüde daha düşük yaşam standardına sahip alanları ifade etmektedir.

Klasik kalkınma teorileri, kalkınmayı ekonomik büyüme ve kalkınma bağlamında ele almaktadır. Bu teorilere göre, kalkınma, geleneksel tarımın çeşitli ürün ve hizmetlerin modern sanayileşmiş üretimine dönüştürülmesiyle, yani geleneksel toplumdaki olgunluk ve yüksek tüketim aşamasına geçmesiyle, belirli bir aşamadaki her devletin geçmesi gereken ekonomik büyümenin eş anlamlısıdır. Bu teoriler, gelişmekte olan ülkeleri, hükümetin sıkı eli ve yolsuzluğun, verimsiz ve yetersiz ekonomik girişimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan kaynakların zayıf tahsisi ile sınırlı ülkeler olarak kabul eder, aynı zamanda siyasi, kurumsal ve ekonomik kemer sıkma politikaları, zengin devletler geliştirmiştir (Todaro ve Smith, 2003). Son 60 yılda kurulan birkaç neoliberal ve modern kalkınma teorisine (Willis, 2005: 27) ve çağdaş anlayışa göre, kalkınma, çıktısı yaşam kalitesini iyileştirmeyi ve mevcut ekonomilerin kendi kendine yetme kapasitesini artırmayı amaçlayan bir süreçtir. teknik olarak daha karmaşıktır ve küresel entegrasyona bağlıdır (Remenyi, 2004:22).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, evriminde, sürdürülebilirliğin ekolojik, sosyal ve ekonomik ayağı gibi dengeye oturtulmuş üç boyutuna veya sütunlarına dayanan bir kavram olarak popüler hale gelmiştir (Elkington, 1994). Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma her şeyden önce ekonomik faaliyetler için gerekli olan çevresel sürdürülebilirliği gerektirir (çevrenin korunması, kirletici emisyonların azaltılması, kaynakların rasyonel kullanımı vb.),

sosyal ve kültürel özelliklerin korunması, kültürel çeşitliliğe, ırka ve dine saygı, sosyal koruma değerler, yasalar ve düzenlemeler, barış, insan hakları vb. ve ekonomik sürdürülebilirlik - doğal, sosyal ve beşeri sermayeyi sürdürmek, gelir ve yaşam standartlarına ulaşmak için esastır.

1992'de Rio de Janeiro'da düzenlenen dünya zirvesinde, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik 21 gündemi kabul etmiştir (UN Earth Summit). Gündemin temel amacı, sosyal, ekonomik ve çevresel açıdan sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmektir. Gündem 21'in önemli bir teması, yoksullara istikrarlı bir yaşam için ihtiyaç duydukları kaynaklara daha fazla erişim sağlayarak yoksulluğu ortadan kaldırma ihtiyacıdır. On yıl sonra, Johannesburg Zirvesi'nde Gündem 21'i daha iyi uygulamak için somut adımlar ve hedefler belirlenmiştir (Summit, 2002). Bu süreç daha da geliştirilerek, haziran 2012'de, Rio de Janeiro'daki çevre ve kalkınma konferanstan 20 yıl sonra, yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasına ilişkin sorunların tartışıldığı ikinci Rio+20 zirvesi düzenlenmiştir. Konferansın bir sonucu olarak, sürdürülebilir kalkınmanın üç bileşeninin (çevresel, ekonomik ve sosyal) geliştirilmesi ve entegrasyonu, yoksulluğun ortadan kaldırılması ve gıda güvenliğinin sağlanması ve "yeşil" bir ekonominin gelişmesi dahil olmak üzere toplantının ana sonuçlarını pekiştiren bir belge kabul edilmiştir (UN 61, 2014).

Bu yirmi yıl, sürdürülebilir kalkınma olarak tanımlanmaya başlanan kalkınma sürecinde önemli bir aşama haline gelmiştir. "Sürdürülebilir kalkınma" kavramının da kendi tarihi vardır. Bilimsel literatürde sürdürülebilir kalkınma, uluslararası toplumun kalkınma stratejisinin teorik temeli haline gelen bir kavram olarak tanımlanmaktadır. 20. yüzyılın sonunda gündemdeki kilit konu, istikrar ve denge sağlayacak ve modern dünyanın farklı düzeylerdeki çelişkileri ve özelliklerini hesaba katacak özel bir sosyo-ekonomik kalkınma modelinin geliştirilmesiydi. Bu modeli yönetmek için, biriken deneyimin olanaklarını ve mevcut uluslararası örgütlenmeleri inkar etmeyen yeni siyasi araçlara, kurumlara ve oluşum mekanizmalarına ihtiyaç vardı. Uluslararası arenada «sürdürülebilir kalkınma» teriminin ortaya çıkışı, Norveç Başbakanı Gru Haarlem Brundland'ın adıyla bağlantılıdır ve 1987'de BM çevre Komisyonu'na sunulan «ortak geleceğimiz» raporunda, SK, günümüzün ihtiyaçlarının karşılandığı, ancak gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeyen bir gelişme olarak tanımlamıştır. Bu tanım zaten bilimsel sözlüğe sıkı sıkıya girmiştir ve bilimsel araştırmaların gelişiminin farklı alanlarında yaygın olarak kullanılmaktadır (Brundtland, 1987). Sürdürülebilir kalkınma için kilit faktörler, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerdir (Acciona, 2021). Ekonomik bileşen, doğal kaynakların rasyonel kullanımını ve hammaddeğin işlenmesini, çevre dostu gıda ürünlerinin üretimini,

atıkların geri dönüşümünü ve bertaraf edilmesini ve sınır ötesi nehirler de dahil olmak üzere su kaynaklarının belirlenmesini içerir. Kalkınmanın sürdürülebilirliğinin sosyal bileşeni insan odaklıdır ve insanlar arasındaki yıkıcı çatışmaların sayısını azaltmak da dahil olmak üzere sosyal ve kültürel sistemlerin istikrarını korumayı amaçlamaktadır. Malların eşit şekilde dağılması bu yaklaşımın önemli bir hususudur. Ulusal düzeyde, nüfusun refahının sağlanması ve büyümesidir ve uluslararası düzeyde, ilgili uluslararası kurumların rolü ve faaliyetleri. Kalkınmanın sürdürülebilirliğini sağlamak için, modern toplumun tarihsel deneyimi dikkate alan ve çoğulculuğu teşvik eden daha etkili bir karar verme sistemi oluşturması gerekir. Sürdürülebilir kalkınmanın her üç unsurunun da dengeli bir şekilde ele alınması gerektiğinden, bu sürdürülebilir kalkınma faktörlerinin etkileşimi ve uyumlaştırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için somut faaliyetlerin uygulanması büyük bir karmaşıklılıktır (Pearce, Atkinson, 1998). Bu üç bileşenin etkileşimi için mekanizmalar da önemlidir, çünkü tüm bu ölçümler iç içe geçebilir ve uluslararası düzeyde yansıtılabilir.

Haziran 2012'de «Rio+20» toplantısının gösterdiği gibi, bu tür SK anlayışı güçlendirilmekte ve bu eğilimi somut pratik eylemlerle sürdürmek gerekmektedir. Genel olarak, sürdürülebilir kalkınma hedefleri, eşitliğin geliştirilmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve refahı, doğal kaynakların korunması gibi temel bileşenler de dahil olmak üzere ortak kalkınma içinde beş bileşenli bir döngü olarak özetlenebilir (Cheema, 2008:18). Bu bileşenler, SK durumu hakkında aşağı yukarı bütünsel bir vizyonu sağlar. Her biri diğerleriyle bağlantılıdır. Yukarıdaki parametreler oldukça şeffaftır ve SK içindeki devlet seviyesini tanımlamanıza izin verir. Bununla birlikte, tüm devletler temel parametreler ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik hükümlerin etkin bir şekilde uygulanması açısından eşit değildir. Ekonomik düzeyler ve bireysel ülkelerin siyasi yönelimleri arasındaki fark, çeşitli küresel sorunların ve çelişkilerin tezahürü, sürdürülebilir kalkınma sürecini önemli ölçüde engellemekte ve ve bir bütün olarak kalkınma açısından devletleri farklılaştırmaktadır. Bu modeli kullanırsak ve bu bileşenlerden iki veya üçünün tam veya kısmi karşılıklarını bulursak, o zaman şartlı olarak sürdürülebilir kalkınma süreçlerinin sürekli iyileştirme yolunda olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumda asıl odak noktası göç ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında sosyal ve ekonomik boyuttur. İkincisi, (sürdürülebilir kalkınmanın geliştirilmesinin temeli olan) sürdürülebilir kalkınmanın ekolojik boyutunun önemini hiçbir şekilde küçümsemez, ancak çalışmanın odağıyla açıklanır. Seçilen odak noktası, sürdürülebilir kalkınma, bunun sosyal ve ekonomik boyutları, göçle veya daha doğrusu göçün sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkisi, sosyal ve ekonomik boyutları arasındaki bağlantıdır.

Göç ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişki tartışmalı ve zor bir yöndür, ancak bu olguyu küreselleşme bağlamında her iki bileşen bağlamında incelemeye açık bir ihtiyaç vardır. Her şeyden önce, göç ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki bağlantı, göç süreçlerinin algısında, hak ve sorumlulukları olan ve göç ülkelerine ve hedef ülkelere belirli katkılarda bulunan göçmen işçiler tarafından sürecin ana aktörleri ile nispeten yönetilen, istikrarlı akışlar olarak görülmektedir. Katkı göçmenlerin para transferleri şeklinde veya göç ülkelere ve hedef ülkelerde emek sonuçları şeklinde belirli becerilerin edinimi olabilir.

21. yüzyılın başında araştırmacılar, göçün özellikle sürdürülebilir kalkınma için önemli olan çeşitli yönlerini belirlemişler (Tacoli, Okali, 2001). Birincisi, son yıllarda göçü ve benzeri görülmemiş büyümeyi etkileyen üretim ve ticaretteki küresel değişimlerle ilgili faktörler. İkincisi, farklı gruplara özgü fırsatlar ve kısıtlamalardır (örneğin, kadınlar ve erkekler, gençler ve yaşlılar). Bu, göçün toplumsal cinsiyet, ekonomik ve psikolojik güdülerini ifade eder. Hem kadınlar hem de erkekler için göç, hem finansal hem de kişisel olarak daha iyi bir deneyim ve bağımsızlık elde etmenin bir yoludur. Üçüncü boyut, göçmenlerin menşe ülkelerine ve ev sahibi topluluklara katkılarını içerir. Bu, sürdürülebilir kalkınmaya belirli bir katkı sağlar. Göçmen dövizleri, göç ve sürdürülebilir kalkınmayı birbirine bağlayan önemli bir mekanizmadır (Delovarova, 2013b:35). Yoksul bölgelerdeki haneler için işçi dövizleri güvenliği artırır ve uygun politikalarla desteklendiğinde yerel ekonomik büyümeyi hızlandırabilir. Sanayileşmiş ülkelerin yaşlanan nüfusundan dolayı, göçmen işçiler, ulusal sosyal güvenlik sistemini desteklemenin ve sürdürmenin önemli bir parçası haline gelmektedir.

2015 yılında BM, önümüzdeki 15 yıl için ekonomik, sosyal, sağlık, çevresel ve sürdürülebilirlik boyutlarını içeren bir çerçeve belirleyen bir görev ekibi kurulmuştur. Ülkeler içinde ve arasında eşitlik ve eşitsizliğin giderilmesi de dahil olmak üzere on yedi Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH) güncellenmiştir. Temel amacı da, küresel sivil toplumun bu süreçteki yerini ve rolünü tanımlamaktır. Göç ve SKH'ler arasındaki bağlantılar, göçün çözülmesi gereken bir kalkınma "sorunu" olmadığını, birçok hedefe ulaşılmasına katkıda bulunabilecek bir mekanizma veya strateji olduğunu göstermektedir (Kounani, Skanavis , 2019:3).

Üç nedenden dolayı 2030 Gündemi, göç ve kalkınma arasındaki bağlantıyı yansıtmak ve bunlardan yararlanmak için çok uygundur. Göçmenler için 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, kalkınma politikası oluşturma sürecinde son derece önemli bir adımdır (Hagen-Zanker, 2017:2). Küresel hedefler, küresel kalkınma sürecinin bir parçası olarak göçü resmen tanıyan ilk hedeflerdir. Bu, göçün bir sorun olduğunu ve sorunu

azaltmaya yardımcı olduğunu vurgular. 2030 gündeminin uygulanması, göçün ve hareketliliğin etkisini değerlendirmek için uygun bir platformdur. (Lönnback, 2014). Bu sadece sorun analizi açısından önemli değildir, örneğin, göçün farklı gelişim boyutlarındaki etkilerini göz önünde bulundurarak, aynı zamanda politika çözümleri bulmak için fırsatlar sunar. SKH'lerin disiplinler arası doğası, işgücü göçünde birden fazla paydaşın birlikte çalışma olasılığını artırmaktadır.

Göç ve sürdürülebilir kalkınma kavramı, göçün hem makro hem de mikro insan ve sosyal yaşamın iyileştirilmesine yönelik değişiklikler getirebileceği varsayımını yerine getirdiğinde pozitif bir ilişkiye sahip olduğu da düşünülebilir. Sonuçta sürdürülebilirlik, zaman içinde bir varlığı, sonucu veya süreci sürdürme kapasitesi anlamına gelir (Masood & Nijkamp: 2017). Hatta göçün 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'ne dahil edilmesi, göç ve kalkınma arasındaki önemli ilişkiyi doğrulamakta ve pekiştirmektedir. Göçü entegre ederek SKH'ler, göçün kalkınma için çalışması gerektiği ve kalkınmanın potansiyel olumsuz etkilerini ihmal etmeden göç için çalışması gerektiği kabul edilmektedir. Dediğimiz gibi 2030 Gündemi, açıkça göçe atıfta bulunur ve göçmenlerin ekonomik değerini kabul eder: Göçmen işçiler, ekonomik büyüme ve insana yakışır iş ile ilgili SKH 8'de açıkça ele alınmaktadır; barışçıl toplumlara ilişkin SKH 16'nın bir parçası olarak kaydedilen insan ticareti sorunları; SKH 10, havale işlemlerinin maliyetlerinin düşürülmesi gerektiğini; gözden geçirme ve takip sırasında ayrıştırma faktörü olarak SKH 17'de göçmen statüsünden bahsedilmektedir. Son olarak, 2030 Gündeminde göçün temel taşı olan Hedef 10.7, 'güvenli, düzenli ve sorumlu göçün' kolaylaştırılmasını ve 'iyi yönetilen göç politikalarının' uygulanmasını talep etmektedir.

Göç, diğer hedeflerin çoğu ile ilgilidir. Ülkeler SKH'lerinde başarılı olursa, göçün belirli zorlukların ötesinde her düzeyde etkisini hesaba katmalıdırlar. Göç ile 17 SKH'nin 13'ü arasındaki bağlantıları araştırılışında, göçün çözülmesi gereken bir kalkınma sorunu değil, birçok hedefe ulaşılmasına katkıda bulunabilecek bir mekanizma olduğunu göstermektedir. Örneğin, emek göçü göçmenlerin kendileri, aileleri, geçmişleri ve ülkeleri dikkate alarak yoksulluğun azaltılmasına neden olabilir. Göçmenler ve aileleri, temel gereksinimlere daha fazla harcama yapmalarına, eğitime ve sağlığa erişmelerine ve SKH 1,SKH 3 ve SKH 4'ü doğrudan etkileyen yatırımlar yapmalarına olanak tanıyan gelirlerinin ve bilgilerinin değerini alırlar. Göçmen kadınlar için ekonomik kaynakların artması SKH 5'i etkileyebilir, ekonomilerini ve sosyo-ekonomik durumlarını iyileştirebilir. Menşe ülkelerine göç, daha yüksek ücretlere ve göçmen hanelerin gelir, gider ve yatırımlarında daha fazla ticari ve ekonomik büyümeye yol açabilir.Ev sahibi ülkelerde, göçmenler işgücü boşluklarını

doldurabilir ve SKH 1, SKH 8 ve SKH 9'u etkileyerek hizmetlere ve mali dengeye katkıda bulunabilirler.

Göç süreci boyunca göçmenlerin riskleri ve savunmasızlıkları, 2030 gündeminde yer alan kalkınma süreçlerinde sıklıkla göz ardı edilmektedir. Göçmenler, göçün herkes tarafından yaşanabilecek bir dezavantajı şiddetlendirdiği zaman, hem göçe özgü güvenlik açıklarını, yani yalnızca göçmenler tarafından yaşanan hem de göçün yoğunlaştığı güvenlik açıklarını yaşarlar (Sabates-Wheeler ve Waite, 2003). Örneğin, göçün belirli bir kırılganlığı, daha az düzenlemeye tabi ve daha az görünür sektörlerde çalışan göçmen kadınların, insan ticareti de dahil olmak üzere daha fazla sömürü ve istismar riski altında olmasıdır. (O'Neil ve ark., 2016). Veya iklim değişikliğine bağlı göç, kentsel risklerin artmasına neden olabilir. (Wilkinson ve ark., 2016). Göçmenlerin sağlık hizmetlerine, eğitime, su kaynaklarına ve sosyal korumaya erişimi olan gayri resmi yerleşimlerde yaşama olasılıklarının daha yüksek olması, göçe karşı aşırı kırılganlığının daha bir örneğidir (HagenZanker ve ark., 2017a; Nicolai ve diğ., 2017). SKH 16.2 (insan ticareti) ve 8.8 (emek ve güvenli çalışma ortamı) dışında, bu riskler ve güvenlik açıkları 2030 gündemine dahil edilmemektedir. Prensip olarak, dünyadaki göçmenlerin dörtte üçü çok taraflı, iki taraflı veya tek taraflı bir anlaşma yoluyla bir tür sosyal koruma hakkına sahiptir. Ancak uygulamada, bu anlaşmaların uygulanması yetersizdir (HagenZanker ve diğerleri, 2017a:6). Sağlık, eğitim ve sosyal koruma gibi temel hizmetlere erişim, göçmenlerin geçim kaynakları ve kalkınma beklentileri için kritik öneme sahip olmasına rağmen, bazı durumlarda, göçmenler bu hizmetleri mevcut veya özel olarak tasarlanmış programlar aracılığıyla elde edebilmektedir. Fakat uygulayıcı kurumların sınırlı kapasitesi, finansman boşlukları, siyasi destek eksikliği ve göçmenlerin katılım konusundaki isteksizliği dahil olmak üzere bu duruma katkıda bulunan birçok faktörlerden dolayı bu tür programların uygulanması genellikle zayıftır ve özümseme düzeyi düşüktür.

Öte yandan göçmenler, daha iyi hizmetler sunmaya ve hem yeni işlere hem de tüketicilere katkıda bulunmaya yardımcı olmaktadır. Bu potansiyel faydalar, temel hizmetlere erişim engellendiğinde veya sınırlandırıldığında, göçmen katkılarının potansiyel olumlu faydalarının altını çizerek baskılanmaktadır. Göçmenler ve çocukları, eğitim ve öğretime erişim sağlayarak, işgücü piyasası ihtiyaçlarını karşılamaya, yerel pazara katkılarını, kazanç potansiyellerini ve eve gönderdikleri havaleleri artırmaya yardımcı olmak için daha donanımlı hale gelecekler. Daha genel olarak, eğitime erişim, daha iyi geçim kaynakları, daha iyi sağlık sonuçları, cinsiyet eşitsizliklerinde azalma ve güçlendirilmiş siyasi katılım gibi ekonomik ve sosyal faydaların elde edilmesine yardımcı olarak, geniş bir SKH yelpazesine ulaşılmasına yardımcı olur (Nicolai, Wales, Aiazzi, 2017:9).

Aynı şekilde, göçmenlerin sağlığını ve işçi olarak katkılarını sağlamak için sağlık ve tıbbi bakıma erişimin sağlanması esastır. Bununla birlikte, ev sahibi ülkedeki sıradan insanlara da önemli faydalar sağlar. Örneğin, göçmen çocuklar aşılandığında tüm nüfus bulaşıcı hastalık riskinin azalmasından yararlanır (O'Neil, Fleury, Foresti, 2016). Önemli olarak, göçmenler genellikle birçok ülkede göçmen emeği konusunda giderek daha güvenilir olan sağlık ve bakım hizmetlerinin sağlanmasına doğrudan katkıda bulunurlar. Sosyal koruma ile ilgili olarak, göçmenler, vergiler ve diğer ödemeler açısından yaptıkları katkılar, aldıkları fayda ve hizmetlerden daha ağır bastığından, ev sahibi ülkelerin mali dengesine önemli katkılarda bulunabilirler (Hagen-Zanker, 2018).

Yine de, göçmenlere hizmetlere erişim izni vermek, özellikle göç beklenmedik olduğunda veya hesaba katılmadığında zorluklardan arınmış değildir. Büyük ve öngörülemeyen göç akışları eğitim sistemini bozabilir, göçmen çocukları ve mültecileri savunmasız hale getirebilir ve ev sahibi topluluklarda gerilimler yaratabilir (Nicolai ve diğerleri, 2017). Benzer şekilde, su ve sanitasyon tesisleri için, özellikle ev sahibi topluluklarda, özellikle su kaynakları için rekabetin şiddetli olduğu yerlerde, büyük ölçekli (ve muhtemelen beklenmedik) insan faaliyetlerinin hizmet talebinde hızlı dalgalanmalara neden olduğunu görebiliriz. hizmet sağlayıcılar, hizmet sağlamadaki zorluğun zaten çok düşük olduğunu görebilirler.

Sonuç olarak, sosyal koruma programlarına fiilen katılabilen, sağlık hizmetlerine erişebilen veya okula gidebilen göçmenlerin oranı bilinmemektedir. Göçmenlere ilişkin belirli göstergelerin eşlik ettiği bu yaygın verilerin toplanması ve izlenmesi, göçmenlerin kırılganlıklarını ve ihtiyaçlarını anlamak için önemlidir. Ancak o zaman hükümetler ve STK'lar göçmenler için özel ve hassas destek tasarlayabilir. 2030 Gündeminde, daha iyi koordinasyonu ve verileri desteklemek için tutarlı politika ve programların uygulanmasını kolaylaştırabilecek iki hedef bulunmaktadır (Lucci ve diğ., 2016:5). Hedef 17.18, göçmen statüsüne ilişkin bilgilerin yayılması çağrıları da dahil olmak üzere bilgi ve izlemeye odaklanmaktadır. Bu arada Hedef 16.6, göçmenlerin hükümetlerden, hizmet sağlayıcılardan ve bireylerden hesap sormak için başvurabilecekleri etkili, hesap verebilir ve şeffaf kurumların geliştirilmesini talep etmektedir.

Göçü daha iyi yönetmek ve ekonomik ve sosyal faydalarından en iyi şekilde yararlanmak için kalkınma politikaları ve programları kapsamlı bir stratejinin parçası olabilir. Bunu yapmak için, göçün tüm hedeflerinde 2030 Gündeminin uygulanmasına daha iyi entegre edilmesi gerekir. 2030 gündeminde gerekli olan emek göçünü" yaymak "için, amaç ve

hedefler çerçevesinde göçle ilgili bağlantıları, fırsatları ve zorlukları tanımlamak ve vurgulamak ve bunları siyasi süreçlerde incelemek gerekir.

Dahası, politika yapıcılarının olumlu faydalarından yararlanmak ve olası zorlukları azaltmak için göçü dikkate alması, ölçmesi ve hesaba katması gerekir. Göç, bölgesel planlama ve kalkınma stratejisinin bir parçası olmalı, stratejik hedefler belirlemeden ve planlamadan izleme ve değerlendirmeye kadar ilk bağlamdan ulusal ve yerel düzeyde olmalıdır. Son olarak, göç ve kalkınma arasındaki ilişkinin farklı yönleri, spesifik ve spesifik politika noktaları sunar. Örneğin, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) insana yakışır iş gündemi, göçle büyük ölçüde ilgilidir. Bu gündemin bir parçası olan herhangi bir program, işyerindeki göçmenlerin belirli hassasiyetlerini (Lucci ve diğerleri, 2016) ve göçmenlerin işyeri sosyal koruma programlarına erişimde karşılaştıkları engelleri dikkate almalıdır (Hagen-Zanker, Vidal Sturge, 2017b).

Sonuç olarak göç ve kalkınma arasındaki bağlantıları ve boşlukları anlamada, modern akademik topluluk sürdürülebilir kalkınmaya odaklanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, artan küreselleşme döneminde kalkınma için yoğun bir itici güç olmuştur. Küreselleşme sürecinin tüm olumlu ve olumsuz eğilimlerini yansıtır. Uluslararası göç önemli ölçüde büyüdü ve hükümetler ve planlamacılar tarafından öngörülme biçimleri aldı. Bilimsel literatürde "Sürdürülebilir Kalkınma", uluslararası toplumun kalkınma stratejisinin teorik temeli haline gelen bir kavram olarak tanımlanmaktadır.

3.4. Değerlendirici Bir Çerçeve Göç ve Kalkınma Meydan Okuma mı Fırsat mı?

Göçün kalkınma için bir meydan okuma mı yoksa bir fırsat mı olduğu sorusu, her iki tarafı da, içerecek şekilde çerçevelenmelidir. Göç teorilerindeki kalkınma, temel gösterge olarak toplam işçi dövizleri miktarı ve / veya gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) veya gayri safi milli gelir (GSMG) ile ilgili orantılı değeri alınarak, genellikle açık bir ekonomik / materyalist bakış açısıyla kavramsallaştırılır. Hein de Haas'ın göç kuramlarının kalkınma meselesini nasıl ele aldığına dair genel bakışını (2010) takiben, kalkınma ve göçün klasik ve neoklasik iktisat kuramının ikameleri olarak görüldüğü söylenebilir. Göçü, göçmen emeğinin bir yöne gittiği ve sermayenin göçmen dövizleri yoluyla diğerine gittiği bir mekansal-ekonomik dengenin kurulma süreci olarak görülmektedir.

Bununla birlikte, göç "güçlü bir şekilde desenli bir süreçtir, çünkü insanların bireysel seçimleri sosyal tabakalaşma, pazar erişimi, güç eşitsizlikleri ve tercihleri etkileyen kültürel repertuarlar gibi yapısal faktörlerle sınırlandırılmıştır" (Haas, 2010:5) Dengeyi engelleyen bu "çarpıtıcı" modeller aslında o kadar ilgilidir ki, neoklasik teori kendi başına belirli göç

süreçlerinin yönünü, hacmini ve bileşimini açıklayamaz. Yeni İşgücü Göçü Ekonomisi bu bağlamda bir adım öne çıkararak, hane halkını birey yerine odak noktası haline getirerek, aramayan misafir işçilerin ve borçlu göçmenlerin motivasyonlarını anlamak için yararlı bir çerçeve haline getirir. Bireysel faydalar, ancak aileleri için para sağlamakla yükümlüdürler - bu nedenle, rasyonel bir seçim yapmak için bilgiye tam erişim veya yasal olanaklar mevcut değildir. Kümülatif teorisi veya ağ teorisi gibi bazı teoriler, göçmenlerin varış noktalarını seçmek için her zaman ağlarına güvendiklerini kabul ederek bu konuyu ele alır. Sistem teorisi ise, göç koridorlarının hazırlanmasında kilit bir unsur olarak menşe ve hedef ülkeler arasındaki tarihsel-coğrafi ilişkiye baskı yapmaktadır. (Massey, Arango, 1993:447).

Bununla birlikte, çoğu göç teorisi mikro düzeyde bir analiz üzerinde işlemektedir: neden tek bir göçmenin menşe ülkeden ayrıldığını ve ayrılan her göçmenle menşe ülkeye ne olduğunu anlamaya çalışırlar. Bununla birlikte, belirli bir ülke için ister bir zorluk, isterse bir fırsat olsun, göçün ulusal düzeyde dengelenmesi söz konusu olduğunda, göçün ulusal fayda fonksiyonunun göçmenin kişisel fayda fonksiyonunun toplamı olmadığı açıktır. Bu nedenle, aşağıdaki tablo makro düzeyde temel faktörleri, yani çıkış ve varış ülkelerindeki zorluklar ve fırsatları özetlemektedir.

Ek olarak, analitik amaçlar için Tablo 3.3 ve 3.4'te kısa ve uzun vade arasında bir ayrım yapılmıştır. "Kısa vade", insanların hareketinin, menşe ülke, varış ülkesinde bulunmamaları ve bunu yapma imkanı bulduktan sonra eve göndermeye başladıkları havaleler ve işgücü piyasası ile ilk karşılaşmalarının ve sosyal refah sistemlerinin doğrudan bir sonucu olarak kavramsallaştırılmıştır. "Uzun vade" ise, istikrarlı bir diasporanın, yani gidecekleri ülkede daha uzun süre yaşayan, ev sahibi topluma kısmen veya tamamen entegre olmuş göçmenlerin varlığının sonucu olarak anlaşılmaktadır. 'ikinci nesil', yani ebeveynlerinin menşe ülkesiyle özdeşleşmiş hissedebilecek veya tanımayabilecek, ancak günün sonunda kendileri 'göçmen' değiller, bir ülkeye 'yerliler' olan yerel olarak doğan çocuklar göç ile şekillenmiştir.

3.4.1. Hedef Ülke İçin Zorluklar ve Fırsatlar

	Positif	Negatif
Kısa Çalışma	*Ekstra beşeri sermaye ve GSYİH'ya katkı (beyin kazancı) * Sosyal refah sistemine katkı (göçmen işçiler) * (Kirli, tehlikeli, aşağılayıcı) işlerde işsizliğin azaltılması • * Göçmenler tarafından yerel malların tüketimi	*Göçmen işleri'ile göçmen olmayanlara ücretlerin düşürülmesi ve istihdam kaybı * Sosyal refah sistemi üzerindeki baskı (mülteci ve aile birleşimi sorunları ile bağlantılı olarak) * Teröristlerin ve / veya suçluların olası infiltrasyonu
Uzun Çalışma	*İnovasyon kaynağı olarak kültürel çeşitlilik (örneğin etnik nişler) * Menşe ülkeleri üzerindeki gösteri etkisi (uluslararası prestij) * Menşe ülkeleriyle ticaretin artırılması	* Göçmenlerin ekonomik ve sosyal açıdan marjinalleşmesi * Deskilling: göçmenler genellikle daha düşük nitelikler gerektiren işler alırlar * Entegrasyon ' tuzaklar' * Köktencilik (göçmenler veya ikinci nesil) * Yabancı düşmanlığı (ev sahibi toplumda)

Tablo 3.3 Göçün Hedef Ülkeler İçin Olası Gelişimsel Etkileri

Kısa vadede, hedef ülke için göçün en önemli yararı, sağlık ve eğitim masrafları başka bir ülke tarafından ödenen ve insan sermayesinin net bir şekilde aktarılmasına neden olan (genellikle) genç bir yetişkin nüfusu almasıdır. Göçün, çalışma ve tüketim yoluyla hedef ülkenin ekonomisine canlılık kazandırmasının yanı sıra, ekonomi üzerinde de olumlu bir yapısal etkisi vardır. Kirli, tehlikeli, aşağılayıcı gibi bu işlerin çoğunun doğası göz önüne alındığında, işgücü piyasasındaki boşlukları doldururken, menşe ülkedeki işsizlik azalır. Yüksek vasıflı göçmenler, hedef ülkede daha iyi profesyonel fırsatlardan ve yine bir kısmı para transferleri veya hatta yatırım olarak çevrilebilen daha rekabetçi bir ücretten yararlanabilirler (Borjas, 2006).

Uzun vadede, faydalar ücret farklılıklarından değil, kültürel arka plandan ve en önemlisi girişimci kültürden gelir. Füzyon yöntemini temsil eden bilim adamları, kültürel çeşitliliğin hem sosyal hem de ekonomik olarak başlı başına bir değer olduğunu vurgulamaktadır. Kamu politikası açısından bunun açık örneği, çok kültürlülük, Çin perakende mağazalarından Meksika fast food restoranlarına kadar uzanan ulusal işletmelerin

oluşumunu teşvik etmiştir. "Etnik girişimler" terimi, Ivan Light(1972) tarafından Edna Bonacich'in "aracı azınlıklar" teorisinden yararlanılarak icat edilmiştir (1973:586). Zhou'ya göre (2004:1063), daha geniş bir kavram olan "etnik ekonomiler" daha uygundur ve bu da girişimcilerin ortak etnik grupların oluşturduğu bir müşteri kitlesine sahip olduğu "etnik yerleşim ekonomilerine" veya daha geniş, çoğunluk (veya başka bir azınlık) müşteri yelpazesine hizmet eden "aracı azınlıklara" atıfta bulunabilir. Etnik girişimcilik, göçmenler ve akrabaları için istikrarlı bir yaşam sağlayan varış ülkesinin pazarındaki bir nişi kapsamaktadır.

Göç süreçlerinin daha az güneşli tarafında, göçmenlerin yerlilere göre daha düşük ücretler ve daha kötü çalışma koşullarını kabul etmeye istekli olmaları, kalkınmaya ilişkin en büyük zorluklardan biridir. Kısa vadede, bu, normalde göçmenler tarafından alınan iş türlerinde maaşların genel olarak düşmesine neden olur. Göç büyük ölçüde ağa bağlı bir konu olduğundan, belirli bir etnik kökene sahip göçmenler, yerlileri (ve rekabet eden göçmen grupları) belirli meslek bölgelerinden 'dışarıda bırakabilir'. Sonunda kaybettikleri göçmenlerle rekabet nedeniyle işlerini kaybeden yerlilere ne olduğu üzerine yapılan bir çalışmada Cattaneo (2013:18) ve diğerleri, makro düzeyde yerel nüfusun kişisel ağlar veya sübvansiyonlu eğitim kursları yoluyla işgücü piyasasının üst bir kesimine doğru ilerlediğini bulmuşlar. Bu durumda göçmen işçilerle rekabet yerli halklar için bir meydan okumadır ve başarılı olursa, karşılıklı olarak faydalı bir sonuç olarak görülebilir. Ancak mikro düzeyde bu her zaman geçerli değildir.

Güvenlik endişeleri, göçün ulusal egemenlik ve sınır kontrolü fikrine getirdiği zorluklardan da kaynaklanmaktadır. 11 Eylül sonrası radikal islam ve terörizm korkusuyla birlikte, gelişmiş ülke nüfusunun bir 'refah şovenizmi' olan göç, genellikle potansiyel suçluların ve rant arayanların ülkeye girdiği korkunç bir süreç olarak algılanmaktadır. Ayrıca, özgür ülkeleri, topraklarına kimin girip orada kalacağını kontrol etme konusunda sınırlı yetenekle suçlamaktadır. Bu nedenle, uzun vadede, düşük vasıflı işlerin etnikleştirilmesi, göçmen tarafından ayrımcılığa ve (genellikle dini) aşırılığa ve orijinal işleri göçmenler tarafından alındıktan sonra mesleki kimliklerini yeniden icat edemeyen yerlilerin tarafında hayal kırıklığı ve yabancı düşmanlığına yol açabilir (Boubtane, 2011:8). Bu, birçok göçmenin aşırı nitelikli oldukları iş alanlarında çalışmasına rağmen gerçekleşebilir. Mevcut beceri ve uzmanlığın kullanılmaması 'beyin israfı' olarak bilinir ve işverenlere yabancı niteliklerden yerel iş deneyimine, dil yeterliliğinin eksikliğine ve basit ırkçılığa kadar birçok faktörün ortak bir sonucudur (Sumption, 2013). Ayrıca, bazı meslekler ruhsat veya kayıt gerektirirken, diğerlerinde güçlü bir işçi sendikası göçmenlerin belirli işlere erişimini engelleyebilir. Bu bir kaybet-kaybet durumudur.

Bu nedenle, göçmenlerin gettolaşması, yasal ve ekonomik kısıtlamalar nedeniyle marjinalleşmenin bir sonucudur, ancak çoğu durumda yabancı düşmanı bir anlatı, ev sahibi topluma entegre olmalarının ‘kültürel’ yetersizliğinin bir kanıtı olarak tasvir etmektedir (Stolcke, 2013:14). Çok sayıda sorun, göçmenlerin bazen kamu söyleminde olası hastalık yayıcıları olarak suçlanmasından dolayı, herhangi bir ‘otorite’ ile temas kurmayan, hatta sağlık sistemi ile temas kurmayan bir saklanma popülasyonundan kaynaklanabilir. Suçluluk, belgesiz göç statüsüyle de doğrudan ilişkilidir, çünkü geçerli belgeleri olmayan insanlar sadece gölge ekonomisinde çalışabilir, bazen yasadışı mallarla (uyuşturucu, silah, insan kaçakçılığı vb.) ticaret yapabilirler.

3.4.2. Menşe Ülke İçin Zorluklar ve Fırsatlar

	Positif	Negatif
Kısa Çalışma	* Finansal ve sosyal dövizler * İşsizliğin azaltılması * İnsan haklarının sağlanması ve / veya insani krizin önlenmesi	* Eğitime yatırılan kamu parasının kaybı (beyin göçü) * Göçten etkilenen beceri alanlarında uzman eksikliği, örn. sağlık çalışanları * Sosyal refah sistemi üzerindeki baskı (vergi mükelleflerinin daha düşük payı)
Uzun Çalışma	* Sosyal olarak marjinalleştirilmiş gruplar için hareketlilik * Eğitim sisteminin ve öğrenci performansının artan rekabet gücü * Cinsiyet ilişkilerinde olumlu değişim * Ulusötesi diaspora ağlarının ve savunuculuk gruplarının kurulması	* Göçmen dövizine bağımlılık (finansal, sosyal) ve yenilik eksikliği * Toplam doğurganlık oranının düşürülmesi * Göçmen gönderen derneklerin anlaşmazlığı * Siyasi pasiflik

Tablo 3.4 Göçün Menşe Ülkeleri İçin Olası Gelişimsel Etkileri

Kısa vadede, menşe ülkeler için göçün getirdiği en önemli fırsat, göçmenlerin daha iyi bir ücret karşılığında çalışabilmeleridir. İki ülke arasındaki ücret farkının neden olduğu fazla fonlar, göçmenler tarafından göçmenlerin net geliri olarak kabul edildiğinden dolayı, göç hareketlerinin çoğu esas olarak ekonomik odaklıdır. Menşe ülkede aile üyeleri, özel bir maaş olan havalelerle geçinebilir ve bu nedenle, yerel olarak kazanılan maaş şu şekilde harcanabilir: dayanıksız ve dayanıklı tüketim mallarında veya yatırım için biriktirilir (Migration and Remittances Factbook, 2011:26).

Bir çıkış (mülteci) seçeneği olarak göçün insan haklarının sağlanmasına ve / veya felaketlerin önlenmesine yardımcı olabileceği insani kriz durumlarından bahsetmek de önemlidir. Doğal afetler, savaşlar veya belirli insan gruplarının zulme uğraması durumunda ülkeyi terk etmek aslında insanların hayatlarını kurtarabilir. Mülteci durumunun sınırları belirsizdir ve çoğu durumda ekonomik motivasyonlardan ayırmak zordur. Ayrılmak için daha az acil motivasyonlar arasında iklim değişikliği de var ki bu da çoğu kişinin gelecekteki göçün ana itici güçlerinden biri olduğunu tahmin etmektedir (Brown, 2008).

Uzun vadede, göçmenler gidecekleri ülkede "başarabilir" ve menşe ülkelerini çeşitli şekillerde olumlu yönde etkileyebilecek büyük meblağların sahibi olabilirler. Manuel Orozco'nun "5 T Modeli"ne göre, menşe ülke ile hedef ülke arasındaki ticaret, ulaşım, telekomünikasyon, havale ve turizm, etnik girişimciler için iş fırsatları ve menşe ülke için gelişme potansiyeli sağlar (Orozco, 2005). Ulusötesi ağların dokuması aynı zamanda menşe ülkedeki kadınları, etnik, dini veya cinsel azınlıkları veya diğer marjinalleştirilmiş veya muhalif sosyal grupları ya göçmen olabilecek ve böylece insani yeteneklerini artırabilecek ya da "sosyal işçi dövizlerinden" yararlanabilecek diğer sosyal grupları güçlendirebilir. Peggy Levitt tarafından türetilen bu terim, "normatif yapılar, fikirler, değerler ve inançlar", "uygulama sistemleri" ve "sosyal sermaye" yi kapsar. Bu teoriye göre, başarılı göçmenler kendi ülkelerinde değişimin ajanları olabilirler. Hedef ülkelerdeki her inanç ve sosyal uygulama şüphesiz olumlu olmasa da, daha zengin toplumların, hayatta kalma değerlerine dayalı daha fakir toplumların aksine, genellikle kendini gerçekleştirme değerlerine değer verdiği, dolayısıyla göçmenlerin etkisinin ekonomik bu toplumların örgütsel yapıları, ekonomik koşullar verilirse birincisine doğru hareket eder.

Göçün olumsuz etkileri ile ilgili olarak, kısa vadede ele alınması gereken en önemli konu beşeri sermayenin kaybıdır. Çocukların hayatının ilk yıllarında, tam olarak finansal olarak ölçülmesi zor olan eğitim, barınma, yiyecek, kıyafet vb.alırlar, ancak ailenin ve devletin çocuğu büyütmek için para harcadığı ve çocuğun ne ailenin ne de devletin bütçesine katkıda bulunmadığı açıktır. Bu bağlamda göç, devlet bütçesine (vergi mükellefleri) katkıda bulunanların kaybı ve ana beceri alanlarındaki profesyonellerin kaybıdır ve bu da menşe ülkesinin gelişimini daha da ağırlaştırır.

Göçmen dövizleri, göçün başlıca kazancı ve beşeri sermaye kaybının bir dengesi olmasına rağmen, her zaman yerel ekonomiye fayda sağlamaz. Çoğu durumda, hem ekonomik hem de psikolojik bir koşul olarak, göçmen gönderen hanehalkı üyelerinin havaleleri varış ülkesinde yapılan tüketim mallarına harcamasına yol açan bağımlılık koşulları altında harcanırlar. Gerçekten de göçün güçlü bir şekilde sembolik olduğu toplumlarda durum

böyledir. Göçmen dövizlerinin yerel olarak üretilen mallara harcanıp harcanmayacağını ve dolayısıyla önemli bir yayılma etkisine sahip olup olmadığını belirlemek, yerel ekonominin yapısının bir işlevidir (Sorensen, 2004).

Uzun vadede, göçmenlik bir toplumun zorluklarını karşılamının standart bir yolu haline geldiğinde, potansiyel göçmenlerin yurtdışında "başarı" için çok yüksek beklentileri olur. Bunun temel nedeni, menşe toplumların varış ülkelerine dair çarpık bir görüşe sahip olmalarıdır. (Schiller, Fouron, 2001). Bu şekilde, kolay 'çıkış seçeneği' nedeniyle siyasi pasiflik ve toplam doğurganlık oranının düşmesi gibi olumsuz özelliklerle bir 'göç toplumu' ortaya çıkar, çünkü göçmenlerin büyük bir kısmı buna ihtiyaç duyan genç yetişkinler çocuk doğurmayı erteleyecek ve gidecekleri ülkeye yerleşirlerse çocukları orada büyüyecek ve bu da menşe ülkenin yaş yapısını daha da kötüleştirecektir. Bu nedenle toplumlar, göç yükselişte olduğunda ortaya çıkan birçok çözücü eğilim yaşayabilir.

3.5. Göç ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Pratik Yönleri: Orta Asya

Sürdürülebilirlik, yaşamın, sonucun veya sürecin başından itibaren devam etmesi anlamına gelir. Hatta 2030 Sürdürülebilirlik Gündemi'ne göçün dahil edilmesi göç ve kalkınma arasındaki önemli ilişkiyi onaylar ve güçlendirir. Göçün SKH'lere entegre edilmesiyle, göçün kalkınma için çalışması gerektiği ve kalkınmanın potansiyel olumsuz etkilerini göz ardı etmeden göç için çalışması gerektiği kabul edilmiştir. Küreselleşme bağlamında göç, ekonomi ve siyaset gibi sosyal değişimlerle yakından ilişkili karmaşık sosyal süreçlerden biridir. Bu nedenle, onu denetleme ihtiyacı, uzmanlar, halk ve dünya çapındaki hükümetler tarafından uzun zamandır kabul edilmektedir. Uluslararası Göç ve Kalkınma (UN HLD) üzerine 2006 Yüksek Düzeyli Diyalog, birbiriyle bağlantılı bu konuları tartışmak için güçlü bir itici güç sağlamıştır. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nde, 17 Sürdürülebilir Kalkınma hedefinden on biri göç ve hareketlilik için geçerli hedefler ve göstergeler içermektedir. Aralık 2018'de Fas'ta düzenlenen güvenli ve düzenli göç konulu uluslararası konferansa katılan Kazakistan, küresel deklarasyonu resmi olarak desteklemiştir (Gubaidullina, Idrysheva, 2020:2).

Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi, göçün göçmenlerin ve topluluklarının sürdürülebilir kalkınması için güçlü bir motor olduğunu kabul etmektedir. Beceriler, gelişmiş emek, yatırım ve kültürel çeşitlilik şeklinde önemli faydalar sağlar ve beceri ve finansal kaynakların transferi yoluyla menşe ülkedeki toplulukların yaşamlarının iyileştirilmesine yardımcı olabilir. Göçmenlerin faydaları, yalnızca göçmenlerin belirli bir bölgeye getirebilecekleri temelinde değerlendirilmemelidir. Göç ve kalkınma arasındaki ilişki çok

daha karmaşıktır: Potansiyel hedef ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik süreçleri de göçün nasıl, nerede ve ne zaman gerçekleşeceğini belirleyecektir. Kötü yönetilen göç, kalkınmayı da olumsuz etkileyebilir. Göçmenler risk altında olabilir ve topluluklar baskı altında olabilir (UN Migration).

BM'nin Sürdürülebilir kalkınma kavramı ve inisiyatifin teorik temelleri, uluslararası göçü eleştirel bir şekilde anlamak ve Orta Asya'daki göçün etkilerini incelemek için ilk metodolojik rehberdir. 2030 Gündemi, hedefleri ve alt hedefleri, uyumlu ve dengeli bir dünyaya ulaşmanın bir aracı olarak uluslararası göçün potansiyelini belirlemektedir. Küresel Göç ve Kalkınma Forumu zirvelerinde geliştirilen girişimler, sürdürülebilir kalkınma ve göç arasındaki bağlantıları keşfetmeyi amaçlamaktadır (KGKF). Bu hedefler ağırlıklı olarak Orta Asya ülkelerine yönlendirilmektedir. Önemli bir enerji ve doğal kaynak potansiyeline, benzersiz ulaşım ve iletişim yeteneklerine sahip olması nedeniyle, Orta Asya önemli bir jeopolitik bölgedir; orada meydana gelen süreçler tüm Avrasya'nın istikrarlı gelişimini etkiler. SSCB'nin çöküşünden sonra, Orta Asya'daki emek göçü önemli bir entegrasyon ve kalkınma aracı haline gelmiş ve Orta Asya ülkelerinin çoğu için önemli bir gelir kaynağı olmaya devam etmektedir. Orta Asya ülkelerinin çoğunda azalan üretim, düşük ücretler, yüksek işsizlik ve yoksulluk ile açıklanabilir.

Yirmi yılın bir sonucu olarak, göç ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki bağlantılar, aynı anda birkaç boyutu kapsayacak şekilde daha net hale gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal ve ekonomik boyutu içinde göçün insani boyutu, işçi dövizleri, göçmenlerin becerileri, deneyimleri ve belirli bir dünya görüşü gibi yönleri etkileyen büyük önem taşımaktadır. Ulusal, bölgesel ve uluslararası politikalar, göçün sürdürülebilir kalkınmadaki rolünü ve katkısını yansıtmalı ve kayıtsız göçmenleri kontrol etme girişimlerinde sıklıkla göz ardı edilen göçmenlerin (hem kadın hem de erkek) haklarını yansıtmalıdır.

Göçmen haklarına saygı göç ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlamak için en temel göstergelerinden biridir. Göçmenlerin hakları genellikle sınırlıdır ve bu, belgesiz, yasadışı göçmenlerin sayısındaki artışa yanıt olarak daha katı tedbirlerin alınmasıyla açıklanmaktadır. Cevaplanması gereken şey, bu yönün sürdürülebilir kalkınma bağlamında özellikle önemli olduğudur. Göçmen haklarının statüsünde devam eden bozulma, özellikle ayrımcı ve kısıtlayıcı uygulamalar ve her şeyin kamulaştırılmasına yönelik artan eğilim endişe kaynağıdır. Bununla birlikte, uluslararası insan hakları sözleşmeleri, göçmenler de dahil olmak üzere insan haklarına ilişkin uluslararası kurallara ve tavsiyelere uyacak şekilde tasarlanmıştır. Elbette bu, UGÖ Sözleşmeleri ve diğer

uluslararası belgeler dahil olmak üzere başlıca BM Sözleşmeleri için geçerlidir. (Delovarova, 2013:35)

Orta Asya ülkelerinden emek göçünün tarım, gıda güvenliği ve kırsal kalkınma üzerinde doğrudan etkileri vardır ve bunun tersi de geçerlidir çünkü geçim kaynaklarının bu temel unsurlarındaki elverişsiz koşullar göçü tetikleyebilir. Emek göçünün kırsal alanlardaki yerel gelişmeler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabileceğine dair artan kanıtlar vardır. Emek göçünün olumlu etkileri, kırsal altyapıyı ve hanelerde beslenmeyi iyileştirmeye yardımcı olabilecek, kadınların karar verme gücünü güçlendirebilecek ve daha geniş sosyo-ekonomik ve insani gelişme boyutlarına katkıda bulunabilecek mali havaleleri içerebilir. Ek olarak, sosyal para havaleleri, yurtdışında öğrenilen beceriler şeklinde ve yeni yaklaşım ve tekniklerin edinilmesine açıklık gibi tutumsal faktörlerde ortaya çıkabilir. Sosyal işçi dövizleri aynı zamanda sosyo-kültürel değişim biçimini de alabilir ve bu da toplumsal cinsiyet eşitliği ve adalet lehine gelişmiş uygulamalara yol açabilir. Dışarıya göç aynı zamanda işsizliği, sosyal gerilimleri ve yerel işgücü piyasaları üzerindeki baskıları anlık olarak azaltır. Aynı zamanda, göçün olumsuz etkileri arasında kırsal alanların nüfus azalması, tarımsal işgücünün en üretken ve dinamik payının kaybı, yerel düzeyde işçi dövizini alan ve almayan haneler arasında daha büyük eşitsizlik, 'tarımın dışlaştırılması' (özellikle göçmen grupların çoğunluğunun erkek olduğu yerlerde), yatırım eksikliği (geçim kaynakları ve gıda güvenliğini zorlaştırabilir) ve ayrılmış aileler üzerindeki uzun vadeli etkiler, çocukları, kadınları ve yaşlıları orantısız bir şekilde etkilemektedir.

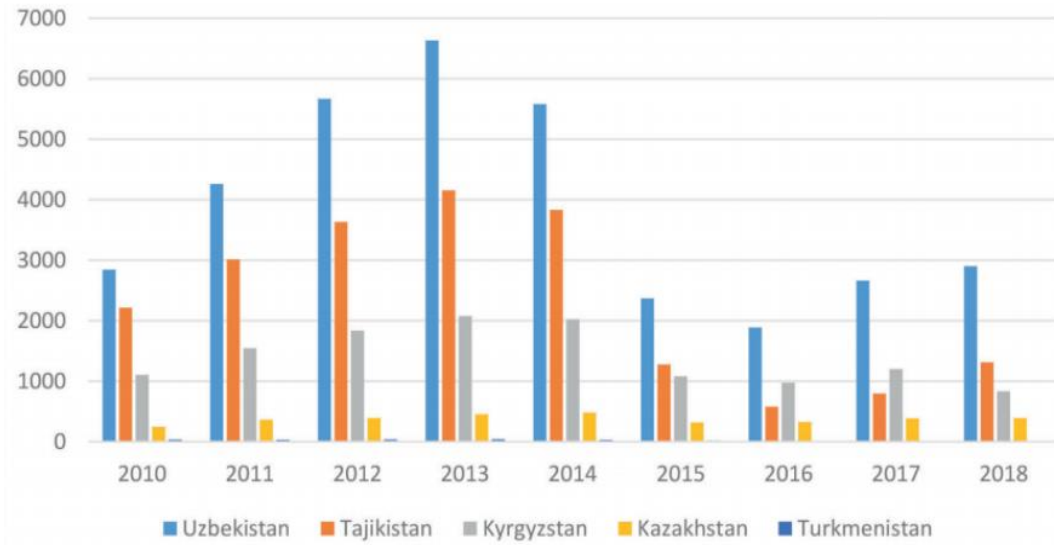
3.5.1. Havale Transferleri ve Dövizlerin Kullanımı

Yukarıda da belirttiğimiz gibi emek göçü ve eve gönderilen para transferleri şu anda Orta Asya nüfusunun sosyoekonomik refah için çabalarının önemli bileşenleridir. Yoksulluğun ve kalkınmanın azaltılmasında, saf göçün olduğu ülkelerin ulusal ve yerel ekonomilerinin sürdürülmesinde önemli bir rol oynayan, işçi dövizleri, göçmenler ve aileleri için önemli bir gelir kaynağı olarak hizmet etmektedir. Gönderen ekonomiler için önemli bir dış finansal akış kaynağı olan dövizler, insan ve fiziksel sermayeye yapılan yatırımları artırmaktadır. Buna ek olarak, teorik bir bakış açısından olsa da, yatırımları teşvik etmek, ekonomiyi modernize etmek ve yeniden yapılandırmak, ilerlemenin motorudur. (Abdurazakova, 2011:40).

Öncede belirttiğimiz gibi göç ölçeğinin hem alan ülkeler hem de ev sahibi ülkeler üzerinde ciddi politik, sosyal, ekonomik ve demografik etkileri vardır (Skeldon, 2008). 2013 yılında, Orta Asyalı işçilerin Rusya'dan eve gönderdiği kazanç 13,5 milyar dolara ulaşmıştır

(Ryazantsev, 2018:31). Havale almaya büyük ölçüde güvenmek, bu ülkelerin ekonomilerini Rusya'nın ekonomik istikrarına bağımlı kılmaktadır. Örneğin, Orta Asya işçi göçmenleri tarafından gönderilen dövizlerin ortalama ve mutlak değeri, 2014– 2015'teki rublenin keskin devalüasyonu nedeniyle düşmüştür. Sonuç olarak, 2016 yılında asgari havale miktarına 6.6 milyar dolarla ulaşılmıştır. 2017 yılında, para transferlerinde 7.9 milyar dolara yeni bir büyüme olmuştur. Kırgızistan'da, para transferlerinin büyümesi zaten 2016'te gözlenmiş ve 2017'te zaten kriz öncesi 2013'i aştı ve 2,5 milyar dolara ulaşmıştır. Rusya'daki ekonomik ve politik yaptırımların yol açtığı ekonomik krize rağmen, Rusya'ya işçi göçü Orta Asya ülkelerinin çoğu için kilit bir gelir kaynağı olmaya devam etmektedir. Son yıllarda işgücü kaynakları alanında ana kriter olarak ücret dinamikleri, Orta Asya ülkelerinde yıllık bir artış ile karakterize edilmiştir. Bununla birlikte, ücret seviyesi önemli ölçüde değişmektedir.

Çeşitli tahminlere göre, para transferleri Kırgız Cumhuriyeti'nde yoksullukta yaklaşık %6-7'lik bir azalmaya katkıda bulunmaktadır. Tacikistan'da, hanehalklarının %60'ının gelirinin yarısından fazlasını ve hanehalkı gelirinin %31'ini oluşturmaktadır (UNDP, 2015). Özbekistan'da, fon sıkıntısı çeken göçmenler için yoksulluk düzeyinin 2019'da% 9,6'dan% 16,8'e çıkacağı tahmin edilmektedir (Seul, 2019). Nakit ödemeler hanehalkının sağlık ve eğitim gelirlerini artırmakta, yaşam standartlarını iyileştirmekte ve tüketimi artırmaktadır (Malyuchenko, 2015). Göç, Orta Asya'nın düşük gelirli ülkelerinde yoksulluğun hafifletilmesi üzerinde güçlü bir etkiye sahip olsa da, yerel ekonomiler ve sosyal kalkınma üzerindeki etkisi daha derinlemesine bir bakış gerektirmektedir. Orta Asya'ya akan işçi dövizlerinin çoğunluğu Rusya Federasyonu'ndan gelmesi, bu ülkeleri Rusya'daki ekonomik ve siyasi ortama çok bağımlı kılmaktadır (World Bank 2020). Bundan dolayı para sistemi oldukça kırılgan ve Rus ekonomisindeki değişikliklere karşı hassastır.

Şekil 3.1 Rusya'dan Orta Asya'ya havale transferi 2010-2018 (Milyon ABD Doları)

Kaynak: Rusya Merkez Bankası, 2019

Rusya'dan gelen işçi dövizlerine aşırı bağımlılık, Orta Asya ülkelerine yapılan havale transferleri üzerinde olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Şekil 3.1'den de görüldüğü üzere, artan ekonomik göstergelere paralel olarak, havale transferleri de 2010-2013 döneminde artmaktadır. Bununla birlikte, 2014'ten başlayarak, Orta Asya'ya havale transferleri ilk başta biraz azaldı ve 2015-2016 döneminde keskin bir şekilde 2013'te 13,3 milyar dolardan 2016'da 3,7 milyar dolara düştü. Ancak 2017'den sonra artarak 2017'de 5 milyar dolara yükseldi ve 2018'de 5,4 milyar dolar olmuştur. Bölgedeki ülkelere, Özbekistan için özel olarak bakarsak, havale transferleri 2013'te 6,63 milyar dolardan 2016'da 1,88 milyar dolara düşmektedir, bu sadece üç yılda 4,74 milyar dolar (veya% 350) kayıp. Bölgedeki diğer payını değerlendirirsek Kırgızistan için 1.1 milyar dolar veya% 213, Tacikistan için 3.57 milyar \$ veya% 717, Kazakistan için 128 milyon \$ veya% 68 ve Türkmenistan için 32 milyon doları oluşturmaktadır (Central Bank Of Russia, 2018).

Rusya'ya işçi yerleştirme konusunda yüksek bağımlılığı olan, Orta Asya'da Hollanda Hastalığı hakkında tartışmaları öne sürmektedir. Dutch Disease, reel döviz kurları üzerinde istenmeyen baskılar yaratarak yerel mal ve hizmetlerin uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü azaltabilir ve politika yapıcıların ülkede nüfusun işgücü ihracatına bağımlılığını azaltmak için alternatif kalkınma stratejileri oluşturma teşviklerini zayıflatabilir (UNDP, 2015). Eremenko (2016), hizmet sektörünün yüksek sanayileşme ve büyüme oranlarını inceledikten sonra Tacikistan ve Kırgızistan'da özel kanıtlar bulmuştur. Uzmanlar, istikrarlı işçi döviz

akışının hükümetlerde yanlış bir rahatlık duygusu beslediğini ve reformlar için baskıyı azalttığını savunmaktadırlar.

Orta Asya ülkelerinin Rusya'ya göçe bağımlılığının boyutu, Rusya'daki 2014 ekonomik krizi sırasında ortaya çıkmıştır. Ekonomik zorluk, göçmen işçiler için mevcut iş fırsatlarında bir azalmaya ve rublenin devalüasyonu, eve gönderilen dövizlerin gerçek değerlerinde keskin bir düşüşe neden olmuştur (Kazmierkiewicz, 2016). Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan'daki göçmen aileler Rusya'daki ekonomik dalgalanmaların yanı sıra, göçmenlere yönelik ağır idari yaptırımlarından ciddi şekilde etkilenmiştir. Rusya'da 2012 ve 2015'te uygulamaya konulan yeni düzenlemelerle, göçmenler sınır dışı edilme, büyük para cezaları ve 10 yıla kadar yeniden giriş yasağı, idari veya cezai ihlal kayıtları, uygun kayıt belgelerinin olmaması ve diğer kurallara uyulmaması nedeniyle sınır dışı edilebilir hale gelebilir. Bu önlemlerin ciddiyetini en çok Orta Asya'dan gelen göçmenler hissetmiştir. Göçmenler büyük ölçüde yasaklar tarafından gafil avlandı ve sınır dışı edilen kişiler, evlerinde işgücü piyasalarına yeniden uyum sağlamak için mücadele etmektedir.

İşçi dövizlerinin çıkışına benzer şekilde, GSYİH büyümesi ile petrol fiyatları arasında güçlü bir korelasyon vardır. Dolayısıyla, işçi dövizinin çıkışının, petrol fiyatlarındaki değişikliklerden oldukça etkilenen bir Rusya'daki ekonomik duruma bağlı olarak ülkede çalışan göçmen işçilerin kazançlarına ve gelirlerine bağlı olduğu söylenebilir. Bu eğilimler, aynı zamanda Orta Asya ülkelerine yapılan para akışını da yansıtır. Rusya'dan yapılan havale transferlerine yoğun bağımlılığı nedeniyle Orta Asya'ya yapılan havale girişlerini şekillendiren ana faktörlerden birinin petrol fiyat seviyeleri olduğu söylenebilir. Bunun dışında, Orta Asya ülkelerine yapılan havale hacmini belirlemede önemli olan bir dizi başka faktör de bulunmaktadır. Bunlar arasında Rusya'daki göçmenlik kanununda ve döviz faktöründe bazı değişiklikler görülebilmektedir. (Zhanaltay, 2020:103).

Dünya Bankası'na göre, 2013 yılında, gayri safi yurtiçi hasıla payları açısından kaydedilen havale alan ülkeler arasında dünyanın en büyük ülkeleri Tacikistan (% 43,4) ve Kırgızistan'dır (% 31) (The World Bank). Bu nedenle, işçi dövizleri, ülkelerin ve belirli bölgelerin ve hane halklarının sosyo-ekonomik kalkınması için en önemli araçlardan biridir. Bu nedenle, göçmen istihdam ücretleri ve göçmen dövizli maliyetleri dahil olmak üzere göç maliyetlerinin azaltılmasının yanı sıra göçün ulusal kalkınma programlarına dahil edilmesi, göçün kalkınma üzerindeki olumlu etkisinin en üst düzeye çıkarılmasına katkıda bulunacaktır.

Havale işlemlerinin önemli bir kısmı, Kazakistan'dan Rusya, Çin ve Türkiye'ye bireyler tarafından gönderilmekte ve bu, tüm transferlerin yaklaşık% 50'sini oluşturmaktadır. Ulusal Banka'nın Çin, Almanya'ya yapılan transferin bir kısmının uzmanlarına göre,

Kazakistan Cumhuriyeti mevzuatına göre döviz kuru olmasına rağmen, Kazakistan Cumhuriyeti'ne organize olmayan kanal ticareti yoluyla ithal edilen mallar için ödeme yapmak üzere fon göndermekle ilişkilendirilebilir.

Kazakistan Ulusal Bankası'nın resmi verilerine göre, 2015 yılında yerleşik ve yerleşik olmayanlar Kazakistan'dan Özbekistan'a 160 milyon dolar, 63 milyon dolar Kırgızistan'a, 22 milyon dolar Ukrayna'ya, 15 milyon ABD doları Tacikistan'a, yaklaşık 38 milyon dolar Transkafkasya cumhuriyetlerine (Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan) transfer edilmiştir. Aynı zamanda sadece ABD'ye 34 milyon dolar çevrildi ve 182 milyon dolar Türkiye'ye gönderilmiştir. Dünya Bankası verilerine göre, Kazakistan'da kazanılan “migradolar” esas olarak ankete katılanların% 55,7'si gıdaya ve% 47,2'si yeni kıyafet satın almaya harcanmaktadır. Bunun dışında 30,3'ü, evden kazanılan paranın ihtiyaçları karşılamalarına izin verdiğine inanmaktadır. Ankete katılanların% 22,5'i için göçmen kazançları tedavi için ödeme yapmalarına ve ilaç satın almalarına izin vermektedir. % 25,5'i ebeveynlerine ve çocuklarına maddi olarak yardım etmektedir (Sadovskaya, 2006:118).

Havale kullanımı, menşe ülkesinden bağımsız olarak gerçekleşir. Örneğin, Özbekistan ve Kırgızistan'ın fakir tarım çiftlikleri ağırlıklı olarak günlük ihtiyaçlar için kullanılmaktadır % 56,7 ve% 63,3'ü yiyecek satın almak için,% 46,5 ve% 54,1'i kıyafet satın almak için harcamam yapmaktadır. Tacikistan'dan uzun yıllar Kazakistan Cumhuriyeti'nde çalışan göçmenler en çok akrabalarına maddi yardım (% 47,1), tedavi ücretlerine (% 35,3) ve pahalı alımlara kullanmaktadır. Tacikistan'dan ailelerine maddi yardımda bulunan göçmen işçi oranı, Özbekistan ve Kırgızistan'dan gelenlerin oranından çok daha yüksektir, sırasıyla% 14.2 ve% 15.3'tir (Kurmanov, Baktymbet, ve diğerleri, 2017:338).

Kalkınmanın iyimser görüşüne göre, alınan dövizlerin artan ölçeği ekonomik büyümenin artmasına neden olur (Haas, 2005c:1271). Örneğin, Tacikistan ve Kırgızistan'da alınan dövizler ile ulusal ekonomik büyüme arasında bir ilişki vardır: 2000-2008 ve 2009-2014 yıllarında alınan dövizlerin arttığı dönemlerde ekonomik büyüme olmuştur. Özbekistan için, ülkeye en fazla para transferine rağmen, ulusal GSYİH, yüzdesinde alınan havale seviyesinin %11,6'ten daha fazla aşmadığı dövizlere daha az bağımlıdır. Ayrıca, işgücü göçünün genellikle kendi ülkelerindeki işsizliğin azaltılmasında rol oynadığı ve genellikle “sosyal refah yardımının”güçlü bir etkisine yol açtığı varsayılmaktadır. Buna ek olarak, aktarılan para, açlık ve yoksulluk gibi sorunların üstesinden gelmeye yardımcı olabilecek nüfusun satın alma gücünü artırır (Adams, Page, 2005). Kırgızistan'dan yurtdışına işgücü göçünün esas olarak yüksek yoksulluk seviyesine sahip bölgelerden gelmesi de önemli husustur. Bu nedenle, yüksek havale akışları hanehalkı gelirlerini desteklemekte, yoksulluğu

azaltmakta, tüketimi teşvik etmekte ve ekonominin belirli sektörlerinin (ticaret, hizmetler, restoran işletmesi, küçük ölçekli üretim) gelişimini teşvik etmektedir. İşgücü göçünün yokluğunda, Kırgızistan'daki yoksulluk seviyesi %25'ten %34'e yükselebilir.

Ancak, yoksulluğun azaltılmasının kendisinin kalkınmaya yol açmadığını, alınan göçmen dövizlerinin bir kişinin “altyapı eksikliği, ters ekonomik teşvikler, yolsuzluk veya kötü yönetim gibi kalkınmanın önündeki yapısal engelleri aşmasına” yardımcı olamayacağını unutmamalıyız (Newland, 2011). Hanehalkı gelirini artırarak aileler yiyecek, giyecek, ekipman vb. için ek harcamaları karşılayabilirler. Ayrıca, Orta Asya'da göçmenler ve aileleri yerel üretime daha az yatırım yapma eğilimindedirler, daha çok aldıkları paranın çoğunu iyi tüketime harcamayı ve evleri tamir ederek, yeni evler veya apartmanlar satın alarak veya inşa ederek kişisel barınma koşullarının iyileştirilmesini tercih ederler. Böylelikle yüksek tüketim harcamaları nedeniyle devlet kasasını vergilerle doldurarak sözde “kısa para” etkisi yaratmaktadır. Örneğin, uluslararası işçi göçü ve işçi dövizleri araştırmasında Sadovskaya, “göçmen dövizlerinin harcamalarının ülkeden ülkeye farklılık gösterdiğini iddia etmektedir. (2006b:43).

Dediğimiz gibi önemli ölçüğe rağmen, Orta Asya ülkelerindeki emek göçü tüm sosyo-ekonomik sorunları çözemez. Emek göçünün yaygınlaşması da henüz bölgedeki sosyal ve beşeri sermayenin iyileştirilmesinde önemli ilerlemelere yol açmamıştır. Örneğin, Tacikistan'da, alınan para esas olarak gıda ve temel ihtiyaçların satın alınması için harcanmıştır: çocukların eğitimi için,% 20; geri kalanı konut, araba vb. inşaat, onarım ve satın alma için (% 23). Havale harcamaları iş geliştirme, girişimcilik üzerine değil, cari tüketim alanında yoğunlaşmıştır (yiyecek, konut satın alma ve yenileme, tüketim malları, düğünler ve cenazeler). Sonradan ne yazık ki, kendi işlerini organize etmek ve geliştirmek için çok az fon kalmaktadır (sadece% 0,4). Bu veriler, işçi dövizlerinin neden pratik olarak iş geliştirmeye yatırılmadığını, yeterli olmadıklarını açıklamaktadır. Tacikistan Cumhuriyeti'nde, bazı yerleşim yerlerinin (su boru hatları, gaz boru hatları, yollar, halka açık alanlar vb.) yerel altyapısının geliştirilmesinde kamu yatırım projeleri uygulaması bulunmaktadır (Asian Development Bank, 2020).

Özbekistan'da, işçi dövizleri esas olarak kırsal alanlardaki ailelerin refahına iyileştirmek için harcanmaktadır. 2017'de yapılan bir Dünya Bankası araştırması, Özbekistan'dan gelen göçmenlerin% 39'unun ailelerine ve akrabalarına yiyecek sağlamak için havale kullandığını, bir evin inşaat ve tadilatının% 30'unun, düğünlerin% 7'sinin, diğer amaçların% 25'inin ve bunlara ek olarak, eğitime, çocuklara ve beşeri sermaye gelişimine yatırım yapmak için harcadıkları belli olmuştur. Diğer çalışmalar da, Özbekistan'daki göçmen

işçilerin, ailenin sosyal statüsünün büyümesini belirleyen, ancak iş geliştirmeye daha az önem veren ev koşullarını iyileştirmek için para harcadıklarını belirtmektedir; havalelerin çoğu “verimsiz” giderler için kullanılmaktadır; geleneksel törenlere (düğünler ve cenazeler) yapılan harcamalar, yiyecek ve ev için yapılan harcamalardan sonra üçüncü en önemli kategoridir (yedi kategoriden); giyim, eğitim, sağlık ve borcu içeren önemli ve diğer gider kategorileridir.

Para transferleri, Orta Asya'daki aileleri desteklemek için etkili bir mekanizmadır. Tacikistan'daki durum bir örnektir (Abdurazakova, 2011:43). Uluslararası deneyimler, birçok gelişmekte olan ülke için göç ve para transferlerinin öneminin zamanla azaldığını göstermektedir. Bu kısmen ekonomik faktörleri yansıtmaktadır: bu ülkeler geliştikçe, ortalama gelir seviyeleri yükselmekte ve yurtiçinde istihdam beklentileri artmakta ve yurtdışına göç için teşvikleri zayıflatmaktadır. Bunun dışında işçi dövizleri alıcıların çalışma olasılığını azaltabilir ve alıcı ekonomilerdeki yatırım ortamı elverişsiz ise, yurtiçi yatırımları veya tasarrufları finanse etmek yerine ithal malların özel tüketimini artırabilir. Emek göçünün olumsuz yönlerinden biri de Orta Asya ülkelerinin demografisindeki dengesizliktir. Örneğin, Tacikistan Cumhuriyeti'nden ortalama bir göçmen, 24-27 yaşlarında, evli, orta veya orta uzmanlık eğitimi almış, fiziksel, her zaman vasıflı işgücüyü uğraşan veya işsiz, belirli tatmin edici yaşam koşullarına sahip, nispeten düşük bir adamdır. gelir düzeyi, daha sık küçük bir ailede yaşayan ve Rusya Federasyonu'nda kalıcı ikamet imkanı ile uzun süredir çalışan akraba, arkadaş, komşular ve toplumla ılımlı ilişkiler içindedir. Bu durumun Tacikistan Cumhuriyeti'ndeki demografik durumu - terk edilmiş çocuklar ve eşler, ailelerin parçalanması ve doğum oranındaki düşüş - üzerinde önemli bir etkisi vardır.

Genel olarak nüfusun büyüklüğü, yapısı ve coğrafi dağılımı, sürdürülebilir kalkınma ve insan hakları için önemlidir ve kimsenin uzak durmamasını sağlar. Bu, nüfus büyüme oranlarındaki değişiklikleri, yaş yapılarını ve nüfus dağılımını içerir. Binyıl Kalkınma Hedefleri çerçevesinde kaydedilen önemli ilerlemelere rağmen, bazı bölgelerdeki nüfus dinamikleri, aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısının artmasına katkıda bulunmuş ve bu da yoksulluğun yarıya indirilmesi için daha önce belirlenen hedefe ulaşmayı büyük ölçüde zorlaştırmıştır. Ve küresel düzeyde bu hedefe ulaşılmış olsa da, yoksul nüfus ve eşitsizliğin yoğunlaştığı bölgeler hem bir ülke içinde hem de ülkeler arasında artmaktadır. Orta Asya'da nüfus hala genç. Genç nesillere sağlık hizmetlerine, eğitime, güvenli bir ortama ve iş fırsatlarına erişim sağlamak, demografik bir kazanç yaratma potansiyeline sahip sürdürülebilir kalkınma için kritik bir ön koşuldur (UN Development Group, 2017).

Göçmen dövizlerinin ve göçün manevi etkileri de oldukça önemli olsa da, politikalar çoğunlukla parasal boyutlara odaklanma eğilimindedir. Kültürel genişlemeyi ve fikirlerin,

tutumların, kimliklerin ve sosyal sermayenin gönderen ülkelere akışı gibi çeşitli sosyal değişim biçimlerini, göç ve işçi dövizleri tetikleyebilir. Bu değiş tokuşlar, göçmenlerin girişimci kişiliğini teşvik etmede, topluluk ve aile inşa etmede ve kurumların durumunu ve demokrasiyi etkilemede önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Abdih, Chami, Dagher ve Montiel (2012:659), para havalelerinin, hükümetlerin daha fazla harcama yapma kabiliyetini artırdığı için alıcı ülkelerdeki kurumların kalitesine zarar verdiğine dair kanıtlar bulmuşlardır. Havaleler, vergi tabanını genişleterek hükümetin daha fazla kaynak tahsis etmesine ve bunları iktidardakiler arasında dağıtmasına olanak tanır. Aynı zamanda, işçi dövizleri hükümet eylemlerinin tüm maliyetini maskelemektedir. İşçi dövizleri, hükümet yolsuzluğunun bu akışı alan haneler için daha ucuz hale gelmesine izin verdiği için ahlaki bir tehlike oluşturabilir. Alıcıların yetkilileri sorumlu tutma ihtiyacı hissetme olasılıkları daha düşüktür ve sonuç olarak, eylemlerini haklı çıkarmaya daha az mecbur hissedebilirler. Bu, işçi dövizlerinin üretken sosyal yatırımlar için kullanılma olasılığını azaltır.

Maydom (2017), demokrasilerdeki işçi dövizlerinin siyasi liberalleşme ve diktatörlük rejimlerinin devrilmesiyle bağlantılı olduğunu, ancak demokrasi dışı ülkelerde olmadığını bulmuştur. Önemli bir nedensel mekanizma protestolardır: Demokratik ülkelerden gelen para havaleleri otoriter rejimlerdeki protestoları körükler. Ayrıca, demokratik ülkelerden gelen mali havalelere, sosyal işçi dövizlerinin demokratik yanlısı politik normlar biçiminde aktarılmasına eşlik etmekte ve bunu güçlendirmektedir. Orta Asya'ya para havaleleri esas olarak Rusya'dan geldiğinden ve havale gönderenlerin çoğu öncelikle ekonomik koşullarıyla ilgileniyorsa, işçi dövizlerinin Orta Asya'daki demokrasi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmasını beklemek zor olabilir.

3.5.2. Göç ve Kalkınma Becerisi

Ekonomik büyüme tek başına ülkenin sürdürülebilir kalkınmasını sağlayamaz ve sosyal ve siyasi haklarda eş zamanlı ilerlemeyi gerektirir. Hükümet, insan haklarına dayalı hükümet müdahalelerinde daha iyi koordine edilmiş, sağlam ve hedeflenen eşitsizliğin azaltılması için değişimi yönlendirmeye devam edecektir (UN, 2020). Daha önce de belirtildiği gibi, Orta Asya'dan göç, çok düşük becerilere sahiptir, ancak eğitim ve göçmenlik kararları arasındaki ilişki çizginin dışındadır. Temel eğitimi olmayanların veya olanların göç etme olasılıkları daha düşüktür, yüksek eğitim ve mesleki becerilere sahip kişilerin yurtdışında iş bulma ve daha yüksek eğitime sahip olanların kendi ülkelerinde geçimlerini sağlama olasılıkları daha yüksektir. (Abdulloev ve diğ., 2020:15). Üç ülkeden elde edilen anket verilerine dayanarak, mevcut ve eski göçmenlerin sadece %9'i yüksek öğrenim görmüş,

%28'i mesleki eğitimi tamamlamış ve %70'in üzerinde orta öğretim veya daha az eğitim almıştır. İstatistikler ayrıca Orta Asyalı göçmenlerin genellikle imalat, sağlık ve eğitim alanlarında eğitim ve iş deneyimine sahip göçmenlerin kendi alanlarında iş bulamayıp, ticaret ve inşaat sektöründe çalışma olasılıkları daha yüksek olduğu için kapasitelerinin altındaki pozisyonlarda çalıştıklarını ve böylece kişisel enerjilerini boşa harcadıklarını göstermektedir (UNDP, 2015).

Orta Asya'dan yüksek eğitimli göçmenlerin oranının düşük olması, göç sisteminin beyin göçüyle ilgili bazı endişeleri hafifletebilse de, göç ve eğitim arasındaki ilişki çok daha inceliklidir. Bölgenin çeşitli ülkelerinden elde edilen kanıtlar, göçün çok sayıda hane halkı için bir geçim stratejisi haline gelmesine ve işçi dövizlerinin yerel ekonomileri beslemesine rağmen, gönderen topluluklarda kadınlar kadar erkekler için de beşeri sermaye oluşumunu engellediğini ve dolayısıyla Orta Asya ülkelerinin uzun vadeli kalkınma beklentilerini baltaladığını göstermektedir (Abdulloev, 2020). Gençlerin göçü, evde insan sermayesi oluşumunun kaybına yol açmakta ve Orta Asya ülkelerinin ülkenin şişkin genç nüfusunu ekonomik kazanımlara dönüştürme yeteneğini sınırlamaktadır. Beşeri sermaye oluşumu üzerindeki kısıtlamaları da bir bilginin binaya doğru yerel ekonomi tabanlı bir ülkenin ilerlemesini yavaşlatır.

Göçmen dövizleri alan hanelerdeki çocuklar ve aile üyeleri için iyileştirilmiş eğitim sonuçları da aynı şekilde geniş bir araştırma kitlesi tarafından onaylanmıştır: 2011 yılında yapılan bir küresel çalışma, işçi dövizlerinin “yoksul ailelerin çocuklarını daha uzun süre okulda tutmalarına” izin verdiğini ortaya koymuştur (Levitt ve Lamba-Nieves, 2011). Araştırmalar, çocukların eğitime tahsis edilen yatırımların kızlar arasında eğitim düzeyini artırabileceğini ve bu nedenle gelecekte genç kadınlar için fırsatlar açabileceğini göstermiştir (ILO, 2010). Sadece gıda ve enerji harcamaları, Orta Asya'nın en zengin ailelerinin en az üçte birini kapsayabileceğinden (PRON, 2011), bu bulgular, iş istihdamının sektördeki ve eğitim hizmetlerindeki fırsatları önemli ölçüde artırabileceğini göstermektedir.

Diğer bir araştırmalarda ise Orta Asya'daki işçi dövizlerinin eğitim harcamalarını olumlu yönde etkilemediğini göstermektedir. Tacikistan'daki göç ve okula devam üzerine yapılan araştırmada, göçün olumsuz bir sinyal veya gösteri etkisi olduğu sonucuna varmıştır. Diğer bir deyişle, çocuklar eğitime odaklanmak yerine aile üyelerinin örneklerini takip etmekte ve vasıfsız göçmen işçilerin test edilmiş yollarını takip etmektedir (Dietz, Gatskova ve Ivlevs, 2015). Kakhkharov ve diğerleri. (2020), işçi dövizlerinin eğitim harcamaları üzerindeki etkisinin Özbekistan'da istatistiksel olarak anlamlı olmadığını bulmuş ve bunu, ebeveynlerin çocuklarının yüksek öğrenime giden yolda aşılabilir engeller beklediklerinin ve

dolayısıyla bunun için harcama yapmak istemediklerinin bir işareti olarak yorumlamaktadır. Bunun nedeni, Özbekistan'ın dünyadaki en düşük kayıt oranına sahip olan ve ortaokul mezunlarının sadece %9'unun daha fazla araştırmaya devam edebilen yüksek öğretim sistemindeki bir kusurdur. Dünya Bankası, yüksek öğrenimdeki Özbek öğrencilerin yarısından fazlasının en çok tüketen beşli gruplara ait olduğunu ve bunun da yüksek öğrenime ekonomik bir engel teşkil edebileceğini bildirmektedir. Göçün eğitimle etkileşimi, göçmen hanelerdeki kızların eğitim kazanımları incelenerek daha fazla araştırılmaktadır. Tacikistan'da yapılan araştırmalar, havale yoluyla elde edilen finansal kaynakların kızların okula devamı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu, ancak bunun sadece ergenlik öncesi dönemde olduğunu göstermiştir (7-11). 12 yaş ve üzeri kız çocukları için göç, eğitim başarısı ile olumsuz ilişkilidir (Gatskova, 2017). Göçmen havaleleri, genç kızlar arasında göç ve eğitim arasındaki olumlu ilişkiyi açıklayarak hane halkı bütçe kısıtlamalarını azaltma eğilimindedir, ancak ergenlik sonrası kızlar, evde bakım sorumluluklarını yerine getirme konusunda artan baskı altında olup, evlenme ve daha fazla eğitim alma fırsatlarını sınırlandırmaktadır. Hanelerdeki kayıp yetişkinler, genç aile üyeleri üzerinde tarımsal işlere girme baskısını artırdığından ve fazla hane geliri eğitimden ziyade gayrimenkule harcadığından, daha ileri çalışmalar, göç ve eğitimsel kazanım arasında negatif veya hiç ilişki bulmamaktadır (Wang, vd., 2019:7). Kırgızistan'da göçmen hanehalklarında çok fazla insan gücü okula girmedi. Bunun yerine, 14-18 yaşındaki erkek çocuklar söz konusu olduğunda, yurtdışında çalışan bir aile üyesine sahip olmak, bir aile üyesi (genellikle erkek) olmadığında genç erkeklerin ev işlerine katkıda bulunmaları gerektiğinden, okullaşma yıllarını önemli ölçüde olumsuz etkilemiştir. (Kroeger ve Anderson, 2014).

Bununla birlikte geniş bir literatür, göç eden hanehalkı üyelerinin beşeri sermaye kazanımlarının ve takip eden havale akışlarının sağlık sonuçlarını önemli ölçüde iyileştirebileceğini göstermiştir. Örnek olarak, Tacikistan ve Kırgızistan'daki daha düşük ölüm oranlarına, karşı yüksek doğurganlık ve daha iyi yaşam ve sağlık koşullarına sahip çalışanların para transferleri daha fazla ağırlığa sahipti. Bu aynı zamanda işgücünün sağlık hizmetleri üzerindeki harcamalarının bir göstergesidir. Ancak Kakhkharov ve ark. (2020:13) tahminleri, işçi dövizlerinin Özbekistan'da ailelerinin bütçenin bir parçası olarak sağlık hizmetleri üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu iddia etmektedir. Yazarlar bunu, Özbekistan'da sağlık hizmetlerinin ücretsiz olduğuna ve havale alan hanelerin çoğunun, alıcı olmayan hanelere göre daha sağlıklı olabileceğine bağlamaktadır.

Bunun dışında Kırgızistan'ın beşeri kalkınması için göçün olumsuz sonuçlarını bir "beyin göçü", yani nitelikli personelin devletin üretim sisteminden ayrılması, ulusal yenilikçi

yetenekleri zayıflatan, sosyal ve profesyonelliği deforme eden bir durum olarak nitelendirmektedir (Beishenaly, Pereboev, 2013:83). Fakat, işçi göçmenlerinin Kırgızistan'a geri dönmelerinin, göç ülkelerinde edinilen yeni yetkinlik ve becerilere sahip uzmanların ülkeye gelmesi nedeniyle ülkenin beşeri sermayesinin gelişmesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olacağını belirtmektedir (Avrasya Kalkınma Bankası, 2013). Özbekistan'da da işçi dövizleri ile eğitim harcamaları arasında önemli bir ilişki bulunamamıştır, bu da göçmen hanelerin eğitim harcamalarından yüksek getiri beklemediklerini veya alternatif olarak kaynaklarını hanehalkının daha acil ihtiyaçlarına yönlendirmeye zorlandıklarını gösterebilir. Geri dönen göçmenlerin insan sermayesi katkısı, aynı zamanda beyin kazanımı veya beceri dolaşımı olarak da bilinir, göçmenlerin göç deneyimi ve yurtdışındaki eğitim veya öğretim yoluyla edinilen yeni ve gelişmiş beceriler, teknolojiler veya normlarla geri dönmelerini ifade eder. Beyin göçünden farklı olarak, beyin kazanımı, göç literatüründe memleketler üzerindeki olumlu etkisinden dolayı olumlu bir çağrışıma sahiptir.

Eğitimi iyileştirmek, yüksek kaliteli, yüksek ücretli işler için fırsatlar yaratmak için gereklidir. Ülke genelinde düşük işsizlik oranı ile orta öğretime sahip nüfusun oranı %9'dur ve bu oran mesleki meslekler veya yüksek öğrenim ortalamalarının iki katıdır. Dahası, orta öğretimden daha az eğitime sahip işçilerin yüzde 60'ı, çoğunluğu tarımda olmak üzere, kendi hesabına çalışır. Orta eğitilmiş insanlar serbest mesleğe daha az bağımlıdır, ancak sadece yüzde 50 civarındadır. Mesleki eğitim, özellikle mesleki niteliklerle birlikte, serbest çalışmayı önemli ölçüde yüzde 30'un altına düşürür. Eğitim kazanımını iş türlerine bağlayan bu modeller ücretlere de yansımaktadır. Genel orta öğretim veya daha az eğitime sahip işçilere göre bir üst orta öğretim için ücret primi küçüktür, sadece yüzde 7-12'dir, ancak prim, yüksek öğretim için yüzde 39-48'e fırlar.

Orta Asyalı göçmenler, Rusya'daki işçi göçmenleri arasında açık farkla en büyük gruptur. Resmi olarak, ülkedeki toplam göçmen işçi havuzunun yaklaşık % 70'ini oluşturmaktadır. Göçmenler, Rusya Federasyonu'nun ekonomik kalkınmasında önemli bir rol oynarlar, zorlu çalışma koşullarına, düşük ücrete sahip ve yerel iş arayanlar için büyük ölçüde çekici olmayan sayısız “prestijli olmayan” pozisyonu doldururlar (Ryazantsev, 2016). Orta Asya'daki işçiler kötü yaşam ve çalışma koşullarına katlanmak zorunda. Çoğu sözleşme, uygun belge, sigorta veya yasal koruma olmadan gayri resmi olarak (“gri” piyasada) çalıştığından, kendilerini işgücü sömürsü ve insan kaçakçılığı için kolay hedefler haline getirdiğinden, kendilerini genellikle son derece savunmasız koşullarda bulurlar (Ryazantsev, 2016). Resmi iş sözleşmelerinin olmaması, işverenlerin istismar vakalarını ortak hale getirmekte ve göçmenlere mahkemelerde haklarını savunmak için hiçbir yasal yol

bırakmamaktadır. Araştırmalar, göçmenlerin ev sahibi toplumlara entegrasyon düzeyinin düşük kaldığını ve ana akım sosyal yaşamın sınırlarında yaşama eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Orta Asya'da göç ve işçi dövizlerinin sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunması, sosyal ve ekonomik reformlar, yolsuzluk ve elverişsiz bir yatırım ortamı olmadığında, olası değildir. İşçi dövizlerinin olumlu etkisini en üst düzeye çıkarmak için, genel olarak dünya çapındaki ve özel olarak Orta Asya'daki yetkililerin, siyasi güven, verimli piyasalar ve istikrarlı bir siyasi ve yatırım ortamı oluşturmaya ve sürdürmeye yönelik politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Göçmenlerin ve diasporanın yardımıyla bir bütün olarak topluma geçişi arttırılmalıdır.

3.6. Göç'ün Kazakistan'da Etkileri

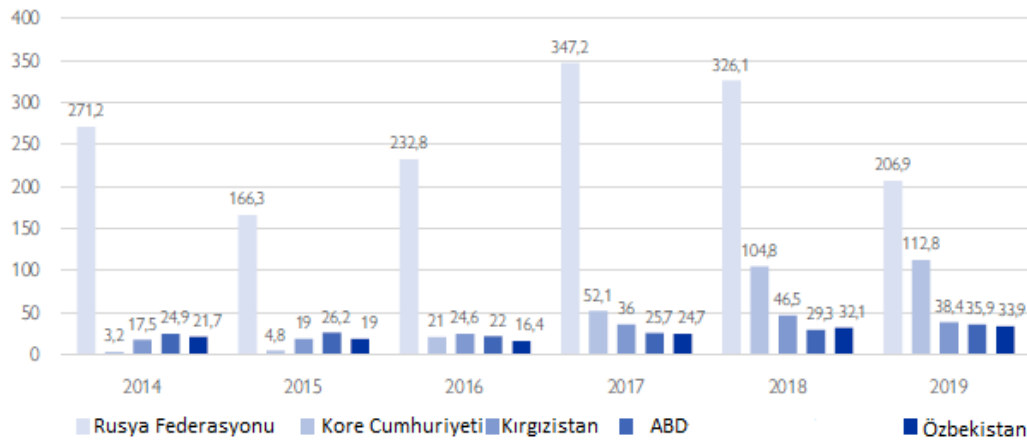
2018'den başlayarak, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Stratejik Kalkınma Planının 2025 yılına kadar kabul edildiği zaman, göç süreçleri ve bunların yönetimi, öncelikle rekabetin gelişmesi yoluyla ülkenin yeni ekonomik büyüme modelinin kurucu unsurları olarak görülmeye başlamıştır (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/U1800000636> Erişim tarihi: 30.11.2021). Ticari faaliyetlerde bulunmak amacıyla Kazakistan'a gelen iş göçmenleri için göç prosedürlerinin basitleştirilmesi esastır.

Yabancılar Kazakistan işinde oldukça aktifler. 2015'ten bu yana, hafif bir düşüşün ardından ülke, yabancı mülkiyetindeki kayıtlı tüzel kişiliklerin, şubelerin ve temsilciliklerin sayısında istikrarlı bir artış kaydetmiştir: 2019 yılına kadar, sayıları 2014'e göre %37,55 artarak 32,7 bine ulaşmıştır. Ayrıca, 2015 yılından bu yana, Kazakistan'da faaliyet gösteren toplam şirket sayısı içinde yabancı sermayeli kayıtlı tüzel kişi, şube ve temsilciliklerin payında istikrarlı bir artış olmuştur ve payları, %5,84'ten %6,82'ye yükselerek oldukça önemli bir ekonomik varlık olarak kabul edilebilmiştir.

Başta işgücü göçü olmak üzere göçün ülke ekonomisi üzerindeki etkisinin önemli bir göstergesi, yerleşik hanelerin yerleşik olmayan haneler lehine yaptığı veya yerleşik hanelerin yerleşik olmayan hanelerden aldığı havalelerin hacmidir ("kişisel transferler"). "Kişisel transferler" göstergesi, gönderen hanenin gelir kaynağına ve haneler arasındaki ilişkiye bakılmaksızın, yerleşik ve yerleşik olmayan kişiler arasındaki tüm cari transferleri (ücretsiz transferleri) içermekle birlikte, dolaylı olarak ekonomik faaliyeti değerlendirmek için kullanılabilir. İncelenen dönemde Kazakistan'dan yapılan transferlerin hacimleri, 2017 ve 2018 yıllarında hafif bir artışa rağmen düşüş eğiliminde olmuştur. 2019 yılında Kazakistan'dan 470,3 milyon ABD doları (%36,3) 2014 yılına göre daha az transfer

edilmiştir. Transferlerin payı Kazakistan'ın GSYİH'sine göre 2014'ten 2017'ye yavaş büyüdü, ardından önemli bir düşüş oldu (0,1 puan) (Gelişmiş Göç Profili Kazakistan 2014-02019, 2019:87).

Kazakistan'dan yapılan havalelerin ana yönleri Rusya Federasyonu (2019'da - 418.6 milyon dolar veya toplam transfer hacminin %39.61'i), Özbekistan (143.2 milyon dolar, %13.55), Türkiye (142.8 milyon ABD doları, %13.51)) ve Kırgızistan (135,7 milyon ABD doları, %12,84). Kazakistan'a 2015 yılından itibaren ve 2018 yılına kadar yapılan transfer hacimleri artmaya eğilimliydi. Ancak 2019'da keskin düşüşleri kaydedildi. Kazakistan'a en fazla transfer hacminin geldiği ülkeler Rusya Federasyonu (2019'da 206,9 milyon dolar veya toplam transfer hacminin % 41,2'si) ve Kore Cumhuriyeti (112,8 milyon ABD doları, % 22,46)'dır. Kırgızistan, Amerika Birleşik Devletleri ve Özbekistan'dan gelen havale hacimleri yaklaşık olarak eşittir ve Kazakistan'a gelen tüm transferlerin %6,75–7,65'ini oluşturmaktadır (Gelişmiş Göç Profili Kazakistan 2014-02019, 2019:90).

Şekil 3.2 Kazakistan'a para transferleri (ülkeye göre)

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Bankası.

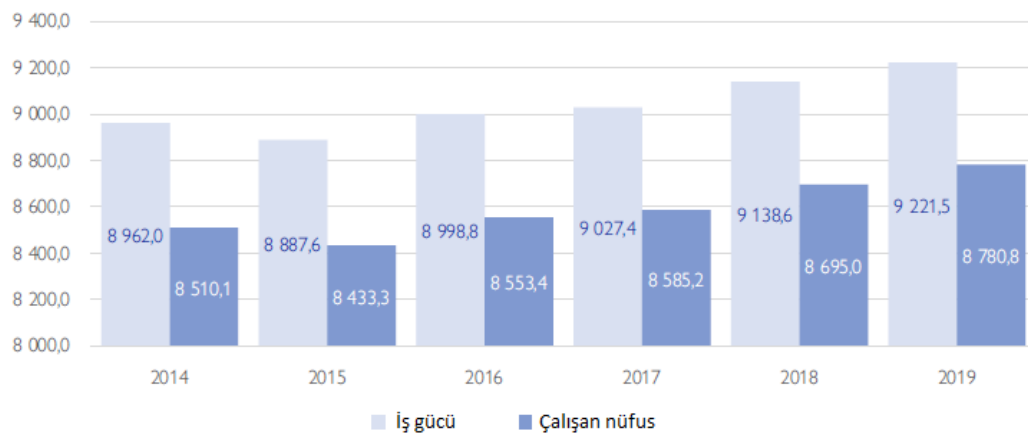
Merkezi Bankaya göre, Kazakistan diğer ülkelerle ilgili olarak net bir havale göndericisidir. Yani, Kazakistan'dan yapılan havaleler (kişisel transferler), ülkeye yapılan havale makbuzlarını aşmaktadır. GSYİH'nın yüzdesi olarak ülkeye yapılan havalelerden elde edilen gelirler %0,2 ila %0,3 arasında ve ülkeden GSYİH'ye göre yaklaşık %0,6-0,7 arasında değişmektedir. 2018'den itibaren Kazakistan'daki göç süreçleri ve bunların yönetimi, ülkenin ekonomik büyüme modelinin kurucu unsurları olarak görülmeye başlıyor. İç ve dış göçün ülke ekonomisi üzerindeki etkisinin doğrudan ekonomik göstergeleri, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Stratejik Kalkınma Planında 2025 yılına kadar vurgulanmamıştır. Bununla

birlikte, yerel işgücünün yetkinlik eksikliğinin, yüksek vasıflı profesyonellerin Kazakistan'a çekilmesinin kolaylaştırılmasıyla kısmen karşılanacağını öne süren «yetenek çekiciliği» için kaydedilen kurulumun ekonomik bir etkisi vardır. Ekonomik açıdan önemli olan, işgücü arzının fazla olduğu alanlardan işgücü kaynaklarının bölgesel hareketliliğinin, personel eksikliğinin olduğu alanlara teşvik edilmesidir. Kazakistan'daki iç göç aslında ekonomik kalkınmanın eşitsizliklerini yumuşatmanıza izin veren doğal bir düzenleyicidir.

Kazakistan'da göçün önemli etki alanlarından biri istihdam ve işgücü piyasasıdır. İncelenen dönemin başlangıcında, Kazakistan Cumhuriyeti'nin 2020 yılına kadar olan Stratejik Kalkınma Planı uyarınca, göç ve göç politikası, Kazakistan'a nitelikli uzmanların akışına katkıda bulunması gereken faktörler olarak değerlendirildi (https://adilet.zan.kz/rus/docs/U100000922_ Erişim tarihi: 10.12.2021). Kazakistan Cumhuriyeti 2025 yılına kadar Stratejik Kalkınma Planında göç süreçleri ve yönetimi, istihdam ve işgücü piyasası açısından iki açıdan ele alınmaktadır:

- yerel işgücünün yetkinlik eksikliğini telafi etmek amacıyla yurt dışından yüksek nitelikli personel çekmek için uygun koşulların yaratılması yoluyla;
- işgücü kaynaklarının bölgesel hareketliliğini artırarak ve personel sıkıntısının olduğu alanlarda işgücü arzı fazla olan Kazakistan bölgelerinden gönüllü yeniden yerleşimi teşvik ederek.

İncelenen dönemde, Kazakistan'daki istihdam ve işgücü piyasasında, toplam işgücü ile istihdam edilen kişi sayısı arasında istikrarlı bir "geri tepme" varlığı ile, çalışma çerçevesinde dalgalanan bir durum kaydedilmiştir. Dönemde 440 ile 454 bin kişi aralığında (veya toplam işgücünün %5,11'i, açık işlerin önemli bir payı sistematik olarak kaydedilmektedir (Genişletilmiş Göç Profili Kazakistan 2014-2019, 2020:98).

Şekil 3.3 Kazakistan'da işgücü (bin kişi)

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi.

İstihdam ve işgücü piyasasını analiz ederken, emek göçmenleri asıl dikkati kendilerine çekmektedir. 2019 yılında Kazakistan'da yaklaşık 25,5 bin yabancı kota altında, yaklaşık 531,6 bin yabancı ise patent altında çalışıyordu. 2019 yılında Kazakistan'daki toplam göçmen işçi sayısı 557 bin kişiye veya ülkenin toplam işgücünün %6,05'ine ulaştı. Aynı zamanda, bu tür göçmenlerin sayısı 2018 yılına kadar istikrarlı bir şekilde arttı ve 2019'da sayılarında görece bir düşüş kaydedilmiştir. Göç süreçlerinin Kazakistan'ın sosyal gelişimi üzerindeki etkisi, Kazakistan Cumhuriyeti'nin 2025 yılına kadar Stratejik Kalkınma Planı'nın bileşenlerinden biridir (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/U1800000636> Erişim tarihi: 10.12.2021). Bu yöndeki ana vektörler şunlardır:

- yabancı ortaklarla geniş işbirliğini gerektiren eğitimin küresel ortama entegrasyonu: ortak eğitim programlarının başlatılması, yabancı öğretmenlerin, üst düzey yöneticilerin ve öğrencilerin çekilmesi, dünya üniversitelerinin kampüslerinin açılması;
- Kazakistan projelerinin uygulanması için yabancı bilim adamlarının ilgisini çeken diğer şeylerin yanı sıra bilimsel araştırma sisteminin geliştirilmesi;
- kentleşme düzeyinde bir artış ve aynı zamanda, "ekonomik büyüme noktaları" için göç desteği nedeniyle kentsel altyapı üzerindeki baskıda bir azalma: aglomerasyonlar, büyük ve orta ölçekli şehirler, büyük projelerin yeri, umut verici sınır bölgeleri.

Göçün sosyal çevre üzerinde, özellikle de suç durumu üzerinde olumsuz bir etkisi vardır. Kazakistan'da suç işleyen toplam yabancı sayısı istikrarlı bir artış eğilimindedir. 2019 yılında, sayıları 72 bin olan 252.4 binden fazla veya 2014 yılına göre %40 daha fazlaydı. Kazakistan'da yabancı vatandaşlar arasında en fazla suç Özbekistan vatandaşları tarafından işlenmektedir. İkinci pozisyon, Rusya Federasyonu vatandaşları tarafından işgal edildi (sırasıyla% 47.7 bin ve% 18.91). Bunu Kırgızistan (%37,7 bin ve %14,93) ve Tacikistan (%11,3 bin ve %4,49) vatandaşları da izlemektedir. Kazakistan'da, göçmenlerin yasadışı ithalat ve ihracatına ilişkin izole vakalar kaydedilmiştir. Çalışma süresi boyunca, göçmenlerin yasadışı ithalat ve ihracatından hüküm giyen 19 kişi (5 erkek ve 12 kadın) vardı. 2016-2019 yılları arasında 15 Kazakistan vatandaşı, 1 Kore vatandaşı ve 1 Ürdün vatandaşı bulunmaktadır.

Kazakistan'ın 2025 yılına kadar kalkınmasına yönelik stratejik plan, göç süreçlerinin etkin yönetiminin ülkenin sosyal kalkınması üzerinde önemli bir olumlu etkiye sahip olması gereken bir dizi alan sağlamaktadır. Bunlar arasında, eğitim göçünü desteklemek de dahil olmak üzere, ulusal eğitimi küresel çevreye entegre etmeye yönelik önlemler; önde gelen yabancı araştırmacıların katılımı sayesinde bilimsel bir araştırma sisteminin geliştirilmesi; kentleşmeyi artırmak ve kentsel altyapı üzerindeki baskıyı azaltmak. Ancak, göçün toplumsal

alana önemli etkisinin kaydedildiği tek alan yükseköğretim alanıdır. Yabancı bilim adamlarının Kazakistan'a akını son derece önemsiz kalmaktadır.

İncelenen dönem boyunca, Kazakistan'daki dış ve iç göç ile çevresel faktörlerin kavramsal düzeyde etkileşimi dikkate alınmamakta veya kaydedilmemektedir. Çevresel değişikliklerin her zaman, bir dereceye kadar, genellikle ekonomi yoluyla dolaylı olarak Kazakistan'daki göç dinamiklerini etkilediği açıktır. Ancak Kazakistan henüz bir çevresel krizle karşı karşıya kalmamıştır ve bu nedenle çevre odaklı göçü yönetmek genel göç kalıpları arasında öne çıkmamaktadır. Ayrıca, Kazakistan nüfusu çoğu zaman iklim değişikliği ile bölgenin sosyo-ekonomik refahının bozulması ve buna bağlı olarak göç dinamikleri arasındaki ilişkiyi henüz anlamamaktadır (Migration I. O., 2016: 4). Sonuç olarak, bölgelerdeki göçün ekonomik itici güçleri gibi görünen şeyler de çevresel değişimden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, çevresel değişiklikler nedeniyle yerinden edilen insan grubunu, genel göçmen kitlesinden ayırt etmek için net bir araç geliştirilmemiştir. Bununla birlikte, şu anda, istatistiksel analizler, Kazakistan'da göç hacmi ile çevresel koşullar, su kaynakları, bölgelerin acil durumlara maruz kalması ve iklimsel riskler gibi çevresel faktörler arasında güçlü bir karşılıklı bağımlılık olmadığını göstermektedir.

SONUÇ

Küreselleşme ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında göç, sosyo-politik, ekonomik, sosyokültürel ve küresel süreçlerde çağdaş uluslararası ilişkileri etkileyen bir faktör olarak yeni boyutlar ve karışık etkiler üzerinde durmaktadır. Küreselleşme bağlamında modern dünya toplumun yaşamının tüm yönlerini etkileyen uluslararası göç olan ciddi küresel sorunlarla karşı karşıyadır. Geçen yüzyılın ikinci yarısından bu yana, devletlerarası toprak hareketlerine katılan nüfusun sayısı önemli ölçüde artmıştır ve uluslararası göçmenlerin sayısının artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Günümüzde, küresel göç rejimi oluşum aşamasındadır. Uluslararası düzeyde, göç sorunları çeşitli BM kurumları tarafından ele alınmaktadır. Göçün düzenlenmesi, uluslararası hukukun çeşitli dallarına (uluslararası insancıl hukuk, Uluslararası Çalışma hukuku, Uluslararası Ceza Hukuku, vb.) ilişkin birçok uluslararası anlaşma yoluyla gerçekleştirilir. Bu koşullar altında, Uluslararası İlişkiler aktörleri tarafından çok yönlü göç konularının tartışılması için bir platform sağlayan isteğe bağlı mekanizmalar (konferanslar, forumlar, diyaloglar, vb.) önemli bir rol kazanmaktadır.

Mevcut göç durumunun temel özelliklerinden biri, devletlerin öncelikleri ve çıkarları arasındaki tutarsızlıktır. Varış ülkeleri için göç akışlarının güvenliği, yönetilebilirliği ve kontrol edilebilirliği büyük önem taşıırken, menşe ülkelerin menfaati vatandaşlarının yurtdışındaki haklarının sağlanması, nakit transferlerinden fayda sağlanması ve olumsuzlukların en aza indirilme düzleminde yatmaktadır. Bununla birlikte, küresel meselelerin birlikte ele alınmasının daha etkili olduğu göz önüne alındığında, gelecekte birçok ülkenin dış politikasının önemli bir amacının, göç süreçlerinin yönetimi de dahil olmak üzere uluslararası işbirliğini ve çok taraflı sistemi destekleyeceği görülmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma, yeni bir konsept olarak, göç ile ilişkinin merkezinde yer alır. Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik ve sosyal boyutu, bu çalışmanın göç üzerindeki etkisi bağlamında odak noktası olarak, yeni küresel eğilimler ışığında göç süreçlerinin analiz edilmesine olanak sağlamaktadır.

Dünya ekonomisindeki ve siyasetindeki artan küresel değişiklikler göz konusu olduğunda, göç sorunları Orta Asya da dahil olmak üzere dünyanın tüm bölgelerinde özellikle ilgili hale gelmiştir. Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'dan Rusya ve Kazakistan'a kadar bölgede emek göçü bölgesel düzeyde güçlü bir küresel eğilim, bölgenin ekonomik, sosyal ve siyasi dönüşümünde bir faktör ve kalkınmada önemli bir faktördür. Aynı zamanda, bölge ülkelerinin karşı karşıya olduğu toplumsal zorluklar ve sorunlar, hem ulusal hem de bölgesel

düzeyde, olumsuz etkilerin azaltılması ve Orta Asya bölgesindeki göçün olumlu etkilerinin artırılması yönünde ciddi yaklaşımlar öngörülmesi gerekmektedir.

Ancak devletlerin göç politikasının belirsizliği, ulusal mevzuatın uluslararası standartlarla tutarsızlığı, bölgesel bir yaklaşımın olmaması ve tek bir göçmen veri bankası gibi nedenlerle sürdürülebilir bir sistemden bahsetmek henüz mümkün değildir. Bu durum, göçmenlerin düzensiz durumu ve tehlikeli çalışma koşullarıyla daha da karmaşık hale gelmekte ve bu da göçün bölgedeki olumsuz etkilerini daha da şiddetlendirmektedir

Entelektüel kazanım, işçi dövizleri, insan kazanımı ve yenilik. Bu algı, göçmenlerin menşe ülkelere ve varış ülkelerine katkısını yansıtmakta ve belirli zorluklara ve sorunlara yol açmaktadır. Göçmen dövizleri, kazanılan beceriler, altyapı ve iletişimin geliştirilmesi bölgenin kalkınmasına belirli dinamikler getirmektedir. Bölgedeki işgücü göçü, bölgenin sürdürülebilir kalkınmasında ve yoksullukla mücadelede bir faktör olarak değerlendirilmelidir. Ancak, sağlık ve eğitim gibi sosyal hizmetlere yetersiz erişim, toplumsal cinsiyet sorunları, göçmenlerin işçi hakları ihlalleri, kalkınmanın olumlu etkilerini ciddi şekilde zayıflatmaktadır.

Kazakistan'a işgücü göçü, genel gelişimi, şehir planlaması, sosyal altyapının iyileştirilmesi, hizmetler bağlamında devletin gelişimindeki faktörlerden biridir ve genel olarak işgücü kaynaklarının eksikliğini telafi eder. Ancak ev sahibi ülke olarak aktif olmak, daha dengeli bir yaklaşımı, yeni bir göç stratejisini ve çok taraflı bir diyalogun geliştirilmesini gerektirir. Bu nedenle, Orta Asya'daki göç süreçlerini düzenleyen formatlar, 20 yılı aşkın bir süredir oluşum sürecindedir. Bunun nedeni hem Orta Asya bölgesindeki entegrasyon süreçlerinin yavaş gelişmesi hem de göç konularına yaklaşımlardaki farklılıktır.

Kazakistan'ın göç politikasının ciddi bir sorunu, yasadışı emek göçü olmaya devam etmektedir. Yabancı ülkelere, Kazakistan'daki göçmenlerin çoğu Çin ve Türkiye vatandaşlarıdır. Bu gerçek, göreceli bölgesel yakınlığın yanı sıra Kazakistan Cumhuriyeti ekonomisine büyük yatırımlar ile açıklanabilir. Yabancı vatandaşların göç aktivitesinin uyarıcı faktörleri arasında, Kazakistan tarafından birçok devletle kurulan vizesiz rejim de bulunmaktadır. Orta Asya'daki göç kökenli ülkeler arasında Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan bulunmaktadır ve bunların tümü hızlı nüfus artışı, kırsal yoksulluk, yetersiz beslenme ve su ve toprak kaynakları üzerindeki baskı gibi kalkınma zorluklarıyla karşı karşıyadır. Tarım tek başına, kırsaldaki kadınları ve erkekleri ve özellikle gençleri göçe zorlayan yeterli istihdam fırsatları sunamaz. Her şeyden önce, göç bir çaresizlik eylemi değil, bir seçim olmalıdır. İstihdam ve gelir arayışı içinde göç eden gençler, belirli zorluklar ve

kırılganlıklar ile karşı karşıya. Ayrılışları aynı zamanda ülkelerinin ekonomik kalkınmasını desteklemek için ihtiyaç duyulan nesilde bir boşluk yaratır.

Orta Asya ülkelerindeki eşitsizlikle ilgili sorunların çözümü, herkesin yaşam standardını iyileştirmek ve özellikle nüfusun en yoksul kesimlerinin gelirini artırmak için gerekli olan ülkenin özelliklerini dikkate alarak bir dizi politika önlemi uygulamak için ulusal düzeyde siyasi ve bütçe olanaklarının genişletilmesini gerektirmektedir. İki önemli değişken miktar iş ve maaştır. İş yaratma, yoksulluğun sürdürülebilir bir şekilde ele alınmasının tek garantili yoludur, özellikle de işgücünün hızlı büyüme oranlarının görüldüğü yerlerde. Bununla birlikte, iç talebi teşvik etmek için ücret artışları da gereklidir, bu da giderek daha sürdürülebilir büyümenin sağlanmasının önemli bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, ülkelerin daha çeşitlendirilmiş bir ekonomiye geçişi kolaylaştıracak, emtia bağımlılığını azaltacak ve sanayi politikalarına dayanan daha kapsamlı endüstriyel faaliyetlerin uygulanmasında bir miktar başarı sağlayacak bu altyapıyı ve üretim kapasitesini yaratmaları gerekmektedir.

Fakat Orta Asya'daki emek hareketi, işleyişinin ve gelişiminin temel koşullarından biridir; sürdürülebilir ekonomik büyümenin, daha yüksek yaşam standartlarının, daha fazla işin ve dolayısıyla ülkelerde sosyal istikrarın güçlü bir aracıdır. İşgücü göçü, iş gücünün depresif bölgelerden ekonomik olarak aktif bölgelere akışını ifade eder, bu da kullanım verimliliğini artırır ve sosyal gerilimi azaltır. Görüldüğü gibi, Orta Asya ülkelerinden işgücü göçünün ölçeği son derece yüksektir ve kaçınılmaz olarak, gönderen ve alan ülkelerin gelişimi üzerinde bir etkiye sahiptir. Olumsuz etkilere rağmen, işgücü göçü, anavatanların ve hanehalklarının sürdürülebilir kalkınması üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Göçmen işçiler tarafından aktarılan para, işsizlik, yoksulluk, açlık, eğitim ve tıbbi hizmetlere sınırlı erişim gibi sosyo-ekonomik sorunların üstesinden gelmeye yardımcı olabilir. Bu nedenle, işgücü göçünün ve işçi dövizlerinin alınmasının önemini kabul eden Orta Asya Ülkeleri Hükümeti, bunları sosyo-ekonomik büyüme ve istikrar için bir araç olarak görmektedir. Bununla birlikte, göçün sosyo-ekonomik istikrarsızlıktan, zayıf sosyal refah sistemlerinden ve sağlık hizmetlerinden her derde deva olmadığı açıktır. Emek göçü bir araçtır, ancak getirdiği avantaj ve dezavantajlar diğer birçok faktöre bağlıdır. Dövizlerin verimsiz kullanımı, çocuk eğitime yatırım yapılmaması ve sağlığın korunması kısmen bölgede sunulan sınırlı hizmetlerle (eğitim hizmetlerinin kalitesizliği, işgücü piyasasında eğitimin devalüasyonu, uygun altyapı eksikliği, bürokratik engeller vb.) açıklanabilir. Orta Asya ülkeleri, geri dönüş göçünü ve geri dönen vatandaşların yerel işgücü piyasalarına uyumunu teşvik etmek için hala etkili önlemlere sahip değildir.

Emek göçünden daha uzun süreli fayda elde etmek için üretim ve imalat yatırımlarına ihtiyaç vardır. İhracata yönelik malların üretiminin artması yeni iş fırsatları yaratacak ve daha az baskı yaratacak ve göçmen dövizlerine daha az bağımlı hale gelecektir. Uluslararası emek göçü, gelişmekte olan Orta Asya ülkelerine ekonomik kalkınmaya yönelik yeni yaklaşımları benimseme ve uygulama fırsatı vermektedir. Bu sorunun üstesinden gelmek için makul bir yaklaşım, yerel halklar arasında girişimcilik faaliyetlerinin yasal ve ekonomik temelini desteklemek ve sağlamak yoluyla ülke ekonomilerinin kalkınması için taahhüt edilmemiş fonların kullanımını teşvik etmek olabilir.

COVID-19 salgınından dolayı Orta Asya'da havalelerin azalmasıyla küresel ekonomik faaliyetin ablukası ve yavaşlaması, hükümet kaynaklarını tüketerek, ülke üzerinde de yıkıcı bir etkisi olmaktadır. Sadece 2020'in ilk iki çeyreğinde bireylerden Kırgız Cumhuriyeti, Tacikistan ve Özbekistan'a yapılan havale, 2019'in aynı dönemine göre sırasıyla %23.5, %38 ve %13 oranında azaldı. Yukarıda belirtildiği gibi, dövizler hükümetlerin kamu hizmetleri sağlayıcısının işlevlerini görmezden gelmelerine ve kurumsal eksikliklerini maskelemelerine izin verdiğinden, dövizlerdeki düşüş bu kurumsal zayıflıkları ve hoşnutsuzluğun ve kamu protestolarının gösterilmesine yol açan yolsuzluğu ortaya çıkarabilir. Dünyanın dört bir yanındaki gelişmekte olan ülkelerin göçmenlerin fonlarını ve dövizlerini göçmenlerin menşe ülkesinin ekonomik kalkınmasına dahil etmeye çalışmasının yollarından biri, mevcut pandeminin neden olduğu ekonomik yavaşlama sırasında etkili olabilecek diaspora tahvilleri ihraç etmektir. Diasporadaki büyük ölçekli yatırımlar ekonomik büyümeye ve istihdam yaratılmasına katkıda bulunarak ekonomik uçurumu kapatır. İyi sosyo-ekonomik statüye ve finansal ve sosyal kaynaklara erişime sahip zengin göçmenler, bu tür yatırımlar büyük miktarlarda sermaye gerektirir ve bu tür büyük ölçekli yatırımlarla ilişkili riskleri taşır.

KAYNAKÇA

- Abdih, Y., Chami, R., Dagher, J., ve Montiel, P. (2012). "Remittances and Institutions: Are Remittances a Curse?". *World Development*, 40(4): 657-666.
- Abdulloeva, N., Bogdasaryan, M., Koak, A. & Yakimov, A.,. (2017). *Kırgız Cumhuriyeti, Ermenistan Cumhuriyeti, Tacikistan Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu'ndaki Göç Hakkında Birleşik Rapor*. France: Fair & Sustainable Development Solutions.
- Abdulloev, I., EpsteinG. and Gan, I, N. (2020). "Migration and Forsaken Schooling in Kyrgyzstan, Tajikistan, and Uzbekistan". *Journal of Development and Migration*, 11(4): 2-27.
- Abdurazakova, D. (2011). "Social Impact of International Migration and Remittances in Central Asia". *Asia-Pacific Population Journal*, 26(3): 29-55.
- Abysheva, H., Zhasynbekova, S., Khaliulina, L. (2014). *Göçmenler İçin Danışma Merkezlerinin Faaliyetlerinin Organize Edilmesine İlişkin Uygulama Kılavuzu*. OSCE, Uluslararası Göç Örgütü, Shymkent.
- Adams, H, R, Page, J. (2005). "Do International Migration and Remittances Reduce Poverty in Developing Countries?". *World Development*, 33(10): 1645–1669.
- Adamson, F. (2006). "Crossing Borders, International Migration and National Security". *International Security*, 31(1): 165-199.
- Adler, S. (1981). *A Turkish Conundrum: Emigration, Politics and Development, 1961–1980*. İLO, Ceneva
- Arango, J. (2000). Explaining Migration: A Critical View. *International Social Science Journal*, 52(165): 283-296.
- Asian Development Bank. (2020). *Strengthening Support For Labor Migration in Tajikistan*. Mandaluyong: Asian Development Bank.
- Avrasya Kalkınma Bankası. (2013). *Kırgızistan'ın Ülkenin İşgücü ve İnsan Sermayesi Piyasası İçin Gümrük Birliği ve EEA Üyeliğinin Sonuçları*. Sankt Peterburg: Avrasya Kalkınma Bankası.
- Ayhan, K. (2015). "Euro-Türkler, Kuşaklararası Farklılıklar, İslam ve Entegrasyon Tartışmaları". *Göç Araştırmaları Dergisi*, (1): 44-79.
- Bakhtior, İ. (2000). "Migration of Population in Independent States of Central Asia". C. O. Hisao Komatsu (Ed.), *Migration in Central Asia: Its History and Current Problems*. Center for Area Studies, Osaka, 179-197.

- Baldwin, G. B. (1970). "Brain Drain or Overflow". *Foreign Affairs*, 48(2): 358-372.
- Barbara Dietz, Kseniia Gatskova, Artjoms Ivlevs. (2015). *Emigration, Remittances and the Education of Children Staying Behind: Evidence from Tajikistan*. IZA Discussion Paper.
- Barbara Pusch, T. W. (2010). *Türkiye'ye Uluslararası Göç*. Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Barnett, R. ve Lubin, N. (1999). *Calming the Ferghana Valley. Development and Dialogue in the Heart of Central Asia*. The Century Foundation Press, New York.
- Beishenaly, N. ve Pereboev, V. (2013). "Kırgızistan'ın Gümrük Birliğine ve Ortak Ekonomik Alana Katılımı: İşgücü Piyasası ve İnsan Sermayesi için Çıkarımlar". *Avrasya Ekonomik Entegrasyonu*, 3(20): 69-88.
- Beijer, G. (1970). "International and National Migratory Movements". *International Migration*, 8(3): 93-109.
- Bell, S., Alves, S., Oliveira, E., Zuin, A. (2010). "Migration and Land Use Change in Europe: A Review". *Living Reviews in Landscape Research*, 4(2): 5-31.
- Bertram, G. (1999). "The MIRAB Model Twelve Years On". *Contemporary Pacific*, 11(1): 105-138.
- Betts, A. (2011). *Policy Primer The UK and Global Migration Governance*. The Migration Observatory .
- Beş yıl içinde, Tacikistan'dan göçmen akışı yurt dışında %40 azaldı, <https://www.currenttime.tv/a/tajikistan-migrants-workers-money/29756218.html> (erişim tarihi: 15. 12. 2020).
- Bonacich, E. (1973). "A Theory of Middleman Minorities". *American Sociological Review*, 38(5): 583-594.
- Borishpolets, K. ve Babadjanov, A. (2007). *Orta Asya Ülkelerinin Göç Riskleri*. Moskova: Rusya Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Araştırma MGIMO (U) Bilimsel Koordinasyon Konseyi.
- Borjas, G. (2006). "The New Economics of Immigration: Affluent Americans Gain; Poor Americans". G. Lahav, A. Messina (Ed.), *The Migration Reader. Exploring Politics and Policies*. Lynne Rienner Publishers, London, 318-328.
- Bossard, L. (2005). *The Future of International Migration to OECD Countries Regional Note West Africa*. OECD, Paris.
- Bougai, N. (1996). *The Deportation of Peoples in the Soviet Union*. Nova Publishers.

- Boubtane, E., Coulibaly, D., Rault, Ch. (2011, July). Immigration, Unemployment and Growth in the Host Country: Bootstrap Panel Granger Causality. Analysis on OECD Countries. *IZA Discussion Paper No.5853*. Institute for the Study of Labor (IZA) in Bonn, Bonn.
- Brettel, C., Hollifield, J. (2008). Migration Theory: Talking across Disciplines. C. H. Brettel içinde, *Migration Theory: Talking across Disciplines*. Routledge, New York.
- Brown, O. (2008). *Migration and Climate Change. MRS N°31*. International Organization for Migration, Geneva.
- Bruhl, T. ve Rittberger, V. (2001). From International to Global Governance: Actors, Collective Decision-Making, and the United Nations in the World of the Twenty First Century. V. Rittberger içinde, *Global Governance and United Nations System*. United Nations University Press, Japonya.
- Brundtland, R. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development Our Common Future*. UN Publication.
- Burnashev, R. (2017). "Orta Asya Göç Alt Sistemi: Göç Süreçlerinin Düzenlenmesi". B. S. K. Kaiser (Ed.), *Göç ve Avrasya Devletlerindeki Kapsama Sorunları*. Almaty: Kazakistan-Alman Üniversitesi Uluslararası ve Bölgesel İşbirliği Araştırma Enstitüsü.
- Buribayev, Y., Meirbekova, G., Kassymbek, A., Zharbolova, A., Muratova, E. (2016). "Legal Regulation of Labor Migration in the Republic of Kazakhstan". *Indian Journal of Science and Technology*, 9(16): 2-7.
- Castles S, M. M. (2003). *The Age of Migration*. MacMillan Pres ltd, London.
- Cattaneo, C., Fiorio, C, V., Peri, G. (2013). What Happens to the Careers of European Workers When Immigrants “Take Their Jobs”? *IZA Discussion Paper No. 7282*. Institute for the Study of Labor, Germany.
- Cheema, G. S. (2008). *Localizing the MDGs Through Democratic Local Government: Towards A Local Development Framework Report submitted to the UN Capital Development Fund*, East-West Center. Hawai.
- Chenery, H. (1979). *Structural Change and Development Policy*. Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Chudovinskikh, O. (2013). *Kuzey ve Orta Asya'da Göç Süreçlerini Yönetme*. United Nations ESCAP.

- Chudinovskikh, O. ve Manke, M. (2014). *Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgız Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ve Tacikistan Cumhuriyeti'nde Göç Verilerinin Mevcudiyetini, Kalitesini ve Karşılaştırılabilirliğini İyileştirmek İçin Öneriler*. OSCE ve İOM.
- Crépeau, F. ve Atak, I. (2016). "Global Migration Governance Avoiding Commitments On Human Rights, Yet Tracing A Course For Cooperation". *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 34(2): 113-14.
- Danzer, A. (2010). "Migration Patterns İn a Remittances Dependent Economy: Evidence From Tajikistan During The Global Financial Crisis". *Migration Letters*, 7(2): 190-202.
- De, H. H. (2010). "Migration and Development: A Theorical Perspective". *International Migration Review*, 1(44): 227-264.
- Decree of Government (2006). *Programme Kairylman Adopted by the Kyrgyz Government to Facilitate the Return of Ethnic Kyrgyz*. No.737.
- Delovarova, L. (2013). "Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Göç Süreçlerinin Bazı Teorik Yönleri". *KazNU Bulletin*, 3-4(63-64): 31-38.
- Development, U. S. (2020). *United Nations Sustainable Development Cooperation Framework Country Kazakhstan 2021-2025*. Kazakhstan: UN.
- Diener, A. C. (2006). "Problematic Integration of MongolianKazakh Return Migrants in Kazakhstan". *Eurasian Geography and Economics*, 46(6): 465-478.
- Djajic, S. (1986). "International Migration, Remittances and Welfare in a Dependent Economy". *Journal of Development Economic*, 21: 229-234.
- Elkington,J.(1994). "Towards the Sustainable Corporation: Win-Win-Win Business Strategies for Sustainable Development". *California Management Review*, 36(2): 90-100.
- Enver, G. (2017,). "Dünya“da ve Türkiye“de Göç Yönetimi". *KSU İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 7(2):37-60.
- Ergeshbayev, U. (2006). Trends and Development of Migration processes in Central Asia. R. R. Rios içinde, *Migration in Eastern Europe and Central Asia* (s. 45-54). International Organization Of Migration.
- Ergeshbayev, U. (2009). "Orta Asya Ülkeleri Nüfusunun Rusya'ya Modern İşgücü Göçü". *Bilimsel Açıklamalar*, 7(62): 75-81.
- Eromenko, I. (2016). Do Remittances Cause Dutch Disease in Resource Poor Countries of Central Asia? *George Elliott School of International Affairs, Central Asia Programme Economic Papers Series*.

- Escobar, A. (1995). *Encountering. Development: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton University Press, Princeton NJ.
- Eshpanova, D. (2009). "Kazakistan'ın Modern Göç Politikasının Özellikleri". *Ekonomi, İstatistik ve Bilgisayar Bilimi*, 4: 105-106.
- Finke, P., Sanders, R. and Zanca, R. (2013). Mobility and Identity in Central Asia: An Introduction. *Zeitschrift für Ethnologi*, s. 129-137.
- Gatskova, K., Ivlevs, A., Dietz, B. (2017). *Does migration affect education of girls and young women in Tajikistan?* The United Nations University World Institute for Development, Helsinki.
- Gelderblom, D., Whyntie, A. (2006). The Limits and Possibilities of Migrant Networks. D. G. Pieter Kok (Ed.), *Migration In South and Southern Africa: Dynamics and Determinants*. HSRC Press, 227-248.
- Gibson, J. R. (1991). "Interregional Migration in the USSR, 1981-1985 and 1971-1975". *The Canadian Geographer/Le Géographe canadien*(35): 142-156.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Polity Press, Cambridge.
- Glazovsky, N. F., Kudinova, N.V., Odinkova, L.Yu., Streletsky, V.N., Shestakov, A.S. (2000). *Migratsii Naseleniia V Stranakh SNG, Sviazannye S Opustynivaniem I Zasukhoi*. UNEP-IGRAN, Moskova, s. 110.
- Graham, S. (1996). *The Nationalities Question in the Post-Soviet States* (Cilt 2). Longman, New York and London.
- Grebmer, K., Bernstein, J., Brown, T., Prasai, N., Yohannes, Y., Towey, O., Foley, C. (2017). *Global Hunger Index, the Inequalities of Hunger*. Concern Worldwide International Food Policy Research Institute, Washington.
- Gubaidullina, M., Idrysheva, Zh., Zhumatay, G., Issova, L., Kulbayeva, A. (2020). The Contribution of Migration to Sustainable Development: Western Vector of Migration from Central Asia (the US Case). *E3S Web of Conferences* (s. 2-11). The 1st International Conference on Business Technology for a Sustainable Environmental System (BTSES-2020)
- Haan, A. D. (2002). "Migration and Livelihoods in Historical Perspective: A Case Study of Bihar, Indi". *Journal of Development Studies*, 38(5): 115-142.
- Haas, H. D. (2005). "International Migration, Remittances and Development: Myths and Facts". *Third World Quarterly*, 26(8): 1269-1284.

- Haas, H. D. (2010). "Migration and Development: A Theoretical Perspective". *International Migration Review*, 44(1): 227-264.
- Haas, H. D. (2010). *Migration Transitions A Theoretical and Empirical Inquiry Into the Developmental Drivers of International Migration*. International Migration Institute, UK.
- Hagemann, H. (2009). "Solow's 1956 Contribution in the Context of the Harrod-Domar Model". *History of Political Economy*, 41(1): 67-87.
- Hagen-Zanker, J., Vidal, E. M., Sturge, G (2017). *Social Protection, Migration and The 2030 Agenda For Sustainable Development*. Overseas Development Institute, London.
- Halis, B. (2003). "Sosyal Politika Açısından İç Göçler Sivas'tan İstanbul'a Göç Örneği". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (56): 316-390.
- Halis, B. (2007). "Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (53): 515-542.
- Hayes, G. (1991). "Migration, Metascience, and Development Policy in Island Polynesia. *The Contemporary Pacific*, 3(1): 1-58.
- Homer-Dixon, T. F. (1994). Environmental Scarcities and Violent Conflict: Evidence from Cases. *International Security*(19).
- Hüdayi, S. (2010). Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- İOM. (2010). *Gender, Migration and Remittances*. International Organization for Migration, Geneva.
- International Organization for Migration (2016). *Assessing the Links between Migration, Natural Hazards and Climate Change in Kazakhstan*. İOM. Astana.
- Islamov, F. (1998). Migration and Its Problems in the Transitional Economy of Tajikistan. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*.
- Jennissen, R. (2004). *Macroeconomic determinants of international migration in Europe*. Rozenberg Publishers, Amsterdam.
- Kakhkharov, J., Ahunov, M., Parpiev, Z., Wolfson, I. (2020). "South-South Migration: Remittances of Labour Migrants and Household Expenditures in Uzbekistan". *International Migration*, s. 1-31.
- K. C. Kararı. 2017 - 2021 Yılları İçin Kazakistan Cumhuriyeti Göç Politikası Kavramının Onaylanması ve 2017 - 2021 Yılları İçin Kazakistan Cumhuriyeti Göç Politikası

- Kavramının Uygulanması İçin Eylem Planı*. 03 27, 2021 tarihinde Adilet: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1700000602> adresinden alındı
- Kazakhstan, T. C. (2020, 07 07). *On public health and health care system*. 05 01, 2021 tarihinde Adilet: http://adilet.zan.kz/eng/docs/K090000193_ adresinden alındı
- Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti, *Ülkelere Göre Uluslararası İkili Anlaşmaların Listesi*. 11 30, 2021 tarihinde Enbek.kz: <https://www.enbek.gov.kz/ru/node/339037> . adresinden alındı
- Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti, İ. B. (2017). *Kazakistan Cumhuriyeti'nde Yabancıların ve Vatansız Kişilerin Giriş ve Kalış Sırası*. 11 30, 2021 tarihinde Gov.kz: <https://www.gov.kz/memleket/entities/qriim?lang=kk> adresinden alındı
- Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı. 15 Şubat 2018 Sayılı 636 Sayılı Kararname "Stratejik Yönetim Kurulu'nun Onayına İlişkin Kazakistan Cumhuriyeti'nin 2025 Yılına Kadar Kalkınma Planı ve Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın Bazı Kararnamelerinin Geç. (2018, Şubat 15). Kasım 30, 2021 tarihinde Adilet: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U1800000636> adresinden alındı
- Kazantsev, A. ve Gusev, Yu, L. (2019, 4). "Göçün Muhtemel Gelişim Senaryoları Avrasya Entegrasyonu Bağlamında Süreçler". *Uluslararası Analitik*, (30):19-27.
- Kazmierkiewicz, P. (2016). Relative Impact of Administrative Measures on Labour Migration Flows from Central Asia. *Politeja-Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego*, 2(41), s. 57-76.
- Keely C, B. N. Tran. (1989). "Remittances from Labor Migration: Evaluations, Performance, and Implications". *International Migration Review*, 23(3): 500-525.
- Khakimov, P. ve Mahmadbekov, M. (2009). *Economic Dynamics Of Labour Migrants' Remittances In Tajikistan*. International Organization for Migration, Dushanbe.
- Kindleberger, C. P. (1965). *Europe's Postwar Growth: The Role of Labor Supply*. Oxford University Press, New York.
- King, R. (2012, 3 22). "Theories and Typologies of Migration: An Overview and A Primer". (E. Righard, Dü.) *Willy Brandt Series of Working Papers In The Migration and Ethnic Relations*, 4.
- Klarin, T. (2018). "The Concept of Sustainable Development: From its Beginning to the Contemporary Issues". *Zagreb International Review of Economics & Business*, 21(1): 67-94.

- Milli Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi. (2020). *Kazakistan Cumhuriyeti Yükseköğretim Kurumları: 2019-2020 Akademik Yılı*. Milli Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi, Nur- Sultan/
- Koray, D. (2005). *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Kounani, A ve Skanavis, C. (2019). "Migration and Sustainable Development". L, F, Walter, (Ed.), *Encyclopedia of Sustainability in Higher Education*. Springer Nature, Switzerland.
- Kozina, B. (2007). *Kazakistan'ın Demografik Tarihi*. KarGU, Karaganda.
- Kristof, T. ve Palme, J. (2006). *How Migration Can Benefit Development: Bridging the Research and Policy Gap*. Institute for Futures Studies, Sweden.
- Kroeger, A, ve Anderson, K. (2014). "Remittances and the Human Capital of Children: New Evidence from Kyrgyzstan During Revolution and Financial Crisis, 2005–2009". *Journal of Comparative Economics*, 42(3): 770-785.
- Kurmanov, N., Baktymbet, S., Baktymbet, A ve diğerleri. (2017). "Labour Migration and Remittances: Strategy for Survival or Development?". *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(1): 334-339.
- Lele, S. M. (1991). "Sustainable Development A Critical Review". *World Development*, 19(6): 607-621.
- Levitt, P. (2001). *The Transnational Villagers*. University of California Press, Berkeley.
- Levitt, P. ve Lamba-Nieves, D. (2011). "Social Remittances Revisited". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37, s. 1-22.
- Lewis, A. (1954). "Economic Development With Unlimited Supplies of Labour". *The Manchester School*, 22(2): 139-191.
- Light, İ. (1972). *Ethnic Enterprise in America*. University of California Press, Berkeley.
- Lonergan, S. (1998). *The Role of Environmental Degradation in Population Displacement*. Environmental Change and Security Project Report.
- Lönnback, L. J. (2014). *Integrating migration into the post-2015 United Nations Development Agenda*. International Organization for Migration and Migration Policy Institute, Bangkok and Washington.
- Malyuchenko, I. (2015). *Labour Migration from Central Asia to Russia: Economic and Social Impact on the Societies of Kyrgyzstan, Tajikistan, and Uzbekistan*. OSCE Academy, Bishkek.

- Mansoor, A. Q. (2007). *Migration and Remittances : Eastern Europe and the Former Soviet Union*. World Bank, Washington.
- Marat, E. (2009). *Labor Migration in Central Asia: Implications of the Global Economic Crisis*. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program A Joint Transatlantic Research and Policy Center.
- Massey, D. S. (1990). "Social Structure, Household Strategies, and the Cumulative Causation of Migration". *Population Index*, 56(1): 3-26.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, C., Kouaouci, A., Pellegrino, A., and Taylor, E. (1993). "Theories of International Migration: A Review and Appraisal". *Population and Development Review*, 19(3): 431-466.
- Maydom, B. (2017). *Migrant Remittances and Democracy. Yayınlanmamış Tez*. Oxford University.
- Megoran, N. (2002). *The Borders Of Eternal Friendship? The Politics and Pain of Nationalism and Identity Along the Uzbekistan-Kyrgyzstan Ferghana Valley Boundary, 1999-2000. Doktora Tezi*. Sidney Sussex College Cambridge.
- Michael P. Todaro, Stephen C. Smith. (2003). *Economic Development*. Harlow: Pearson Education.
- Michael Todaro, Stephen Smith. (2011). *Economic Development*. Pearson, Boston.
- Mitchell, C. (1988). *International Migration, International Relations and Foreign Policy. INTERNATIONAL MIGRATION REVIEW* (s. 681). Rockefeller Foundation's Study and Conference Center, Italy.
- Mohapatra, N. K. (2013). "Migration and Its Impact on Security of Central Asia". *India Quarterly*, 69(2): 133-157.
- Mukhanova, G., Nazikova, Zh., Zhulanov, E., Tokareva, E. (2019). "Implementation Tendencies Of Gender Equality In The Modern Kazakhstan Society". *Central Asian Economic Review*, 6(129): 107-117.
- Murzina, A. (2008, Ocak). IOM National Program Officer.
- Myers, N. (1997). "Environmental Refugees". *Population and Environment*, 19(2): 167-168.
- Nancy, L. (1984). *Labor and Nationality in Soviet Central Asia. An Uneasy Compromise*. MacMillan Press, Hong Kong.
- Natalya, M. (2016). "Göç" Kavramının Tanımı, Başlıca Göç Süreçleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Belgorod Devlet Milli Araştırma Üniversitesi, Belgorod.

- Nawrotzki, R. J., A. M. Schlak, and T. A. Kugler. (2016). Climate, Migration, and the Local Food Security Context: Introducing Terra Populus. *Population and Environment*, 38(2), s. 164-184.
- Nesrin Algan, Ö. K. (1998). "Transboundary Population Movements : Refugees, Environment And Politics". *The Turkish Yearbook of International Relations*(28).
- Newland, K. (2011). *Migration and Development Policy: What Have We Learned* . Migration Policy Institute, Washington.
- Ni, V. (2008). *Rights of Migrant Workers in Kazakhstan: National Legislation, International Standards and Practices*. İLO, Almaty.
- Nicolai, S., Wales, J., Aiazzi, E. (2017). *Education, Migration and The 2030 Agenda For Sustainable Development*. Overseas Development Institute, London.
- Novikov, V. ve Kelly, Ch. (2017). *Climate Change and Security in Central Asia*. Organization for Security and Co-operation in Europe.
- Nüfus Göçü Hakkında 22 Temmuz 2011 tarihli ve 477-IV sayılı Kazakistan Cumhuriyeti Kanunu. (2011). 12 04, 2021 tarihinde Adilet: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1100000477> adresinden alındı.
- Olimova, S and Olimov, M. (2012). *Environmental Degradation, Migration Internal displacement, and Rural Vulnerabilities in Tajikistan*. International Organisation For Migration, Dushanbe.
- Olivier, R. (2000). *The New Central Asia: Geopolitics and the Birth of Nations*. I.B. Tauris, New York.
- O'Neil, T., Fleury, A., Foresti, M. (2016). *Women On The Move Migration, Gender Equality and The 2030 Agenda for Sustainable Development* . Overseas Development Institute, London.
- Orozco, M. (2005). Transnationalism and Development: Trends and Opportunities in Latin America. R. D. Maimbo Samuel Munzele içinde, *Remittances: Development Impact and Future Prospects*, The World Bank, 307-329.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*,. Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Ankara.
- Papademetriou, D. G. (1985). Illusions and Reality in International Migration: Migration and Development in Post World War II Greece. *International Migration*, 23(2), s. 211-223.

- Pau, V. ve Martinez, S. (2008). *An Approach to Codevelopment: The Transnational Migrating Community: Protagonist of Codevelopment*. Observatorio Del Tercer Sector, Barcelona.
- Paula Lucci, Dina Mansour-Ille, Evan Easton-Calabria, Clare Cummings. (2016). *Sustainable Cities Internal Migration, Jobs and The 2030 Agenda for Sustainable Development*. London: Overseas Development Institute.
- Pearce, D ve Atkinson, G. (1998). "Concept of Sustainable Development: An Evaluation of its Usefulness 10 Years Ffter Brundtland". *Environmental Economics and Policy Studies*, 1: 95-111.
- Piesse, M. (214). Factors Influencing Migration and Population Movements Part 1. Future Directios İnternational.
- Piore, M. (1979). *Birds Of Passage: Migrant Labour In Industrial Societies*,. Cambridge University Press, Cambridge.
- Pirogov, V. (2016). *Migrant Workers in Kazakhstan: No Status, No Rights*. FİDH.
- Portes, Alejandro, John Walton. (1981). *Labor, Class, and the International System*. Academic Press, New York.
- Rafis, A. (1999). "Economic Migration in Post-Soviet Central Asia: The Case of Kyrgyzstan". *Post-Communist Economies*, 11(2): 237-252.
- Reeves, M. (2014). *Border Work: Spatial Lives of the State in Rural Central Asia*. Ithaca and Cornell University Press, London.
- Remenyi, J. (2004). What is development? D. Kingsbury içinde, *Key Issues in Development*. Palgrave MacMillan, New York.
- Reuel R. Hanks, Bolat Tatibekov. (2018). Labor Migration In Central Asia Will Kazakhstan Be the Anchor for Stability? *Demographics, Social Policy, and Asia*, 23(2), 32-36.
- Rist, G. (1997). *The History of Development: From Western Origins to. Global Faith*. Zed Books, London.
- Rostow, W. (1960). *The Stages of Economic Growth. A Non-Communist Manifesto*. Cambridge University Press, New York.
- Russell, K. (2012). Theories and Typologies of Migration: An Overview and A Primer. E. Righard içinde, *Willy Brandt Series of Working Papers In The Migration and Ethnic Relations* (s. 3-41). Malmö University, İsveç.

- Russia, C. B. (2018). *Cross-border Remittances via Money Transfer Operators in Breakdown by Countries*. 04 15, 2021 tarihinde Central Bank of Russia: <http://www.cbr.ru/Eng/statistics/?PrtId=svs> adresinden alındı
- Ryazantsev S.V., Horie N. (2011). Orta Asya Ülkelerinden Rusya'ya Emek Göç Akışlarının Modellenmesi. *Ekonomik ve Sosyolojik Araştırma*, 35. Bilimsel Dünya.
- Ryazantsev, S., Pismennaya, E., Tkachenko, M. (2013). "Avrasya Göç Alt Sisteminin Orta Asya Segmentinin Oluşumu". *Uluslararası Süreçler*, 11(3-4): 46-62.
- Ryazantsev, S. ve Oleg, K. (2014). *Avrasya Göç Sisteminde Rusya ve Kazakistan: Kalkınma Eğilimleri, Göçün Sosyo-Ekonomik Sonuçları ve Düzenleme Yaklaşımları*. Avrupa Üniversite Enstitüsü.
- Ryazantsev, S. (2016). *Labour Migration from Central Asia to Russia in the Context of the Economic Crisis*. Russia in Global Affairs - Valdai Papers.
- Ryazantsev, S. (2016). "Kazakhstan Today: Migration- Trends and Regulation Approches". *Central Asia and the Caucasus*, 17(2): 69-79.
- Ryazantsev, S., Seleznev, I., Pismennaya, E. (2018). "Workforce Mobility in the EAEU Trends, Barriers, Prospects. Central Asia and the Caucasus". *Journal of Social and Political Studies*, 19(2): 28-36.
- Rybalkin, V. ve Varnavina, A. (2017). "Migration Processes In The Republic Of Kazakhstan In The Late XX – Early XXI Century". *Post-Soviet Continent*, 2(14): 48-57.
- Sabates-Wheeler, R. F. (2011). *Social Protection and Migration: Claiming Social Rights*. Palgrave Macmillian Publish, England.
- Sabates-Wheeler, R. ve Waite, M. (2003). *Migration and Social Protection: A Concept Paper*. Institute of Development Studies, Sussex.
- Sach, W. (1992). *The Development Dictionary: A Guide to Knowledge as Power*. Zed Books, London.
- Sadovskaya, Y. (2006). "International Labor Migration and Remittances in Central Asian Republics: Strategy For Survival or Development". V. Iontsev (Ed.), *International migration: Economics and Politics: Scientific Series International Migration of Population: Russia and the Contemporary World*. Teis, Moscow, 38-46.
- Sadovskaya, Y. (2006). "Labor Migrant Remittances and Their Role İn The Migrant Households of Central Asian Countries". *Central Asia and the Caucasus*, 3(39): 109-123.

- Sadovskaya, Y. (2016). "International Migration to Kazakhstan İn The Period of Sovereign Development". *Kazakhstan Spekr. Nauchnyj Zhurnal*, 75(1): 7-43.
- Sadovskaya, Y. (2017). "Kazakistan'ın Sosyo-ekonomik Kalkınmasında Emek Göçünün Rolü: Menşe Ülkenin Tartışmalı Deneyimi ve Başarıları". B. S. K. Kaiser (Ed.), *Göçmenler ve Avrasya Bölgesinin Devletlerindeki Kapsama Sorunları*. Kazak-Alman Üniversitesi Uluslararası ve Bölgesel İşbirliği Araştırma Enstitüsü, Almaty, 228.
- Sagynbekova, L. (2017). International Labour Migration in the Context of the Eurasian Economic Union: Issues and Challenges of Kyrgyz Migrants in Russia. *Institute of Public Policy and Administration (IPPA) working paper series*(39).
- Schiller, N. ve Fouron, G. (2001). *eorges Woke Up Laughing*. Duke University Press, Durham.
- Seitz, W. (2019). *International Migration and Household Well-being: Evidence from Uzbekistan*. World Bank Group.
- Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. Oxford University Press, Oxford.
- Senarclens, P. D. (1998). "Governance and The Crisis İn The International Mechanisms of Regulation". *International Social Sciences Journal*, 50(155).
- Sharpley, R. (2000). "Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical". *Journal of Sustainable Tourism Divide*, 8(1): 1-19.
- Skeldon, R. (2008). "International Migration As a Tool in Development Policy: a Passing Phase". *Population and Development Review*, 31(1): 1-18.
- Sorensen, N. N. (2004). *The Development Dimension of Migrant Remittances*. Migration Policy Research, Denmark.
- Stark, O. ve Levhari, D. (1982). "On Migration and Risk in LDCs". *Economic Development and Cultural Change*, 31(1): 191-196.
- Stark, O. (1991). *The Migration of Labor*. Blackwel, Oxford.
- Stolcke, V. (2013). "Talking Culture: New Boundaries, New Rhetorics of Exclusion in Europe". *Current Anthropology*, 36(1): 1-24.
- Summit, J. (2002). *Report of the World Summit on Sustainable Development* . UN Publication, New York.
- Sumption, M. (2013). *Tackling Brain Waste: Strategies to Improve the Recognition of Immigrants' Foreign Qualifications*. Migration Policy Institute, Washington.
- Tacoli, C ve Okali, D. (2001). The Links Between Migration, Globalisation and Sustainable Development. *International Institute for Environment and Development*.

- Taylor, E. J. (2002). "The New Economics of Labour Migration and the Role of Remittances in the Migration Process". *International Migration*, 37(1): 63-88.
- Taylor, J. E. (1986). "Differential Migration, Networks, Information and Risk." In *Migration Theory*. O. E. Greenwich (Ed.), *Human Capital and Development*. JAI Press, 147-171.
- Tayyar, A. (2006). *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- The World Bank (2011). *Migration and Remittances Factbook*.
- The World Bank. (2012). *Migration and Remittances. Fact book*. World Bank.
- The World Bank. *Personal remittances, received (% of GDP) - Tajikistan, Kyrgyz Republic*. 04 13, 2021 tarihinde The World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?locations=TJ-KG> adresinden alındı
- Thomas, G. M. (1991). *Public Choices and Public Policy Change: The Political Economy of Reform in Developing Countries*. Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Thomas, F., Fauser, M. ve Kivisto, P. (2011). *The Migration-Development Nexus: A Transnational Perspective*. Palgrave Macmillan, New York.
- Timur, K. (2000). "Turkistan Abroad: The Political Migration – From the Soviet and Chinese Central Asia (1918-1997)". C. O. Hisao Komatsu (Ed.), *Migration in Central Asia: Its History and Current Problems* Japan Center for Area Studies, National Museum of Ethnology, Osaka, 113-126.
- Todaro, M. P. (1969). "A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less-Developed Countries". *American Economic Review*, 59: 138-148.
- Topilin, A. V. (2002). *BDT: Demografik Potansiyel, Göç, İşgücü Piyasası*. Econ-İnform, Moskova.
- Topilin, A. V. (2004). *Rusya ve BDT Üye Devletlerinin İşgücü Piyasası: Gerçekler ve Kalkınma Beklentileri*. Ekzamen, Moscow.
- Torebekova, Z., Bokayev, B., Davletbayeva, Zh. (2019). "Labor Migration In Kazakhstan: Challenges and Opportunities". *Vestnik PGU*(2): 154-165.
- Tsypylma, D. (2005). Recruiting for the Nation: Post-Soviet Transnational Migrants in Germany and Kazakhstan. *Siberian Studies*.
- Tümertekin Erol, Ö. N. (2002). *BeĞeri Coğrafiya: Ėnsan Kültür Mekân*. Çantay Kitabevi Yayınları, İstanbul.

- Uluslararası Göç Hukuku № 2. Göç Terimleri Sözlüğü: IOM, Cenevre, 2005. - 98 s.
- UN Development Group. (2017). *Avrupa ve Orta Asya'da Sürdürülebilirlik ve Genel Refahiye Doğru*. UN Development Group.
- UN Migration. (2018). *Migration Governance Profile: Republic of Kazakhstan*. IOM UN Migration, Sweden.
- UN Migration. (2019). *Gelişmiş Göç Profili Kazakistan 2014-2019*. International Organization For Migration, Almaty.
- UNDP. (2006). *Report on the Status of Oralman in Kazakhstan*. Almaty.
- UNDP. (2009). *Central Asia Human Development Report*. Bringing Down Barriers: Regional Cooperation for Human Development and Human Security.
- UNDP. (2011). *Energy and Communal Services in Kyrgyzstan and Tajikistan: A Poverty and Social Impact Assessment*, Bratislava. United Nations Development Programme.
- UNDP. (2015). *Labour Migration, Remittances, and Human Development in Central Asia*. United Nations Development Programme Regional Bureau for Europe and the Commonwealth of Independent States.
- Viktor, B. (2005). *Spetsposelentsy. Politicheskaya ssylka narodov sovetskoi Rossii*. Novoe Literaturnoe Obozrenie, Moskova.
- Wang, D., Hagedorn, A., Chi, G. (2019). "Remittances and household spending strategies: evidence from the Life in Kyrgyzstan Study, 2011–2013". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, s. 1-22.
- Wilkinson, E., Schipper, L., Simonet, C., Kubik, Z. (2016). *Climate Change, Migration and The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Overseas Development Institute, London.
- Woods, N., Betts, A., Prantl, J., Sridhar, D. (2013). *Transforming Global Governance for The 21 st Century*. United Nations Development Programme Human Development Report Office.
- Willias, K. (2011). *Theories and Practices of Development*. Routledge, London.
- Wimalaratana, W. (2016). "International Migration And Migration". *Social Affairs: A Journal for the Social Sciences*, 1(5): 13-32.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Yasemin, N. (2015). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikası Ve Uluslararası Göçün Türkiye'deki Güncel Sorunları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Süleyman Demirel Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Zanker, J. H. (2017). *Migration and the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Overseas Development Institute, London.
- Zhanaltay, Z. (2020). "Remittance Income And Migrant Entrepreneurship In Central Asia". *Eurasian Research Journal*, 2(1): 97-112.
- Zhanna, Z. (1999). "Internal Migration in Russia and the USSR in the 20th Century as the Reflection of Social Modernization". *Mir Rossii*, 2: 22-34.
- Zhou, M. (2004). "Revisiting Ethnic Entrepreneurship: Convergences, Controversies, and Conceptual Advancements". *International Migration Review*, 38(3): 1040–1074.
- Zitnanova, K. (2011). *Refugee Protection and Migration Dynamics in Central Asia*. UNHCR.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Acciona. *What Is Sustainable Development?* <https://www.acciona.com/sustainable-development/> (erişim tarihi: 02 04 2021).
- Ashirova, A. (16 03 2020). *OA nüfusu 2020 yılında bir milyondan fazla büyüyecek*, Türkmen Haber Ajansı: <https://orient.tm/naselenie-ca-vyrastet-bolee-chem-na-million-v-2020-godu/> (erişim tarihi:04 03 2021).
- Banda, N. (19 01 2019). Factors Influencing Migration.:https://www.researchgate.net/publication/330496325_Factors_Influencing_Migration (erişim tarihi:24 02 2021).
- BM Genel Kurul Oturumu (2016). *Genel Sekreterin Uluslararası Göç ve Kalkınma Raporu*. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/A_71_296_R.pdf (erişim tarihi:24 03 2021).
- BM web sitesi, Mülteciler // <https://www.un.org>. (erişim tarihi:21.11.2020).
- Byshevsky, Y. (06 07 2012). *Belirli Bir Kriminolojik Kavram Olarak Cezai Göç*. Superİnf.ru: https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=3958 (erişim tarihi:27 03 2021).
- Climate Change and Poverty. Report of the Special Rapporteur on Extreme Poverty and Human Rights. (2019). <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Poverty/Pages/ClimateChange.aspx> (erişim tarihi:17 03 2021)
- GFMD. GFMD and the 2030 Agenda. Global Forum on Migration and Development: <https://www.gfmd.org/process/gfmd-and-2030-agenda> (erişim tarihi:03 05 2021).

- Göçmenler ülkeye gelen yabancı yatırımlardan Tacikistan'a çok daha fazla para gönderiyor, <http://avesta.tj/2019/12/27/migranty-otpravlyayut-v-tadzhikistan-gorazdo-bolshe-deneg-chem-postupayushhie-v-stranu-inostrannye-investitsii/> (erişim tarihi:15. 12. 2020).
- Hagen-Zanker, J. (2018). Four Steps to Ensure the Mobility of Social Security for Migrants. <https://migrationdataportal.org/blog/four-steps-ensure-mobility-social-security-migrants> (erişim tarihi:23 04 2021).
- Kazakhstan (22 07 2011 r.). On Migration. <http://adilet.zan.kz/eng/docs/Z1100000477> (erişim tarihi:02 05 2021).
- Kazakhstan (27 07 2007). On Education. <http://adilet.zan.kz/eng/docs/Z070000319> (erişim tarihi:01 05 2021).
- Kazakistan Cumhuriyetindeki Yabancı Vatandaşların Yasal Statüsü: http://adilet.zan.kz/rus/archive/docs/U950002337_/19.06.1995 (erişim tarihi:27 03 2021).
- Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 15 Şubat 2018 tarih ve 636 sayılı Kararı. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U1800000636> (Erişim tarihi: 10.12.2021).
- Kazakistan Cumhuriyeti'nin 2020'ye Kadar Stratejik Kalkınma Planı Üzerine <https://adilet.zan.kz/rus/docs/U100000922> (Erişim tarihi: 10.12.2021).
- Kazantsev, A. (10 07 2013). *Orta Asya: Bölgesel Kalkınma Eğilimleri*. <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/tsentralnaya-aziya-tendentsii-regionalnogo-razvitiya/#t1> (erişim tarihi:04 03 2021).
- Kırgız Cumhuriyeti'nde işgücü göçü istatistikleri. Kırgız Cumhuriyeti ulusal istatistik Komitesi. https://drive.google.com/file/d/15VGg_bkLWoZjpqdaiygbq2i_ItE6f-vB/view (erişim tarihi: 15. 12. 2020).
- Küresel bir fenomen olarak beyin göçü. Nedenleri ve Sonuçları, Elektronik Yayın: İnsani Teknolojiler Merkezi. <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2008/1653> (erişim tarihi: 18.11.2020).
- Migration. *Law on Population Migration* (1997, amended 2002) . <https://www.legislationline.org/topics/country/21/topic/10> (erişim tarihi:26 03 2021).
- Nye, J. (2004). "Yumuşak" Güç ve Amerikan-Avrupa İlişkileri". *Özgür Düşünce-XXI*, 10. [http:// www.situation.ru/app/j_art_1165.htm](http://www.situation.ru/app/j_art_1165.htm). (erişim tarihi: 21.11.2020).
- On Public Health and Health Care System. <http://adilet.zan.kz/eng/docs/K090000193> (erişim tarihi:01 05 2021).

- Orta Asya Bölgesi ve BDT'de Göç Süreçleri, <https://mgimo.ru/about/news/experts/126437/> (erişim tarihi:23.12.2020).
- Orta Asya'da Emek Göçü, <https://www.osce.org/ru/magazine/250406> (erişim tarihi: 15. 12. 2020).
- Orta Asya'da Modern Emek Göçünün Eğilimleri, <https://cabar.asia/ru/tendentsii-sovremennoj-trudovoj-migratsii-v-tsentralnoj-azii> (erişim tarihi:15. 12. 2020).
- Özbekistan nüfusu. <http://uz.spinform.ru/people.html> (erişim tarihi:04 03 2021).
- Özbekistan Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi: Göç çıkışı bizi etkilemiyor. <https://regnum.ru/news/637855.html> (erişim tarihi:24.12.2020).
- Rusya Federasyonu İçişleri Bakanlığı. Rusya Federasyonu'ndaki Ocak-Aralık 2017 göç durumuna ilişkin ülke ve bölgelere göre dağılım gösteren seçilmiş göstergeler. <https://xn--b1aew.xn--p1ai/Deljatelnost/statistics/migracionnaya/item/12162171/> (erişim tarihi: 15.12.2020).
- Sami, Ö. (1980). Coğrafya Terimleri Sözlüğü. <http://tdkterim.gov.tr> (erişim tarihi:24 02 2021).
- Schwartz, M. (2011). With a Russian in a Tajik Jail, Moscow Aims Its Reprisal at Migrant Workers. <https://www.nytimes.com/2011/11/17/world/europe/russia-rounding-up-tajik-workers.html> (erişim tarihi:17 03 2021).
- See Refugee Protection and Migration Dynamics in Central Asia, background study for the Regional Conference on Refugee Protection and International Migration in Central Asia, March 2011. <http://www.unhcr.org/4ddfb8459.html> (erişim tarihi: 01.12.2020).
- Sharifzoda, K. (2019). Why Is Kazakhstan a Growing Destination for Central Asian Migrant Workers? <https://thediplomat.com/2019/06/why-is-kazakhstan-a-growing-destination-for-central-asian-migrant-workers/> (erişim tarihi:29 03 2021).
- Solovyova, E.A. ve Ivanchenko, D.Yu. Göç Sürecinin Kavramı ve Özü <https://pglu.ru/upload/iblock/12a/10.pdf> (erişim Tarihi: 14.11.2020).
- Tacikistan Nüfusu. <http://tm.spinform.ru/people.html> (erişim tarihi:04 03 2021).
- The World Bank. (2018). Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate). <https://data.worldbank.org/indicator/> (erişim tarihi:11 03 2021).
- The World Bank (2020). *World Bank Predicts Sharpest Decline of Remittances in Recent History*. The World Bank: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/04/22/world-bank-predicts-sharpest-decline-of-remittances-in-recent-history> (erişim tarihi:15 04 2021).

- The World Bank. Personal remittances, received (% of GDP) - Tajikistan, Kyrgyz Republic. <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?locations=TJ-KG> (erişim tarihi:13 04 2021).
- Tukusheva, A. (2018). Kazakistan'a Yabancı Para Transferleri Güney Kore'den Gelen Gelirlerle Arttı. <https://www.zakon.kz/4928337-inostrannye-denezhnye-perevody-v.html> (erişim tarihi:01 05 2021).
- UN Launches New Fund to Advance Sustainable Development in Aral Sea Region. (27 11 2018). <https://news.un.org/en/story/2018/11/1026701> (erişim tarihi:17 03 2021).
- UN Migration. Migration and Sustainable Development. <https://www.iom.int/migration-and-development> (erişim tarihi:17 04 2021).
- UN. United Nations Conference on the Environment, 5-16 June 1972, Stockholm <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972> (erişim tarihi:02 04 2021).
- United Nations Conference on Environment and Development (UNCED), Earth Summit. <https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/unced> (erişim tarihi:02 04 2021).
- Ülkelere ve Bölgelere Göre Dağılımla Birlikte Ocak-Aralık 2017 için Rusya Federasyonu'ndaki Göç Durumuna İlişkin Seçilmiş Göstergeler. (29 01 2018). <https://xn--b1aew.xn--p1ai/Deljatelnost/statistics/migracionnaya/item/12162171/> (erişim tarihi:26 03 2021).
- Wendt, A. (1999). Social Theory International Politics. Cambridge University Press, Cambridge. <http://www.guillaumenicaise.com>. (erişim tarihi: 21.11.2020).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Akerke RYSBAY
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak- Türk Üniversitesi Türkistan/Kazakistan
Yüksek Lisans Öğrenimi:	Akdeniz Üniversitesi, Antalya/Türkiye
Bildiği Yabancı Diller:	Rusça, İngilizce, Türkçe
Bilimsel Faaliyetleri:	Lisans Tez Çalışması “ Modern Çin Örneğinde Uluslararası Ayrılmaklılık Problemleri”
Stajlar:	Türkistan Belediyesi Turizm Departmanı, Staj, Ocak- Nisan 2019 Türkistan İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Mevlana Değişim Programı 2017-2018, İzmir